

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
Інститут рукопису

**АРХІВИ, КОЛЕКЦІЇ ТА ЗІБРАННЯ
ДЕРЖАВНИХ, ГРОМАДСЬКИХ
ТА РЕЛІГІЙНИХ УСТАНОВ
У ФОНДАХ ІНСТИТУТУ РУКОПISУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО**

ПУТІВНИК

Київ 2015

УДК 027.021(477-25)НБУВ:[930.253+091.1(081)](036)
ББК Ч736.8(4УКР)511.1 я23

Архіви, колекції та зібрання державних, громадських та релігійних установ у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : путівник / НАН України, Нац. б-ка України імені В.І. Вернадського, Ін-т рукопису; ред. кол.: Л.А. Дубровіна (голова), Г.В. Боряк, Н.М. Зубкова [та ін.]; автори-уклад.: О.П. Бодак, О.С. Боляк, С.О. Булатова [та ін.]. – К., 2015. – 328 с.

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

О.П. Бодак, О.С. Боляк, С.О. Булатова, О.М. Гальченко, Т.В. Герасімова, Л.А. Гнатенко, Т.С. Горбач, С.Г. Даневич, Т.А. Добрянська, Л.А. Дубровіна, Н.М. Зубкова, О.А. Іванова, Г.Ю. Калініч, Е.С. Клименко, І.В. Клименко, Г.І. Ковальчук, І.С. Корчемна, О.М. Купченко-Гринчук, В.Е. Лось, Т.В. Міцан, І.А. Сергеева, О.А. Скрипка, С.В. Сохань, С.В. Старовойт, О.П. Степченко, О.О. Хамрай, О.М. Цицюра, Є.К. Чернухін, Н.О. Щеколдіна, Л.С. Щерба, Л.М. Яременко

Путівник продовжує серію науково-довідкових видань, що розкривають склад та зміст багатопрофільних фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Дане видання репрезентує колекційні фонди світських та релігійних установ, організацій, навчальних закладів, установ культури, просвітницьких товариств, документи яких з тих чи інших причин були передані на зберігання до НБУВ. Описові статті надають інформацію про власне фондоутворювачів, історію надходження колекцій до Бібліотеки, склад та зміст документів колекційних фондів, літературу про фонди.

Розрахований на всіх, хто цікавиться вітчизняною та світовою історією, наукою та культурою.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Л.А. Дубровіна (голова), Г.В. Боряк, Н.М. Зубкова (заступник голови), О.С. Боляк (відповідальний секретар), С.Г. Кулешов, Г.В. Папакін, С.В. Сохань, О.П. Степченко, Н.А. Шип

РЕЦЕНЗЕНТИ

Г.В. Боряк, д-р іст. наук, чл.-кор. НАН України
В.Ю. Омельчук, д-р іст. наук

За сприяння Фонду Катедр Українознавства (США)

ISBN 978-966-02-7805-9

© Колектив авторів, 2015
© Боляк О.С., іменний покажчик, 2015

ПЕРЕДМОВА

Путівник продовжує започатковану Інститутом рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (ІР НБУВ) серію науково-довідкових видань, що репрезентують склад документальних фондів НБУВ. Перший випуск серії – Путівник «Особові архівні фонди Інституту рукопису» – опублікований у 2002 р. в Києві, ним до наукового обігу залучено унікальний архівний комплекс матеріалів особового походження.

У цьому, другому, випуску серії оприлюднено документальний склад архівів, колекцій та зібрань державних, громадських і релігійних установ переважно ХІХ – першої чверті ХХ ст., ліквідованих або реорганізованих радянською владою в 1918–1940 рр., чиї фонди в різний час надійшли до рукописного підрозділу Бібліотеки. Частина документів була оформлена в цілісні архівні комплекси ще установами-фондоутворювачами, частина колекцій та зібрань формувалася безпосередньо у відділі рукописів.

Для кращого розуміння того, який саме пласт рукописного фонду представлений у Путівнику та якою є специфіка залучених до цього видання документальних архівів, колекцій та зібрань, слід зупинитися на історії Бібліотеки та її рукописних фондів.

Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського заснована в серпні 1918 р. під егідою Української академії наук як Національна бібліотека Української Держави. Цей культурний і науковий центр, покликаний закласти національне духовне підґрунтя майбутньої незалежної держави, став нині одним з десяти найбільших книгосховищ світу та власником унікальних спеціалізованих фондів стародруків, рукописів, україніки.

На початковому етапі діяльності (1918–1930-ті роки), в умовах руйнації до революційного суспільного ладу та масштабного перерозподілу культурних цінностей, головним завданням Бібліотеки стало накопичення (а фактично – спасіння) книжкових і рукописних зібрань та колекцій – у ній стрімко концентруються значні за обсягами приватні зібрання, архівні комплекси націоналізованих установ, фонди зліквідованих бібліотек та видавнича продукція друкарень, освітніх

та релігійних установ, громадських організацій тощо. Саме тоді до рукописного підрозділу надходять найбільш цінні документальні комплекси – бібліотека Університету св. Володимира з її колекціями та зібраннями; архів та бібліотечне зібрання Київської духовної академії та її Церковно-археологічного музею; архів Української академії наук; «Уманська збірка»; архівна збірка В.П. Науменка, яка, окрім власного архіву дяча та його родини, містить редакційні портфелі українських часописів; бібліотечні й архівні зібрання монастирів та церков; колекційна збірка Ніжинського педагогічного інституту та багато інших. На жаль, така кількість різнопланових документів приймалася на зберігання у вкрай стислі терміни та безпрецедентно малою кількістю працівників, що в подальшому негативно позначилося як на організації фондів, так і на їхньому обліку та укладанні науково-довідкового апарату.

Переважно більшість цих документальних надходжень було організовано в окремі фонди за походженням (в разі, коли було можливим встановити джерело надходження). Серед них – *архіви*, що складають сукупність архівних документів установи-утворювача, сформованих на підставі зв'язку між документами і (або) їх утворювачами; *зібрання* – сукупність архівних документів, що є власністю однієї чи кількох юридичних або фізичних осіб, та *колекції* – архівні фонди офіційного та особового походження, утворені з розрізнених документів, об'єднаних за однією або декількома ознаками (наприклад, Архів Української академії наук, Архів фортеці св. Єлисавети; Архів та зібрання рукописів Одеського товариства історії та старожитностей; Зібрання рукописів з історії церков Західної України XVIII–XX ст., Зібрання рукописних книг Михайлівського Золотоверхого монастиря; Колекція грецьких рукописів, Колекція рукописів з історії літератури).

Незалежно від фондового статусу, всі комплекси документів перебувають на обліку як державне надбання України.

Разом з тим, у перших трьох фондах фондова класифікація ІР НБУВ має виятки, зумовлені історичними обставинами, за яких ці фонди формувалися.

Від 1918 р., часу заснування Бібліотеки, і включно з повоевними роками до фондів відділу рукописів, як зазначалося вище, увійшла колосальна кількість рукописних зібрань та колекцій, більшість яких була розсипом і не мала облікових документів. Деякі документальні комплекси надходили не в повному обсязі, будучи розсіяними по різних державних книго- та архівосховищах.

Накопичення таких великих масивів рукописних матеріалів вимагало їхнього термінового обліку, і Г.П. Житецький, перший завідувач відділу рукописів і практично єдиний співробітник підрозділу, змушений був розробити спрощену систему обліку, яка дозволила оперативно організувати та облікувати фонд і закріпити його за Бібліотекою. Таким чином були утворені три великі фондові «відділи» (нині – I–III комплексні фонди): I – Літературні матеріали, II – Історичні документи та III – Листування. Створення цих «відділів» здебільшого призвело до розсортування документів за їхніми видами, хоча всередині I фонду певною мірою вдалося зберегти цілісність масиву за походженням: на споріднені групи документів

подекуди вказував інвентарний опис, а в графі «зауваження» фіксувалося, звідки чи від кого надійшов документальний комплекс.

У 60-х роках ХХ ст. відділ рукописів відмовився від такого розподілу документів, перейшовши на їхню фондову організацію, однак перші три фонди й досі залишаються в первісному стані. Слід зазначити, що під час переходу до систематизації документів за фондами була описана лише частина документальної спадщини дореволюційних установ з I–III фондів. Чимало комплексів, що надійшли протягом 1918–1930-х років, були розірвані між цими та новими сформованими фондами.

Така специфіка організації рукописного фонду обумовила необхідність підійти диференційовано до науково-довідкової репрезентації в Путівнику архівів, зібрань та колекцій з фондів ІР, а також включити до структури описових статей нашого видання висвітлення як історії створення того чи іншого фонду, так і обставин його надходження до Бібліотеки.

Отже, до запропонованого нами видання здебільшого не включені комплекси документів зі згаданих трьох великих фондів I–III, оскільки розкриття їхнього складу вимагає застосування інших підходів і принципів класифікації матеріалу, а також копійкою дослідницької праці великого авторського колективу.

Путівники по кожному з перших трьох фондів передбачається оприлюднити окремими виданнями серії. Ці науково-довідкові праці, згідно з нашим задумом, дозволять виявити взаємозв'язки між спорідненими групами документів, що опинилися в різних фондах, а також здійснити віртуальну реконструкцію особових архівів, архівів установ, зібрань та колекцій, що з різних причин були знівельовані як монолітні комплекси¹.

Наразі в Путівнику міститься за незначним винятком інформація про ті архіви, зібрання та колекції, що надійшли від різних установ, були організовані в окремі фонди та обліковані за походженням, та про колекції, штучно створені в Бібліотеці.

Видові та тематичні комплекси матеріалів Інституту рукопису дуже різноманітні. Перші створені за видами документів і враховують мовні або інші формальні видові ознаки: це, зокрема, колекція уривків кирилических рукописів або колекція нотних рукописів тощо. Прикладом тематичних колекцій є колекція історичних документів 1628–1917 рр., колекція рукописів з історії науки, колекція рукописів з історії літератури та ін.

Деякі колекції, як, наприклад, «Гоголіана», мають статус міжфондових – до їхнього складу входять як творчі рукописи М.В. Гоголя, так і широка персоналія з різних фондів.

Зберігаються в фондах ІР НБУВ також комплекси, об'єднані походженням документів. Це, наприклад, колекції «Інвентарна реформа на Волині» та «Документи київських монастирів XVI–XVIII ст.», «Архів фортеці св. Єлизавети».

¹ Слід зазначити, що частина розосереджених по різних фондах колекцій вже реконструйована в окремі комплекси, як, наприклад, архів Всеукраїнського центрального кооперативного музею.

Загалом історія комплектування Бібліотеки об'єктивно пояснює долю та сучасний стан її рукописних фондів, зокрема різноплановість за видами та походженням архівів, колекцій та зібрань, презентованих у цьому Путівнику.

Так, значну частину колекційного фонду ІР НБУВ складають документи **наукових установ**. Зокрема це великі за обсягом та складні за структурою архіви реорганізованої в 1934 р. Всеукраїнської академії наук (з її установами, інститутами, кафедрами, комісіями, музеями), а також Українського науково-дослідного інституту книгознавства, описові статті про які сформували відповідний розділ Путівника «Наукові установи». До цього ж розділу було віднесено також Українську книжну палату, яка хоча й була державним закладом культури, однак крім функції державної реєстрації книжкової продукції виконувала також науково-дослідні завдання, і саме в її складі був започаткований Бібліографічний інститут та науково-дослідні відділи.

Цінні архіви, колекції та зібрання містяться у фондах **наукових товариств**, зокрема Одеського товариства історії та старожитностей, Всеукраїнського музичного товариства імені М.Д. Леонтовича, Київського товариства старожитностей і мистецтва, чия діяльність була присвячена вивченню як регіональної, так і загальнонаціональної історії України, створенню нових закладів культури на кшталт національного музею, започаткуванню музичних колективів, пропаганді українського мистецтва тощо.

Серед найбільш значимих фондів, представлених у Путівнику, – колекції, зібрання та архіви знакових дореволюційних **світських вищих і середніх навчальних закладів**: Університету св. Володимира, Історико-філологічного інституту князя Безбородька в Ніжині, Колегії Павла Галагана. Новітні навчальні заклади репрезентує фонд Українського Вільного Університету в Мюнхені – установи, заснованої у 1921 р., що діє й до сьогодні.

Духовні навчальні заклади представлені рукописними зібраннями Київської духовної академії та Київської духовної семінарії.

Окреме місце в Путівнику займає низка описових статей, присвячених рукописним комплексам ліквідованих радянською владою **органів духовного управління** – Канцелярії обер-прокурора Святійшого Синоду та Київської духовної консисторії, а також архіви, колекції та зібрання монастирів, соборів, церков та чернечих орденів. Це фонди Києво-Печерської та Почаївської лавр, Михайлівського Золотоверхого, Пустинно-Микільського та Видубицького Михайлівського монастирів, Андріївської та Десятинної церков у Києві, Софійського собору. Сюди ж нами віднесено й архів чернечого ордену, а саме – архів реформатів Руської провінції («Provincia Russia»).

Окремий розділ сформований з документів **фортеці св. Єлисавети** як таких, що не мають аналогів серед комплексів інших установ, будучи архівом військового оборонного форту, зведеного для захисту від турецьких нападів, і маючи, відповідно, вузькоспеціальний склад та зміст фонду.

Фонди **просвітницьких товариств та організацій** репрезентовані архівом Київської «Просвіти», одного з найактивніших в Україні просвітницьких то-

вариств, що відзначилося виданням українських книжок, відкриттям бібліотек-читалень, проведенням лекцій, концертів, виставок, широким розповсюдженням популярної літератури; а також архівом та зібранням Кабінету єврейської культури, завдання якого полягало в збиранні та опрацюванні національного фольклору та етнографічних пам'яток.

Важливими з точки зору культурології є архіви, зібрання та колекції **музейних установ** – Церковно-археологічного музею при Київській духовній академії, Всеукраїнського історичного музею імені Т. Шевченка та Всеукраїнського центрального кооперативного музею, які збирали та зберігали давні рукописні пам'ятки та інші артефакти матеріальної культури, а також займалися популяризаторською діяльністю.

У фондах ІР НБУВ містяться **редакційні портфелі періодичних видань та українських видавництв** кінця ХІХ ст. – 1920-х років – журналів «Рада», «Киевская старина», «Життя та революція», «Літературно-науковий вістник», «Воля», «Гроно», «Сяйво», «Рідний край», «Будяк», «Дніпрові хвилі», «Дзвін», «Червоний Шлях»; газети «Народна воля», рукописної газети «Бутырский вестник», видавництва «Друкар», в яких зібрані зразки літературної творчості та публіцистики того часу. Інформативними щодо ситуації в мистецькому житті України є архіви літературних спілок «Плуг» та «Гарт», створених задля об'єднання українських пролетарських письменників і забезпечення виховної ролі української літератури в місті та селі.

Низка колекцій історичних документів представляє економічні, політичні, історико-культурні та наукові процеси в Україні та поза її межами. Серед них – документи інвентарної реформи на Волині 40-х років ХІХ ст., колекція документів з історії землеволодіння України та Росії ХVІ–ХVІІІ ст., колекція рукописів з історії науки 1813–1950 рр., колекція рукописів з історії літератури 1763–1985 рр., окремі колекції історичних документів тощо.

Колекція автографів 1826 р. – початку ХХІ ст. на друкованих виданнях, створена штучно в рукописному відділі Бібліотеки, та «Уманська збірка» – колекція рукописів і автографів польських та західноєвропейських діячів ХVІ – початку ХХ ст., зібрана поміщиком А.К. Жолкевським, започатковувалися з меморіальною метою і мають історико-біографічний характер, що робить значно простішим для архівістів та археографів атрибутування під час описування історичних документів.

У Путівнику представлені також інші **штучні колекції** ІР НБУВ, сформовані за видовими ознаками, зокрема за мовною, – це колекції кирилических, польських, грецьких, східних, єврейських рукописних книг та історичних документів. Специфічною штучно створеною є бібліографічна колекція книжкового фонду ліквідованих радянською владою наукових, освітніх та духовних установ «Зібрання матеріальних (інвентарних) книг та каталогів бібліотек установ і приватних осіб», сформована з різних документів, які надходили до НБУВ протягом 1920–1930-х років. Цей комплекс – важлива джерельна база для бібліографознавчого дослідження ліквідованих книгозбірень, оскільки сучасний склад бібліотечних зібрань НБУВ не завжди відповідає їхньому первісному складові.

Особові колекції документів репрезентовані зібраннями відомих в українській історії особистостей – митрополита Андрея Шептицького (Прилбицький родовий архів Шептицьких та митрополіча колекція документів з церковної історії), польського поміщика А.К. Жолкевського (вже згадувана «Уманська збірка»), історика церкви, візантолога, академіка ВУАН Ф.І. Міщенко (частина архіву Києво-Видубицького Михайлівського монастиря), літературознавця, доктора філологічних наук, професора О.К. Дорошкевича (літературні твори та епістолярій Пателеймона Куліша)¹.

Отож масив архівних документів та рукописних книг, що їх представляє запропонований Путівник, має фундаментальне значення джерела для дослідження історико-культурних та духовних процесів розвитку як українського суспільства, так і світової науки, освіти, культури.

* * *

Принципи побудови Путівника та зміст описових статей рукописних фондів обумовлені метою та завданнями науково-довідкового видання.

Путівник складається з розділів, що об'єднують архіви, зібрання та колекції ІР НБУВ за предметно-класифікаційним принципом: Наукові установи і товариства; Навчальні заклади; Органи духовного управління. Монастирі, чернечі ордени, собори, церкви; Архів військової залоги «Фортеця св. Єлизавети»; Просвітницькі товариства та організації, спілки; Музейні установи; Редакції журналів, газет та видавництв; Колекції рукописних книг та документальні зібрання Інституту рукопису.

Принципи побудови описової статті базуються на інформаційних властивостях та перевагах фондової організації документів.

Подається вказівка на загальні **інформаційно-пошукові відомості**: заголовок фонду, що містить номер фонду, статус фонду (архів, колекція, зібрання), назву установи, яка утворила документи (тобто фондоутворювача), або назву колекції (якщо вона формувалася за предметно-видовим принципом); кількість одиниць зберігання, хронологічні межі.

Обов'язковою є **інформація про фондоутворювача**. Вона містить основні відомості про історію установи, що, своєю чергою, допомагає зрозуміти зміст документів, логіку систематизації архівного фонду та формування груп документів всередині архіву.

У разі створення штучної колекції ІР НБУВ зазначаються лише засади створення колекції та визначається її специфіка.

Окремо висвітлюється **історія надходження документів фонду до ІР НБУВ та створення колекції**. На жаль, не завжди є змога точно вказати дату та обста-

¹ Слід зазначити, що колекційні рукописні збірки також містяться й обліковані в особових архівних фондах С.І. Маслова (ф. 33) та П.М. Попова (ф. 285): їх стисло охарактеризовано в Путівнику 2002 р. «Особові архівні фонди Інституту рукопису».

вини надходження рукописних матеріалів, оскільки відомчий архів НБУВ та архів ІР НБУВ з об'єктивних причин мають певні лакуни в документації (особливо це стосується початкового періоду формування фондів відділу рукописів). Отож у деяких випадках дати *a priori* встановлювалися археографами та вказувалися в квадратних дужках. За можливості також зазначено й вірогідні джерела надходження.

Важливо підкреслити, що обсяги колекційних фондів та їхня внутрішня структура могли дуже змінюватися протягом їхнього побутування в Бібліотеці. Тому історичний та сучасний склади колекцій часто не збігаються. Частина великих комплексних зібрань, як, наприклад, унікальні колекційні фонди Університету св. Володимира, Всеукраїнського центрального кооперативного музею були частково розфондовані ще під час надходження: з них були виокремлені єдині за походженням збірки, зокрема особові, отримані цими установами протягом попередніх років від власників.

Основна увага в описовій статті приділяється **складу і змісту архівних документів**, їх систематизації та предметизації. Документи в окремих зібраннях є дуже різноманітними. Їхню рубрикацію в описах інституційних фондів здійснено за напрямками діяльності установи або за зібраними в ній колекціями. Також археографами враховувалися принципи впорядкування матеріалів фондоутворювачем, однак у разі, коли попередня систематизація була відсутня, документи класифікувалися за формально-логічним принципом.

У зв'язку з тим, що чимало фондів описувались у період так званого «швидкісного опрацювання» і наявна в описі **схема систематизації** або має узагальнюючий характер, або взагалі відсутня, автори статей мали право застосувати власні підходи до систематизації та класифікації інформації, проте, передусім, спиралися на дані існуючих описів архівних фондів ІР НБУВ.

Внутрішня рубрикація складу і змісту документальних груп базується, як правило, на предметно-тематичному принципі, який обирався авторами статей залежно від видового характеру рукописного комплексу та інформаційних потреб наукового знання в історичній ретроспективі. В разі унікальності документів, зміст фонду розкривався детальніше.

У колекціях рукописних книг, історичних документів, літературних творів наводяться дати їх створення. Пам'ятки письма, літератури та історії передаються за загальноновизнаними назвами або за самоназвами.

Частина документів, що не піддавалася систематизації за формально-логічним принципом, об'єднана в рубрику «**Різне**». Вказується наявність **ілюстративних матеріалів**, у тому числі фотодокументів.

У разі наявності, подається основна **література** про рукописний комплекс: довідкова інформація, дослідження історії та складу фонду.

У межах цих принципів та з огляду на специфіку рукописного фонду і різний рівень його первинного наукового опрацювання автори-укладачі реалізували

власні підходи до презентації матеріалів. Відтак описові статті не є цілком уніфікованими, що, на нашу думку, не позначилося на повноті та різнобічності інформації.

Науково-довідковий апарат Путівника представлений іменним покажчиком.

Запропоноване видання не репрезентує всі колекційні фонди ІР НБУВ. Воно фіксує наявні виокремлені, оформлені та обліковані колекційні фонди станом на 2015 р. Окремі колекції знаходяться на етапі описування та формування, уточнення походження та змісту. Інститут рукопису НБУВ продовжує комплектування своїх фондів та створює інформаційну базу даних для мережі Інтернет.

*Л.А. Дубровіна, директор Інституту рукопису НБУВ
доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України*

**НАУКОВІ УСТАНОВИ
І ТОВАРИСТВА**

НАУКОВІ УСТАНОВИ

Ф. 48. АРХІВ ГОЛОВНОЇ КНИЖНОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ

60 од. зб., 1919–1922 рр.

Головна книжна палата України – науково-дослідна установа, що функціонувала в Києві, у віданні Головного управління мистецтв та національної культури УНР, потім – Центрального бібліографічного відділу Всеукраїнського видавництва.

Офіційна дата заснування – 24 січня 1919 р., коли Директорія затвердила ухваленій Радою народних міністрів Закон «Про утворення Головної книжної палати в м. Києві та про асигнування в розпорядження головноуправляючого справами мистецтв та національної культури 50000 карбованців на організацію цієї Палати».

26 січня 1919 р. Директорія затвердила ухваленій Радою народних міністрів Закон «Про обов'язкову надсилку друкарнями, літографіями, металографіями та іншими подібними закладами до повітових комісарів примірників усіх видань». Згідно з цим законом обов'язкові примірники всіх «друкованих речей», що надходили до комісарів, повинні передаватися до Архівно-бібліотечного відділу Головного управління мистецтв та національної культури, а з організацією Книжної палати – до неї.

Формування Головної книжної палати згідно з наказом комісара Головного управління мистецтв та національної культури від 18 лютого 1919 р. було доручене Архівно-бібліотечному відділу, тимчасово перетвореному на Архівне управління. Завідуючим справами з утворення Головної книжної палати було призначено Ю. Іванова-Меженка, який згодом мав передати всі справи й обов'язки до Ради Головної книжної палати.

Керівництво Палатою покладалося на Раду, до складу якої мали ввійти завідувачі відділів та представники професійних і освітніх інституцій.

Перше засідання Ради Головної книжної палати відбулося 17 березня 1919 р. Головою Ради був обраний колишній завідувач бібліотеки Університету св. Володимира В. Кордт, секретарем – завідувач Бібліографічного інституту Головної книжної палати Ю. Ковалевський, а головою власне Книжної палати – Ю. Іванов-Меженко.

Згідно із Законом про утворення, Головна книжна палата мала складатися з трьох відділів: реєстрації і «Книжної Літописі» – бібліографічного часопису, Українського бібліографічного інституту та відділу книжного фонду. Четвертим відділом мало стати Бібліотечне управління – колишня бібліотечна секція Архівно-бібліотечного відділу.

Відділ реєстрації і «Книжної Літописі» мав проводити своєчасну реєстрацію всього поточного друку в Україні й анонсувати це у фаховому часопису «Книжна Літопись». На Бібліографічний інститут покладалися підготовка і видання бібліографічних покажчиків, що мали репрезентувати друковану продукцію «з усієї території України від початку виникнення друку», а згодом бібліографувати всі друковані матеріали російською та українською мовами про Україну. Завданням відділу книжного фонду було найдоцільніше використання всіх книжок, розпошених по бібліотеках УНР, захист бібліотек, яким загрожувало закриття чи знищення, поповнення фондів державних бібліотек тощо.

5 листопада 1919 р. білогвардійська влада ліквідувала Головну книжну палату, а вже в грудні 1919 р. радянська влада відновила її роботу.

У 1920 р. в Харкові, куди перемістилася столиця України, при Всеукраїнському видавництві з ініціативи відомого українського книго- та бібліографознавця М. Годкевича і під його керівництвом створено Центральний бібліографічний відділ (ЦБВ), якому підпорядкували Головну книжну палату в Києві – як Київський крайовий бібліографічний відділ ЦБВ у складі Київського філіалу Всеукрвидаву. У серпні 1921 р. Колегія Наркомосу затвердила «Тимчасовий статут про Центральний бібліографічний відділ Всеукраїнського державного видавництва». В адміністративному й технічному відношенні ЦБВ підпорядковувався Всеукрвидаву, проте наукову роботу контролював Академічний центр Наркомату освіти. Під час непу Всеукрвидав перейшов на госпрозрахунок і не мав змоги фінансувати ЦБВ, тоді як утворення багатьох нових видавництв та зростання кількості назв друкованої продукції змушували не лише розширювати обсяг робіт відділу, але й збільшувати витрати. Тож згідно з постановою Ради народних комісарів УСРР від 27 червня 1922 р. «Про організацію Української книжкової палати і про забезпечення головних книгосхованок всіма виданнями республіки» ЦБВ був реорганізований в Українську книжкову палату при Державному видавництві УСРР (колишньому Всеукрвидаві). Частину функцій ліквідованого Бібліографічного інституту перебрав на себе Український науковий інститут книгознавства (УНІК). Він же 25 серпня 1922 р. отримав майно й архів, що створився за час існування Палати від 1919 до 1922 р.

До Бібліотеки архів Головної книжної палати разом з архівом УНІК надійшов у 1936 р.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Установчі та організаційно-розпорядчі документи: закони Директорії про створення Головної книжної палати в м. Києві та про обов'язкове надсилання друкарнями, літографіями та іншими закладами примірників усіх видань (1919); витяги з протоколів засідань Всеукраїнської ради мистецтв про перехід Головної книжної палати до віддання Всеукраїнської ради мистецтв (1919) та засідання Робітничо-селянського уряду України про організацію Центральної медичної бібліотеки (1919); постанова Наркомосвіти про обов'язкове надсилання до Головної книжної палати примірника всіх друкованих видань України (1919); проект організації місцевих книжкових палат (1919); протоколи засідань Ради Головної книжної палати (1919); накази та розпорядження по Київському губревкому та Київській губнаросвіті про відновлення дії постанови Наркомосвіти про надсилання обов'язкового примірника видань (1920); розпорядження по Губнаросвіті та Губкомітету охорони пам'ятників мистецтва і старовини про надсилання звітів та відомостей (1920); витяг з протоколу засідання Колегії Російської центральної книжної палати про обмін обов'язковими примірниками видань зі Всеукраїнським держвидавом (1921); постанова Укрраднаргоспу про обов'язкову реєстрацію та збереження зразків творів друку (1921); розпорядження Держвидаву України, рапорт та інші документи про ліквідацію відділень Книжної палати в Києві, Катеринославі, Одесі (1922); угода між Російською центральною книжною палатою і Центральним бібліографічним відділом при Держвидаві УРСР про взаємообмін комплектами обов'язкових примірників друку (1922); витяг з протоколу засідання Раднаркому УРСР про організацію Центральної книжної палати УРСР при Держвидаві УРСР (1922); проект декрету Раднаркому УРСР про організацію Центральної книжної палати УРСР і про забезпечення головних державних книгосховищ усіма виданнями республіки (1922); проект постанови про порядок обов'язкової реєстрації творів друку та розподіл обов'язкових примірників творів друку, що вийшли в Україні (1922); доповідна записка завідуючого Українською книжною палатою, голови Київської крайової книжної палати та уповноваженого по Одеській окрузі Ученому комітету і Наркомосвіти про необхідність створення Українського бібліотечного інституту в м. Києві (1922).

Документи з внутрішньогосподарської діяльності: протоколи загальних зборів співробітників Головної книжної палати (1919); інвентарна книга обліку книжкових матеріалів та газет, отриманих відділом книжного фонду з реєстратури (1919); прохання та заяви про зарахування на роботу в Головну книжну палату, направлені Наркомосвіти та в загальному порядку (1919–1920); списки особового складу Головної книжної палати (1919–1920); штати особового складу та обрахунок видатків на утримання Головної книжної палати (1919–1920); мандати, свідоцтва, посвідчення, копії посвідчень, довідки, видані співробітникам Головної книжної палати (1919–1921); розрахункові відомості на отримання заробітної плати співробітниками Книжної палати (1919, 1920, 1922); накази та розпорядження по Київському губвідділу наросвіти та Губерніальному комітету охорони пам'ятників мистецтва і старовини про затвердження на посади або переміщення особового

складу Книжної палати (1920); місячні звіти про діяльність Книжної палати (1920–1921); звіти контролерів Головної книжної палати про наслідки перевірки діяльності друкарень м. Києва (1921); накази по Облдержвидаву про призначення на посади та переміщення особового складу (1922); звіти про надіслану друковану продукцію до Книжної палати з республік СРСР (1922).

Листування

Адресати: виконком Ради робітничих депутатів, Комісаріат по Головному управлінню мистецтв та національної культури, Центральний виконком, Колегія позашкільного відділу Наркомату освіти України, Київський революційний трибунал, редакція «Книжного вісника», Київський політехнічний інститут, Червоноармійський клуб, Ветеринарне управління, Народний комісаріат з військових справ, Уккранаргосп, Чернігівська губнаросвіта, Чернігівська книжна палата, Центральна каса в справах видання пільгових квитків для службовців радянських установ, картковий відділ Київського продкому, Правобережна залізниця, Губвиконком, Київська біржа праці, Університет св. Володимира, підвідділ «Книга», Київський губернський комітет охорони пам'ятників мистецтва і старовини (Губкопис), відділ розподілу і обліку робочої сили; друкарні: Кушнерьових, С. Брайноса, Бросмана, Кульженка, Л.І. Раїціса, Лубковського, Глаубермана, Акціонерного товариства М.Т. Корчака-Новицького, Управління пошт і телеграфів, «Последние Новости», «Дніпро», «Работник», «Гросман», «Возрождение», «Союз-Банк», «Южная Копейка», «Фолксцайтунг», «Культура и знания», «Польза», товариства «Робітничя Книгарня», товариства «Час», редакції часопису «Голос Труда», Києво-Печерської Успенської лаври, Української Центральної Ради, Польська друкарня, Державна друкарня, Губерніальна друкарня, 6-та Радянська друкарня, 4-та Інтернаціональна друкарня, редакція «Пролетарської Правди», 8-ма Радянська друкарня, Школа поліграфічного виробу, 2-га друкарня Губсоюзу, Всеукраїнське державне видавництво, Українська студентська громада у м. Празі, редакція газети «Вісті», редакція газети «Пролетарська Правда», Державне політичне управління, Вінницька губерніальна книжна палата, Кам'янець-Подільська повітова книжна палата, Російська публічна бібліотека, Архівне управління, Сумська спілка кооперативних товариств, Українська державна бібліотека в м. Одесі, поліграфічний відділ Раднаргоспу, Українська академія мистецтв, Українське наукове товариство, Архітектурний інститут, Книгоспілка, розподільчий відділ Запорізького губвидаву (1919–1920).

Кореспонденти: виконком Ради робітничих депутатів, Колегія міського відділу (відділ народосвіти), Тимчасовий робітничо-селянський уряд, Комісаріат по Головному управлінню мистецтва і національної культури, Комітет для заснування Всенародної (Національної) бібліотеки України при ВУАН, бібліотека Київського політехнічного інституту, Колегія освіти та пропаганди, шкільний відділ, секція середньої школи, Тимчасовий комітет для заснування Національної бібліотеки Української Держави в м. Києві, Народний комісаріат з військових справ, Губкопис, Череповецький повітовий виконком, Олонецький губернський виконком, Київське губернське статистичне бюро (Губстатбюро), Статистична

народна освіта, редакція «Бюлетеня» Губсоюзу, газетний відділ ВБУ, Вінницька філія ВБУ, Губернська екологічна нарада м. Тули, 2-га Радянська друкарня, 4-та Радянська друкарня, «Київ-Друк», Центральний бібліографічний відділ, Подільська губернiальна книжна палата, Кам'янець-Подільська повітова книжна палата, Архівне управління, Російська публічна бібліотека, Українська державна бібліотека в м. Одесі, Сумська спілка кооперативних товариств, Українська академія мистецтва, Українське наукове товариство, відділення Центродруку облдержвидаву, Полтавський редакційно-видавничий відділ губвидаву, Український робітничий клуб, Архітектурний інститут, 7-ма Радянська друкарня, поштовий відділ Радцентродруку, друкарня Київського військового округу, Богуславська повітова економічна нарада, бібліографічний відділ Одеського губвидавництва, Рада робітничих, селянських та червоноармійських депутатів Полтавщини, комітет співробітників Губнаросвіти, Уманський повітовий відділ Всеукраїнського видавництва; В. Гаврик, П. Білоскурський, Я. Савченко, А. Любецький, Б. Загайкевич та ін. (1919–1922).

Лит.: Сенченко М.І. Книжкова палата України. Історія і сьогодення. – 2-ге вид. – К., 2004. – 164 с.

О.М. Цицюра

Ф. Х. АРХІВ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК – ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК

35310 од. зб., 1879–1942 рр.

Офіційною датою створення Української академії наук (УАН) вважається 27 листопада 1918 р. – день першого установчого засідання її Спільного зібрання, на якому було обрано голову-президента (В.І. Вернадського) та неодмінного секретаря (А.Ю. Кримського). Юридичне оформлення УАН відбулося 14 листопада 1918 р., коли гетьман П.П. Скоропадський затвердив ухваленій Радою Міністрів Закон Української Держави «Про заснування Української академії наук», Статут і штати УАН та її установ. Цього ж дня видано наказ про призначення першого складу дійсних членів УАН з 12-ти осіб: за Відділом історично-філологічних наук – заслужений професор Харківського університету Д.І. Багалій, ординарний професор Українського київського державного університету А.Ю. Кримський, заслужений професор Київської духовної академії М.І. Петров, професор Чернівецького університету С.Й. Смаль-Стоцький; за Відділом фізично-математичних наук – ординарний академік РАН В.І. Вернадський, професори Київського політехнічного інституту С.П. Тимошенко та М.Ф. Кащенко, заслужений ординарний професор Київського університету св. Володимира П.А. Тутковський;

за Відділом соціально-економічних наук – ординарний професор Українського київського державного університету М.І. Туган-Барановський, професор Катеринославського університету Ф.В. Тарановський, ординарний професор Київського політехнічного інституту В.А. Косинський, член-секретар Комісії з розбирання давніх актів О.І. Левицький.

Організаційна робота проводилася на 23-х засіданнях Комісії зі створення УАН протягом 9 липня – 17 вересня 1918 р. Було ухвалено створити в УАН три відділи – Історично-філологічний, Фізично-математичний (з дослідженням питань практичного природознавства) та Соціально-економічний; розроблено документи для урядових рішень: «Законопроект про створення Української академії наук у Києві», «Проект статуту Української академії наук у Києві», «Проект штатів Української академії наук у Києві», «Проект обрахунку витрат Української академії наук у Києві на 1 жовтня 1918 р. і до 1 січня 1919 р.»; підготовлено пояснювальні записки про необхідність першочергового створення в структурі УАН Геофізичного інституту, Лабораторії спроб над будівельними матеріалами при Інституті прикладної механіки, Фізичного інституту, Ботанічного та Акліматизаційного садів.

Організаційні засідання II Фізично-математичного й III Соціально-економічного відділів УАН, на яких обрали голів Відділів – М.Ф. Кашенка та М.І. Туган-Барановського, відбулося 27 листопада 1918 р. Перше організаційне засідання Історично-філологічного відділу, де головою обрали Д.І. Багалія, відбулося 8 грудня 1918 р. Всі обрання були затверджені спеціальними наказами гетьмана П.П. Скоропадського.

12–16 грудня 1918 р. сформувалося Правління Академії, до якого увійшли П.А. Тутковський (голова), А.Ю. Кримський (від I Відділу), С.П. Тимошенко (від II Відділу), Ф.В. Тарановський (від III Відділу), О.І. Левицький та В.А. Косинський. Відбулося декілька спільних засідань усіх відділів УАН, на яких вирішувалися питання про кількість позаштатних академіків, заснування комісій та інститутів, обиралися директори установ, визначалися фінансові кошториси на потреби відділів.

У I Відділі було засновано кафедри: історії України (Д.І. Багалій), арабської філології (А.Ю. Кримський), українського письменства (М.І. Петров), української мови (С.Й. Сміль-Стоцький), а також комісії: зі складання історично-географічного словника української землі (О.С. Грушевський), зі складання історичного словника української мови (Є.К. Тимченко), зі складання словника живої української мови (А.В. Ніковський), з видання пам'яток новітнього українського письменства (С.О. Єфремов), правописно-термінологічна (А.Ю. Кримський). Основою створеної при Відділі бібліотеки стало особисте зібрання В.Б. Антоновича.

У II Відділі протягом 1919 р. розпочали діяльність наукові установи: Інститут технічної механіки (директор С.П. Тимошенко), Акліматизаційний сад (М.Ф. Кашенко) та Ботанічний сад (В.І. Липський), Лабораторія фізичної хімії, Комітет з вивчення фауни України, Комісія з вивчення природних багатств України (В.І. Вернадський), Геологічний комітет.

У III Відділі відкрито кафедри: сільського господарства (В.А. Косинський), звичаєвого права в Україні (О.І. Левицький), порівняльної історії права (Ф.В. Тарановський), теоретичної економіки (М.І. Туган-Барановський); утворено Постійну комісію для вивчення історії західно-руського й українського права (М.П. Василенко), Інститут вивчення економічної кон'юнктури та народного господарства України (М.І. Туган-Барановський), Демографічний інститут (М.В. Птуха), Постійну комісію для вивчення соціального питання та Правничо-термінологічну комісію.

Склад дійсних членів Академії поповнили М.Ф. Сумцов, В.О. Кістяківський, С.О. Єфремов, В.І. Липський, М.Ф. Біляшівський, К.Г. Воблій, О.О. Ейхенвальд.

Діяльність усіх трьох відділів спрямовувало Спільне зібрання УАН, на засіданнях якого вирішувалися питання утворення нових установ, фінансування Академії, забезпечення її приміщеннями, відбувалися вибори академіків. При Спільному зібранні розпочали роботу загальноакадемічні установи: Постійна комісія зі складання біографічного словника видатних діячів української землі (Д.І. Багалій), Всенародна (Національна) бібліотека, яка мала стати універсальною книгозбірнею, що «давала б можливість познайомитися зі всесвітньою літературою в усіх галузях людських знань» і вирішити принципово нове питання – утворити відділ Україніки, де б концентрувалося все, «що друкувалося будь-коли і будь-де українською мовою та мовами всього світу про історію, культуру, соціальні та економічні умови життя України». Протягом 1918–1919 рр. відбулося 41 засідання (з них 14 надзвичайних), на яких було розглянуто 337 здебільшого організаційних питань.

1920 р. Спільне зібрання ВУАН затвердило «Примірний статут наукового товариства при ВУАН». Це дало поштовх до інтенсивної організації наукових товариств у Харкові, Одесі, Полтаві, Катеринославі, Ніжині, Чернігові, Шепетівці та інших містах України.

У 1921 р. в контексті загальної перебудови системи освіти в Україні, наслідком якої стала її централізація, було проведено реорганізацію і змінено статус Академії.

Результатом стало ініційоване центральними органами влади в травні 1921 р. об'єднання двох великих наукових установ: державної – УАН та Українського наукового товариства – громадського об'єднання вчених, заснованого в Києві 1907 р. 14 червня 1921 р. постановою Раднаркому УСРР введено в дію новий Статут, згідно з яким Академія наук отримала статус Всеукраїнської (ВУАН) і фактично втратила автономію в управлінні, гарантовану Статутом 1918 р. Керівництво господарськими справами переходило до Ради ВУАН – нового органу, передбаченого Статутом 1921 р., до роботи в якому залучався представник уряду (в грудні 1921 р. Наркомат освіти УСРР призначив політкомісара для нагляду за внутрішнім життям Академії). Фінансування Академії проводилося через Київський губфінвідділ.

8 серпня 1921 р. Спільне зібрання розглянуло новий статут і визнало його за неприйнятний для керівництва внутрішнім життям Академії. Відстоюючи традиційні принципи діяльності наукового співтовариства – самоврядність та

автономність, що гарантувалися Статутом 1918 р., Спільне зібрання прийняло рішення й надалі керуватися ним – фактично до травня 1928 р., хоча й не мало змоги реалізувати його в повному обсязі.

Невизнання Спільним зібранням Статуту 1921 р. уряд сприйняв як опір його заходам у будівництві радянської науки. Відразу, за поданням Наркомосу, Раднарком УСРР прийняв постанову про скорочення штатів Академії з 606 осіб до 149. Наступним кроком уряду була реалізація плану створення установ, альтернативних ВУАН, – науково-дослідних кафедр НКО УСРР, що працювали при вузах і користувалися їхніми лабораторіями. На черзі стала ідея про переведення ряду установ ВУАН на положення науково-дослідних кафедр. Ще одним проектом реорганізації Академії було переведення II та III Відділів ВУАН до Харкова, де, на погляд Наркомосу, нараховувалися «якнайбільші марксистські сили». Спільне зібрання ВУАН 18 лютого 1924 р. відкинуло останній проект як недоцільний.

У червні 1924 р. Політбюро ЦК КП(б)У ухвалило рішення зняти питання про переведення Академії наук у Харків, а натомість доручило уряду розробити заходи щодо розширення складу Академії та «оновлення верхівки». Відповідно до постанови, уряд доручив ВУАН розробити проект нового статуту, що мав затвердити нову структуру Академії – два відділи (Природничо-математичний та Соціально-філологічний) замість трьох та Президія АН замість Спільного зібрання. 9 лютого 1925 р. Спільне зібрання більшістю голосів вирішило залишити стару структуру, наполягаючи на збереженні трьох відділів, підпорядкуванні безпосередньо уряду, а не НКО, та на проведенні виборів дійсних членів і членів-кореспондентів таємним голосуванням. Узгодження статуту тривало до травня 1927 р. 3 травня 1927 р. за вказівкою партапарату Раднарком розгляд статуту ВУАН припинив – почався відвертий політичний та ідеологічний тиск на Академію, пряме втручання в її внутрішнє життя.

9 березня 1928 р. Колегією НКО УСРР було затверджене положення про роботу Ради ВУАН, яка створювалася замість Спільного зібрання Академії. 21 квітня 1928 р. за дорученням Політбюро ЦК КП(б)У були призначені кандидатури 15-ти нових академіків, зокрема й декількох комуністів, для перевиборів в Академію. 3 травня 1928 р. на засіданні Ради ВУАН під головуванням В.І. Вернадського вперше відкритим голосуванням було обрано Президію Академії. Президентом став Д.К. Заболотний, віце-президентом – К.Г. Воблий, неодмінним секретарем – А.Ю. Кримський. 15 травня 1928 р. Колегія НКО затвердила результати виборів, окрім кандидатури А.Ю. Кримського.

У структурі ВУАН постійно зростала кількість установ. У 1924 р. до ВУАН належало 69 установ, у 1928 р. – 100. З них при Спільному зібранні було 6 установ, стало 11, при Історично-філологічному відділі – було 33 установи, стало 39, при Фізично-математичному відділі – 21 установа і 36, при Соціально-економічному відділі – 9 установ і 14. До установ при Спільному зібранні належали: Всенародна бібліотека України (директор С.П. Постернак), Музей мистецтв ім. Б.І. та В.Н. Ханенків (директор М.О. Макаренко, з 1925 р. – І.І. Врона), Антропологічно-етнологічний музей ім. Ф.К. Вовка (директор А.З. Носов), Всеукраїнський археологічний

комітет (голова О.П. Новицький), Комісія краєзнавства (О.В. Корчак-Чепурківський), Комісія для вивчення продукційних сил України (Л.М. Яснопольський), Комісія для дослідження території Дніпрельстану (Л.М. Яснопольський), Біографічна комісія (С.О. Єфремов), Фотографічна лабораторія (Б.І. Срезневський), Видавництво (М.З. Левченко), друкарня.

Як і в перші п'ять років існування Академії, I Відділ займав пріоритетне становище, що зумовлювалося низкою об'єктивних та суб'єктивних причин: 1) Статутом 1918 р.; 2) завданнями Академії наук як національної наукової установи; 3) керівництво I Відділу одночасно було загальноакадемічним керівництвом (С.О. Єфремов – віце-президент ВУАН та секретар I Відділу; А.Ю. Кримський – неодмінний секретар ВУАН та голова I Відділу); 4) більша частина академічного фінансування надавалася I Відділу, хоча його дослідження не потребували таких витрат, яких вимагав II Відділ.

Наукова робота у I Відділі поділялася за групами наукових дисциплін: українська філологія, етнографія і фольклор, археологія, історична географія, історія письменства, історія України, педагогіка (1927 р. перенесена до II Відділу), історія та культура неслов'янських народів. При Відділі працювали музеї: Діячів науки та мистецтва України, Театральний і Педагогічний; наукові товариства: Нестора Літописця, Історично-літературне, Науково-педагогічне, Товариство дослідників української історії, письменства і мови в Ленінграді, а також Бібліотека.

Філологічні дисципліни представляли Комісія живої української мови, Інститут української наукової мови, Діалектологічна комісія, Комісія історії української мови, а також Комісія давнього (старого) українського письменства.

Дисципліни з історії письменства репрезентувала Комісія для вивчення візантійського письменства та його впливу на Україну та Комісія для видавання пам'яток новітнього українського письменства.

Етнологія та фольклористика вивчалися Фольклорно-етнографічною комісією з Кабінетом музичної етнографії, Культурно-історичною комісією, Комісією історичної пісенності. Провідні вчені галузі – К.В. Квітка, А.М. Лобода, О.П. Новицький, В.П. Петров, Ф.І. Шміт, Д.М. Щербаківський та ін.

Мистецтво представляли Музей мистецтв імені Б.І. та В.Н. Ханенків і Музей (Кабінет) дитячої творчості.

Педагогічна наука була предметом студіювання Науково-педагогічної комісії з Інститутом фізичної культури, експериментальною базою яких була Перша трудова школа ім. Т.Г. Шевченка (керівник комісії і директор школи – В.Ф. Дурдуківський).

Історично-географічні дисципліни вивчала Комісія для складання історично-географічного словника української землі та історично-економічна підсекція Історичної секції ВУАН, Кафедра арабо-іранської філології, Гебраїстична історично-археологічна комісія, Комісія заходо- та американознавства. Визначним ученим галузі був А.Ю. Кримський.

У 1924 р. в Україну повернувся М.С. Грушевський і очолив в Академії Кафедру історії України, Історичну секцію, Археологічну комісію, де працювали

М.П. Василенко, Й.Ю. Гермайзе, О.С. Грушевський, П.Г. Житецький, К.О. Лазаревський, О.О. Малиновський, В.А. Міяковський, В.М. Перетц, К.Й. Студинський, С.К. Тимченко, К.В. Харлампович, В.І. Щербина та ін. М.С. Грушевський організував Комісію старої історії України та Комісію новітньої історії України.

При I Відділі в 1926 р. за рішенням Наркомосу замість Гебраїстичної історично-археографічної комісії, очолюваної А.Ю. Кримським, створили Науково-дослідну кафедру історії єврейської культури (проіснувала до 1929 р.), яку очолив комуніст І.Й. Ліберберг.

II Відділ займався вивченням природничих наук та практичним застосуванням їхніх досягнень. У 1920-х роках Відділ очолював П.А. Тутковський, секретарем до 1928 р. був В.І. Липський. З моменту організації Академії під керівництвом П.А. Тутковського працювали Кафедра геології, Геологічний кабінет, Геологічна секція та Національний геологічний музей. З його ініціативи у 1926 р. було створено Геологічний інститут (у 1928 р. – Національний геологічний музей при ВУАН).

Математичну групу наук у ВУАН репрезентували Кафедра застосовної математики та астрономії (Д.О. Граве), Кафедра математичної фізики (М.М. Крилов), Кафедра чистої, згодом – вищої математики з Комісією вищої математики (Г.В. Пфейффер).

У 1927 р. була створена Комісія для виучування продукційних сил України, яку очолив Л.М. Яснопольський.

Кафедру застосовної фізики очолював відомий фахівець у галузі метеорології Б.І. Срезневський. Вона стала осередком республіканської метеорологічної служби (Укрмету). Радіологічною лабораторією керував Г.Г. Де-Метц. Організатором та першим директором Інституту технічної механіки був С.П. Тимошенко, потім – К.К. Симінський.

Природничий напрям репрезентували Кафедра акліматизації та Акліматизаційний сад (М.Ф. Кашенко), Ботанічний сад (В.І. Липський), Кафедра ботаніки з Ботанічним кабінетом та Гербарієм (О.В. Фомін).

Видатний учений-біолог Є.П. Вотчал очолював Кафедру біології сільськогосподарських рослин, Комісію підсоочки та її впливу на дерево, Комісію врожайності сільськогосподарських рослин.

Зоологічні дослідження проводилися в створеному в 1919 р. Зоологічному музеї під керівництвом В.О. Караваєва, на Кафедрі експериментальної зоології ВУАН та в Комісії експериментальної зоології (І.І. Шмальгаузен). З 1925 р. І.І. Шмальгаузен очолював Інститут біології (колишній мікробіологічний).

Хімічна наука в Академії в 1920-ті роки розвивалася на Кафедрі хімічної технології (В.Г. Шапошников) та на Кафедрі хімії з Лабораторією хімії (В.О. Плотников). У 1931 р. Хімічну лабораторію перетворили на Інститут хімії ВУАН, перейменованій згодом на Інститут загальної та неорганічної хімії АН УРСР.

Медичні установи репрезентували Кафедра народного здоров'я та соціальної гігієни (О.В. Корчак-Чепурківський), Патологоанатомічна комісія (М.Ф. Мельников-Разведенков); Кафедра клінічної медицини та Курортна комісія (Ф.Г. Яновський).

Гідрологічну секцію ВУАН (М.І. Максимович) з Науково-дослідною кафедрою гідрології НКО в 1926 р. об'єднали в Науково-дослідний інститут водного господарства України. Дніпровською біологічною станцією керував Д.О. Белінг.

У III Відділі ВУАН, який з 1922 р. очолював М.П. Василенко, на кінець 1928 р. працювали Демографічний інститут (М.В. Птуха) та комісії: для виучування західноруського та українського права, для виучування народного господарства, для виучування фінансових та банківських питань, для виучування радянського (цивільного) права, Правничо-термінологічна (поновлена в 1926 р. в складі Інституту української наукової мови), Соціологічна (протягом 1926–1928 рр. у стані організації). З 1926 р. діяли семінари для виучування народного господарства України (К.Г. Воблій) та цивільного права (А.Е. Кристер). Працювали Товариство економістів та Товариство правників. У 1926 р. створено Комісію для виучування фінансових та банківських питань (Л.М. Яснопольський), а наприкінці 1928 р. – Комісію для виучування радянського права (А.Е. Кристер і О.О. Малиновський).

Перша половина 1930-х років характеризувалася постійними реорганізаціями системи наукових та науково-дослідних установ УСРР. У 1929 р. створено Відділ планування науки (з 1930 р. – Сектор науки) Укрдержплану. У 1930 р. при ЦК КП(б)У засновано Комісію для керівництва науковими установами, а при Управлінні науковими установами НКО УСРР – Наукову раду «для поточного планування мережі науково-дослідних установ, ідеологічної та методичної роботи й для складання загального п'ятирічного плану розвитку науки на Україні», а трохи згодом замість неї – Сектор науки, до видання якого переведено ВУАН.

23 грудня 1929 р. Раднарком УСРР доручив НКО розробити п'ятирічний план розвитку науково-дослідної роботи. Розроблений «Операційний план» передбачав реконструкцію мережі науково-дослідних установ шляхом злиття, укрупнення і створення базових науково-дослідних інститутів, які б більшою мірою задовольняли потреби народного господарства.

Структурні зміни в Академії відбулися після виборів 29 червня 1929 р. нового складу академіків. Розпочався процес «технізації» Академії. 20 новообраних у 1929–1934 рр. дійсних членів поповнили склад Фізично-математичного відділу. Відкрито ряд нових кафедр та комісій (їх число сягло 45-ти), значно збільшилося фінансування Відділу, що позитивно позначилося на його наукових досягненнях.

Натомість в Історично-філологічному відділі з наступом марксистсько-ленінської ідеології зазнали руйнування українознавчі установи. Після прийняття ЦК КП(б)У рішення щодо «зміни політики та тактики у відношенні до М.С. Грушевського та А.Ю. Кримського» почали закриватися наукові установи, які працювали під їхнім керівництвом. Мовні установи під керівництвом А.Ю. Кримського після численних ревізійних перевірок були ліквідовані ще 1928 р. – періоду інкримінації йому провини «щодо неправильного керівництва Академією».

Структура Соціально-економічного відділу збереглася практично повністю, однак різко змінилася тематика його досліджень.

У листопаді 1929 р. сесія Ради ВУАН відповідно до «Операційного плану» прийняла рішення про вилучення з системи ВУАН наукових товариств, а згодом

і секцій, і наукових семінарів. 7 березня 1930 р. Президія Академії ухвалила остаточне рішення про їхню ліквідацію.

У ході першого етапу реорганізації (1929–1930 рр.) в Академії було ліквідовано більшість українознавчих установ Історично-філологічного відділу, натомість утворено в Соціально-економічному відділі ряд установ для вивчення проблем радянського будівництва. Реорганізаційні зміни були закріплені новою структурою та штатним розкладом Академії. Наукові установи розподілялися, як і раніше, за трьома відділами, щоправда, всередині кожного відділу вони групувалися за циклами.

Проте на липневій сесії Ради ВУАН було піддано критиці систему кафедр Академії, й розгорнулася дискусія стосовно її структури. Пропонувалося об'єднати Історично-філологічний та Соціально-економічний відділи та розподілити всі академічні установи за циклами. 8 квітня 1931 р. Президія затвердила проект статуту та структуру Академії.

Проект статуту визначав функції Президії Академії, Планової комісії, Адміністративно-фінансового управління, а також склад Секретаріату: академіки-секретарі двох Відділів та член Президії ВУАН, під керівництвом якого перебували установи при Президії Академії. Керівництво Секретаріатом здійснював неодмінний секретар. Функції Секретаріату були подібними до функцій Наукової канцелярії неодмінного секретаря, проте обмеженішими: Секретаріат відав ученою частиною ВУАН, її відділів та установ, а також справами персонального вченого складу, вів справи Ради ВУАН і був редактором усіх академічних видань – під його керівництвом працювала Редакційно-видавнича рада ВУАН (колишня Видавнича комісія ВУАН).

Діловодством Президії завідував учений секретар. При Президії залишилися такі наукові установи, як Видавництво Академії та комісії: Дніпрельстану, Бібліографічна, Планова. Адміністративно-фінансове управління, Комісія науково-культурної пропаганди і Шефська комісія були структурними підрозділами Президії, а не науковими установами, і згодом перейшли в апарат управління Академії.

Було затверджено й нову структуру, за якою Академія поділялася на два відділи. Природничо-технічний відділ складався з 7-ми циклів: Математичного (3 кафедри, 4 установи); Індустріально-технічного (7 кафедр, 6 установ); Фізико-хімічного (4 кафедри, 5 установ); Географічно-геологічного (6 кафедр, 6 установ); Біоботанічного (7 кафедр, 8 установ); Біозоологічного (4 кафедри, 7 установ, у т. ч. новостворена Приморська біологічна станція в Одесі); Медичного (4 кафедри, 13 установ). Безпосередньо президії Відділу підпорядковувалися Лабораторія наукової фотографії та Бібліотека Відділу.

Соціально-економічний відділ складала 4 цикли: Економічний (8 кафедр, 5 комісій, Демографічний інститут, Інститут соціалістичної реконструкції сільського господарства, Інститут економіки промисловості); Філософсько-соціологічний (5 кафедр, 6 комісій); Історичний (10 кафедр, 19 установ); Літератури, мови і мистецтв (8 кафедр, 12 установ та Інститут мовознавства).

Нову структуру закріпив Статут ВУАН, затверджений ВУЦВК наприкінці 1931 р. Новий склад Президії Академії був обраний 1931 р. на листопадовій сесії Ради. Президентом став О.О. Богомолець, віце-президентами – О.Г. Шліхтер і К.К. Симінський, неодмінним секретарем – О.В. Корчак-Чепурківський, членами Президії – Д.І. Багалій, О.Г. Гольдман, О.В. Палладін.

Президію Природничо-технічного відділу склали: голова – О.В. Фомін, його заступник – О.В. Палладін, секретар – О.Г. Гольдман, члени президії – М.П. Кравчук, К.К. Симінський.

До президії Соціально-економічного відділу увійшли: голова – О.Г. Шліхтер, заступник – Д.І. Багалій, секретар – О.М. Камишан, члени Президії – К.Г. Воблій, К.Й. Студинський, В.О. Юринець.

22 вересня 1933 р. постановою ЦК КП(б)У та РНК УСРР Академія вилучалася з відання НКО УСРР й передавалася до Ради Народних Комісарів.

Протягом грудня 1933 р. в Академії діяла внутрішня Структурна комісія. Рішенням Політбюро ЦК КП(б)У від 26 грудня 1933 р. ліквідовувалися відділи, цикли і комісії ВУАН, а основною структурною одиницею визначався науково-дослідний інститут, що підпорядковувався безпосередньо Президії. Встановлювався єдиний бюджет ВУАН. Структурні зміни було прийнято постановою Президії Академії від 13 лютого 1934 р.

У ВУАН утворилися нові установи: Бюро економічних досліджень, Комісія літератури і мистецтва, Рада з вивчення виробничих сил, Комісія історії природознавства, Комітет наукової консультації та пропаганди наукових досягнень. Музеї було перерозподілено: Музей геології приєднався до Інституту геології; Музей зоології – до Інституту біозоології; Музей імені Д.К. Заболотного – до Інституту мікробіології та епідеміології; Ботанічний музей та Гербарій – до Інституту ботаніки; Музей санітарії та гігієни – до Інституту з вивчення організму людини; Музей археології – до Інституту історії матеріальної культури; Ботанічний сад, Акліматизаційний сад і заповідники приєднувалися в науковому сенсі до Інституту ботаніки.

9 травня 1934 р. на базі кафедр патологічної фізіології та клінічної медицини, а також Комісії патоморфології було утворено Інститут клінічної фізіології. Кафедру санітарії та гігієни з санітарно-демографічним та санітарно-статистичним кабінетами приєднали як відділи до Демографічного інституту, перейменованого на Інститут демографії та санітарної статистики. У квітні 1934 р. Комісію Великого Дніпра приєднали до Ради з вивчення виробничих сил, Кафедру нормальної фізіології та Лабораторію фізіології, якою керував О.В. Леонтович, ліквідували.

Документальна джерельна база, утворена в процесі діяльності УАН–ВУАН у 1918–1934 рр., унікальна, проте у зв'язку з частими реорганізаціями Академії комплекс ділових документів та сформовану її установами джерельну базу досліджень деструктуризовано.

Комплекс документальних джерел поділяється на дві великі взаємопов'язані групи. До першої належать джерела, зібрані установами Академії з науковою метою. Це окремі унікальні історичні документи; архівні фонди діячів української

науки і культури особового походження; архівні фонди деяких установ, що діяли на теренах України до 1928 р. і мали відношення до науки та культури; копії документів з російських архівів.

До другої групи належать діловодні документи, що утворилися в процесі діяльності керівних органів Академії (Спільного зібрання, Ради, Президії) та її установ, і документів вищих органів влади й управління, які здійснювали керівництво наукою в Україні в 1918–1934 рр. Особливості формування цього комплексу джерел тісно пов'язані з реорганізаціями структури Академії.

Ухвалена в січні 1928 р. постанова ВУЦВК та РНК УСРР «Про Центральне архівне управління УСРР (Укрцентрархів), установи, що є при ньому, та його місцеві органи» вперше порушила питання про долю наукової документації. Архівні органи розробили нове положення «Про Єдиний державний архівний фонд УСРР», затверджене 5 квітня 1930 р. ВУЦВК та РНК, до якого додавався перелік груп документів, зокрема рукописи наукових праць, обов'язкових для передачі на державне зберігання до архівних установ. Укрцентрархів мав контролювати архіви всіх наукових установ республіки, музеїв, бібліотек, а також виявляти в них документи профілю державних архівів.

Відповідно Наркомос УСРР 3 січня 1930 р. ухвалив рішення про створення комісії для обстеження архівів установ Академії. Комісія вилучала документи, які, за її визначенням, «мали дуже велике наукове значення», та «документи історично-політичного характеру», і передавала їх до Київського історичного архіву. Комісія констатувала «вкрай поганий стан архівів Академії наук, цілковиту неупорядкованість діловодних документів, відсутність описів та реєстрів як на документи діловодного характеру, так і на архівні документи». Серед висновків комісії була пропозиція про передачу документів Академії до архівних установ Укрцентрархіву. 14 жовтня 1930 р. керівництво Всенародної бібліотеки України (ВБУ) звернулося до Президії Академії з клопотанням про передачу документів Академії до відділу рукописів ВБУ. Умотивовувалася така пропозиція положенням про цей відділ ВБУ та наявністю вільних приміщень, що гарантувало б належне зберігання документів та їхнє широке використання.

Передача документів розпочалася в 1930 р. і тривала до 1937 р. Масова передача документів припала на 1934 р. у зв'язку з глобальною реорганізацією структури Академії, але навіть у 50–60-х роках траплялися поодинокі надходження документів від деяких установ Академії та від родичів померлих учених.

За період з 1 листопада по 9 грудня 1934 р. до відділу рукописів ВБУ було прийнято 75 погонних метрів (понад 600 в'язок) матеріалів академічних установ. Матеріали особових фондів та зібрання рукописів були змішані з діловодними паперами установ. У повному обсязі вони не надійшли до відділу рукописів, а частково залишилися в установах- правонаступниках – новоутворених науководослідних інститутах: Інституті історії України, Інституті історії матеріальної культури (Інституті археології), Комісії літератури і мистецтва (згодом Інститут української літератури ім. Т.Г. Шевченка та Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії) і склали основу відділів рукописів цих установ. Так

само з академічних музеїв до ВБУ було передано лише незначну кількість архівних документів, основна ж частина залишилася в музеях, після 1934 р. підпорядкованих Наркомосу.

При масовій передачі масиву документів акти прийому-передачі, як правило, не склалися, документи передавалися в розсипу без довідкового апарату.

Передані до ІР НБУВ документи були об'єднані та описані у складі архівного фонду – ф. Х: «Всеукраїнська академія наук (ВУАН) (1918–1933). Архів і колекція документів». Основний масив документів датовано 1918–1934 рр. Загальний обсяг фонду 35310 справ. Опрацювання документів проводилося за структурою Академії на 1934 р. без урахування її попередньої організації.

Основний масив ф. Х складають документи ліквідованих установ Історично-філологічного та Соціально-економічного відділів.

Документи Фізично-математичного відділу, реорганізованого у Природничо-технічний, здебільшого залишилися в установах- правонаступниках, утворених за постановою Президії ВУАН від 13 лютого 1934 р. Лише незначна частина матеріалів Математичного та Медичного циклів потрапила до відділу рукописів ВБУ й була описана в 408-ми справах.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Президія ВУАН

Створена в травні 1928 р. після скасування Спільного зібрання ВУАН.

Серед документів – проект штатів УАН та її установ (1919); Статут УАН у Києві (1919); окремі протоколи засідань Спільного зібрання УАН, Президії і Ради ВУАН (1919–1920, 1932); документи з розробки статуту Академії (1921); план роботи ВУАН на 1931 р.; проблематика і завдання установ ВУАН на другу п'ятирічку (1932); доповіді до засідань Президії з організації певних напрямів досліджень (1932–1933); інструкції про вибори академіків, членів-кореспондентів та наукових співробітників, про проведення конкурсів; норми продукції наукового складу; фінансово-бухгалтерська документація (1928–1930) та накази з адміністративно-фінансового управління ВУАН (1933); договір про соцзмагання між Всесоюзною, Всеукраїнською та Білоруською академіями наук (1930–1931); звіт про науково-дослідну роботу Академії за 1933 р.; документи про проведення ремонту будинку ВУАН по вул. Короленка, 35 (1927–1929).

Установи при Президії ВУАН

Комісія для вивчення продукційних сил України

Рішення про створення Комісії для дослідження природних багатств України на чолі з В.І. Вернадським було затверджене постановою Спільного зібрання 8 березня 1919 р. З 1920 р. голова – П.А. Тутковський. На кінець 1919 р. у складі Комісії діяло 7 секцій, яким підпорядковувалися 7 комітетів, 6 підсекцій та 4 відділи. У 1923–1926 рр. Комісію приєднано до геологічних структурних підрозділів ВУАН, тож у структурі Академії вона існувала лише формально. За рішенням Спільного зібрання ВУАН від 6 грудня 1926 р. відновила діяльність при Фізично-математичному відділі як тимчасова Комісія у справі підготовки наукових сил ВУАН та м. Києва

до участі у II Всесоюзному з'їзді продукційних сил. 3 травня 1927 р. перетворена на постійну як Комісія для виучування продукційних сил України, з 14 листопада 1927 р. діяла при Раді, в листопаді 1929 р. включена до установ Соціально-економічного відділу. Голова Комісії – Л.М. Яснопольський; учений секретар, а з 1929 р. керівник – А.І. Ярошевич. У 1931 р. припинила діяльність. У 1931–1932 рр. на базі Комісії планувалося створити Інститут економіки промисловості.

Видавала бюлетень «Продукційні сили України».

Серед документів – протоколи засідань Комісії для виучування продукційних сил України (УКОПС) та її секцій (1926–1930); матеріали щодо планування наукової роботи Комісії та Інституту економіки промисловості (1928–1932); документи про роботу (1929) окремих станцій; інформація про діяльність київської організації УКОПС, каолінової секції; план роботи на 1929–1930 рр. та звіти про виконання планових завдань окремих секцій (1926–1930); відомості та схеми розміщення цукрових заводів в Україні (1930–1931); доповідні записки різних авторів з питань скотарства, ґрунтознавства, мінералогії; повідомлення; статті з хмелярства для бюлетеня УКОПС; листування про проведення екскурсійного дослідження умов водопостачання різних регіонів, розвиток паперової промисловості України та з інших проблем; матеріали щодо проведення I Всесоюзної сольової конференції в Одесі (1929–1930); підготовчі матеріали щодо участі у Всеукраїнському та Всесоюзному з'їздах з вивчення продукційних сил (1926–1929); проекти структури, штатного розкладу, основних напрямів діяльності Інституту економіки промисловості (1931–1932).

Бібліографічна комісія

Створена 28 листопада 1926 р. До складу увійшли представники установ, де проводилася бібліографічна робота. З 1928 р. діяла при Президії Академії. Голова Комісії – М.В. Птуха, науковий секретар – М.І. Сагарда, керівник – С.П. Постернак (з 1930 р.). Комісію очолювала постійна президія, що перебувала в Києві. Ліквідована за постановою Президії ВУАН від 13 лютого 1934 р.

Серед документів – анкети; систематичний каталог видань ВУАН за 1923 р.; бібліографічні переліки творів Л. Старицької-Черняхівської; бібліографії праць окремих тем (археології, геології, географії) колишніх Фізично-математичного та Соціально-економічного відділів; списки статей з українознавства, розміщених у журналах «Вестник Европы», «Голос минувшего», «Нова Рада» за 1914–1918 рр.

Видавництво ВУАН

Створене в жовтні–листопаді 1922 р. в складі Редакційно-видавничої комісії внаслідок злиття трьох самостійних редакцій, що існували при кожному відділі Академії. У 1927 р. виділилося в самостійну академічну установу під науковим керівництвом Редакційно-видавничої комісії (з 1927 р. – Колегії, з 1933 р. – Ради). За структурою ВУАН 1934 р. Видавництво діяло при Президії. Першим головою був А.Ю. Кримський, керівником – М.З. Левченко.

Серед документів – рукописи праць, у т. ч. неопубліковані, Д.І. Багалія, В.П. Бузескула, Д.О. Граве, І.І. Кравченка та інших, здебільшого початку 1930-х років; матеріали, перекладені англійською та французькою мовами; рецензії на роботи,

запропоновані до публікації; статті до збірника «Студії по вивченню території Дніпрельстану»; збірника «Україна і Схід»; матеріали дискусії в справі ідеологічного значення лінгвістики, питань боротьби ідеології в літературознавстві (тези й реферати окремих виступів, 1931); підготовлені до друку стенографічні матеріали І Бібліографічної наради УРСР (1931); листування про видання окремих збірників ВУАН; покажчик загальноакадемічних видань; стенограми дискусії на доповідь М.С. Грушевського (1931) та економічного диспуту (1932).

Наукові товариства при ВУАН

Активне створення та залучення до академічної діяльності наукових товариств розпочалося у 1920 р. після затвердження «Примірного статуту наукового товариства при ВУАН». Протягом 1923–1926 рр. створено низку наукових товариств у Вінниці, Харкові, Одесі, Полтаві, Лубнах, Чернігові та інших містах. Сесія Ради ВУАН у листопаді 1929 р. ухвалила вивести наукові товариства з системи ВУАН.

Серед документів – протоколи засідань; список членів ради і ревкомісії; акт та звіт про діяльність Полтавського наукового товариства (1929); протоколи засідань Коростенського наукового товариства (1929); звіт про діяльність Кам'янець-Подільського наукового товариства (1929).

Місцеве бюро секції наукових робітників та місцевий комітет ВУАН

Серед документів – протоколи засідань місцевого комітету і місцевого бюро секції наукових робітників ВУАН та його секторів (1931–1931); плани роботи бюро та його бригад на 1932–1933 рр.; звіти про роботу (1932).

Природничо-технічний відділ

Президія Відділу

Діловодні папери Природничо-технічного відділу та бюро його циклів було передано до Секретаріату Президії Академії у 1934 р., проте до ВБУ з невідомих причин вони не потрапили. Нині у ф. Х збереглися лише протоколи засідань Відділу за окремі роки. Деяка частина документів потрапила до установ- правонаступників, зокрема Ради з вивчення виробничих сил України, Інституту геології, Інституту технічної механіки, Інституту економіки, Інституту електрозварювання, Інституту гідробіології, Інституту водного господарства України (нині відомчий) і збереглася в їхніх фондах.

Серед документів – повідомлення про діяльність Математичного, Індустріально-технічного, Геолого-географічного, Біоботанічного та Медичного циклів та звіти про діяльність установ Відділу в 1934 р.; статті з історії створення окремих установ колишнього Фізично-математичного відділу (очевидно підготовлені для збірника з нагоди 10-річного ювілею ВУАН, який не вийшов друком); статті Г.В. Пфейффера (Кафедра чистої математики); документи І з'їзду природознавців України (1918): листування, протоколи оргкомітету, списки та тексти деяких доповідей, протоколи та постанови наради делегатів з'їзду (105 справ); документи Інституту експериментальної біології та Інституту клінічної фізіології за 1937–

1940 рр.; листування установ Академії та вчених Відділу з президією Історично-філологічного відділу з питань академічного правопису, у справах наукових досліджень та наукового співробітництва за 1918–1930 рр., про наукові зв'язки з закордоном й українською діаспорою, про матеріальну підтримку науковців у 1921 р. ученими Чехословаччини, а також листування за 1920 р. неодмінного секретаря А.Ю. Кримського; копії витягів з протоколів засідань Президії АН УРСР за 1939 та 1942 рр.; документи про діяльність бюро місцевого комітету ВУАН Секції наукових робітників: плани і звіти про роботу бюро та бригад, протоколи нарад виробничого сектору місцевому за 1931–1932 рр.

Математичний цикл представлено Кафедрою чистої математики.

Індустріально-технічний цикл представлено Секцією транспортної механіки.

Медичний цикл.

Установи циклу:

Інститут експериментальної біології та патології Наркомату охорони здоров'я УСРР

Створений у 1930 р. Засновником і науковим керівником до 1946 р. був О.О. Богомолець. 27 січня 1953 р. постановою Ради Міністрів УРСР Інститут разом з Інститутом клінічної фізіології реорганізовано в Інститут фізіології ім. О.О. Богомольця.

Серед документів – чернетки окремих протоколів засідань наукової ради Інституту (1937); протоколи прийому екзаменів дисертантів; витяги з протоколів нарад; структура Інституту; списки наукових співробітників; видавничий план на 1940 р.; повідомлення про роботу Інституту за 10 років (1940); фотокопія диплому про присудження Золотої медалі Міжнародної виставки мистецтв та техніки (Париж, 1937); підготовчі матеріали до проведення наукової конференції (1939) та протокол конференції (липень 1939 р.); фрагменти службового листування, у т. ч. два листи О.О. Богомольця до директора Інституту клінічної фізіології П.Д. Марчука (1937); тези окремих виступів на конференціях; розвідки Я.Б. Динермана, П.Д. Марчука; автобіографія директора П.Д. Марчука 1920-х років.

Інститут клінічної фізіології

Створений на базі медциклу ВУАН за постановою Президії ВУАН від 9 травня 1934 р. Засновником і науковим керівником Інституту до 1946 р. був О.О. Богомолець. 27 січня 1953 р. за постановою Ради Міністрів УРСР Інститут разом з Інститутом експериментальної біології та патології Міністерства охорони здоров'я реорганізований в Інститут фізіології ім. О.О. Богомольця.

З 1931 р. видавав «Медичний журнал».

Серед документів – видавничий план Інституту на 1938 р.; довідка до плану роботи на 1938 р.; повідомлення директора П.Д. Марчука про 5-річну діяльність Інституту (1939); звіти та довідка про роботу Інституту в 1936–1937 рр.; повідомлення про підсумки роботи за другу та проблематика робіт на третю п'ятирічки; довідки про роботу закладу; тематичні плани роботи окремих працівників на 1937 р.; протоколи окремих виробничих зборів наукових співробітників (1939); підготовчі

матеріали та протоколи наукових конференцій інститутів експериментальної біології та патології та клінічної фізіології (1938–1939); службове листування; директивні та довідкові матеріали Наркомату охорони здоров'я; статті і теми доповідей; наукові розвідки Я.Б. Динермана, Н.В. Єрмакової, Р.Є. Кавецького, П.Д. Марчука, Н.Б. Медведєвої, М.Д. Стражеска та ін.; плани підвищення кваліфікації науковців та лаборантів; проект постанови вченої ради Інституту про заходи з підвищення теоретичного рівня та підвищення кваліфікації науковців (1930-ті рр.); списки науковців та аспірантів інститутів експериментальної біології та патології та клінічної фізіології; плани роботи окремих аспірантів Інституту клінічної фізіології.

Соціально-економічний відділ

Президія Відділу

Соціально-економічний відділ включає матеріали колишніх Історично-філологічного та Соціально-економічного відділів.

Серед документів – звіти про науково-дослідну роботу установ Відділу; повідомлення та плани; штатні розклади; стенограми нарад усіх циклів; окремі протоколи засідань Історично-філологічного відділу (грудень 1918–1919 р.); рукописи статей; верстки «Записок Історично-філологічного відділу», збірка «Етнографічні писання М. Костомарова»; листування Відділу щодо організації роботи; статті та розвідки до ювілейних збірників на пошану М.С. Грушевського та Д.І. Багалія.

Економічний цикл

Бюро циклу

Цикл утворено в 1930 р.

Серед документів – протоколи засідань; плани та звіти; матеріали (статті, рецензії, відгуки) до збірників «Класова боротьба на економічному фронті УАН» та «Сталінщина в аспекті 2-ї п'ятирічки»; стенограми виступів співробітників циклу під час обговорення партійних завдань щодо наукових тем та критика «проявів ворожої ідеології» в науковій роботі циклу в 1930–1933 рр.

Установи циклу:

Демографічний інститут

Створений 1 січня 1919 р. за постановою Соціально-економічного відділу. Директор – М.В. Птуха, керівник – Г.О. Кривченко. За постановою Президії ВУАН від 13 лютого 1934 р. на базі Інституту створено Інститут демографії та санітарної статистики. За постановою РНК УРСР від 25 травня 1936 р. Інститут ліквідовано, а його функції покладено на відділ статистики Інституту економіки АН УРСР.

Серед документів – протоколи засідань; плани роботи на 1933 р.; звіти та повідомлення про роботу Інституту; листування (1925–1929); статті, тези доповідей, рецензії; довідки та інші відомості про демографічні переписи регіонів України; розподіл робочої сили в 1920–1930-х роках.

Основна частина матеріалів про діяльність установи в 1934 р. була передана до Центрального статистичного управління та Інституту демографії та санітарної

статистики (згодом – до Інституту економіки), створеного за постановою Президії ВУАН від 13 лютого 1934 р. Деякі матеріали передано до Інституту рукопису НБУВ у 1992 р.

Комісія для вивчення народного господарства України

Створена в квітні 1927 р. при Соціально-економічному відділі. Голова Комісії – К.Г. Воблий, заступник – Г.О. Кривченко, секретар – О.А. Плевако, згодом Т.М. Таран. У травні–жовтні 1930 р. реорганізовано в Комісію торгу й транспорту.

Видавався збірник «Праці Комісії для вивчення народного господарства України».

Серед документів – протоколи засідань Комісії (1928–1930); тематика і плани наукових досліджень; кошториси (1929–1930); повідомлення про роботу до 1929 р. включно; тези з питань колективізації; повідомлення про діяльність окремих господарств; статті з історії колгоспів на Сумщині; дослідження К.Г. Воблого з історії цукрової промисловості, промисловості Дніпро-Бузького басейну; огляди з історії землеустрою в Київській губернії у 1914–1915 рр.; таблиці, баланси та інші матеріали про стан сільського господарства в Україні в 1913–1937 рр.; подвірні картки сіл колишніх Київської, Проскурівської та Кам'янецької округ; відомості про переселення селян; службове листування.

Комісія торгу й транспорту

Створена в 1930 р. на базі Комісії для вивчення народного господарства України при Соціально-економічному відділі. Голова Комісії – К.Г. Воблий. За постановою партчастини Президії ВУАН від 19 лютого 1932 р. Комісію об'єднано з іншими і на їхній базі створено Кафедру торгу й транспорту, яку очолив К.Г. Воблий. За постановою Президії ВУАН від 13 лютого 1934 р. Кафедра увійшла до складу новоствореного Бюро економічних досліджень при Президії ВУАН (ліквідоване постановою від 19 жовтня 1934 р.), на базі якого в 1936 р. створили Інститут економіки АН УРСР.

Серед документів – протоколи засідань та нарад Комісії (1930–1933); витяги з протоколів президії II Відділу ВУАН; плани та звіти про роботу Комісії (1930–1932); програми економічного обстеження; опис Дніпровського річкового транспорту (1931); списки шляхів окремих регіонів; відомості про вантажопотік у 1913–1937 рр.; план роботи на тему «З'єднання Десни з Окою» (1931); звіти та листування, зокрема по програмі економічного обстеження Дніпра і Південного Бугу, місцевих перевезень по Дніпру та Десні після реконструкції; підготовчі матеріали та тези доповідей Всеукраїнських конференцій з питань транспорту та водного господарства; окремі статті та розвідки з історії та стану залізничного і водного транспорту; службове листування (1931–1933) про створення сільсько-господарських артілей, комітетів незаможних селян, машинно-тракторних комун, про результати обстежень сільських господарств Київської області та Сумщини; доповідні записки співробітників про стан сільського господарства і промисловості в 1929–1934 рр.; про створення в Києві Кабінету та Лабораторії

генетичних досліджень для вивчення впливу радіоактивності; матеріали з питань газифікації та газопостачання; схеми розміщення цукрових заводів на території України та будівництва нових підприємств у Києві.

Комісія для виучування фінансових та банківських справ

Створена в березні–квітні 1926 р. Голова – М.В. Птуха, керівник – Г.О. Кривченко. У лютому 1932 р. Комісію об'єднано з іншими, на їхній базі створено нові кафедри, зокрема Кафедру фінансів та банків (очолив Л.М. Яснопольський). У 1934 р. Кафедра увійшла до складу новоствореного Бюро економічних досліджень при Президії ВУАН, а в 1936 р. – до Інституту економіки АН УРСР.

Видавався збірник «Праці Комісії для виучування фінансових та банківських справ».

Серед документів – протоколи засідань Комісії (1932–1933) та підкомісії місцевих фінансів і комунального господарства (1928–1931); звіти та повідомлення про діяльність; відгуки про роботу співробітників (1928–1930; тези наукових доповідей; протоколи засідань співробітників комісії (1932–1933).

Комісія по науковому дослідженню Дніпрельстану (Комісія Дніпрельстану)

Створена за постановою Президії Укрнауки НКО УСРР від 31 січня 1927 р. при Спільному зібранні ВУАН як комплексна комісія для всебічного вивчення території, що підлягає затопленню в зв'язку з будівництвом Дніпровської гідроелектростанції. Голова Комісії – П.А. Тутковський, потім Л.М. Яснопольський, Д.О. Белінг, секретар – М.М. Ткаченко. За постановою Історично-філологічного відділу ВУАН від 17 жовтня 1929 р. діяла при президії Відділу. Припинила діяльність у 1933 р. Ліквідована за постановою Президії ВУАН від 13 лютого 1934 р.

Видавався збірник «Праці Комісії по науковому дослідженню Дніпрельстану» та «Студії по вивченню території Дніпрельстану».

Серед документів – протоколи засідань (1927–1932); плани науково-дослідних робіт на території Дніпрельстану на 1927–1931 рр.; звіти про роботу Комісії та окремих співробітників за 1927–1931 рр.; доповідна записка Л.М. Яснопольського до Головнаки НКО УСРР про організацію при Комітеті сприяння Дніпробуду спеціальної комісії з вивчення всіх питань, пов'язаних з Дніпробудом (1929); листування про переселення людей з районів затоплення та проведення наукової роботи на території будівництва Дніпрельстану; матеріали результатів експедицій, описи та фотографії об'єктів; етнографічні матеріали, зібрані під час екскурсії до Дніпрельстану 1927 р.; протоколи засідань, плани наукової роботи Комісії; відомості та звіти; листування (1929–1933); тези доповідей про водотранспортні проблеми Чернігівської області; статті, огляди, розвідки з проблем дніпровського водного транспорту.

Комісія комплексних експедицій

Створена при Президії постановою від 9 квітня 1931 р. шляхом об'єднання Комісії з організації комплексних експедицій Соціально-економічного та

Природничо-технічного відділів. Голова – М.М. Ткаченко, згодом В.В. Різниченко. Ліквідована згідно з постановою Президії від 13 лютого 1934 р.

Серед документів – протоколи засідань Комісії (1930); протоколи об'єднаних зборів Комісії комплексних експедицій I та II Відділів ВУАН (1931); протоколи засідань бюро Комісії та наради у справі вивчення Полісся (1932); витяги з протоколів засідань Президії ВУАН (1932); плани, кошториси та звіти про комплексні експедиції за 1930–1931 рр.; план та кошторис на 1932 р. та на другу п'ятирічку; плани молдавської та канівської експедицій; листування в справах роботи Комісії (1931–1933).

Філософсько-соціологічний цикл

Бюро циклу

Найбільш інформативну і повну групу документів становлять документи правничих установ Академії: Комісії для вивчення звичаєвого права, Комісії радянського будівництва та права з Кабінетом радянського права та частина документів Кабінету радянського будівництва, утвореного постановою Президії ВУАН від 13 лютого 1934 р. Збереглися деякі документи Семінару з виучування цивільного права, Правничого товариства, Термінологічної комісії.

Установи циклу:

Педагогічна комісія

Формально заснована 1 червня 1921 р. як Науково-педагогічна комісія, що перейшла до ВУАН від УНТ. З 1923 р. перейменована на Педагогічну комісію. Голова – О.В. Корчак-Чепурківський, учений секретар – О.К. Дорошкевич. При Комісії працювали: Інститут фізичної культури, секція трудової школи, секція історії освіти в Україні, секція вищої освіти. Згідно з постановою Президії ВУАН від 13 лютого 1934 р. Комісія увійшла до новоствореного Інституту з вивчення організму людини.

Серед документів – статті, методичні посібники та інструкції; огляди літератури з педагогічного суспільствознавства; робочі плани; протоколи засідань семінарів; звіти про практичні заняття зі студентами Київського інституту народної освіти (1926–1928); довідкові матеріали про роботу Центрального гуманітарно-педагогічного інституту в 1920-ті роки.

Постійна комісія для виучування звичаєвого (народного) права

Створена при Соціально-економічному відділі за постановою Спільного зібрання від 7 грудня 1918 р. Почала функціонувати на початку 1919 р. 14 березня 1921 р. перейменована на Комісію для вивчення народного права. Голова Комісії – О.І. Левицький, згодом – О.О. Малиновський, керівник – М.М. Павлов-Сільванський, потім А.Е. Кристер; учений секретар – В.А. Камінський. З травня 1926 р. Комісія поділялася на дві секції: 1) публічного права (голова – О.О. Малиновський); 2) цивільного права (голова – А.Е. Кристер). У ході реорганізації 1931 р. віднесено до Історичного циклу. З 13 лютого 1934 р. увійшла до новоствореного Кабінету радянського будівництва і права при Президії ВУАН.

Видавався збірник «Праці Комісії для виучування звичаєвого права України».

Серед документів – протоколи засідань Комісії (1919–1923, 1931); плани роботи та відомості про діяльність Комісії (1919, 1921) та її підкомісій: зі складання бібліографії звичаєвого права (1921), зі складання карток для збирання матеріалів щодо цивільного права та з вивчення чинного звичаєвого права (1922); секції звичаєвого публічного права; журнал робіт Комісії; списки співробітників (1919, 1923); звіти співробітників про роботу зі збирання матеріалів звичаєвого права в київських архівах (1919–1921); проект положення про губерніяльні комісії з виучування звичаєвого права; програма для перегляду архівних матеріалів при дослідженні звичаєвого права, для збирання матеріалів звичаєвого права (1919), для виучування організації та правостосунків у гуртках безпритульних для збирання матеріалів з родинного права і зі звичаєвого спадкового права; матеріали (плани-проспекти, листування, статті) з видання «Праць» Комісії; фінансові документи: кошториси, обрахунки тощо (1919–1920); службове та особисте листування.

Комісія для вивчення радянського права

Створена наприкінці 1927 р. при Соціально-економічному відділі як Комісія для вивчення радянського цивільного права. Голова Комісії – А.Е. Кристер. 1928 р. при ній засновано Секцію радянського кримінального права на чолі з О.О. Малиновським. У 1930 р. Комісію перейменовано на Комісію для виучування радянського права і будівництва, а згодом реорганізовано в Кафедру радянського права і будівництва, яку очолив М.І. Палієнко. У лютому 1934 р. на базі правових установ створено Кабінет радянського будівництва та права при Президії ВУАН.

Видавала періодичний збірник «Наукові дослідження та розвідки Комісії радянського права».

Серед документів – звіти Комісії та Кабінету за I півріччя 1932 р.; план роботи Інституту радянського будівництва та права й теми лекцій для викладачів вузів (1936); ненадруковані праці Г.О. Лазаревського щодо програми для розшукування матеріалів з питань карного звичаєвого права України; «Очерки по истории положительного государственного права Речи Посполитой»; розвідки О.О. Малиновського, О.М. Бутовського, К.Г. Воблого, В.С. Ейсмана, В.П. Завітневича, В.В. Матвієвського, В.С. Назимова, П.Н. Нечипоренка, Л.О. Окиншевича та ін.

Історичний цикл

Цикл утворено на базі історичних установ Історично-філологічного відділу ВУАН.

Серед документів – відомості про структуру, персональний склад; списки наукових праць і окремі наукові праці співробітників історичних установ за 1921–1930 рр.; документи з питань формування академічних бібліотек та ВБУ, бібліотеки Кафедри історії України, установ історичної секції; акти передачі бібліотек під час реорганізації та ліквідації окремих установ Історично-філологічного відділу ВУАН; списки майна й архівних документальних збірок (1929–1933), переданих під час ліквідації установ; перспективні плани робіт циклу й окремих установ на 1933–1934 рр. та на другу п'ятирічку; проект положення про Інститут історії ВУАН (1933); протоколи виробничих нарад та засідань бюро за 1933 р.; листування в справах організації архівних пошуків документів для проведення історичними

установами ВУАН наукових досліджень (1930–1933); відомості про обмін виданнями, документами, про проведення підсумків соцзмагань в історичних установах; документи про підготовку відзначення десятиріччя ВУАН (статті, матеріали до ювілейного збірника).

Установи циклу:

Археографічна комісія

Створена за постановою Спільного зібрання УАН від 18 квітня 1921 р. внаслідок злиття Київської комісії для розбору давніх актів та Археографічної комісії УАН. Голова Комісії – В.С. Іконников, з 1924 р. – М.С. Грушевський, керівник – Й.Ю. Гермайзе, вчений секретар – Г.А. Іванець. З 1924 р. діяла як установа Кафедри історії українського народу Історично-філологічного відділу ВУАН, а з січня 1930 р. як установа при Президії Відділу. З 8 квітня 1931 р. віднесена до установ Історичного циклу. Ліквідована за рішенням Президії ВУАН від 13 лютого 1934 р.

Видавала «Український археографічний збірник», «Пам'ятки українського письменства», «Український архів» та ін.

Серед документів – протоколи засідань Комісії (1918–1933); плани та звіти про роботу, в т. ч. індивідуальні; листування з питань діяльності Комісії; рукописи підготовлених до друку добірок архівних документів, археографічних публікацій окремих пам'яток у виданнях Комісії та Відділу.

Комісія для складання історично-географічного словника української землі

Створена за постановою Спільного зібрання УАН від 16 грудня 1918 р. Директор – О.С. Грушевський, секретар – Й.Ю. Гермайзе. 1926 р. перейменована на Історично-географічну комісію. Спочатку Комісія працювала при Президії Історично-філологічного відділу, а за схемою розподілу установ ВУАН від 8 квітня 1931 р. її віднесено до Історичного циклу. 1932 р. Комісію об'єднано з іншими історичними установами на базі Кафедри історії України, яку за рішенням Президії від 13 лютого 1934 р. введено до складу новоствореного Інституту історії.

Серед документів – протоколи засідань Комісії (1919–1930); плани роботи (1929–1930); звіти (1925–1926, 1928 р. – перше півріччя 1933 р.); окремі пропозиції до плану роботи на 1930 р.; індивідуальні звіти працівників Комісії (1922–1931); огляди архівних зібрань, повідомлення про роботу в архівах, переліки використаних у роботі архівних джерел; розвідки, статті, рецензії окремих авторів з історичної географії, історії колонізації України; листування в справах діяльності Комісії; історично-географічні дані про населені пункти Бердичівського та Житомирського повітів.

Культурно-історична комісія

Створена за постановою Спільного зібрання УАН від 21 липня 1924 р. Голова – М.С. Грушевський. У 1929 р. перейменовано на Комісію дослідження культурної історії України за часів торговельного капіталу. В березні–квітні 1930 р. об'єднано з Комісією історичної пісенності і Кабінетом примітивної культури та віднесено до установ Історичного циклу. У лютому 1932 р. об'єднано з іншими комісіями, які за рішенням Президії від 13 лютого 1934 р. увійшли до складу новоствореного Інституту історії матеріальної культури.

Серед документів – протоколи засідань; плани роботи; звіти окремих співробітників; повідомлення про роботу (1929–1933); листування; протоколи засідань відділу примітивної культури і народної творчості Кафедри історії України (1929–1930), Кабінету примітивної культури та Комісії історичної пісенності (1926–1928); документи про створення Інституту для дослідів пережитків примітивної культури і народної творчості України; документи редакційного портфелю наукового щорічника «Первісне громадянство та його пережитки на Україні» (статті, рецензія до збірника, проекти неопублікованих випусків 1930 р., тексти неопублікованих розвідок Ф.М. Колесси, К.М. Грушевської, М.Н. Петровського).

Історична секція

Установа перейшла з Українського наукового товариства в Києві в 1921 р. як самостійна інституція ВУАН. Створена восени 1907 р. з ініціативи М.С. Грушевського згідно з постановою зборів УНТ від 25 травня 1907 р. Протягом 1921–1923 рр. Секція розчинилася серед інших установ Історичного циклу, які очолював Д.І. Багалій. За рішенням Спільного зібрання від 28 січня 1924 р. Секція відновила діяльність у складі Історично-філологічного відділу. До 1919 р. та з 1924 р. нею керував М.С. Грушевський. На чолі Секції стояла рада, виконавчий орган – бюро Секції.

Друкований орган – журнал «Україна» (36 томів за 1924–1930 рр.).

При Секції діяли: 1) Історично-економічна підсекція, 2) Українсько-молдавська комісія, 3) Історично-географічна комісія.

У січні 1931 р. на пленумі історичних установ замість очолюваної М.С. Грушевським Історичної секції було створено Секцію історії матеріальної культури у складі Історичного циклу, на основі якої в 1933 р. за рішенням Відділу створено Історико-археологічний інститут.

Видавалися «Науковий збірник Історичної секції», «Записки Історично-філологічного відділу ВУАН. Праці Історичної секції», збірники: «За сто літ. Матеріали з громадського та літературного життя України XIX і початку XX ст.», «Первісне громадянство та його пережитки на Україні», тематичні збірники та ін.

Серед документів – протоколи засідань ради Секції (1924–1931), бюро Секції (1924–1928), загальних зборів (1926–1930), прилюдних засідань (1928); акти ревізійної комісії Секції (1930); план засідань Секції на 1926 р.; проект статуту Історичної секції ВУАН (1928); списки членів Секції; редакційний портфель журналу «Україна», інших періодичних видань Секції: збірників «За сто літ» і «Первісне громадянство та його пережитки на Україні»; статті, публікації, рецензії, в тому числі невидані (М.С. Грушевського, Ю.Й. Сіцінського, О.О. Рябініна-Скляревського та ін.) і плани-проспекти неопублікованих випусків; листування у видавничих справах, розповсюдження й передплати видань, фінансових справах; листування з окремими особами (1928–1930); алфавітна книга для запису авторів; списки передплатників; гонорарні відомості, інші облікові матеріали; окремі протоколи засідань редколегії (1928–1930); список видань Історичної секції та Кафедри історії України (1924–1930); касова книга (1928); оригінальні матеріали творчої спадщини М.С. Грушевського (наукові праці і літературні твори, окремі документи науково-організаційної діяльності, листування, фотодокументи);

документи редакційних портфелів (статті, рецензії, листування з приводу підготовки до опублікування); видання: щорічних збірників наукових праць (1924–1930), наукових записок Історично-філологічного відділу (1925–1929), журналів «Україна» і «Наше минуле», тематичних наукових збірок («За сто літ», про повстання декабристів в Україні, «Первісне громадянство», «Студії з історії України» за 1930 р., ювілейних збірок на пошану Д.І. Багалія та М.С. Грушевського).

З Історичною секцією тісно співпрацювали **Комісія для дослідю історії України часів феодалізму, Комісія історії козащини та козацької доби, Комісія соціально-економічної історії України.**

Комісія для дослідю історії України часів феодалізму

Створена в 1930 р. згідно з рішенням листопадово-грудневої 1929 р. сесії ВУАН при новоствореній Кафедрі історії України за доби феодалізму, яку очолив М.С. Слабченко (згодом – Д.І. Багалій), на базі ліквідованої в грудні 1929 р. Комісії старої історії України, очолюваної М.С. Грушевським (утворена 31 жовтня 1927 р.). З 8 квітня 1931 р. віднесена до Історичного циклу. У лютому 1932 р. Комісію об'єднано з іншими історичними, які за рішенням Президії від 13 лютого 1934 р. передано до новоствореного Інституту історії.

Серед документів – протоколи засідань; штатний розклад; листування у справах діяльності Комісії старої історії України (1928–1930); протоколи виробничих нарад та засідань Кафедри історії України періоду феодалізму (1930–1932); звіти; повідомлення про наукові відрядження (1929–1930); фінансові та господарські матеріали (1928–1933); листування; п'ятирічний план Кафедри історії українського народу, матеріали до нього; огляд роботи (1924–1930); протоколи засідань ювілейної комісії зі святкування 10-річчя ВУАН; матеріали про участь установ Кафедри історії України періоду торгового капіталізму в заходах ВУАН.

Комісія історії козащини та козацької доби

З 1927 р. діяла як Комісія для дослідження нової української історіографії. Голова – М.С. Грушевський. У квітні 1930 р. була перейменована на Комісію історії козащини та козацької доби і діяла при Кафедрі історії України доби раннього торговельного капіталу XV – першої половини XVII ст. У лютому 1932 р. Комісію об'єднано з іншими історичними комісіями, які за рішенням Президії ВУАН від 13 лютого 1934 р. передано до новоствореного Інституту історії.

Серед документів – тематичні та видавничі плани; звіти про роботу Комісії; листування з Президією, Соціально-економічним відділом та видавництвами.

Комісія соціально-економічної історії України

Заснована за постановою Президії ВУАН від 14 травня 1929 р. у складі Історично-філологічного відділу при Кафедрі історії України доби торговельного капіталізму. Голова Комісії – Д.І. Багалій (до 9 лютого 1932 р.), потім – О.П. Оглоблин; учений секретар – Н.Д. Полонська-Василенко. Розпочала наукову роботу наприкінці 1929 р. (як штатна – з 1 січня 1930 р.). За рішенням березневої 1930 р. сесії ВУАН до складу Комісії увійшла Комісія Лівобережної України та Слобожанщини. Комісія з другого півріччя 1933 р. влилася до Історичного циклу, який цього ж року перетворився на Історично-археографічний інститут.

Видавався збірник «Праці Комісії соціально-економічної історії України XVIII–XIX ст.».

Серед документів – протоколи засідань Комісії (1929–1932); індивідуальні плани роботи співробітників (1931–1933); звіти про роботу (1929–1933); автобіографія та особова анкета Д.І. Багалія; окремі статті науковців до видань Комісії; листування в справах діяльності Комісії (1932).

Українсько-молдавська комісія

Створена при Історичній секції в лютому 1928 р. Відносилася до комісій з міжнародних зв'язків України. Голова Комісії – М.С. Грушевський, секретар – М.Ф. Карачківський. Фактично припинила діяльність після Пленуму Наукового комітету Молдавської АСРР 23–24 травня 1931 р.

Серед документів – протоколи засідань Комісії (1928–1932); повідомлення про засідання; листування з Науковим комітетом Молдавської АСРР; перелік та короткий зміст збірника щодо розвитку писемності молдавського народу.

Комісія історії Києва і Правобережної України

Створена за постановою Спільного зібрання від 21 липня 1924 р. Голова Комісії – М.С. Грушевський, керівник – В.І. Щербина. В 1929 р. при ній утворено підкомісію Старого Києва з Музеєм історії Києва (з 1928 р.) та Заповідник старої Київської академії (з 1925 р.). За рішенням сесії ВУАН 1929 р. Комісія реорганізована, поділена на Комісію Києва та Комісію Правобережжя. Комісія Києва існувала до 1932 р., коли об'єдналася з іншими комісіями і в 1934 р. увійшла до складу новоствореного Інституту історії.

Видавалися збірники: «Київський збірник історії й археології, побуту й мистецтва» (Т. I, 1931).

Серед документів – протоколи засідань Комісії (1925–1925, 1928–1931); плани та кошториси (1930–1932); звіти про роботу (1924–1932); листування; статті Л.П. Добровольського, Ф.Л. Ернста, М.Ф. Карачківського, В.І. Щербини та ін.; копії архівних документів; документи редакційних портфелів збірників «Київ та його околиці в історії та пам'ятках» (1926), «Київський збірник історії й археології, побуту й мистецтва» (1930), «Нові студії з історії Києва».

Комісія Лівобережної (Лівобічної) України та Слобожанщини

Створена за постановою Спільного зібрання від 21 липня 1924 р. Розпочала роботу влітку 1925 р. Голова Комісії – М.С. Грушевський, в. о. керівника – Й.Ю. Гермайзе, згодом К.О. Лазаревська. 1929 р. за рішенням сесії ВУАН реорганізовано в Комісію Лівобережної України та Слобожанщини при Кафедрі історії України за доби торговельного капіталізму. За рішенням березневої 1930 р. сесії ВУАН об'єднано з Комісією соціально-економічної історії України.

Серед документів – статті В.Л. Модзалевського, П.К. Федоренка, П.К. Нечипоренка та інших з історії монастирського господарства на Лівобережній Україні XVII–XVIII ст., про заселення Слобідської України за Хмельниччини, про грошовий обіг, земельну власність та ін.

Комісія дослідження Полудневої (Степової) України

Створена за постановою Спільного зібрання від 21 липня 1924 р. як Комісія Степової України і Чорномор'я. Голова Комісії – М.С. Грушевський, в. о. керівника – М.М. Ткаченко, з жовтня 1929 р. – А.С. Синявський. Розпочала роботу наприкінці 1924 р. За рішенням сесії ВУАН 1929 р. реорганізована в Комісію Полудневої (Степової) України при Кафедрі історії України за доби феодалізму під керівництвом акад. М.Є. Слабченка. Ліквідована за рішенням березневої 1930 р. сесії Президії ВУАН.

Підготовлено збірник «Полуднева Україна».

Серед документів – звіти про діяльність Комісії (1925–1930); відомості про її персональний склад (1929–1930); матеріали редакційного портфеля збірника «Полуднева Україна» та його зміст.

Комісія для дослідження Західної України

Створена наприкінці 1925 р. Голова Комісії – М.С. Грушевський, керівник – Ф.Я. Савченко. За постановою президії Історично-філологічного відділу в березні 1930 р. передана безпосередньо у відання президії Відділу. У лютому 1932 р. Комісію об'єднано з іншими, і на їхній базі створено нові кафедри, що в лютому 1934 р. увійшли до новоствореного Інституту історії.

Серед документів – протоколи засідань (1931–1933); звіти та повідомлення Комісії про роботу (1928–1933); звіти окремих співробітників (1932); анкети щодо складання п'ятирічного плану на 1928–1933 рр.; список наукових співробітників; листування в справах діяльності Комісії (1931–1932); зміст «Західноукраїнського збірника»; статті І.І. Кравченка, С.Л. Рудницького.

Комісія для дослідження нової української історіографії

Створена 19 травня 1927 р. (голова – М.С. Грушевський), у квітні 1930 р. перейменована на Комісію історії козаччини й козацької доби й віднесена до установ Історичного циклу.

Серед документів – протоколи наукових засідань (1928–1930); звіт Комісії про діяльність (1927–1930); копії статей В.Б. Антоновича, М.І. Костомарова; підготовлені до видання розвідки співробітників Комісії про історіографічну спадщину окремих істориків, зокрема збірка творів М.І. Костомарова.

Комісія для дослідів над історією громадсько-політичних течій в Україні (Комісія для вивчення революційних рухів в Україні, Комісія реврухів)

Створена в 1921 р. на пропозицію В.В. Міяковського. Голова – С.О. Єфремов. У зв'язку з реорганізацією ВУАН у 1930 р. перетворена на Комісію для вивчення революційних рухів в Україні. У квітні 1931 р. переведена до установ Соціально-економічного відділу. У 1933 р. за рішенням Відділу передана до Історично-археологічного інституту ВУАН. У 1934 р. увійшла до складу Інституту історії.

Серед документів – протоколи засідань Комісії; оперативні річні плани; звіти про роботу (1919–1933); листування про розвиток архівної справи і концентрацію

архівних матеріалів; інструкція для складання реєстраційних карток з історії громадських рухів, розроблена С.О. Єфремовим; виписки з архівних документів щодо революції 1905 р. в Україні (Чернігівщина та Київщина).

Комісія методології історії

Створена в 1929 р. на базі секції методології і соціологічного обґрунтування історії, заснованої 8 липня 1924 р. при Науково-дослідній кафедрі історії України згідно з рішенням Наукового комітету НКО. З квітня 1930 р. Комісія існувала при Президії Історично-філологічного відділу, а у квітні 1931 р. її віднесено до Історичного циклу. Голова – Й.Ю. Гермайзе. Припинила свою діяльність у зв'язку з його арештом (1931 р.). Ліквідована за постановою Президії ВУАН від 13 лютого 1934 р.

Серед документів – тези наукових доповідей; висновки «бюро виконання» про роботу та завдання щодо організації перебудови установ Історичного циклу 1932 р. та ін.

Комісія для складання біографічного словника діячів України

Створена за постановою Спільного зібрання УАН від 23 січня 1919 р. і працювала під його безпосереднім керівництвом до 1924 р., коли перейшла до Історично-філологічного відділу. Голова – Д.І. Багалій, пізніше М.П. Василенко, у 1923–1926 рр. – С.О. Єфремов. Керівник – М.М. Могилянський. Попередник Комісії – гурток, який діяв у 90-х роках ХІХ ст. під керівництвом В.Б. Антоновича. Частина членів гуртка запрошено до Комісії. У січні 1931 р. увійшла до Історичного циклу. З лютого 1932 р. була об'єднана з іншими, і на їх базі створено нові кафедри, які стали основою для Інституту історії.

Серед документів – відозва до громадськості про збирання відомостей (1919); інструктивні та методичні матеріали щодо складання біографії та словника; звіти про роботу Комісії (1919–1931); звіти про роботу окремих співробітників; тематичний план на 1933 р.; кошторис (1929–1930); протоколи засідань (1919–1927, 1929–1933); відомості про склад Комісії за різні роки; підготовлені співробітниками та кореспондентами біографічні довідки, замітки, автобіографії та інші матеріали для Біографічного словника; листування з неодмінним секретарем УАН, правлінням, секретарем ІІ Відділу ВУАН; листування з Істпартом при ЦК КП(б)У, редакціями журналів, видавництвами, Комісією енциклопедичного словника; журнал реєстрації кореспонденції (1920–1928); фінансові документи.

Цикл літератури, мови і мистецтва

Установи циклу:

Комісія нової української літератури (Комісія для видання пам'яток новітнього українського письменства)

Комісію створено за постановою Спільного зібрання від 16 грудня 1918 р. Голова і керівник – С.О. Єфремов. У квітні 1930 р. Комісію віднесено до установ Літературного циклу. Цього ж року перейменована на Комісію української літератури часів промислового капіталізму та імперіалізму. За постановою Президії ВУАН від 13 лютого 1934 р. припинила діяльність.

Серед документів – рукописні копії віршів Т.Г. Шевченка; підготовлені до друку листи Ганни Барвінок до М.І. Павлика (1896–1911), О.Ю. Кобилянської (1891–1906); покажчик М.І. Павлика до видання його листування з М.П. Драгомановим.

Комісія давнього (старого) українського письменства

Постановою Спільного зібрання ВУАН від 28 листопада 1927 р. було затверджене рішення Історично-філологічного відділу про створення Комісії старого українського письменства на чолі з В.М. Перетцом. У 1929 р. перейменовано на Комісію для видавання та виучування пам'яток українського письменства часів феодалізму та торговельного капіталу. З 1931 р. увійшла до складу установ Циклу літератури, мови, мистецтва Соціально-економічного відділу. Припинила діяльність у 1933 р.

Видавався збірник «Пам'ятки мови та письменства».

Серед документів – записка В.М. Перетца до Історично-філологічного відділу про організацію Комісії та її основні завдання; щорічні плани роботи Комісії; план на другу п'ятирічку та видавничий і тематичні плани (1928–1933); переліки наукових тем (1928–1933); протоколи та виписки з протоколів засідань Комісії (1927–1932); повідомлення про склад і штати Комісії; договір про співпрацю з Комісією давньої писемності АН СРСР на 1930–1931 рр.; звіти про роботу Комісії (1927–1928, 1931–1932); зібрані копії літературних та історичних матеріалів і їхні переліки; наукові статті, нариси, рецензії Д.І. Абрамовича, М.С. Грушевського та інших співробітників; листування щодо організації роботи.

Інститут мовознавства

Інститут створено в результаті реформи мовних установ згідно з постановою Президії ВУАН від 7 березня 1930 р. й підпорядковано безпосередньо Президії ВУАН. З 1 серпня 1930 р. постановою Раднаркому УСРР до Інституту приєднані Київська і Харківська науково-дослідні кафедри мовознавства, Дніпропетровська мовознавча секція, лінгвістичні підрозділи Історично-філологічного відділу ВУАН; до його складу увійшов Інститут української наукової мови. З квітня 1931 р. Інститут мовознавства входив до Циклу літератури, мови, мистецтва. У лютому 1934 р. підпорядковано Президії ВУАН.

Серед документів – листування щодо діяльності Інституту (1940); програми з української діалектології; рукопис «Нарисів з історії української мови» (М.К. Грунського та П.О. Ковальова, 1939) та відгук на книги; протоколи засідань відділу мови і мислення НДІ мовознавства (1934–1935); окремі документи Науково-дослідної кафедри мовознавства ВУАН.

Етнографічна комісія

Створена на базі фольклорної підсекції Українського наукового товариства влітку 1920 р., почала діяти після виборів у 1921 р. на посаду директора А.М. Лободи. При Комісії засновано Кабінет музичної етнографії на чолі з К.В. Квіткою (жовтень 1922 р.) та Кабінет національних меншостей на чолі з Є.А. Рихліком

(28 січня 1929 р.). При Комісії функціонував побутовий музей, де були зібрані експонати з обрядового вжитку й народної медицини. З квітня 1930 р. Комісією віднесено до Етнографічного циклу, а з квітня 1931 р. – до установ Історичного циклу. За постановою Президії ВУАН від 5 травня 1933 р. Комісія разом з іншими установами увійшла до Секції історії матеріальної культури, створеної на базі Всеукраїнського археологічного комітету ВУАН, перетвореного за постановою Президії від 13 лютого 1934 р. на Інститут матеріальної культури.

Серед документів – листування про діяльність І.Я. Франка як етнографа; записки окремих етнографічних подій; збірки етнографічних матеріалів; пісні та щедрівки, повір'я, приказки, казки, ігри, ноти, зібрані різними дослідниками; інструкційний лист для збирачів етнографічного матеріалу (1926); листування про обмін виданнями, в т. ч. із закордоном; статті М.С. Возняка про діяльність І.Я. Франка як етнографа; розвідки, рецензії Є.Г. Кагарова, К.О. Копержинського.

Музей (кабінет) антропології та етнології ім. Ф.К. Вовка

Заснований за постановою Спільного зібрання УАН 29 березня 1921 р. і працював під його безпосереднім керівництвом разом з відділами антропології, палеонтології, етнології та книгозбірнею. Директор – О.Г. Алешо, з 1922 р. – А.З. Носов. Згідно з рішенням Президії ВУАН від 7 лютого 1931 р. Музей поділено на дві установи – Кабінет антропології та Музей етнології. У 1933 р. обидві установи разом з іншими увійшли до Секції історії матеріальної культури, створеної на базі Всеукраїнського археологічного комітету ВУАН. У 1934 р. Музей етнології був переданий до НКО УСРР, а Кабінет антропології увійшов до новоствореного Інституту історії матеріальної культури.

Музей-кабінет підготував I том «Збірника матеріалів Етнологічного музею».

Серед документів – оригінали і копії листів М.П. Драгоманова до Ф.К. Вовка (1879–1894) та до інших осіб.

Музей діячів науки та мистецтва України

Музей утворено при секції мистецтва з колишніх збірок Українського наукового товариства при Історично-філологічному відділі ВУАН. За постановою Спільного зібрання УАН від 28 червня 1926 р. перейменований на Музей діячів українського мистецтва. З квітня 1930 р. віднесено до установ Мистецького циклу. За постановою Президії ВУАН від 13 лютого 1934 р. передано до НКО УСРР.

Видано I том «Збірника Музею діячів науки та мистецтва» (1930).

Серед документів – звіти про роботу (1928–1932); листування про придбання матеріалів для Музею, організації виставок, святкування ювілеїв, упорядкування могил видатних діячів, фінансові та господарські питання тощо (1924–1933); акти прийому портретів до Музею, матеріалів В.Я. Данилевського та С.Ю. Семковського (1930–1933); плани та звіти про роботу окремих музеїв (Волинського науково-дослідного, Чернігівського державного, Миколаївського історично-археологічного музею, Звенигородського музею Т.Г. Шевченка та ін. (1920-ті рр.); відповіді музеїв на анкету Музею діячів науки та мистецтва України про місця,

події, пов'язані з видатними діячами (1925–1933); статті С.С. Дністрянського, Д.М. Ревуцького; листи різних кореспондентів до О.В. Фоміна (1911–1938); матеріали щодо обрання нових академіків ВУАН (Янки Купали, П.Г. Тичини, В.Г. Щурата, Д.І. Яворницького); фотодокументи.

Інститут польської пролетарської культури

Створений за постановою РНК УСРР від 4 червня 1931 р. Директор – Б.В. Скарбек, з 1934 р. – С.Г. Лазоверт. У складі Інституту існували відділи: літературний, філологічний, історичний, антирелігійний. Згідно з постановою Президії ВУАН від 10 жовтня 1935 р. Інститут реорганізовано в Кабінет з вивчення польської літератури, мистецтва і революційного руху в Польщі.

Серед документів – копії архівних документів польською та французькою мовами.

Українське наукове товариство в Києві

Засноване в липні 1907 р. в Києві. За постановою Спільного зібрання УАН від 30 травня 1921 р. влилося зі своїми секціями та підсекціями до складу Академії. Після об'єднання з УАН окремі інститути колишнього Товариства (історична секція) існували в рамках ВУАН досить відокремлено.

Товариство видавало наукові часописи: «Записки Українського наукового товариства у Києві», «Україна» та збірники секцій.

Серед документів – протоколи засідань ради УНТ (1907–1921); протоколи засідань редколегії та листування київської філії часопису «Літературно-науковий вістник»; окремі матеріали щодо діяльності секцій відділу гуманітарних наук УНТ, наукових товариств в регіонах України; документи щодо видавничої діяльності та роботи друкарні (1917–1921); Curriculum vitae та заяви окремих осіб про вступ до УНТ і рекомендації дійсних членів; списки членів та співробітників Товариства; документи про прийняття нових членів; матеріали ліквідаційної комісії у зв'язку зі злиттям з УАН; листування Ради та Секретаріату УНТ з органами влади, науковими інституціями Росії та закордону в справах діяльності, з видавничих, фінансових, господарських питань (1908–1921); матеріали щодо діяльності секцій відділу природничих наук УНТ; протоколи установчих зборів та засідань ради відділу природних наук, засідань секції (1918–1920); звіти та повідомлення про діяльність; відомості про діяльність літературної та термінологічної комісії; фрагменти листування, в т. ч. щодо бібліографічної діяльності відділу, видавничих справ; кошториси та інші фінансові документи; матеріали про організацію та діяльність Мікробіологічного інституту УНТ (1919–1921); програма видання та протоколи редколегії «Вісника природознавства відділу природничих наук»; документи з видавничої справи; списки членів та співробітників секції; протоколи засідань; повідомлення про діяльність, списки членів; кошториси агрономічної, ботанічної, зоологічної, медичної, геофізичної секції Товариства (1919–1921); протоколи засідань природничо-технічної секції (1914, 1918); звіти про діяльність секції та техніко-термінологічної комісії; технічної секції (1918–1920); окремі матеріали математичної, фізичної та хімічної секцій.

Різне

Документи Українського державного університету; Всеукраїнського науково-дослідного інституту сходознавства та Всеукраїнської наукової асоціації сходознавства; Товариства імені Т.Г. Шевченка для допомоги нужденним уродженцям Південної Росії, які навчаються у вищих навчальних закладах (С.-Петербург), редакції Української радянської енциклопедії; особисте листування та наукові праці; літературні матеріали різних осіб кінця XIX – початку XX ст. та ін.

Лит.: Архівний фонд Національної академії наук України: історія, сучасний стан, зміст і склад документів // Архіви України. – 2000. – № 1/3. – С. 8–15; Архівні фонди Національної академії наук України: путівник. – К., 2008. – 448 с.; *Варава Т.В.* Структура, персональний склад і діяльність словникових комісій УАН–ВУАН (1918–1931) (за документами Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Рукописна та книжкова спадщина України. – 2005. – Вип. 10. – С. 114–128; Видатні вчені Національної академії наук України. Особові архівні та рукописні фонди академіків і членів-кореспондентів у Національній бібліотеці України ім. В.І. Вернадського (1918–1998): путівник. – К., 1998. – 307 с.; Історія Академії наук України. 1918–1993. – К., 1994. – 318 с.; Історія Академії наук України. 1918–1923: документи і матеріали. – К., 1993. – 572 с.; Історія Національної академії наук України. 1924–1928: документи і матеріали. – К., 1998. – 764 с.; Історія Національної академії наук України. 1929–1933: документи і матеріали. – К., 1998. – 544 с.; *Кульчицький С.В., Павленко Ю.В., Руда С.П., Храмов Ю.О.* Історія Національної академії наук України в суспільно-політичному контексті, 1918–1998. – К., 2000. – 527 с.; Історія Національної академії наук України. 1918–1933: науково-довідковий апарат. – К., 2002. – 448 с.; *Ляшко С.М.* Постійна комісія УАН–ВУАН для складання Біографічного словника діячів України. 1918–1933. Документи. Матеріали. Дослідження. – К., 2003. – 686 с.; *Матвєєва Л.В.* Нариси з історії Всеукраїнської Академії наук. – К., 2003. – 296 с.; Національна академія наук України. 1918–2008: до 90-річчя від дня заснування. – К., 1998, – 624 с.; *Онищенко О.С.* Віхи історичного шляху // Вісник Національної академії наук України. – 2009. – № 1. – С. 3–15; *Папакіна Т.П.* Діяльність комісій порайонного дослідження історії України ВУАН: на матеріалах Інституту рукопису // Рукописна та книжкова спадщина України. – 2000. – Вип. 5. – С. 92–106; *Папакіна Т.П.* Документи Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського як джерело до вивчення діяльності Комісії історії Києва та Правобережжя ВУАН // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство. – 2001. – Вип. 3. – С. 334–346; *Папакіна Т.П.* Комісії порайонного дослідження історії України (1924–1932) при ВУАН: проблеми створення покажчика документів (за матеріалами Інституту рукопису НБУВ) // Наукові праці НБУВ. – К., 2002. – Вип. 9. – С. 369–374; *Полонська-Василенко Н.* Українська Академія Наук: нарис історії: в 2 ч. – Ч. 1: 1918–1930. – Мюнхен, 1955. – 148 с.; ч. 2: 1931–1941. – Мюнхен, 1958. – 211 с.; *Храмов Ю., Руда С., Павленко Ю., Кучмаренко В.* Рання історія Академії наук України (1918–1921). – К., 1993. – 247 с.; *Старовойт С.В.* З історії організації видавничої діяльності Національної академії наук України (1918–1923) // Архівознавство. Джерелознавство. Археографія. – 2000. – Вип. 2. – С. 192–203; *Старовойт С.В.* Документи з видавничої діяльності УАН–ВУАН (1918–1934): проблеми використання // Наукові праці НБУВ. – К., 2002. – Вип. 9. – С. 375–384; Статут і Штати Української Академії наук у Києві. – К., 1919. – 22 с.; *Яременко Л.М.* Документи Інституту рукопису НБУВ про діяльність Комісії ВУАН для виучування продукційних сил України

(1926–1930) // Студії з архівної справи та документознавства. – 2002. – Т. 8. – С. 110–114; Яременко Л.М. Описання і використання документів Комісії ВУАН для виучування продукційних сил України у фондах НБУВ // Наукові праці НБУВ. – К., 2002. – Вип. 9. – С. 393–403; Яременко Л.М. Рукописна та бібліографічна спадщина Комісії ВУАН для виучування продукційних сил України (1926–1930) // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 2004. – Вип. 9. – С. 3–14; Яременко Л.М. Архівний фонд Національної академії наук України – національний архів української науки // Дванадцята Всеукраїнська конференція молодих істориків освіти, науки і техніки та спеціалістів (м. Київ, 20 травня 2007 р.): матеріали конф. – К., 2007. – С. 237–242; Яременко Л.М. Архівний фонд Національної академії наук України // Українська архівна енциклопедія. – К., 2008. – С. 143–146.

С.В. Старовойт, Л.М. Яременко

Ф. 47. АРХІВ УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ КНИГОЗНАВСТВА

340 од. зб., 1920–1935 рр.

Український науковий інститут книгознавства (УНІК, Український науково-дослідний інститут книгознавства) – науково-дослідна установа, що існувала в Києві при Наркомосвіти УСРР. Інститут на чолі з Ю.О. Меженком було створено в серпні 1922 р. на базі ліквідованих Головної книжної палати (ГКП), яка розпочала свою діяльність у 1919 р. в Києві, і Бібліографічного інституту, заснованого при ній у 1921 р. Адміністративно-бібліографічні функції Головної книжної палати взяла на себе Українська книжкова палата, що також була створена на її базі і переведена в столицю України – Харків. На Український науковий інститут книгознавства, який лишився в Києві, за ухвалою Головпрофосвіти при Наркоматі освіти УСРР, були покладені завдання ліквідованого Бібліографічного інституту. Розміщувався спочатку в будівлі колишньої Першої гімназії на бульв. Шевченка, 14, з 1924 р. – на вул. Пушкінській, 8, пом. 8, у 30-х роках – у приміщенні Бібліотеки АН по вул. Володимирській (зараз – Корпус № 2 НБУВ). На початковому етапі УНІК поділявся на відділи: книжковий, україніки, преси, прокламаційно-афішний. У 1926 р. після реорганізації в Український науково-дослідний інститут книгознавства (аббревіатуру УНІК вирішено було залишити) тут були створені секції: історії книги, мистецтва книги і техніки, соціології книги (Кабінет вивчення книги й читача), з 1929 р. – бібліографічна. При УНІК було утворено комісії, в науковій роботі яких, згідно з планами інституту, на громадських засадах брало участь широке коло дослідників. Зокрема, в співробітництві з академічним Інститутом української наукової мови при УНІК працювала позаструктурна Термінологічна комісія, завданням якої було вироблення української книгознавчої термінології. Для підготовки книгознавчих кадрів вищої кваліфікації з 1926 р.

започатковано аспірантуру. Пріоритетними напрямами роботи УНІК стали дослідження в галузі історії української книги (П. Балицький, С. Єфремов, С. Маслов, П. Попов), періодики (В. Ігнатієнко, І. Кревецький, В. Міяковський), мистецтва книги (П. Клименко, М. Макаренко, В. Січинський, Д. Щербаківський), теорії та практики укладання українського бібліографічного репертуару (П. Іноземцев, С. Маслов, Ю. Меженко, Я. Стешенко). Крім того, наукова робота УНІК зосереджувалася на вивченні комплексу «книга – читач» (Д. Балика, К. Довгань, В. Іванушкін). Упродовж 20-х років ХХ ст. УНІК видав 4 томи «Трудів», 25 номерів журналу «Бібліологічні вісті» (21 вип.), 6 випусків серії «Науково-популярна бібліотека книгознавства», один випуск серії «Українські бібліологи» та ще близько 50 брошур з книгознавчої тематики. Важливий напрям діяльності інституту – збирання видань перших пореволюційних років (книжок, журналів, листівок, афіш), чимало яких невдовзі стали раритетами. Користуючись правом безмитного отримання літератури з-за кордону, УНІК одержував українські друки з емігрантських культурних центрів, завдяки чому його збірка стала найбільш повною колекцією українського друку. Для науковців було відкрито унікальну книгознавчу бібліотеку УНІК, а також створено колекцію статей з періодичних видань, документів, рукописів (т. зв. «енциклопедія документів», систематизована за міжнародною класифікацією).

Починаючи з 1931 р., під час розгрому радянського, насамперед українського, книгознавства, гострій критиці піддавалися «ідеалістичні та націоналістичні засади буржуазного українського книгознавства», діяльність УНІК та його директора Ю. Меженка, журнал «Бібліологічні вісті». У 30-х роках публікації УНІК спрямовані на викриття «шкідливих» здобутків попередників. Значне число колишніх співробітників УНІК репресовано, зокрема П. Балицький, Я. Стешенко, М. Іванченко, Й. Залевський, М. Макаренко, А. Артюхова, В. Ігнатієнко, К. Довгань, С. Якубовський, В. Іванушкін, С. Кондра та ін.

У вересні 1931 р. Наркомосвіти УСРР ухвалив постанову про перепрофілювання та перейменування УНІК на «Український науково-дослідчий інститут книгознавства та видавничої справи». Розроблено і нову структуру установи: адміністративно інститут поділявся на п'ять комплексів – видавничо-редакційний, соціології та історії книги, бібліографічний, Комісію книгознавчої бібліографії, статбюро. До кінця року змінився майже весь склад працівників. Перебудова нового УНІК «на практичні рейки» призвела до нового перепрофілювання Інституту влітку 1936 р. в Науково-методичний кабінет бібліотекознавства та масової бібліографії при Бібліотечному управлінні, а фактично – до повної ліквідації установи і до згорання книгознавчих досліджень в Україні. Бібліотеку УНІК було розпорощено, більшість її фондів передано до Бібліотеки АН.

Архів УНІК переданий на зберігання до відділу рукописів Бібліотеки після 1936 р. разом з архівом Головної книжної палати (ІР НБУВ, ф. 48).

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Документи установчого характеру та з внутрішньої діяльності: накази по Інституту (1923); положення про УНІК (1923, 1926); звіти про роботу (1925–1926, 1929–1930); науково-оперативні плани роботи УНІК (1928/29, 1930/31); анкета УНІК, надіслана Сектору науки (1930); протокол наради при Секторі науки Наркомосвіти в справі Інституту книгознавства (1931); протоколи загальних зборів співробітників (1931–1932); тематичні плани роботи комісії (1932); протоколи засідань дирекції та Вченої ради УНІК (1933).

Організаційні та господарсько-майнові документи: акт передачі майна Книжної палати в Києві Науковому інституту книгознавства (1922); акт комісії про визначення збитків, заподіяних іноземною інтервенцією УНІК (1924); листування з організаційних питань роботи УНІК (1925, 1927–1929, 1931, 1932); угода про придбання УНІК додаткового приміщення, меблів та інвентарю (1924); інвентарні описи майна (1924); книга обліку майна (1927–1928); господарські договори (1932); листування з господарської діяльності.

Фінансові документи: кошториси прибутків (1925, 1926, 1928, 1930) і видатків (1923–1931, 1933); розрахунково-платіжні відомості по заробітній платні співробітників УНІК (1923–1931); звіти про фінансову діяльність (1924, 1925, 1928, 1929, 1931); звітні статистичні картки обліку праці (1925–1928); касові документи (1927–1928, 1929, 1931); інструкції, розпорядження та листування з питань фінансування (1922, 1926–1931); книги обліку кредитів (1929–1930).

Документи з кадрових питань: копії довідок та посвідчень (1924–1926, 1929–1931); відомості про особовий склад (1927, 1928, 1931, 1932); протоколи засідань комісії з перевірки наукового персоналу та аспірантів (1930); списки співробітників, які потребують путівок і грошової допомоги (1933).

Документи з організаційно-бібліографічної, наукової та видавничої діяльності: листування щодо індексування видань, які виходять з друку (1923–1925); листування щодо участі УНІК у міжнародних виставках (1923–1927); видавничі угоди, листування з видавництвами, науковими кореспондентами, Окрлітом з питань участі у видавничій діяльності УНІК (1924–1931); доповідна записка директора УНІК до Укрголовнауки щодо організації музею книги (1925); листування щодо впорядкування та координації бібліографічної роботи в Україні (1925–1927); протоколи засідань наукової ради, бюро та президії УНІК (1926–1928, 1930–1931); протоколи засідань комісії УНІК (1926–1928, 1930, 1932); альбом з матеріалами, що характеризують діяльність УНІК (1927); зауваження щодо видання «Літопису українського друку» Книжною палатою у формі карткового репертуару (1930).

Матеріали Кабінету вивчення книги й читача: листування, матеріали до проекту «Положення про вузівські бібліотеки» (1927); документи в справі Всеукраїнського обстеження бібліотек та їхньої роботи з читачем, у т. ч. листи бібліотечних кореспондентів (бібкорів), які погодилися брати участь у роботі з обстеження діяльності бібліотек, топографічні картки кореспондентських пунктів

сільських бібліотек, матеріали спостережень за читанням книжок учнями 5–7 класів, про поширення української книги серед масового читача та про інтерес до неї; протоколи спостережень голосних читань серед сільських читачів; висновки Кабінету щодо стану бібліотек України, списки бібліотек (1927); матеріали з узагальнення результатів вивчення стану районних бібліотек України за даними 1927–1928 рр.; читацькі формуляри; картки для запису попиту читачів-юнаків (1928); відгуки та зауваження читачів на прочитані книжки (1929–1933), анкета для складання «Путівника по київських бібліотеках» (1929); супровідні листи та заповнені анкети, надіслані Кабінету бібліотеками, плани роботи Кабінету (1928–1929, 1930); інструктивно-методичні матеріали до вивчення читацьких інтересів жінок (1929); протоколи засідань Кабінету (1929, 1931, 1932); акт обстеження Лук'янівської районної бібліотеки (1933).

Документи з наукової та видавничої діяльності: рукописи (І. Айзенштока, Д. Балики, Л. Биковського, К. Довганя, М. Куфаєва, М. Макаренка, В. Міяковського, М. Нечасва, Ф. Петруня, І. Фааса, Є. Шамуріна) та машинописи (Н. Біркіної, С. Борового, Ю. Ковалевського, Л. Касма, П. Попова, А. Тюнєвої, Г. Факторовича) статей, надрукованих у виданнях УНІК чи в інших виданнях; рукописи з авторськими та редакційними правками журналу «Бібліологічні вісті» (1923–1929); гранки та відбитки статей співробітників УНІК; авторські рукописи статей та матеріали до хроніки, що не були використані редакцією журналу; авторський та систематичний покажчик журналу (1927); підготовчі матеріали до II тому «Трудів УНІК».

Документи щодо підготовки кадрів: інструкції, програми, пояснювальні записки щодо організації курсів практикантів з книжково-торговельної справи, вищих курсів та технікуму книгознавства при УНІК (1924–1925); проекти положень про вищі курси книгознавства при УНІК (1926–1928); проект навчального плану та орієнтовний кошторис на 1926–1927 р.; відомість на виплату стипендії аспірантам УНІК (1927–1928); протоколи засідань колегії керівників секцій в справі аспірантури, реферати аспірантів А. Балясного та Т. Волобуєвої (1929); програма курсу «Книгокористування» для аспірантів II року навчання (1929); протоколи засідань колоквіальної комісії для прийому аспірантів, заяви та анкети аспірантів, програми аспірантських робіт з історії книги (1931); витяги з протоколів, з розпоряджень Сектору науки НКО; листування щодо прийому до аспірантури (1932); анкети аспірантів УНІК за 1935 р.

Документи профспілки УНІК: листування (1923–1925); колективні договори (1927–1931).

Документи бібліотеки УНІК: листування з питань придбання, обміну, передплати видань (1924–1931); книги обліку одержаних видань (1924, 1927, 1928); прибуткові та видаткові бухгалтерські документи по бібліотеці (1924, 1927); правила користування та інші документи бібліотеки ДВУ, орендованої УНІК (1924, 1926, 1927); заяви читачів та листи установ про дозвіл користуватися фондами Інституту (1923–1925, 1927, 1929–1931); список друкованих творів, переданих до ВБУ (1924); протокол обстеження бібліотеки УНІК (1927); матеріали про організацію

філії бібліотеки (1928); заяви, посвідчення, довідки про зарахування на роботу в бібліотеку агентів з обслуговування читачів удома (1927, 1928).

Документи керівних установ: виписки з протоколів засідань президії наукового комітету Укрголовпросвіти (1924); протоколи засідань пленуму керівників науково-дослідних установ м. Києва (1927); резолюції пленуму Комісії для складання української каталографічної інструкції (1927); проект статуту науково-дослідних установ НКО УСРР; витяги з протоколів, вказівки Київської міськради про проведення набору та створення умов для навчання студентів, проведення військової підготовки та призову до лав Червоної армії (1931); вказівки та роз'яснення Наркомату освіти щодо ведення спеціального обліку, складання планів, звітів (1931); інструкції, роз'яснення Наркомату освіти про облік осіб, що ведуть таємне листування (1926); циркуляри, вказівки та листування з Наркоматом освіти (1927); керівні матеріали, що не підлягають розголошенню, про своєчасну звітність та бронювання робочої сили в установах Наросвіти (1928); інструкція про ведення таємного діловодства (1930).

Документи інших установ: «Хроніка біжучої праці в Національній бібліотеці України при Академії наук за 24 червня 1921 року»; положення про Петроградський інститут книгознавства та план проведення «Дня книги» (1923); устав Української книжкової палати (1931); виробничий план Публічної бібліотеки ім. В.І. Леніна та Інституту бібліотекознавства при ній (1931); списки колгоспів Бердичівського, Вінницького, Кам'янець-Подільського та Могилів-Подільського округів (1930).

Листування.

Адресати: Бібліографічна комісія ВУАН, бібліотеки вузів і технікумів України, Відділ друку ЦК КП(б)У, Всенародна бібліотека України, Всесоюзна бібліотека ім. В.І. Леніна, Губуправління в справах друку, Держбанк, Держвидав, Житлокооп, Київська міськрада, Київська окружна інспектура Наросвіти, Київська окружна інспекція праці, Київське бюро «Міжнародної книги», Київський окружний комітет КП(б)У, книгарні К. Гірземана, К. Келера (Лейпциг), Я. Поволоцького (Париж), Вільсон і К° (Нью-Йорк), «Книгоспілка», книготорговельні фірми Берліна і Праги, комітет профспілки співробітників АН УСРР та профспілки «Робітос» (Робос), Наркомат закордонних справ, Наркомат освіти (Наркомосвіти, Наркомпрос, Наркомос, Наросвіта, НКО), Наркомзовнішторг, Наукове товариство ім. Т. Шевченка у Львові, Науковий комітет та фінансово-економічне управління Укрголовпрофобру (Укрголовпросвіти), Окрліт, окружні відділи та комітети профспілок України, Сектор науки НКО, Товариство прихильників книги в Празі, Українська книжкова палата, Українське товариство культурних зв'язків із закордоном, Укрголовнаука (Укрнаука), центральний робітничий кооператив «Сорабкооп», центральні, окружні, міські, районні, шкільні бібліотеки, редакції газет та видавництва (1924–1935).

Кореспонденти: Л. Биковський, М. Рубакін, С. Сірополко та ін. (1924–1935).

Лит.: Брусиловська Ф.А. Огляд архіву Українського науково-дослідного інституту книгознавства (УНІК) // Фонди відділу рукописів Центральної наукової бібліотеки АН

УРСР. – К., 1982. – С. 52–62; *Ковальчук Г.І.* Книгознавства український науковий інститут // Українська літературна енциклопедія. – К., 1990. – Т. 2. – С. 494; *Ковальчук Г.І.* Український науковий інститут книгознавства: історія та наукова діяльність // Бібліотекознавство та бібліографія: науково-метод. зб. – Харків, 1992. – Вип. 31. – С. 102–110.

Г.І. Ковальчук

НАУКОВІ ТОВАРИСТВА

Ф. 50. АРХІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ТОВАРИСТВА ІМ. М.Д. ЛЕОНТОВИЧА

2083 од. зб., 1890–1931 рр.

Всеукраїнське музичне товариство ім. М.Д. Леонтовича – перша українська радянська музично-громадська організація, мистецьке об'єднання діячів української культури та творчих колективів, професійних і аматорських. Створене 1 лютого 1921 р. Первинна назва – Всеукраїнський комітет по вшануванню пам'яті М. Леонтовича (ВКВПЛ) (1921–1922).

Засновники ВКВПЛ – відомі діячі української культури К. Стеценко, Ю. Михайлів, Б. Яворський, П. Тичина, В. Дурдуківський, П. Козицький, М. Вериківський, П. Демуцький, Л. Курбас, С. Дурдуківський, С. Тележинський, О. Чапківський, Г. Яструбецький, О. Харченко, Д. Шербаківський, Я. Степовий, С. Васильченко, С. Єфремов, М. Городовенко, Ф. Blumenфельд, М. Бурачек, І. Мар'яненко, Д. Коліух.

Програма заходів ВКВПЛ передбачала влаштування циклу концертів з творів Леонтовича, видання його музичних творів та збірника пам'яті, вивчення музичної спадщини композитора, заснування і проведення конкурсу молодих композиторів та виконавців ім. М.Д. Леонтовича.

26 лютого 1922 р. Комітет перейменовано на Всеукраїнське музичне товариство ім. М.Д. Леонтовича (МТЛ) (1922–1928) з філіями в різних містах України. Основна діяльність – пропаганда українського мистецтва, художня освіта широких робітничих та селянських мас, створення нових хорових, інструментальних та симфонічних колективів. З 1922 р. започатковано «Вівторки», а з 1924 р. – «Суботники», присвячені творчості українських композиторів і літераторів. З 1923 р. задля популяризації музичних знань та розповсюдження музично-виконавського репертуару Видавничою комісією МТЛ видається щомісячний журнал «Музика».

У жовтні 1926 р. при МТЛ створено Асоціацію сучасної музики (АСМ). На початку 1927 р. група композиторів відокремилася від МТЛ і утворила нове об'єднання – Асоціацію революційних композиторів України (АРКУ).

У лютому 1928 р. Товариство реорганізоване у Всеукраїнське товариство революційних музикантів (ВУТОРМ) (1928–1931). У 1931 р. більшість членів Товариства перейшла до асоціації «Пролетарські музиканти» (Пролетмуз).

Архів Товариства з ініціативи О. Дзбановського надійшов до музичного відділу ВБУ від Пролетмузу в грудні 1931 р. У 1950 р. ці матеріали передано до відділу рукописів Бібліотеки.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Документи з організаційної діяльності: статут ВКВПЛ (1921); плани та звіти про діяльність ВКВПЛ (1921), МТЛ (1922–1926); статут МТЛ (1922–1924); протоколи зборів та засідань комісій ВКВПЛ (1921–1922), засідань та нарад МТЛ та його Президії (1922–1927), Київської філії МТЛ (1927–1928), загальних зборів співробітників МТЛ (1924), Музичної комісії МТЛ (1922–1924), Бюро диригентів МТЛ (1925–1926); інструкції комісій ВКВПЛ (Музичної, Видавничої, Музейної, Загальноорганізаційної), філій, Президії МТЛ (1921); документи про особовий склад МТЛ (1921–1927); документи про заснування та діяльність музичних осередків та філій Товариства (1921–1929); анкети та заяви окремих осіб, організацій, музичних осередків та їхніх керівників про вступ у члени МТЛ (1923–1926); документи МТЛ зі влаштування вечорів пам'яті М. Леонтовича, М. Лисенка, К. Стеценка, Т. Шевченка (1922–1926); документи з організації та проведення Дня музики в різних містах України (1924–1927); запрошення (на збори, урочисті засідання, вечори, ювілеї, концерти, виставки); звернення; повідомлення; доповідні записки тощо.

Документи господарчо-майнового характеру: фінансові розрахунки з організаціями (1921); реєстри майна та окремих експонатів пам'яті М. Леонтовича, М. Лисенка, Я. Степового, К. Стеценка, О. Кошиця та інших композиторів, що належали Музею музичної культури при МТЛ (1921, 1924); кошториси та відомості ВКВПЛ на одержання зарплатні та гонорару (1921); кошторис МТЛ (1926–1928); грошові звіти МТЛ (1922–1924); документи МТЛ про оренду, ремонт, експлуатацію приміщення та музичного майна (1921–1926).

Облікові документи: журнали реєстрації вихідних та вхідних паперів МТЛ (1922–1925); інвентарний каталог Музично-теоретичної бібліотеки ім. К. Стеценка при МТЛ (колишньої Нотозбірні Дніпросоюзу) (1918–1931).

Програми концертів: житомирські театри (1900–1912), Інтернаціональний студентський хор у Празі (1924), київські театри (1889–1918), Музична студія ім. М.Д. Леонтовича (1921–1924), Перший музичний технікум Києва (1921–1925), петербурзькі театри (1898–1919), Хор під управлінням Б. Підгорецького в Москві (1924–1925), Хор студентів Київського університету (1924–1925), вечори пам'яті Я. Степового (1921–1923), К. Стеценка (1922).

Наукові та творчі (нотні) матеріали: підручники з музикознавства, музичної педагогіки, психології, етнографії, музичної акустики (М. Грінченка, С. Богуславського, М. Іванова-Борецького, П. Козицького та ін.), статті про музичне життя різних регіонів України, нотатки.

Хорові твори М. Леонтовича (98 од. зб., решта архіву композитора зберігається у ф. I, № 36250–36456).

Окремі хорові та інструментальні твори українських композиторів, зокрема членів МТЛ (П. Батюка, К. Богуславського, П. Боцюна, М. Вериківського, В. Верховинця, П. Козицького, О. Кошиця, М. Лисенка, Я. Степового, К. Стеценка, Б. Яновського, Я. Яциневича та ін.), а також списки творів світової класики (Р. Вагнера, Е. Гріга, В.-А. Моцарта, Ф. Шуберта, Р. Шумана та ін.).

Листування

Адресати: Бібліографічна комісія УАН, Видавництво «Червоний шлях», Вищий інститут народної освіти ім. М. Драгоманова, Всеукраїнська державна торговельна контора, Всеукраїнська кооперативна видавнича спілка (Книгоспілка) та її філії, Всеукраїнський державний квартет ім. Вільома, Всеукраїнський комітет сприяння вченим, Головополітосвіта, Губнаросвіта, Губполітосвіта, Губревком, Губсоюз, Губфінвідділ Київщини, Державна пересувна опера, Державне видавництво України та його філії, Державний академічний оперний театр ім. К. Лібкнехта (директор М.Ф. Багров), Інтернаціональний студентський хор при Спілці студентів-громадян УСРР в Чехословаччині, Капела ім. Лисенка у Катеринославі, Київська державна консерваторія (директор К.М. Михайлов), Київська крайова філія Російського товариства відповідальної праці, Київська музична драма, Київська окрполітосвіта, Київська округова рада професійних спілок К.О.Р.П.С. (Окрпрофрада), Київська управа Червоного Хреста, Київська філія Всеукраїнського об'єднання селянських письменників «Плуг», Київська філія Державного банку, Київське крайове агенство Центропосередробмис (Центрального посередницького бюро для наймання робітників мистецтва), Київський губвиконком, Київський державний музичний технікум, Київський окружний виконавчий комітет, Київський окрфінвідділ, Книгарня Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові, Кожанська державна цукроварня, Комітет з охорони пам'яток старовини, Крайове бюро Акційного товариства «Село-Книга», Літературно-науковий часопис «Рілля», Мелівська хата-читальня, Мистецьке об'єднання «Березіль», Музична студія ім. Леонтовича, музичні видавництва та часописи Англії, Німеччини, Польщі, Відня, Праги, Народний комісаріат внутрішніх справ (НКВС) УСРР, Народний комісаріат освіти (НКО) УСРР, Окрсільбуд Київщини, Подільський губвиконком, Полтавський український художній хор ім. Т. Шевченка, Правління Акційного товариства «Село-Техніка», Правління Товариства «Сільський Господар», Правління Укрбанку в Харкові, Професійна спілка робітників мистецтв (Робмис), 5-та Державна музична профшкола ім. Леонтовича, Рада Спаського хору м. Городнище на Черкащині, редакції газет «Більшовик» і «Пролетарська Правда», Російський інститут мистецтв, Секція мистецтв при ВУАН, Стоварищення «Український

робітничий дім» у Вінніпезі, Сумська окрполітосвіта, Театр ім. Г. Михайличенка, Українське бюро при Народному комісаріаті освіти РСФРР, Українське товариство драматургів і композиторів (УТОДіК), Український гурток Кубанського сільсько-господарського інституту, Український центральний клуб ім. Т.Г. Шевченка (м. Москва), Уповнаркомфін СРСР на Україні, Управління політосвіти НКО (УПО), Харківська філія МТЛ, Хор-гурток при робклубі ім. Дзержинського (м. Кривий Ріг), Хор ім. Лисенка при Вовчанському партпрофклубі, Хор «РУХ» у Лохвиці, Художня капела Г.М. Давидовського, Школа поліграфічного виробництва (1921–1929);

Н. Акименко, А. Альшванг, []. Атаманюк, Д. Багалій, []. Баск, П. Батюк, Г. Беклемішев, К. Березовський, П. Біленченко, В. Білінський, К. Богуславський, М. Ботвиновський, П. Боцюн, В. Бутвин, М. Васильков, М. Веллер, А. Волошенко, []. Гаврилов, А. Гевко, []. Городовенко, М. Греченко, Я. Грех, М. Грінченко, М. Грось, О. Гусак, В. Гушло, М. Дейша-Сіоніцька, Г. Дєдова, М. Дєдова, Є. Діденко, О. Єсало, С. Єфремов, []. Жуковський, А. Журда, Я. Завгородній, В. Затонський, []. Златківський, С. Іванов, М. Казьмірик, М. Калиновська, []. Калюжний, []. Каплін, Я. Карабай, []. Каракаш, []. Карахан, І. Качур, Д. Клевчук, В. Клименко, Є. Коваленко, []. Козуб, Ф. Колесса, Д. Коліух, І. Корецький, М. Корсунський, []. Крижанівський, Ф. Кричевський, А. Кудряшев, А. Лебідь, Б. Левицький, Т. Левицький, В. Леонтович, Д. Леонтович, К. Леонтович, В. Лехницький, М. Лисенко, В. Лукашевич, А. Любченко, Н. Люминарський, Н. Малеча, []. Манжос, О. Манц, І. Мар'яненко, []. Масайщура, К. Масляникова, Д. Мацюк, В. Михальчук, І. Мостовий, О. Муравйова, Я. Нейєдла, К. Німченко, М. Носик, С. Паламаренко, []. Панов, Я. Парфілов, Т. Паюк, М. Пінчук, []. Попадич, Ф. Проценко, Б. Пюрко, М. Радзівський, В. Рахинський, Б. Реріх, М. Речнер, П. Рибаків, М. Рибалка, І. Ріжко, С. Ромов, М. Рошахівський, П. Самусь, П. Сапсай, Ф. Соболев, А. Спендіаров, М. Старицька, С. Старицька, Є. Стеценко, []. Стешенкова (Стешенко), П. Стодоля, С. Тимошівський, []. Тодевиць, []. Томашевич, Я. Урбанов, А. Феттіг, Е. Фінкель, []. Фринденштейн, П. Хмельницький, Б. Чигринець, Ф. Ч-ко, К. Швець, Г. Шило, Б. Шишкін, Г. Шишков, Г. Шульга, []. Шуть, М. Явяківська, []. Ясницький, Я. Яциневич (1921–1928).

Кореспонденти: Бібліографічна комісія УАН, Видавництво «Червоний шлях», Вищий музично-драматичний інститут ім. Лисенка, Всеукраїнська державна торговельна контора, Всеукраїнський комітет сприяння вченим, Головна управа українського Червоного Хреста, Головополітосвіта, Городнянський педагогічний технікум, Губполітосвіта, Державна українська мандрівна капела «Думка», Державне видавництво України, Державний академічний оперний театр ім. К. Лібкнехта (директор М. Багров), Державний інститут кінематографії, Інститут білоруської культури, Інститут мистецтв, Інститут української наукової мови, Інститут фізичної культури ВУАН, Інтернаціональне товариство нової музики у Празі, Інтернаціональний студентський хор при Спілці студентів-громадян УСРР в Чехословаччині, Київська арбітражна комісія, Київська окружна інспектура народної освіти (Інспектура наросвіти Київського окружного виконкому), Київська округова рада професійних спілок (Окрпрофрада), Київська округова філія

«Робос», Київська філія Всеукраїнського об'єднання селянських письменників «Плуг», Київська філія Державного банку, Київський губвиконком, Київський губернський комітет охорони пам'яток мистецтва та старовини (Губкопмис), Київський державний музичний технікум, Київський окружний виконавчий комітет, Київський окрробмис, Київський окрфінвідділ, Київський підготовчий комітет до скликання Першого Всеукраїнського археологічного конгресу в Одесі, Київський радіоцентр, Кожанська державна цукроварня, Комітет з улаштування Всеукраїнської виставки друку при НКО, Крайове бюро Акційного товариства «Село-Книга», Мелівська хата-читальня, Мистецьке об'єднання «Березіль», Музей українських діячів науки та мистецтва, Музична студія ім. Леонтовича, музичні видавництва та часописи Відня, Італії, Німеччини, Польщі, Парижа, Праги, Риму, Наркомфін СРСР, Народний комісаріат внутрішніх справ (НКВС) УСРР, Народний комісаріат освіти (НКО) УСРР, 1-й Народний художній струнний ансамбль ім. В. Андрєєва, Полтавський український художній хор ім. Т. Шевченка, Правління товариства «Сільський Господар», Прилуцький окрвиконком, Професійна спілка робітників мистецтв (Робмис), 5-та Державна музична профшкола ім. Леонтовича, редакція газет «Більшовик», редакції журналів «Плужанин» і «Радянське мистецтво», Спілка українських робітників мистецького ансамблю «Сурма», Товаришення «Український робітничий дім» у Вінніпезі, Сумська окрполітосвіта, Театр ім. Г. Михайличенка, «Українська книгарня» в Едмонтоні, Українське бюро при Народному комісаріаті освіти РСФСР, Українське товариство драматургів і композиторів (УТОДіК), Український хор ім. М. Леонтовича при Козелецьких педкурсах, Український центральний клуб ім. Т.Г. Шевченка (м. Москва), Уманська музична профшкола, Уповнаркомфін СРСР на Україні, Управління політосвіти (УПО) НКО, Центральний пролетарський музей Полтавщини, Чернігівська округова філія Робос, Державний український хор ім. Леонтовича; Національний хор м. Києва; Педагогічна рада та студенти диригентського відділу Музично-педагогічного інституту ім. М. Лисенка (1922–1930);

Н. Акименко, М. А[нф]оров, Т. Баск, П. Батюк, М. Бахтинський, Ф. Біднов, П. Біленченко, О. Білецький, В. Білінський, А. Бойко, О. Бойко, І. Бондаренко, С. Боримський, П. Бородай, І. Бородула, Я. Бубнюк, С. Буряченко, Г. Ветров, []. Воліківський, А. Волошенко, А. Гевко, А. Гелюта, М. Гончаренко, Ф. Гордієнко, Т. Горовий, А. Горовиць, Н. Горох, С. Грабовський, Я. Грех, М. Греченко, Т. Грищенко, М. Грось, С. Грошев, Р. Грубер, В. Гуспенюк, В. Гушло, І. Гедзь, Я. Демидов, М. Дєдова, Є. Діденко, М. Донець, І. Доценко, О. Єсало, В. Ємець, Н. Жалінський, Х. Жалінський, []. Железняк, А. Журда, С. Журда, А. Завадський, []. Значко-Яворський, І. Іванов, С. Іванов, М. Іванов-Борецький, М. Каб[у]зенко, М. Казьмірик, []. Каракаш, Я. Каральник, Д. Ка[ц]тівський, І. Качур, К. Квітка, []. Кизм[ан], Б. Кисіль, Д. Клевчук, В. Клименко, Ф. Клюка, А. Кобець, А. Коваленко, Є. Коваленко, К. Ковалів, Ф. Кода, В. Колоній, І. Корецький, І. Корсовецький, М. Корсунський, Н. Косенко, В. Костенко, Л. Костогриз, Д. Коханський, М. Кравцов, []. Крамфус, []. Краснопольський, І. Красюк, А. Кудряшев, П. Кузьменко,

А. Куліченко, Д. Купчик, О. Курбацький, А. Лебединець, К. Левицька, Б. Левицький, І. Левицький, К. Леонтович, П. Леонтєв, І. Лисенко, М. Лисенко, О.М. Лисенко, О.О. Лисенко, А. Лиходій, С. Лобін, []. Ловецький, Б. Лозовський, В. Лукашевич, А. Любченко, П. Магди, Н. Малишко, О. Манц, В. Марченко, Ю. Масютін, Д. Мацюк, Ф. Мезін, О. Миколайчук, М. Міць, []. Мораховський, В. Мосенжук, І. Мостовий, О. Недзельницький, К. Німченко, Т. Німчук, І. Осадченко, М. Островерха, П. Павловський, С. Паламаренко, С. Панасенко, Я. Парфілов, Я. Пашенко, Т. Паюк, В. Петлін, В. Півинь, Я. Плисак, І. Погребак, Ф. Попадь, Ф. Проценко, Б. Пюрко, В. Рахинський, М. Речнер, П. Рибаків, М. Рибалка, М. Родневич, І. Рожков, В. Романовський, М. Рошахівський, О. Руснак, А. Салата, Т. Самохвалов, П. Сапсай, Д. Семенов, Ю. Сергієвський, М. Середенко, С. Серновець, В. Слуцький, М. Соболев, С. Сорока, А. Спендіаров, Л. Старицька-Черняхівська, А. Степанов, Є. Стеценко, Л. Столярський, Г. Танцюра, Г. Таран, Г. Тарасевич, С. Тележинський, В. Темець, Л. Тимошенко, С. Тимошівський, П. Тихов, Х. Ткаченко, Н. Точинський, П. Трілевський, В. Уваров, О. Файт, А. Феттг, Е. Фінкель, Є. Форостина, І. Харашаш, А. Харченко, П. Хмельницький, О. Чапківський, І. Чернишов, Б. Чигринець, З. Чиж, Ф. Ч-ко, []. Шалопут, К. Швець, []. Шевцов, Я. Шевченко, Б. Шишкін, І. Школьник, Г. Шульга, Р. Юрченко, О. Яковлева-Потапенко, []. Янчук, П. Ясько, Я. Яциневич (1922–1930).

Листи інших осіб та установ: І. Баковський – []. Леонтєву, І. Всеволодський – редакції газети «Комуніст», К. Квітка – В. Ступницькому, Н. Малишко – А. Воробйову, М. Покамістова – Д. Ревуцькому, І. Танцюренко – С. Тележинському; Музично-теоретична бібліотека ім. К.Г. Стеценка при МТЛ – до Всенародної бібліотеки України (1923–1929).

Листи М. Вериківському: В. Качан; А. Рябчун, Я. Яциневич (1924–1925).

Листи М. Грінченку: П. Боцюн, М. Доценко, М. Ракович (1925–1931).

Листи П. Козицькому: В. Корденко, С. Папа-Афанасопуло, Я. Парфілов, Е. Петляш, В. І. (1923–1925).

Листи Ю. Масютину: В. Верховинець, Г. Верьовка, М. Гончаренко, М. Грінченко, М. Гудзій, А. Доливо-[Соботницький], М. Іванов-Борецький, К. Квітка, П. Козицький, Г. Корбут, Г. Майорет, Ю. Михайлів, О. Приходько, С. П[ротопов], Ю. Слоницький, П. Тичина, О. Файт, М. Ятченко (1924–1926).

Листи Ю. Михайліву: К. Леонтович, О. Чапківський (1921–1923).

Листи І. Ницаю: М. Безуглин, П. Козицький, С. Кудешов, П. Лихлинський, О. Сташевський (1926–1927).

Листи О. Чапківському: П. Боєнок, П. Козицький, К. Леонтович, Є. Стеценко (1921–1924).

Листи до редакції журналу «Музика»

Адресати: американський часопис «Українські щоденні вісті» (м. Нью-Йорк), Білдержвидав, видавництво «Влада праці», вірменський часопис, Державне видавництво України та його філії, Інститут білоруської культури, Інститут ім. В.І. Леніна, Московська консерваторія, Наркомат закордонних справ, редакції

газет «Більшовик» і «Пролетарська правда», редакції журналів: «Зоря», «Музыка и революция», «Музыка и Октябрь», «Музыкальная культура», «Музыкальная Новь», «Новый зритель», «Печать и революция», «Полыме»; Російський інститут мистецтв, Український науковий інститут книгознавства (1923–1930);

Б. Асаф'єв, В. Біляєв, []. Брауд, С. Богуславський, В. Верховинець, К. Гапо-ненко, В. Герет, С. Гінзбург, М. Гончаренко, С. Грабовський, Я. Грех, М. Грінберг, О. Гужовська, Г. Дейнеко, М. Дейша-Сіоницька, В. Дембовицький, Ю. Дрейзин, Х. Жалінський, []. Загул, Р. Зарицька, М. Іванов-Борецький, М. Калиновська, М. Кальвокорессі, Д. Клевчук, В. Корденко, А. Лебединцев, І. Левицький, Н. Люминарський, Г. Майфет, М. Малько, П. Нечипоренко, І. Ницай, []. Новін, С. Папа-Афанасопуло, Я. Парфілов, О. Приходько, С. Протопопов, Х. Раковський, Ю. Ревенко, І. Рожков, П. Сениця, []. Слоницький, Д. Солтус, П. Стодоля, Л. Столярський, А. Татарко, Т. Тележинський, []. Томашевич, В. Уваров, О. Файт, Е. Фінкель, Є. Форостина, С. Футорянський, М. Чернявський, І. Шутенко, Д. Юхно (1923–1926).

Кореспонденти: Державне видавництво України та його філії, Музей українських діячів науки та мистецтв; Музичне видавництво «Чорноморець», Промислово-кооперативне товариство «Гальвани», Російський інститут мистецтв, Український науковий інститут книгознавства (1923–1930);

Г. Беклемішев, В. Біляєв, С. Бугославський, К. Волошін, Ю. Гаркуша, С. Гінзбург, Н. Глушак, Я. Горбович, Ф. Гордієнко, А. Гончар, М. Гончаренко, С. Грабовський, М. Грінберг, Р. Грубер, М. Дейша-Сіоницька, І. Дерев'яноко, М. Дєдова, Є. Діденко, М. Драганчук, Ю. Дрейзин, П. Заліський, М. Іванов-Борецький, М. Казьмірик, М. Кальвокорессі, Л. Кифоренко, Д. Клевчук, В. Клименко, А. Кобець, Є. Коваленко, П. Козицький, М. Корсунський, О. Косенко, П. Лазовський, А. Лебединець, А. Лебідь, В. Лехницький, В. Лисенко, Т. Літвінов, О. Лясківський, Г. Майфет, О. Медзельницький, І. Мостовий, І. Ницай, А. Падалка, С. Папа-Афанасопуло, Я. Парфілов, Ф. Проценко, П. Ракович, А. Рева, П. Самусь, П. Сениця, Д. Солтус, М. Софонова, П. Стодоля, Л. Столярський, О. Страшевський, С. Тележинський, П. Тихов, В. Уваров, О. Файт, Е. Фінкель, О. Червоний, М. Чернявський, З. Чижов, Б. Чистілін, Р. Юрченко, Д. Юхно, Ю. Янчук (1923–1926).

Матеріали інших організацій та музичних колективів: документи, що стосуються діяльності музичних колективів та організацій – вокального квартету ім. Я. Степового (1922–1924), гуртка аматорів народних інструментів «МІК» (оркестр з мандолін і концертин) (1925–1930), Київського співочого товариства «Робітники українських хорів» (капела «РУХ») (1923–1930), Музичного сектору Державного видавництва України (1923–1925), Музичної студії ім. Леонтовича (1922–1925), Музично-теоретичної бібліотеки ім. К. Стеценка при МТЛ (1923–1929), Першої державної капели УСРР «Думка» (1921–1929), Першої української художньої капели кобзарів (1924–1928), Симфонічного гуртка та оркестру при МТЛ (1925–1929), Харківського державного українського хору ім. Леонтовича (ДУХ ім. Леонтовича), Хорової студії ім. К. Стеценка (1922–1925), Хору студентів Київського університету (1906–1917).

Фотографії: Президія МТЛ (1922–1923), виставки МТЛ (1922–1925), Музична студія ім. Леонтовича при МТЛ (1923), Хорова капела «Думка» (1922), 1-а Київська художня капела кобзарів (1924), капела «РУХ» (1924), Український академічний хор (1921), а також хорові, оркестрові гуртки, студії, округові капели, народні та студентські хори (1899–1927).

Літ: Адаменко А., Воронкова Т. Всеукраїнське музичне товариство ім. М.Д. Леонтовича // Фонди відділу рукописів ЦНБ АН УРСР: зб. наук. праць. – К., 1982. – С. 97–116; Кузик В. Всеукраїнське музичне товариство ім. Миколи Леонтовича // Українська музична енциклопедія. – К., 2008. – Т. 2. – С. 419–420; Бугаєва О.В. Архівна спадщина Музичного товариства імені М.Д. Леонтовича. – К., 2011. – 388 с.

Е.С. Клименко

Ф. 241. АРХІВ КИЇВСЬКОГО ТОВАРИСТВА СТАРОЖИТНОСТЕЙ І МИСТЕЦТВ

14 од. зб., 1897–1915 рр.

Київське товариство старожитностей і мистецтв утворене у квітні 1897 р. на основі Київського товариства заохочення мистецтв і Підготовчої комісії зі створення Київського міського музею. Ставило за мету збирання та охорону пам'яток історії та культури України, заснування національного музею та проведення на базі його колекцій наукової, культурно-просвітницької діяльності. Мало в своєму складі близько 200 членів. Розпорядчі органи Товариства вирішували питання започаткування і поповнення музейного зібрання, влаштування виставок, організували конкурс на кращий проект будівлі музею (споруджена 1899 р.). З нагоди проведення в Києві 11-го Археологічного з'їзду в 1899 р. відкрило першу експозицію Музею старожитностей і мистецтв (від 1904 р. – Київський художньо-промисловий і науковий музей). Товариство припинило існування в 1908 р.

У топографічному описі матеріалів Музею діячів України, які надійшли до відділу рукописів Бібліотеки 4 липня 1942 р., є відомості про отриманий комплекс архівних документів Київського товариства старожитностей і мистецтв.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Протоколи засідань Правління Київського товариства старожитностей і мистецтв (1897–1913); протоколи загальних зборів, фінансові звіти, рахунки, акти перевірки Товариства (1897–1907); доповідь Правління Київського товариства старожитностей і мистецтв на річних зборах членів Товариства (1905); протоколи річних загальних зборів Товариства, прибутково-видаткові кошториси (1907–1914); зведення відомостей, зібраних членами Товариства під час огляду

місцевості у зв'язку з проектуванням залізничних колій у межах губернії (1915); список видань аматорів стародавньої писемності (б. д.).

Лит.: Федорова Л.Д. Київське товариство старожитностей і мистецтв // Енциклопедія історії України. – Т. 4 / Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – С. 252–253.

С.Г. Даневич

Ф. V. АРХІВ І ЗБРАННЯ РУКОПИСІВ ОДЕСЬКОГО ТОВАРИСТВА ІСТОРІЇ ТА СТАРОЖИТНОСТЕЙ

3827 од. зб., IX ст. – 1939 р.

Одеське товариство історії та старожитностей (ОТІС) засноване в березні 1839 р. як наукове товариство для вивчення регіональної історії Півдня України, зокрема Новоросійського краю та Бессарабії.

Біля витоків ОТІС стояли дослідники історії, класичної археології, епіграфіки, нумізматики: Д.М. Княжевич, О.С. Стурдза та ін. Одним з ініціаторів створення ОТІС був М.Н. Мурзакевич, секретар Товариства (1839–1875) та віце-президент (1875–1883). Членами ОТІС були М.І. Пирогов, О.Л. Бертьє-Делагард, А.О. Скальковський, І.О. Стемпковський, М.І. Надеждін, Е.Р. Штерн.

Товариство видавало часопис «Записки Одесского общества истории и древностей» (т. 1–33; 1884–1919), де друкувалися статті з історії, археології, нумізматики, етнографії, географії та статистики краю, протоколи засідань і річні звіти про діяльність ОТІС. Публікувалися й окремі праці членів Товариства.

У 1843 р. при Товаристві створено музей, у 1858 р. до нього приєднано Одеський міський музей старожитностей. У віданні ОТІС перебували Музей старожитностей у Феодосії, фортеці Судака та Акермана (Білгорода-Дністровського), Мелек-Чесменський курган у Керчі, Ескі-Керменська мечеть та інші пам'ятки. Товариство проводило археологічні розкопки в Ольвії, Пантікапеї, Херсонесі, на острові Фідонісі (Зміїному).

У 1922 р. Товариство припинило діяльність.

Документів про надходження архіву Одеського товариства історії та старожитностей до НБУВ знайти не вдалося. Можливо, вони були перевезені до Києва під час Другої світової війни або відразу по ній. На думку І.Д. Лисоченко, яка здійснила науковий опис документів архіву ОТІС, в Інституті рукопису зберігається лише частина архіву Одеського товариства історії та старожитностей.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Організаційні документи: статут, списки дійсних членів, листування з установами та приватними особами, протоколи засідань, господарські записи,

звіти про археологічні розкопки, знахідки, музейну роботу тощо (1839–1860); листування Новоросійського та Бессарабського генерал-губернатора з Міністерством внутрішніх справ про відкриття в Одесі та Керчі музеїв старожитностей, про призначення завідуючих цими музеями; про археологічні розкопки, придбання експонатів, надсилання до Ермітажу цінних знахідок, передачу пам'яток, знайдених на острові Фідонісі (Зміїному) Одеському товариству історії і старожитностей (1839); донесення, рапорти (1822–1831); перелік старожитностей, пожертвованих І.П. Бларамбергом Одеському музею старожитностей (1826); справа про передачу колекцій Одеського музею старожитностей Одеському товариству історії і старожитностей (1842–1864); рапорти і донесення М.Н. Мурзакевичу про археологічні знахідки (1853–1858); заяви різних осіб до Одеського музею історії і старожитностей про археологічні знахідки за 1859 р. (1859); опис речей, придбаних директором музею (кін. XIX ст.); список речей, переданих О.О. Борзенком Одеському товариству історії і старожитностей (1912); список екскурсій, що відвідали Музей старожитностей у 1913–1914 рр.; нотатки про діяльність Одеського товариства (поч. XX ст.).

Документи археологічної секції Одеської комісії краєзнавства: листування з музеями та приватними особами (1930–1931).

Документи щодо діяльності археологічних музеїв

м. Керч: листування Новоросійського та Бессарабського генерал-губернатора з міністром про правила і порядок проведення розкопок та про археологічні розкопки біля м. Керч (1851–1852); з директором Керченського музею старожитностей про зберігання пам'яток поблизу м. Керч (1842); [Думберг]. Звіт про археологічні розкопки Керченського музею у 1899 р. (1901); **Мелек-Чесменський музей** (рахунки, розписки про потреби Мелек-Чесменського музею (1896–1898); **м. Акерман:** посвідчення Акерманської міської управи різним особам на право проведення археологічних розкопок у м. Акерман (1898); відношення та проект умови про оренду Акерманської фортеці (1898 – кін. XIX ст.); **м. Феодосія:** Л. Коллі. Звіт про роботу Феодосійського музею (1906).

Наукові та творчі матеріали

О.Л. Бертъе-Делагард «Несколько новых или малоизвестных монет Херсонеса» (1904); І.П. Бларамберг «Antiquités, découvertes en différents temps dans les ruines d'Olbia et conservées dans le Cabinet du Conseiller d'état de Blaramberg à Odessa» [Старожитності з розкопок в Ольвії, які зберігаються в кабінеті Бларамберга в Одесі] (1818); «Aperçu, ou notice explicative de quelques objets d'antiquité, découverts en Tauride dans un tumulus, près du cite de l'ancienne Panticapée» [Нотатка, або пояснювальна записка, про деякі античні пам'ятки з розкопок у Тавриді, в могильному кургані поблизу стародавнього Пантікапея]; «Description de différents objets précieux, découverts, avec d'autres antiquités, près de Kertch, dans une terre funéraire des Panticapéens contenant 4 tombeaux» [Описання різних предметів, знайдених у чотирьох похованнях в Керчі] (1926); «Observations sur quelques points relatifs à la géographie ancienne de la Tauride dans la partie du Bosphore Cimmérien» [Нотатки про стародавню географію Тавриди в частині Боспора Кіммерійського]

(1831); Touilles de Kertch [Розкопки в Керчі] (1826); «De la position des trois forteresses Tauro-Scythes dont parle Strabon» [Про розташування трьох скифських фортець, відомих за Страбоном] (дозвіл цензора від 1831 р.); «Catalogue de différentes antiquités du Cabinet de Blaramberg» [Каталог різних старожитностей з кабінету І.П. Бларамберга]; «Monuments antiques, découverts dans la Nouvelle...» [Античні пам'ятки, відкриті в Новоросії...], зошити 3–4 (1825); «Description de six vases antiques en terre cuite...» [Описання шести античних ваз] та інші праці; П.О. Бурачков «О местоположении древнего города Каркинитеса и монетах, ему принадлежащих» (1873); «О памятниках с руническими надписями, находящихся на юге России» (XIX ст.); П. Вак'є «Monnaies imitées de l'antiquité» [Про підробку монет під старожитні експонати] (1875); Ф.Ф. Вігель «Бессарабия и Керчь» (1823–1827, копія кін. XIX ст.); М. Волков «Имеретия», «Мингрелия» [історичні нариси] (1875); «Присоединение к России Грузинского царства, Имеретии и Мингрелии» (кін. XIX ст.); [виписки з поезій арабського поета та філософа Абу-ль-Ала-Аль-Мааррі, Ахмед ібн-Абдаллага (973–1057)] (1865–1917); «О соперничестве Венеции с Генуей в XVI в.» (1852); [Про зовнішню політику Польщі наприкінці XVIII ст.] (XIX ст.); П. Дюбрюкс «Descriptions des vestiges et des traces des anciennes villes et bourgs qui existaient autrefois sur le Bosphore-Cimmérien» [Описання руїн та слідів давніх міст, що знаходилися на Боспорі Кімерійському] (б. д.); В. Кондаракі «Первобытные жилища человека в Крыму и древнейшие укрепления Тавро-скифов, указанные Страбоном в Тавриде» (XIX ст.); «Древние греческие митрополии в Крыму» (кін. XIX ст.); П. Кеппен «Ольвийский сборник Кеппена» [матеріали про поїздку Кеппена до Чорного моря, опис Ольвії] (1820); «Дела крымские» [список ханів 1475–1775 рр.; хронологія подій у Криму з XVII ст. до н. е. до 1794 р.]; Н. Мурзакевич «Аббат Николь, первый директор Ришельевского лицея в Одессе» (кін. XIX ст.); «История Божественного откровения в двух частях, или жизнь Иисуса Христа и Его апостолов, историческим порядком расположена, с различными замечаниями по примеру четвероевангелия» (поч. XIX ст.); «Крымские ханские ярлыки. История крымских ханов 880–1778 гг.» [переклад з давньотатар. і турец. мов Я. Ярцевим та І. Казимирським; повідомлення Одеському товариству історії та старожитностей про нумізматичні знахідки] (1859); Є. Люценко «Описание древних золотых и других вещей, найденных 28 июня и 4 сентября 1879 г. близ станции Сенной на Балканском полуострове» (1879); «Катакомба с фресковой живописью, открытая в 1877 г. около Керчи, на горе Митридат» [з планом, малюнками] (1878 р.); «Археологическая ода (Посвящается В.Г. Ги)» (1870–1878); А.Ф. Спада «Dissertation sur le sicle, tant en or qu'en argent» [дослідження у двох частинах, присвячене сількам] (1840); «Précis historique et chronologique des événemens militaires pendant la seconde campagne contre les Turcs, depuis la prise de Varna jusqu'à l'occupation d'Andrionopole le août 1829» [історико-хронологічний огляд воєнних дій у другій турецькій війні] (1829); [А. Сибирський] «Безыменные тетрагалки со скифской лучней. Серебряные и медные деньги царя Фарнака. Монеты Римской гегемонии в Боспоре Киммерийском» [опис старожитніх монет. Таблиці V і VI, кін. XIX – поч. XX ст.]; Г.І. Соколов «Список монетам, принадлежавшим Керченскому

градоначальнику І.А. Стемповському» (1833); щоденник 1843–1844 рр.; К.Ф. Сталь «Заметки о колониях византийских греков на Кавказе в долине р. Кубани и ее притоков» (сер. XIX ст.); «Записка о следах христианства в нагорных обществах Кавказа, Кистинском, Галгаевском и Цюринском» (з картою та рисунками) (1875); І.О. Стемповський «Записка о древних статуях в Таганроге, о развалинах Танаиса и каталог древних медалей» (1824–1827); А. Фіркович [Щодо придбання Публічною бібліотекою караїмських рукописів] (1876); І. Яковенко «Взгляд на древности Дакии, нынешней Молдавии и Валахии» (1842).

Історико-красознавчі відомості, статистичні та топографічні описання регіонів, населених пунктів, повітів: Криму (1798–1802), Бессарабії (1817–1819; 1828–1832; сер. XIX ст.), Катеринославського намісництва (кін. XVIII – поч. XIX ст.), м. Смоленська (XVIII ст., 1810; кін. XIX ст.); м. Ачуєва (з планом Ачуївської фортеці) (1697–1897); м. Білгорода (XIX ст.); м. Ставрополя (XIX ст.), сіл Катеринославської губернії по повітах (1849–1850); с. Гросс-Вердер (1884); с. Грунау Маріупольського повіту (1884), с. Стародубовці Маріупольського повіту (XIX ст.), с. Урзуф Маріупольського повіту (XIX ст.); с. Зельц Одеського повіту Херсонської губернії (кін. XIX ст.), островів Фідонісі та Березань (сер. XIX ст.), замка Кінбурн (кін. XVIII ст.); плани міст Півдня України та Росії, креслення, показники до планів Азова (XVIII ст.), Феодосії (1866), Євпаторії (1836).

Історичні документи

Документи, що стосуються міжнародних відносин Росії та Туреччини: журнал першого Азовського походу Петра I (1697); «Топографическое описание доставшимся по мирному трактату от Оттоманской Порты во владение Российской империи землям» (1774); «Сведения о войне России с Оттоманской Портой с 1816 по 1823 г. Собрал генерал-майор Пущин» (1823); матеріали про другу російсько-турецьку війну 1787–1791 рр.; Адріанопольський мирний трактат між Росією та Туреччиною (XIX ст.); «Рапорты о благополучии по берегу Черного моря» (1856); корабельні сигнальний та обсерваційні журнали (1850–1853); «Реестр описей и дел архива главного управления Черноморского флота и портов» (XIX ст.); *журнали, щоденники:* подорожей російської імператриці Катерини II від 1780 р. (90-ті рр. XVIII ст.); імператорської місії до Бухари від дня її від'їзду з Оренбурга 10 жовтня 1820 р. у 2-х книгах (1820, 1821); журнал по Грузії та Персії, розпочатий 20 грудня 1816 р. (1816–?).

Ілюстративні матеріали

З історії, археології та архітектури: «Cartes et dessins se rapportant à la découverte récente de différentes antiquités» [Карти та рисунки старожитностей, знайдених під час розкопок у Сімферополі] [б. д.]; план місцевості та собору, а також рисунки з поясненнями предметів, знайдених Дмитрієм Тихомировим у с. Стара Рязань у 1836 р. (сер. XIX ст.); збірник рисунків кам'яних баб (зі статтею В. Кондаракі «Каменные бабы Новороссийских степей») (поч. XIX ст.); «Орнамент и украшения рукоятки древнего меча» [б. д.] у збірнику документів І.І. Граперона, укладеному М. Мурзакевичем (1874); «Dessins colorés représentant différents sujets figurés sur six vases de terre cuite» [альбом малюнків] (XIX ст.); альбом малюнків

Василя Григоровича-Барського (1723–1747) тощо; з *нумізматики*: «Médailles du Rois Vosphore ...» та інші статті у збірнику документів І.І. Граперона з планами, укладеному М. Мурзакевичем (1874), О.Л. Бертсь-Делагард «Несколько новых или малоизвестных монет Херсонеса» (1904) тощо; з *епіграфіки*: [збірка написів XVII–XVIII ст. на пам'ятках Херсонської, Київської, Полтавської, Катеринославської губерній Авксентія Чиркова] (1865–1868); написи Бахчисарайського палацу, мечетей, гробниць (1840) та переклади з давньотатарської [Барзеліна] (кін. XIX ст.); старожитні вірменські написи з с. Каменоватого Єлисаветградського повіту (б. д.); Вірменські написи на старожитніх пам'ятках, зібрані Мурзакевичем і Вільневим, з перекладом Г. Айвазовського (кін. XIX ст.).

Зібрання рукописів

Кириличні рукописи: Четвероєвангелія (сер. XVI ст.), Синопис (XVIII ст.), Пасхалія зряча (XVIII ст.), ірмоси з крюковими нотами (XVIII ст.), «Возследование общее святым neprazdnuemym» (XVIII ст.), проповіді та повчання (XVIII ст.), збірник, що містить описання подорожі до Індії Іоганна Альбрехта фон Манденсло, ймовірно, скопійоване з частини книжки подорожі Адама Олеарія (XVIII ст.), «Канон вопиющия во грехах души ко Спасителю Господу Иисусу» (1791), збірники та листування з питань церковного розколу (XVIII ст.), збірник житій (XIX ст.), збірники молитов, повчань, слів, проповідей (XIX ст.); договірна грамота сербського короля Стефана Уроша I з м. Дубровник (1254), грамоти російських царів Івана та Петра Олексійовичів (XVII ст.), укази Катерини II (1775, 1781, 1792, 1794), Петра II (1727), Павла I (1799), Олександра I (1801), Миколи I.

Польські рукописи: грамоти, привілеї польських королів – Казимира III (1370), Стефана Баторія (1581), Владислава IV (1646), Станіслава Августа Понятовського (1776, 1790–1792); патенти на шляхетство членам польських родин Сульжинських, Нербів, Верещаків; свідоцтва про внесення, виписку з шляхетських книг (XIX ст.); книга вхідних урядових листів Бердичівського кляштору босих кармелітів від 1851 року (1855–1866).

Грецькі рукописи: кодекси богослужебного та літургичного змісту – Євангеліє IX–X ст.; Повість про Варлама та Йосафа (1021); Апостол XI–XII ст.; апостольські та євангельські читання (XII ст.); грецько-слов'янсько-молдавсько-латинський словник XVIII ст.; граматики Костянтина Ласкаріса (XVIII ст.), збірники (XVIII ст.), збірник нотний (поч. XIX ст.), збірник житій (XIX ст.); грамоти, послання, листи Константинопольських патріархів (1760–1785), Полікарпа, патріарха Єрусалимського (1815–1821); листи архієпископів Никифора (Феотокі), архієпископа Словенського і Херсонського (1786), Євгенія Булгариса (1791), архієреїв церкви; Синодик Готської митрополії (1760); заяви, звернення, розписки та свідчення настоятелів, братії монастирів та парафіян службового і приватного характеру; документи з історії кримських та новоазовських греків, архів протоієрея Трифілія Карацоглу з рукописами караманлійського письма (XVIII–XIX ст.).

Молдавські рукописи: грамоти молдавських господарів Александра та Богдана (1407), Стефана II (1433), Ілії та Стефана (1435), Петра Ререша (1532, 1546, 1547), Петра Хромого (1590), Костянтина Могили (1609), Антіоха Костянтина (1707), Іоанна Раковіце (1720), Міхая Раковіце (1723, 1726), Григорія Гики (1732),

Матея Гици (1754), Костянтина Маврокордато (1773) та ін.; волоських господарів Матея Бассараба (1641, 1647), Дуки (1670, 1678); сурети грамот господарів Стефана (1612), Костянтина Могили (б. д.); хрисовули молдавських господарів Костянтина Маврокордато (1734), Григорія Олександра Гици (1767), Костянтина Мурузі (1779) та дарчий хрисовул Іоанна Костянтина Дуки Константинопольському патріаршому престолу (1702).

Фірмани турецьких султанів Османа, Мустафи, Ахмеда II.

Рукописи східні: Аріфі. М'яч та ключка (кін. XV–XVI ст.), Нізамі Гянджеві. Хосров і Ширін [б. д.], Джувейні Мухаммад. Історія завойовника світу [Історія монголів від Чингізхана до Хулагу-хана].

Рукописи мусульманських авторів: З історії пророків (поч. XVIII ст.); Про життя Мухаммада (1724); Абдул-Азіз Ефенді. Історія султана Сулеймана; Абуль-Касим-Мухаммад-Мустафа. Історія підкорення Белграда; З історії різних мусульманських династій (поч. XVIII ст.), вірші, календарі.

Ярлики кримських ханів Менглі-Гірея (1467), Мухаммада-Гірея I (1515), Мухаммада-Гірея II (1581), Саадат-Гірея (1526), Арслан-Гірея (1753–1755).

Матеріали з історії правління Кримського ханства: історія кримських ханів з 880 до 1191 р.

Родові архівні матеріали: Черевиних (1792–1822) та Новицьких (кін. XIX ст.).

Збірники Гавриїла, архієпископа Катеринославського, Херсонського і Таврійського: укази сенату, синоду, акти духовних консисторій, донесення, рапорти, відомості про церкви та монастирі тощо (1738–1836).

Особовий архів Е.Р. Штерна

Матеріали наукової, службової та педагогічної діяльності: «О задачах Одесского общества истории и древностей и созданных при нем музеев» (XX ст.); розпис доповідей за секціями (б. д.); «Plan der Vertragen» [план доповідей в Одеському товаристві історії та старожитностей, поч. XX ст.]; промови та доповіді; проспекти, програми лекцій стосовно римських старожитностей та інших дисциплін (поч. XX ст.); списки студентів Новоросійського університету, переважно історико-філологічного факультету (поч. XX ст.) тощо.

Науково-творчі праці та рецензії на праці інших авторів: [Про розкопки на Півдні Росії] (1904); «Графика на античных сосудах из Южной России» (б. д.); «Weiblicher kopf aus» [Описання жіночої голови] (б. д.) тощо.

Листування Е.Р. Штерна з різними науковими інституціями, навчальними закладами, товариствами, приватними особами; лист комісії Німецької академії наук Е.Р. Штернові від 25 вересня 1909 р. з Лейпцига до Одеси.

Каталоги бібліотек: «Catalogue de la bibliothèque française [de Moscou] de son excellence monsieur le comte Alexandre Romanovitch Vorontsov» (XIX ст.).

Лит.: Рукописи, принадлежащие библиотеке Императорского Одесского Общества истории и древности. Вып. 1 / сост. А.В. Рыстенко // Зап. Одес. о-ва истории и древности. – 1910. – Т. 28. – С. 35–120; Лисоченко І.Д. Архів Одеського товариства історії і старожитностей // Збірник оглядів фондів відділу рукописів. – К., 1962. – С. 49–61.

С.О. Булатова

НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ

СВІТСЬКІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ

Ф. 310. ЗІБРАННЯ РУКОПИСІВ ІСТОРИКО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ КНЯЗЯ БЕЗБОРОДЬКА

169 од. зб., XI–XX ст.

Історико-філологічний інститут князя Безбородька відкритий у Ніжині 14 вересня 1875 р. як вищий навчальний заклад для підготовки викладачів історії та класичних мов для гімназій. Попередниками Інституту були Гімназія вищих наук (відкрита в 1820 р.), Фізико-математичний ліцей (1832) та Юридичний ліцей князя Безбородька (1840). Історико-філологічний інститут князя Безбородька проіснував до 1920 р.

В Інституті сформувалася ніжинська філологічна школа, відомими представниками якої були слов'язознавці, археографи рукописної книги та бібліографи стародруків М.І. Лілеєв, Є.В. Петухов, В.В. Качановський, М.Н. Сперанський, П.О. Заболотський, О.Ф. Музиченко, М.С. Державін, А.В. Добіаш.

Бібліотечне зібрання почало формуватися в період Гімназії. На момент відкриття Інституту фонд складався з понад 38 тис. назв книг та 23-х рукописів, серед яких були й автографи М.В. Гоголя. Згодом у академіка і професора Московського університету С.П. Шевирьова було придбано ще 50 рукописів. У 1895 р. рукописне зібрання бібліотеки Інституту становило понад 100 од. зб. церковнослов'янською, російською, грецькою, латинською, німецькою та східними мовами. У 1902 р. воно поповнилося колекцією рукописів професора слов'янської філології та слов'янської історії В.В. Качановського. Каталог рукописів бібліотеки Інституту був підготовлений та виданий у 1900, 1901, 1903 та 1905 рр. М.Н. Сперанським.

У 1934 р. рукописне зібрання бібліотеки Інституту було передане до відділу рукописів Бібліотеки.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Богослужбена література: Євангелія (XII–XVI ст.), Апостоли (XIV–XVII ст.), уривки з повчань до Чотиридесятниці та на Страсний тиждень (XV ст.), Мінеї (XV–XVII ст.), «Служба и житіє Макарія Жовтоводського» (XV–XVII ст.), Прологи (XVI ст.), Октоїхи (XVI–XVII ст.), Тріодь цвітна (XVI–XVII ст.), Обиход церковний нотний (XVII ст.), «Празники на нотах» (XVII ст.), «Служба и житіє Александра Свірського» (XVII ст.), «Служба и житіє Мартиніана Білозерського» (XVII ст.); «Тихвінської Богоматері служба и чудеса» (XVII ст.), Торжественик за травень місяць (XVII ст.), Ирмологіони (XVII–XIX ст.), збірник молитов (XVIII ст.), Канони (XVIII–XIX ст.), Часослови, молитви.

Релігійні четві книги: Ліствиця (XVI ст.), Патерик Печерський (XVI ст.), Житіє Сави Освященного (XVI–XVII ст.), Златоусти (XVI–XVIII ст.), Житіє Кирила Білозерського (XVII ст.), Житіє Варлаама Хутинського (XVII ст.), Житіє св. вел. кн. Михайла Тверського (XVII ст.), Повчальні слова авви Дорофея (XVII ст.), Паренесіс Єфрема Сиріна (XVII ст.), збірник старообрядницький (XVII–XVIII ст.), збірники релігійного змісту (XVII–XVIII ст.), Діяння на Мартина еретика (XVIII ст.), Святці (XVIII ст.), збірник житій (XIX ст.).

Твори історичного змісту: «Степенная книга» (XVII ст., XVIII ст.), «Троянская война» (XVII ст.), Хронографи (XVII–XVIII ст.), «Путешествие Варлаама Леницкого (старца Леонтия)» (початок XVIII ст.), «Сказание о рождении и воспитании и о житии святейшего Никона, патриарха Московского, и всея России» (XVII–XVIII ст.), «Житие Петра Великого» (середина XVIII ст.), «История города Углича, сочиненная Угличского уездного училища учителем исторических наук Федором Киссель» (1841), «Родословная, от Адама до нынешнего века» (XVIII ст.), «Александрия» (XVIII ст.), «Космография» (XVIII ст.), «Книга глаголемая Лусидориос» (XVIII ст.), «О начале проименования казаков: откуда казаки наречены и от коего племени и рода» (XVIII ст.), «Зерцало историческое Государей Российских» (XVIII ст.), «Летописец Устюга Великого» (поч. XIX ст.).

Літературні твори: «Пропись» (XVII ст.); «Школьное действо. Царство Натуры людской, Торжество Естества человеческого» (XVIII ст.); збірник з сатирами Антіоха Кантемира (1741); «Должник» [драма Олексія Толмачова, присвячена І.А. Безбородьку] (1803); «Собрание выписок и переводов» (XIX ст.); «Разные стиходействия» (б. д.); «О Российских историках» (б. д.), «О стихотворстве, к Пизонам (из Горация)» (б. д.), «Спиноза (из Словаря Бейля)» (б. д.), «Переводы из Вольтера» (б. д.); «Избранные места из Шатобриана» (б. д.).

Юридичні документи: Грамота (судна) Григорія Ходкевича (1553), Грамота кн. Костянтина Острозького (1602), Статейний список (1669), «Указные статьи о гетманах малороссийских, войска запорожского» (XVII–XVIII ст.), Литовський статут (XVIII ст.), «Уложение по которому суд и расправа всяких делах в Российском государстве производится...» (XVIII ст.), збірник Серапіона, митрополита Київського (XVIII ст.), «Дневные записки комиссии о сочинении проекта Нового Уложения» (XVIII ст.), збірник указів і реляцій (XVIII ст.), збірник юридичних документів (б. д.).

Навчальна література: «Лекции по римскому праву и космографии» (XVII ст.), «Пиитика Исаяи Трофимовича» (XVIII ст.); «Лечебник» (XVIII ст.); «Круг словесных наук» [курс лекцій, що викладався в Київській духовній академії] (1823), твори студентів Юридичного ліцею (1857–1871), «Лекции Готфрида Германна и Карла Рейзига, записанные Фридрихом Вильгельмом Ричлем» (б. д.), Лекції професорів Шеллінга, Бека, Лебелля, Фортмана (б. д.).

Листування: Олександр I – єпископу Чернігівському Віктору (1801); Петро II Негош – Головам, старійшинам та всій шановній Пащровській общині (1813).

Різне: «Книги переписные Ипатьевского монастыря» (1595), «столбці» з описами земельних володінь (XVII ст.), «Книга расходная Кириллова монастыря» (1678), «Практическое описание заводского действия в Екатеринбурге..., составленное Максимом Поповым» (1780), «Описание Володимирского наместничества» (1790), «План расположения Библиотеки Волынского Лицея» [проект П. Янковського] (XIX ст.), «Слово Григория Левицкого» [прочитане на святковому зібранні Московського університету] (1823 р.), «О состоянии Русского Государства в XVI и XVII веках» (1867).

Літ.: М. Сперанский. Описание рукописей библиотеки историко-филологического института князя Безбородко в г. Нежине. – Т. 1–4. 1900–1905 гг.; *Петухов Е.В.* Заметки о некоторых рукописях, хранящихся в библиотеке историко-филологического института кн. Безбородко. – К., 1895; *С. Мишук.* Бібліотека Історико-філологічного інституту князя Безбородька в Ніжині та її рукописна колекція (др. пол. XIX – 10-ті рр. XX ст.) // Інформаційно-науковий вісник бібліотеки НДУ імені Миколи Гоголя. – 2010. – № 1. – С. 22–26.

О.П. Степченко

Ф. 120. АРХІВ КОЛЕГІЇ ПАВЛА ГАЛАГАНА

68 од. зб., 1825–1920 рр.

Колегія Павла Галагана – приватний навчальний заклад для юнаків. Відкрита 1 жовтня 1871 р. в Києві Григорієм Галаганом у пам'ять про померлого сина Павла, утримувалася за рахунок прибутків від маєтків Галагана в Чернігівській і Полтавській губерніях. Для розміщення Колегії було придбано кілька будинків у центрі міста. Навчальний курс складався з чотирьох класів, що відповідали за програмою чотирьом старшим класам класичної гімназії. Серед викладачів – літературознавець-славіст А. Степович, філолог і педагог П. Житецький, філософ Я. Колубовський, живописці М. Мурашко та М. Пимоненко. Колегія випускала «Ежегодник коллегии Павла Галагана» (1896–1916) і періодичний збірник «Педагогическая мысль» (1904–1905), у 1896 р. підготовлено ювілейне видання «25-річчя Колегії Павла Галагана в Києві». Проіснувала до 1917 р.

Фонди бібліотеки Колегії були передані до ВБУ в серпні–вересні 1919 р. Рукописна частина виокремлена з бібліотечного зібрання і надійшла до рукописного підрозділу в 1929–1930 рр.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Установчі документи: «Журнал соединенных департаментов Государственного Совета по проекту устава Коллегии Павла Галагана» (1870); «Государственный Совет. Мнение об уставе Коллегии Павла Галагана в Киеве» (1870).

Господарчо-майнові документи: акти і договори про здачу в оренду нерухомого майна колегії у Полтавській і Чернігівській губерніях (1901, 1907, 1909, 1910, 1918) та ін.

Документи з організації навчального процесу: книги протоколів Ради (1913–1919) і Правління Колегії (1913–1920); протоколи засідань педагогічної і шкільної рад та господарчого комітету (1920); журнал для запису провин вихованців Колегії (б. д.).

Документи бібліотеки: справа про бібліотеки Колегії (1912); каталог бібліотеки Колегії. Природознавство і математика (після 1880 р.); інвентар фундаментальної бібліотеки Колегії Павла Галагана (б. д.).

Комплекс документів С. Трегубова, настоятеля церкви св. Апостола Павла в Колегії Павла Галагана: семінарські твори («Изложение содержания 3 псалма применительно к истории преследований Давида Авессаломом» (1873), «О психических и физиологических явлениях человеческой жизни» (1873), «Значение законов мышления» (1873), «Необходимы ли человеку познания в форме веры» (1874), «В чем сходны и чем отличаются друг от друга в своем учении о сущности Спиноза и Шеллинг» та ін); «Поучение на 25-ю неделю по Пятидесятнице» (1876), «Поучение в неделю св. жен-мироносиц» (1877), «Слово в неделю Крестопоклонную» (б. д.); промови на знаменні дати (1888–1897) та ін.

Різне: Ірмологіон, на лінійних нотах (XVII ст.); Д.С. Бортнянський. Господи силою. Ноти (1869); J.-D. Lanjuinais. La bastonnade et la flagellation pénales [Ж.-Д. Ланжюїне. Застосування тілесних покарань] (1825).

Лит.: Денисенко Г.Г. Колегія Павла Галагана // Енциклопедія історії України. – Т. 4. – К., 2007. – С. 446–447.

Л.А. Дубровіна

Ф. 381. АРХІВ УКРАЇНСЬКОГО ВІЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ В МЮНХЕНІ

470 од. зб., 1946–1998 рр.

Український Вільний Університет (УВУ) заснований у Відні 17 січня 1921 р. Ініціаторами відкриття УВУ були діячі української науки та культури, які після Першої світової війни та Українських визвольних змагань опинилися в еміграції. Восени 1921 р. перемістився до Праги, де одержав приміщення й фінансову підтримку від уряду Чехо-Словацької Республіки. Після Другої світової війни, восени 1945 р., перемістився до Мюнхена. 16 вересня 1950 р. Баварський уряд надав УВУ право присуджувати наукові ступені, проводити докторські захисти та приймати іспити на право викладання в університетах. У 1978 р. це право підтвержене новим законом про вищу освіту в Баварії.

УВУ має три факультети: факультет україністики, філософський факультет і факультет державних та економічних наук. На факультеті україністики діє Науково-дослідний інститут німецько-українських відносин, на факультеті державних та економічних наук – Інститут соціальної та ринкової економіки в Україні.

Серед докторантів УВУ – Д. Антонович, Л. Білецький, М. Василів, Г. Ващенко, А. Волошин, І. Горбачевський, В. Державін, С. Дністрянський, В. Доманицький, Д. Дорошенко, П. Зайцев, О. Колеса, Б. Крупницький, В. Кубійович, З. Кузеля, І. Мірчук, О. Оглоблін, Л. Окіншевич, Ю. Панейко, Н. Полонська-Василенко, С. Рудницький, Ю. Студинський, І. Чаковський, Ю. Шевельов, Ю. Юрченко, О. Яковлів, В. Янів.

Архів УВУ в Мюнхені був переданий в Україну архіваріусом УВУ В. Леником з дозволу ректора університету Л. Рудницького в грудні 2001 р. Надійшов до Бібліотеки через Державну службу контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Матеріали з історії УВУ: статут УВУ, затверджений Баварським Державним Міністерством освіти й віросповідань у Мюнхені (1950); бібліографія праць з історії УВУ (не раніше 1973 р. – 1994); Проект основних засад діяльності та регламентація Дослідного інституту німецько-українських відносин (1994); інформація про історію та видавничу діяльність УВУ (1974–1995); Робоча основа концепцій і правильного орієнтуру УВУ (не раніше липня 1995 р.); До концепції УВУ: про доцільність існування та діяльності (не раніше 1995).

Документи з адміністративної діяльності: звіт за 1947–1948 рр. (1948); звіт за 1949–1950 рр. (1950); звідомлення факультетів права і суспільно-економічних наук, філософського за 1959–1960 рр. (1961), 1961 р. (1962), 1964–1965 рр. (1965); звіт ректора УВУ Ю. Панейка з приводу його візиту 5 липня 1961 р. до Міністерства

вигнанців, біженців і відшкодування воєнних збитків у Бонні (не пізніше 1961 р.); комунікат з діяльності УВУ в літньому семестрі 1963 академічного року (1963); звітній комунікат професора, доктора УВУ Олександра Кульчицького з поїздки до З'єднаних Держав Америки (після 27 травня 1964 р.); звіт ректора УВУ на засіданні Кураторської ради 3 листопада 1966 р. (1966); звіт ректора УВУ В. Янева за 1979 р. (1979); хроніка поїздки В. Янева до Австралії в справах УВУ (1980); звіти ректорів УВУ: В. Янева за 1980 р. (1980), 1986 р. (1987), Т.-Б. Цюцюри за 1987–1988 рр. (1988), 1988–1989 рр. (1989); звіти деканату філософічного факультету за 1980, 1981 рр. (1980, 1981), 1987–1988 рр. (1987, 1988); звіт декана факультету права і суспільно-економічних наук З. Соколюка за 1991–1992 рр. (1992); звіт діловода І. Популяха про діяльність Інституту дослідів національних проблем за 1982 р. (1982–1983); звіт голови Педагогічної комісії УВУ О. Кисілевської-Ткач (1989); звіт про відвідування Кисва делегацією УВУ на запрошення Міністерства освіти України (1992).

Матеріали до ювілеїв УВУ: доповідь І. Мірчука, присвячена 25-літтю УВУ (1948); інформація про заснування та діяльність УВУ з нагоди його 40-літнього ювілею (1960); проект заклику УВУ та Центрального союзу українського студентства в справі з'їзду в Мюнхені та Високошкільного літнього курсу українознавства 1969 року (1967); заклик Українського Конгресового Комітету Америки (1971); лист Хайде Русселя (Haide Russell), консула з культурних справ Німецького Генерального Консульства, до Вальтера Душника щодо представлення Консульства на 50-літньому ювілеї УВУ (1971); списки організацій, які беруть участь у святкуваннях «Золотого Ювілею» УВУ в Нью-Йорку 23 листопада 1971 р., та членів делегації УВУ (не пізніше 23 вересня 1971 р.); список спонсорів програми «Золотого Ювілею» УВУ та список дотацій на УВУ (не пізніше 25 вересня 1971 р.); лист-обіжник ректора УВУ В. Янева до ювілейних комітетів, індивідуальних організаторів, комітетів з організації товариств прихильників УВУ, делегацій у справі поїздки до США й Канади та ювілейних святкувань восени 1971 р. (1971); програма наукової конференції-симпозіуму в Українському Інституті Америки 23–24 жовтня 1971 р. (не пізніше 23 жовтня 1971 р.); І. Овечко. Два місяці в Мюнхені – в 50-річчя УВУ (1971–1972); каталог «Виставка публікацій Українського Вільного Університету 1946–1971 рр., присвячена його 50-річному існуванню» (1972; нім. мовою); звернення Ініціативно-координаційного комітету ювілейних відзначень 50-річчя УВУ на заході З'єднаних Стейтів Америки до українців щодо внесення грошових пожертв на фонд УВУ та програма святкування ювілею в Денвері 14–16 квітня 1972 р. (не пізніше 14 квітня 1972 р.); програма зустрічі ректора УВУ В. Янева зі Стейтовим Комітетом для відзначення 60-ліття УВУ в Сідней (1980); звернення Фондації УВУ до громадянства стати членом фундації та скласти пожертву з метою створення одномільйонного фонду УВУ (не раніше 1980 р.); доповідь з приводу відкриття художньої виставки УВУ (не пізніше 10 лютого 1981 р.); звернення Фондації УВУ до української спільноти щодо пожертв на фонди УВУ задля підтримки проголошених 16-ти стипендій на літній семестр

1981 р. (не пізніше кінця травня 1981 р.); звернення ректора М. Лабунька, проректора З. Соколюка, декана філософічного факультету Я. Розумного, декана факультету права і суспільно-економічних наук П. Потічного до української діаспори в світі, урядових кіл та співвітчизників в Україні з нагоди 75-ліття з часу заснування УВУ та 50-ліття його перебування в Мюнхені (не раніше 6 липня 1995 р.); Напередодні відзначення ювілеїв Українського Вільного Університету (не раніше 1995 р.); Знак Пам'яті (не раніше 1995 р.); Віце-Прем'єр України Іван Курас – гість УВУ (не раніше 1995 р.).

Листування Ділового Комітету для відзначення «Золотого Ювілею» УВУ

Адресати: Йосиф Сліпий, кардинал, Верховний архієпископ (1971).

Кореспонденти: Галина Дуда (Halyna Duda), президент «Ukrainian American Teachers Association» (1971); О. Томашівська, голова Української Американської допомогової жіночої організації, С. Бартко, секретар (1971); І. Хома, голова Об'єднання колишніх вояків Української повстанської армії Америки і Канади (1971).

Матеріали, присвячені 1000-літтю Хрещення Русі-України

Матеріали про підготовку Конгресу української науки в Тисячоліття Християнства в Україні: лист-обіжник ректора УВУ В. Янева в справі підготовки Конгресу (1984); статутні точки Комітету з організації Конгресу української науки в Міленіум Християнства (не пізніше 11–13 травня 1984 р.); лист Йосифа Сліпого, кардинала, патріарха, до Гельмута Коля, Федерального канцлера Федеративної Республіки Німеччини, з приводу проведення Наукового конгресу в Тисячоліття Хрещення Русі-України, до авторів доповідей-статей (1984); обіжник Президії Комітету наукового конгресу в Тисячоліття Хрещення Русі-України, присвячений остаточному організаційному оформленню членства та структурним змінам у Комітеті (1984); лист О. Горбача, голови Мовознавчої комісії Комітету наукового конгресу в Тисячоліття Хрещення Русі-України до Всечеснішого Отця [] та колег з приводу співпраці в науковому відзначенні 1000-ліття Хрещення України, зі списком тем з мовознавства (1984); список доповідей на Науковий конгрес в Тисячоліття Хрещення Русі-України «Сюжети з історії українських церков і релігійного життя» (1984–1988); проект списку доповідей Колегії Св. Андрея для Богословсько-філософічної комісії Наукового конгресу в 1000-річчя Хрещення Русі-України (1984–1988); обіжник, присвячений структурно-програмним питанням та подальшій підготовці до ювілею (1985); звернення Європейського Ювілейного комітету 1000-річчя Хрещення Русі-України до українського громадянства в Західній Європі та коротка історична довідка «Тисячоліття християнства в Україні» (1986; нім. мовою); розклад занять IV організаційної конференції та наукової сесії Мовознавчої комісії (1986); обіжники, присвячені виробленню програми Наукового конгресу (1987) та із загальною інформацією по III і IV засіданнях Програмної комісії (1987); інформація про референдуми в справах: приєднання нових установ чи центрів як членів Комітету Наукового конгресу (1987) та про прийняття нових членів до Комітету (1987); про затвердження програми Наукового конгресу (1987); список доповідей на Науковий кон-

грес (1987); інформація про працю Програмної комісії та структуру програми, бланк запитальника для доповідачів (1987); обіжник Ділової Президії Комітету про результати опитувань та прийнятих рішень (1987); інформація про приєднані наукові установи Комітету Наукового конгресу (1987); вітальний лист Мирослава Івана Любачівського, Верховного архієпископа, митрополита, кардинала, з приводу відкриття Конгресу (1988); списки учасників та гостей Наукового конгресу (Мюнхен – Фюрстенрід, 28 квітня – 2 травня 1988 р.); протокол засідання Президії Комітету Наукового конгресу в Тисячоліття Хрещення Русі-України, яке відбулося в замку Фюрстенрід-Мюнхен під час Конгресу (1 травня 1988 р.); вирізки з газет: «Америка», «Поступ», «Християнський голос», «Шлях Перемоги», «Українська думка», «Гомін України» зі статтями, присвяченими Науковому конгресу в 1000-ліття Хрещення Русі-України (1988); повідомлення В. Янева про видання ювілейного збірника (1988) та лист до професора О. Барана з приводу статті до ювілейного збірника (1988); запрошення Наукового товариства ім. Шевченка в Європі на презентацію двох видань Наукового конгресу в 1000-ліття Хрещення Русі-України (1990); лист В. Янева до І. Дацка, канцлера Крилосу Української Католицької Помісної Церкви в Римі, з приводу аудієнції для передачі видань Наукового конгресу (1990).

Матеріали першої установчої конференції 11–13 травня 1984 р. в Мюнхені: лист В. Янева, ректора УВУ, до авторів виступів на конференції (1984); матеріали 1-ї підготовчої конференції Конгресу української науки (1984); протокол установчої конференції 11–13 травня 1984 р. в Мюнхені (1984); обіжник Комітету Наукового конгресу в Тисячоліття Хрещення Русі-України, присвячений установчій конференції 11–13 травня 1984 р. в Мюнхені (1984).

Матеріали другої установчої конференції 15–17 червня 1985 р. в Баунд Брук: звіт О. Горбача, голови Мовознавчої комісії Комітету Наукового конгресу в Тисячоліття Хрещення (1985); матеріали конференції: список учасників, постанови, статут, звернення (1985); обіжник Ділової Президії Комітету Наукового конгресу в Тисячоліття Хрещення Русі-України, присвячений звітowi конференції (1985).

Матеріали третьої установчої конференції 5–8 жовтня 1985 р. в Римі: обіжник Ділової Президії Комітету Наукового конгресу в Тисячоліття Хрещення Русі-України, присвячений інформації про конференцію (1985); супровідний лист Ділової Президії Комітету Наукового конгресу в Тисячоліття Хрещення Русі-України до редакцій українських періодичних органів у діаспорі та пресова інформація «Наукова конференція в Римі» (1985).

Матеріали про заходи до 250-літнього ювілею від дня народження Г. Сквороди: документи про заходи, організовані УВУ спільно з німецькими і французькими установами та організаціями, зокрема програми, запрошення (1972–1973).

Документи з організації навчального процесу

Загальноуніверситетська документація: програма навчання (1947); розклад занять, регламентація іспитів для 1-го року навчання Інституту заочного

навчання (1952); проект програми наукових досліджень і освіти на 1954–1955 рр. (1954); оголошення про літні курси, лекцію, семестр та урочисте закриття навчання (1965–1995); лекції на Богословському семінарові при УВУ (1970 – поч. 1971 р.); план семінару «Народна Польща і українці, 1945–1975» (не раніше 1975 р.); інформація про студії, організовані Центральним Мічиганським університетом спільно з УВУ та іншими організаціями для ознайомлення студентів з проблемами інтернаціонального розвитку, наслідками модернізаційних процесів у СРСР, Східній Європі, Середньому Сході та взаємовідносинами в світі (1978); програма літніх курсів в УВУ в Мюнхені «Європа проект 1979» (1979); програма курсів для студентів Семінарію св. Софії в Баунд Бруці, Нью-Джерсі, США (1983); робоча програма 1995–1996 рр. (не пізніше 1995 р.); список стипендіатів на літній семестр 1997 р. (не пізніше 1997 р.).

Документація філософського факультету: програми занять у 1946, 1965–1966, 1968, 1972, 1973, 1974–1977, 1979, 1981–1983, 1984–1985, 1986–1987, 1990 рр.; повідомлення для студентів щодо навчального процесу 1969 р. (1969); лекції, філософський факультет (б. д.; нім. мовою); програма літніх курсів філософського факультету (б. д.).

Документація факультету права і суспільно-економічних наук: статистичні дані про студентів (1947–1948); плани, списки, графіки викладів 1953–1996 рр.; дипломний порядок [правила іспиту для одержання ступеня дипломованого економіста] (б. д.).

Документація курсів українознавства: проект українознавчих курсів для українських студентів, які навчаються в інших університетах (1967); програми, розклади занять та списки слухачів 1973–1988 рр.; повідомлення: про новорічну зустріч української молоді разом з Високошкільним зимовим курсом українознавства УВУ (не пізніше грудня 1976 р.), про зимові курси в Маквілері 1978–1982 рр.

Документація педагогічних курсів: програми викладів педагогічних курсів для вчителів 1977–1990 рр.

Листування, повідомлення, звернення

Адресати: Хвальна Управа кооперативу-табору в []; викладачі та студенти УВУ; [Злучений Український Американський допомогивий комітет]; М. Германюк, митрополит Вінніпегу; Костянтин (Богачевський), митрополит Філадельфійський; Платон Корниляк, Апостольський Екзарх для українців-католиків у Мюнхені; редакції українських часописів у діаспорі; редакції українських часописів в Європі, Америці й Канаді; учасники конференції «Віра в СССР у 50-ліття совєтської революції»; Ганс Маєр (Hans Maier), Баварський Державний міністр у справах освіти і віросповідань; українські товариства й установи в діаспорі; фундації УВУ З'єднаних Держав Америки; українська громада Мюнхена й околиць; В. Лев, професор, доктор; Роберт Альгеєр (Robert Allgäuer), князівський радник, генеральний секретар Петро-Кайзерівської Установи; Я. Сербин, голова Комітету колишніх жителів Оселі в Регенсбурзі; учасники конференції, присвяченої 150-річчю кафедри української літератури Львівського університету, та ін. (1949–1994, укр., нім. мовами).

Кореспонденти: К. Марінеско, голова Товариства вчених в екзилі Центральної і Східної Європи Міжнародної Вільної Академії наук і літератури та І. Лайоті, генеральний секретар Товариства; З. Соколюк; Яцек Кіцлер (Jacek Kicler), комерційний директор робочої групи «Solidarność»; О. Горбач; О. Вінтоняк; Йост Хурлер (Jost Hurler), сенатор; Я. Сербин, голова Комітету колишніх жителів Оселі в Регенсбурзі, Баварська Державна бібліотека Мюнхена; Баварське Державне Міністерство освіти, віросповідань, науки і мистецтв (1963–1998, франц., нім., укр. мовами).

Документи з фінансово-господарчої діяльності

[Фінансові розрахунки: для професорів, за іспити, за проживання та курси, за витрати на відрядження] (1980–1987); виклад і оцінка діяльності, робочий договір та опис робочого місця в двох частинах Григорія Васьковича (1987–1994; нім. мовою); угода між Будинком зустрічей і Володимиром Івановим з приводу проведення заходу Українських культурних днів (1990; нім. мовою).

Матеріали з життя та діяльності викладацького складу УВУ

Особисті документи: диплом з відзнакою доктора юридичних наук Цюцюри Теодора-Богдана, виданий УВУ (1947); «Грамота, видана Головною управою Світової ліги українських політичних в'язнів Борису Вітошинському (посмертно) за заслуги перед українським визвольним підпіллям» (не раніше 1991 р.).

Наукові та творчі матеріали: Михайло Міщенко (Michael Mishchenko). Охорона здоров'я в Радянському Союзі (не пізніше 1950 р.; нім. мовою); Р.С. Голіят. Проф[есор] Іван Мірчук (не пізніше 1955 р.); Інтерв'ю з панею М[арією] Мірчук, [дружиною ректора УВУ – Івана Мірчука] (1960); Ректори УВУ в 1921–1982 рр. (1962–1981), Проф[есор] Дмитро Антонович (не пізніше 1966 р.), Новий ректор УВУ проф[есор] д[октор] Юрій Бойко-Блохин (не пізніше 1966 р.), 80-ліття проф[есора] д[октора] Юрія Панейка (не пізніше 1966); Ганс Райнфельдер (Hans Rheinfelder). Спомини про Івана Мірчука й історія УВУ (не раніше 1963 р.; нім. мовою); С. Шах. Мій життєпис (1964), В єдності сила народу... (1965), Списки наукових, журналістичних і публіцистичних праць Степана Шаха та праць проф[есора] В[адима] Щербаківського» (1962–1966), Пам'яті проф[есора] Михайла Проця. Посмертна згадка (не раніше кінця листопада 1973 р.); М[]. М[]. Пам'яті Дмитра Антоновича (не пізніше 1966 р.); І. Гордієвський. Як створити в Мюнхені Центр німецько-української співпраці (не пізніше 1993 р.); Б. Гук. «Дон» і його змагання. Невідома сторінка з історії нашої незалежної мислі (не пізніше 1998 р.); []. [Стаття про діяльність Михайла Грушевського] (б. д.).

Відгуки на праці

Д. Бучинський. Монографія про о. М. Шашкевича (не пізніше 1962 р.); Б[]. К[]. [Відгук на]: Мацьков Теодор. Гетьман Іван Мазепа в західноєвропейських джерелах 1687–1709. – УВУ, Мюнхен, 1988, 286 с. (не раніше 1988 р.).

Документальний комплекс Товариства сприяння українській науці (ТСУН)

Установчі та організаційні документи: реєстраційно-облікові картки ТСУН та Наукового товариства імені Шевченка (1979, 1988); статут ТСУН, із змінами,

внесеними на Генеральних зборах членів від 29 квітня 1967 р., 19 червня 1971 р., 20 лютого 1980 р. (1980; нім. мовою); нове число «Записок» Т[оварист]ва Сприяння Українській Науці (1980); вітальна промова Ганса Маєра (Hans Maier), Баварського Державного міністра освіти і віросповідань, присвячена «Виставці публікацій емігрантів», відкритій до 20-річчя ТСУН (1982; нім. мовою); регламент Кураторії ТСУН (1985; нім. мовою); Виникнення, відкриття і діяльність Дому української науки (б. д.; нім. мовою).

Протоколи засідань: протоколи засідань Управи ТСУН (1964, 1965, 1967, 1968, 1971, 1974, 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1990, 1991); витяг з протоколу Генеральних зборів членів ТСУН в Домі української науки (1974, 1983; нім. мовою); протокол Генеральних зборів членів зареєстрованого об'єднання ТСУН в Домі української науки (1983; нім. мовою); запис про засідання Кураторії ТСУН (1989, 1991; нім. мовою).

Звіти: звіт голови ТСУН на Генеральних зборах членів (1964; нім. мовою); Затцгер (Satzger). Звіт про службове відрядження до Бонна (1969; нім. мовою); [В]. Маруня[к]. Звідомлення бібліотекаря Дому української науки за 1970 р. (1971); М. Рудко (M. Rudko). Підтвердження відносно перевірки господарського і фінансового управління ТСУН і трьох об'єднаних установ за 1967–1971 рр. (1971; нім. мовою); Р. Єндик (R. Jendyk). Звіт голови ТСУН для Генеральних зборів членів (1971; нім. мовою); П. Цимбалістий. Звіт про діяльність Філії Українського католицького університету ім. Св. Климента в Лондоні за академічний 1981–1982 рік (1982); І. Популях. Звіт про книжкові торги, що відбулися в днях 3–8 жовтня 1984 р. у Франкфурті над Майном. (Відносно презентації «Українського наукового видавництва», що представляло УВУ, УКУ-Рим, НТШ) (1984); фінансовий звіт ТСУН за 1983–1986 рр. (1986; нім. мовою); В. Янів (W. Janiw). Звіт голови Наукової ради на Генеральних зборах ТСУН (1986; нім. мовою); Г. Комаринський (H. Komarynskyj). Звіт Українського технічно-господарського інституту за 1988 р. (1988; нім. мовою); Г. Васькович (G. (H.) Waskowycz). Звіти голови ТСУН за 1988–1989 рр. (1989; нім. мовою); А. Фіголь (A. Figol). Звіт про діяльність Наукового товариства імені Шевченка за 1988 р. та програма на 1989 р. (1989; нім. мовою); попередній фінансовий звіт за 1989 р. на засідання Кураторії ТСУН (1989; нім. мовою); В. Янів (W. Janiw). Звіт голови Наукової ради ТСУН на засіданні Кураторії (1989; нім. мовою).

Листування

Адресати: Відділення справ вигнанців, утікачів і відшкодування воєнних збитків Федерального Міністерства внутрішніх справ; редакції українських органів преси в діаспорі; Е. Рідль (E. Riedl), депутат Німецького бундестагу; Кураторія; Р. фон Кемпіс (R. v. Kempis), чиновник центрального апарату Федерального Міністерства внутрішніх справ (1980–1992; укр., нім. мовами).

Кореспонденти: Федеральний міністр внутрішніх справ; Е. Рідль (E. Riedl), депутат Німецького бундестагу; І. Гриньох (I. Hrynioch); Г. Дембські (G. Dembsky); Департамент культури м. Мюнхена (1974–1990; нім. мовою).

Товариство прихильників УВУ в Мюнхені

Установчі документи, опитувальні листи-анкети: статут Товариства прихильників УВУ (1973–1984; нім. мовою); бланк для перепису населення 1987 р., зокрема для статистичних даних про будинки Товариства прихильників УВУ (1987; нім. мовою); опитувальний лист щодо влаштування культурної / літературної організації Товариства прихильників УВУ (1990; нім. мовою).

Листування

Адресати: Товариство Сприяння Українській Науці.

Кореспонденти: Управління використання земельних ділянок (1974–1988; нім. мовою).

Товариство алумнів (випускників) і приятелів та Фондація УВУ в США

Оголошення Товариства алумнів і приятелів УВУ про розіграш 11-ти призів, пожертвуваних іменитими художниками (1973; англ. мовою); постанови Фондації УВУ (спілки / об'єднання) (1975); протокол засідання Президії Фондації УВУ в З'єднаних Штатах Америки з ректором В. Яневим (1978); Л. Гой. Відбулися Загальні Збори Фондації УВУ (1983).

Листування

Адресати: Р. Малофій (1985; укр., англ. мовами).

Документи українських громадських установ

Світовий Конгрес Вільних Українців (СКВУ): регламент Ради для Справ Культури при Секретаріаті СКВУ (б. д.).

Координаційний Осередок Українських Громадських Центральних і Крайових Установ (КОУГЦУ) в Європі: М.І. Рудницька (M. Rudnytska), швейцарський представник Української Національної Ради, С. Драгоманов (S. Drahomanov), І. Лисяк-Рудницький (I. Lysiak-Rudnytsky), представники Українського Комітету Європейського Союзу. Українське культурне життя в Центральній та Західній Європі (1949; англ. мовою); статут КОУГЦУ в Європі (1967); звернення Президії КОУГЦУ в Європі (1967); Мельник А. Обіжник про організаційні, фінансові, культурно-освітні та інші справи (1968); повідомлення, обіжник та звернення, присвячені організації та влаштуванню педагогічних курсів (1968, 1969); **Листування.** **Адресати:** Б. Крайський (Bruno Kreisky), Федеральний канцлер Австрії (1977; нім. мовою).

Центральне Представництво Української Еміграції в Німеччині (ЦПУЕН): звіт Головного секретаря ЦПУЕ за 1945–1946 рр. (1946); звіт про діяльність Відділу організації молоді (1947); статут Центрального господарського об'єднання і патронату українських кооперативів в еміграції в Німеччині «УНІЯ» (1947); облік українських таборових підприємств у Німеччині (50–60-ті рр. ХХ ст.); протокол Пленуму Центральної Контрольної комісії при ЦПУЕ (1950); протокол засідання Управи ЦПУЕН (1953); резолюції по Культурно-освітньому відділу, ухвалені VII з'їздом делегатів у Мюнхені (1953); відкритий лист ЦПУЕ до німецьких парламентарів і громадськості (1967; нім. мовою); запрошення на святковий прийом на честь героїв Базару та на концерт бандуристок «Заспів» (не

пізніше 2001 р.); інформація про заснування Товариства «Рідна школа» та про Український інтернат (не раніше 1988 р.); лист П. Мозолюка, голови Управи Товариства «Рідна школа», до Л. Кучми, Президента України, з проханням включити діяльність Товариства «Рідна школа» до державної програми освіти України та надати фінансову допомогу (1988).

Комітет Українців Канади (КУК): лист до Хвальних (почесних) управ відділів (1960).

Документи українських студентських організацій

Центральний Союз Українського Студентства (ЦЕСУС): ЦЕСУС 1908–1918–1938. В роковини. Українське студентство в минулому й сучасному (1951); В. Маркус, К. Митрович. Повідомлення про підготовку другого Високошкільного літнього курсу українознавства (1953); Б. Макаренко (В. Makarenko), президент Комітету Конгресу Центрального союзу українського студентства, Я. Пеленський (Y. Pelensky), В. Михальчук (V. Mykhaltchouk), В. Микола (V. Mykoula), Б. Чопик (В. Tchoryuk). Повідомлення про 17-й Конгрес ЦЕСУС (1953; франц. мовою).

Союз Українських Студентських Товариств Європи (СУСТЕ): звернення та резолюції 5-го з'їзду СУСТЕ (1978); статут СУСТЕ (б. д.).

Союз Українських Студентських Організацій Німеччини (СУСОН): статут СУСОН (1949; нім. мовою); лист В. Гайдука до Президії Управи СУСОНу в Мюнхені зі списком українських студентів у Німеччині, хворих на туберкульоз (1951); уповноваження для В. Гуцика. на I Надзвичайні Загальні збори СУСОН (1951); адреси національних студентських товариств, громад та українських заповомових установ у Німеччині (б. д.; укр., нім. мовами).

Різне: «Charta AkademiKa» [Академічна хартія – присяга щодо здійснення прав і свобод людини в солідарності з усіма академіками світу] (не раніше 1948 р.; нім. мовою); сценарний план телевізійного фільму «Український Вільний Університет: історія, сьогодення, перспективи» (не пізніше літа 1995 р.); заява Прес-служби Президента України (1996); копія вітання Л. Кучми, Президента України, учасникам VI з'їзду Всеукраїнського товариства політичних в'язнів і репресованих (1998).

Лит.: Короткий огляд історії УВУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ufu-muenchen.de/ukrainisch/ueber%20ufu_ua/ueber_ufu_ua.html.

І.С. Корчемна

Ф. VIII. АРХІВ ТА ЗІБРАННЯ РУКОПИСІВ УНІВЕРСИТЕТУ СВЯТОГО ВОЛОДИМИРА

3612 од. зб., XII–XX ст.

Офіційна дата заснування Імператорського Університету святого Володимира – 28 липня 1834 р., день його урочистого відкриття. Подання міністра народної освіти графа С. Уварова про створення Університету імператор Микола I підписав 8 листопада 1833 р., 25 грудня 1833 р. було затверджено проект статуту і штати. 28 серпня 1834 р. розпочалися перші заняття в приватних будинках на Печерську, 18 жовтня на посаді ректора був затверджений М. Максимович. Університет почав функціонувати на матеріальній і кадровій базі Кременецького ліцею. Будівля Університету зводилася протягом 1837–1842 рр.

У період гетьманування Павла Скоропадського Університет св. Володимира одержав статус Російського київського університету, паралельно з ним у липні 1918 р. був заснований Київський український державний університет.

У лютому 1919 р., після захоплення більшовиками Києва, університети було об'єднано в єдиний Київський університет. 23 квітня 1919 р. до його структури приєднано Київський географічний інститут, Київський юридичний інститут, Вищі жіночі курси та інші навчальні заклади. У серпні 1919 р. денікінці відновили стару назву, а 16 грудня цього ж року радянська влада повернула назву «Київський університет».

У квітні 1920 р. на базі медичного факультету Київського університету та самостійних раніше Українського державного університету й Жіночого медичного інституту було створено Інститут охорони здоров'я.

20 липня 1920 р. з ініціативи Вищої наукової ради при Управлінні вищих шкіл та згідно з розпорядженням Наркомосвіти УСРР на базі ліквідованого Київського університету створено Вищий інститут народної освіти імені М. Драгоманова (ВІНО). У 1926 р. ВІНО перейменували на Київський інститут народної освіти (КІНО). Під цією назвою навчальний заклад проіснував до 1930 р., коли був закритий. У 1933 р. відновлено роботу навчального закладу як Київського державного університету. З 1939 р. Університет носить ім'я Тараса Шевченка.

У 1834 р. одночасно з Університетом св. Володимира була заснована його фундаментальна бібліотека. Формування її фондів відбувалося в декілька етапів. Основою бібліотеки стали книгозбірня й колекції Кременецького ліцею. Окрім книг, обумовлених процесом викладання, бібліотека Ліцею містила низку окремих колекцій; найвідоміша з них – Королівська бібліотека (Regia), придбана в 1805 р. Т. Чацьким у нащадків короля Станіслава Августа для колишньої Кременецької гімназії, перетвореної згодом на Ліцей. Відділи богословських наук і давньої класичної літератури кременецького зібрання мають особливо рідкісні і цінні видання.

Протягом 1834–1840 рр. університетська бібліотека збагатилася книжковими зібраннями, переданими з Віленського університету, Віленської римо-католицької духовної академії, з Канівського, Уманського і Лисянського василіанських монастирів, а також збіркою книжок, подарованою бібліотекою Санкт-Петербурзького Ермітажу.

У 1842–1843 рр. у зв'язку із закриттям Віленської медико-хірургічної академії її бібліотека була передана Київському університету і зберігалася там до 1927 р. (з 1927 р. – у фондах ВБУ, в 1958 р. передана до наукової бібліотеки Вільнюського університету імені Вінцаса Капсукаса). Окремий відділ цієї бібліотеки становили рукописи. Зберігся «Список рукописям, переданным из библиотеки императорской Виленской медико-хирургической академии в Университет св. Владимира» (1842) зі 145-ма назвами рукописів з медицини.

У 1872 р. навчальним відомством була передана бібліотека ліквідованого Бердичівського польсько-католицького монастиря босих кармелітів, де серед іншого зберігалися східні рукописи та дисертації.

У 1876 р. від Єлисаветградської міської думи надійшли в дар 420 справ фортеці св. Єлисавети за 1753–1821 рр., виокремлених згодом у самостійний фонд (нині в ІР НБУВ – ф. ІХ). Матеріали цього фонду віддзеркалюють події російсько-турецьких воєн, діяльність О.В. Суворова, М.І. Кутузова та інших військових діячів, становлять цінні джерела з історії Кіровограда, починаючи із закладення фортеці св. Єлисавети.

У 1885 р., згідно із заповітом, до університетської книгозбірні надійшла колекція М. Костомарова, котра, крім друкованих книг, містила невелику, але цінну колекцію рукописних матеріалів (29 од.).

Близько ста окремих рукописів, збірників та зв'язок архівних документів російською, польською, латинською, французькою та іншими мовами містить передана в 1894 р. бібліотека Й. Судієнка, батька професора Університету М. Судієнка, який очолював Комісію для розгляду давніх актів і брав участь у впорядкуванні архіву графа О. Румянцева та інших архівів.

Колекція М.Х. Бунге, вченого-економіста, неодноразового ректора Університету, надійшла від його спадкоємців у 1898 р. Значна частина цієї колекції документів XVIII–XIX ст. присвячена, зокрема, товарно-грошовим відносинам та торгівлі на українських ярмарках, київським державним і приватним банкам та їхнім операціям, політичній економії, статистиці тощо.

У 1901 р. до бібліотеки Університету надійшла приватна бібліотека колишнього київського генерал-губернатора Д.Г. Бібікова, передана його донькою З. Львовою-Кассіні. Багате зібрання крім наукової літератури, зокрема з нумізматики, ботаніки, історії та політики, містило невелику кількість рукописів.

Колекція О.М. Лазаревського була передана до університетської бібліотеки 1901 р. До зібрання увійшли матеріали XVII–XVIII ст. з історії, економіки, культури й побуту Лівобережної Наддніпрянщини: спогади, записки, щоденники, історико-статистичні описи, пам'ятки давньої української писемності і народної творчості, ілюстрації, оформлені у вигляді альбомів «Живописна Україна», тощо.

У 1902 р. бібліотека Університету отримала зібрання львівського історика А. Петрушевича, в якому були рукописи з релігійної та історичної тематики.

У 1910 р. до університетської бібліотеки було передано Щорсовську бібліотеку графів Хрептовичів, започатковану в другій половині XVIII ст. Колекцію складають матеріали з історії, літератури, філософії, теології, права, економіки, астрономії, фізики, медицини, мовознавства тощо.

Бібліотека професора Київського університету І. Сікорського після його смерті була передана до університетської, однак В. Вернадський у 1919 р., з огляду на велику наукову цінність цього зібрання (комплекс документів з психіатрії та нервових хвороб, психології, філософії, природознавства, хімії, зоології, педагогіки та інших природничих і гуманітарних наук), прийняв рішення про його купівлю для ВБУ.

У 1925–1927 рр., коли вирішувалося питання про подальшу долю бібліотеки Університету св. Володимира, КІНО волів залишити весь фонд у себе, проте на книжкові й рукописні матеріали бібліотеки претендували ВБУ, а також Центральний архів давніх актів. 2 серпня 1926 р. колегія Наркомату освіти УСРР ухвалила і 26 серпня затвердила рішення добудувати бібліотечний корпус колишнього університету і передати його до ВБУ разом з бібліотечними фондами та об'єднати їх разом. Для реалізації цього рішення була створена комісія із представників Укрнауки, Укрпрофосвіти, КІНО, Київського медичного інституту, Київського інституту народного господарства та Київського виконкому. Члени комісії створили паритетну підкомісію з представників КІНО та ВБУ, якій доручили розробити проект передачі університетської бібліотеки. Після низки засідань у 1927 р. поділ фондів та майна між КІНО та ВБУ остаточно завершився. 24–27 жовтня 1927 р. більша частина книжкових колекцій колишнього Університету була передана на постійне місце зберігання до ВБУ. 23–24 травня 1928 р. на засіданні Паритетної Комісії у справі розподілу рукописів університетського відділу ВБУ при УАН, на якому було розглянуто «Короткий облік рукописів університетського відділу ВБУ», остаточно вирішилося питання про розподіл рукописів між бібліотекою УАН та архівними установами.

Під час перебування університетського зібрання у складі ВБУ з нього виокремили рукописну частину, на основі якої у відділі рукописів був сформований архівний фонд (ф. VIII), до якої увійшли рукописи з колекцій Й. Судієнка, М. Костомарова, А. Петрушевича, Д. Бібікова. Окремі групи документів, згідно з тодішньою концепцією, приєднали до фонду «Літературні матеріали» (ф. I), зокрема рукописи з колекцій Кременецького ліцею, Уманського монастиря, Луцької колегії, О. Романовича-Славатинського, В. Іконникова, баронів Штейнгелів, Хрептовичів, М. Костомарова, М. Бунге, М. Лазаревського та ін.

У відділі рукописів документи з фондів Університету почали опрацьовувати у 1955 р. Подальші етапи роботи здійснювалися в 1972, 1981, 1987, 1991, 1996, 2005 та 2006 рр. Із загальної збірки рукописів 195 були описані С.І. Масловим.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Архів Університету св. Володимира

Діловодна документація: виписки з журналу засідань правління Університету про складання кошторису на будівництво огорожі в Ботанічному саду (1869); постанови, доповідні записки, листування з приводу передачі актових книг та додаткового асигнування Центрального архіву давніх актів (XIX ст.); виписки з журналів засідань Правління Університету щодо видання «Университетских известий», зокрема про фінансування, звіти, розповсюдження, обмін, склад редакційного комітету тощо (XIX ст.); виписки з журналів засідань юридичного факультету, зокрема про відрядження, відомості про складання іспитів, описи автографів та інших документів професорів факультету, переданих на зберігання в юридичному кабінеті, листування тощо (1843–1898); грамота Товариства Червоного Хреста Сербії, видана Київському університету за активну допомогу пораненим і хворим під час сербсько-турецької війни (1877).

Документи наукових товариств при Університеті: протоколи засідань, доповіді, звіти, листування Київського товариства природознавства при Київському університеті (XIX ст.); статuti Історичного товариства Нестора Літописця, протоколи засідань, звіти, лекції, видання «Чтений в Историческом обществе Нестора Летописца», документи про фінансовий стан Товариства, комплектування бібліотеки Товариства, листування з різними установами (XIX ст.); доповіді, акти, списки, правила, програми, листування про стан бібліотеки Київського юридичного товариства при Київському університеті (XIX–XX ст.); звіти про діяльність Історико-літературного, Фізико-математичного товариств та Київської метеорологічної обсерваторії (XIX–XX ст.); виклад історії студентського гуртка красзнавства.

Документи, що стосуються університетської бібліотеки: офіційне листування, доповідні записки бібліотечної комісії при Київському університеті з приводу діяльності бібліотеки, зокрема про склад книжкового фонду, фінансування, комплектування, розсилку та книгообмін у бібліотеці, її штат та правила приймання, зберігання та видачі книжок; звіти бібліотеки за 1913–1918 рр., зокрема про евакуацію бібліотеки до Саратова; списки, описи, каталоги рукописів бібліотеки Київського університету, реєстр рукописів, переданих з Віленської медико-хірургічної академії та Волинського музею тощо (1819–1928); посвідчення Міністерства праці, Міністерства фінансів на право користування книгами бібліотеки Київського університету (XX ст.).

Документи з відомостями про студентів і студентські роботи: твори студентів Університету перших років його існування (1834–1839); кандидатські роботи студентів (XIX ст.); відомості про навчання в Університеті (1860); відомості про студентів (1847–1852); довідка про хор студентів при Університеті (XX ст.).

Навчальні матеріали: програми, конспекти, лекції, реферати з хімії, історії, латинської та грецької мов тощо (1876–1927); програми, лекції, практичні заняття, конспекти з психіатрії, судової медицини, права, діалектології, мовознавства, філософії, хімії; короткі історичні та статистичні дані про технологічний кабінет,

програми, лекції, курси О. Тихомандрицького (XIX ст.); лекції професора Вейерштрасса, російською та німецькою мовами (XIX ст.); збірники статей з математики П. Покровського (XIX ст.); про предмет політичної економіки М. Бунге (XIX ст.); виписки та замітки В. Шугаєвського про стародавні кладки, зокрема про археологічні розкопки Херсонеса (1908–1909).

Вітання з нагоди 50-річного ювілею Університету св. Володимира: Олександра III, Миколи II, Балтійського політехнікуму; Київського, Полтавського, Тульського товариств лікарів, Московського сільськогосподарського та Російського садівничого товариств; Берлінського, Варшавського, Дерптського, Лейпцізького, Санкт-Петербурзького, Казанського, Римського, Хорватського, Чеського університетів; Київської духовної академії; Югославської академії наук; Миколаївської Академії Генерального штабу; Імператорської Римсько-католицької академії; Волинської семінарії; фірми «Брокгауз» у м. Лейпцигу; Колегії Павла Галагана та інших установ; списки офіційних адрес, отриманих Київським університетом під час святкування ювілею (1884–1885); книга розписів почесних гостей Університету (1837–1913).

Документи біографічного характеру: службові документи П. Тутковського (1842–1847), Д. Тольберга (1877–1889); дипломи, рапорти, повідомлення А. Антоновича (1878–1889); біографії М. Біляшівського, І. Лучицького; програма святкування 100 років від дня народження М.І. Пирогова (1910); повідомлення Д. Бібікова про нагородження Ф. Цицуріна орденом св. Анни (XIX ст.); свідоцтва та дипломи про обрання Ф. Цицуріна дійсним членом Товариства російських лікарів у Санкт-Петербурзі, Варшавського медичного товариства, Дрезденського товариства лікарів, почесним членом Товариства київських лікарів (XIX ст.); духовні заповіді у справах про розподіл майна (XX ст.); свідоцтва про народження, формулярні списки та інші особисті документи І. Вігури, С. Орнатського, М. Пілянкевича, О. Романовича-Славатинського, М. Хлебнікова, О. Міцкевича, Ф. Леонтовича, М. Цитовича.

Зібрання рукописів

Богослужбна література: Псалтирі (XIV ст.); Євангелія (XVII–XVIII ст.); Анфологіони (Святкові мінеї) (XVIII ст.); Ірмологіони нотні (XVI–XVII ст.); Октоїхи нотні (XIX ст.); «Страсті Христові» (XVIII–XIX ст.); Молитвослови, Місяцеслови, Акафісти, церковні піснеспіви (XVIII ст.); пом'яники (XVIII ст.).

Проповіді і релігійні повчання: «Слова посницькі» Ісаака Сиріна» (XII ст.); збірники проповідей польською мовою (XVII–XVIII ст.); «Слова» Феофана Прокоповича (XVIII ст.); «Паренезіс» Єфрема Сиріна (XVIII ст.); збірники зі словами свт. Іоанна Златоуста, свт. Кирила Єрусалимського, апостола Павла та ін. (XVIII ст.); «Сказання про милосердя Боже, про святого Григорія» (XVIII ст.); збірник оповідей з «Великого Зеркала», Печерського патерика (XVIII ст.); Священні історії Старого та Нового Завітів (XIX ст.); збірник з витягами з Біблії та творів Димитрія Ростовського, Інокентія Гізеля, Іоаннікія Галятовського, Стефана Яворського (XVIII ст.).

Життя святих: Стефана Пермського, апостолів Петра і Павла, Іоасафа і Варлаама, царевича Дмитрія, князя Романа Углицького (XVII–XVIII ст.).

Збірки документів правителів та вищих органів державної та церковної влади: універсали гетьманів на права і землю монастирям (XVII–XVIII ст.); укази та жалувані грамоти великих руських князів і московських царів, привілеї польських королів, універсали гетьманів на землі, права й вольності міщанам (XVII–XVIII ст.); збірники грамот і наказів царів Олексія Михайловича, Федора Олексійовича, Петра Олексійовича про з'єднання України з Росією, про вибори гетьманів, про зраду гетьмана Мазепи, про Переяславську Раду, про права й вольності малоросійського народу, про внутрішнє й зовнішнє управління Україною (XVII–XVIII ст.); маніфести російських імператорів (XVII–XVIII ст.); накази Сенату (XVIII ст.); грамота митрополита Рафаїла Заборовського про заборону продажу церковних земель (XVIII ст.).

Юридичні документи: списки статутів Великого князівства Литовського (XVIII–XIX ст.); грамоти на права та вольності і Магдебурзьке право (XVII ст.); замітки з історії малоросійського права (XVIII ст.); документи про вибори депутатів у Комісію для створення проекту нового Уложення законів (XVIII ст.); рапорти та донесення про вибори міських голів у Ніжині, Глухові, Новгороді-Сіверському, Чернігові, Полтаві, Миргороді, Києві тощо (XVIII ст.); «Права, за якими судиться малоросійський народ» (XVIII ст.); «Суди й розправи в правах малоросійських» (XVIII ст.); документи з допиту О. Пугачова (XIX ст.); документи про Совісний суд у Росії (XIX ст.); виписки із судових книг (XVIII ст.); рапорти Катеринославської карної палати, допитні листи про крадіжки грошей (XVIII–XIX ст.); виписки з книг Чернігівського повітового суду у справі П. Милорадовича (XVIII ст.).

Документи з військової історії: укази Генеральної військової канцелярії (XVIII ст.); ревізії маєтків Київського, Миргородського, Гадяцького полків (XVIII ст.); журнали головного чергового лейб-гвардії кінного полку (XVIII ст.); проект законів про права козацьких військ (XVIII ст.); описи піхотного полку (XVIII ст.); інструкція щодо табірнього розташування військ (XVIII ст.); виписки з конвенції про обмін військовополоненими між Росією і Пруссією (XVIII ст.); ордери контр-адміралам, генералам (XVIII ст.); доповіді, рапорти та реляції графа П. Румянцева-Задунайського імператриці Катерині II, Сенату; настанови О. Суворова до бою та переслідування противника в польській кампанії (XVIII ст.); документи про нагороди за героїзм та мужність під час штурму Ізмаїла (XVIII ст.); склад і комплектування армії; система оборони; видатки на військові потреби (XIX ст.); паспорти й перепустки на вільний проїзд (XVIII ст.); план міста Казані та його облоги (XVIII ст.); огляди воєнних дій Росії проти турків (XIX ст.); «Собрание военных известий 1730-х годов» (XIX ст.); розклад та маршрут руху військових частин (XIX ст.).

Курси лекцій: курси догматичного богослов'я (XVIII ст.); збірники богословських трактатів (XVII–XVIII ст.); роздуми про релігію (XIX ст.); лекції, прочитані в Києво-Могилянському колегіумі С. Яворським (XVII ст.).

Історико-статистичні та географічні документи: списки єпископів і патріархів (XVIII ст.); географічно-статистичні описи Архангельської губернії з картами та планами (XVIII–XIX ст.); географічно-статистичні описи м. Києва (XVIII–XIX ст.); медико-топографічні описи А. Шафонського, де-ла-Фліза Київської округи, Чернігівського намісництва з таблицями та малюнками (XVIII–XIX ст.); довідка про албанців Косовського вілайету (XX ст.); атласи берегів Чорного моря, Середземного моря та Атлантичного океану, річки Дніпра від Києва до Кременчука (XV–XVIII ст.); топографічний опис Кубанського краю О. Суворова (XVIII ст.); додаток до проекту плану дослідження та опису губерній Київського учбового округу (1851); короткий палеонтологічний огляд Новгород-Сіверського повіту і його округи (1852); відомості про поклади вапнякового каменю в м. Олександрівка Чигиринського повіту та в Кам'янці-Подільському (1854–1855); описи Васильківського повіту Є. Руликовського, м. Переяслава Полтавської губернії Д. Бутовського, Ніжинського повіту І. Раковського (1855–1857); статистичний огляд з планом повітового міста Таращі Київської губернії (XIX ст.); про м. Остер та слобідку Старогородка (XIX ст.); план Преображенської церкви в Києві (XIX ст.).

Документи з медицини: «Лечебники царя Соломона» (XVII–XVIII ст.); атлас людського мозку з таблицями та малюнками (XIX ст.); медичні рецепти (XVII ст.); збірники з описами поведінки людини за знаками зодіаку (XIX ст.); звіти про діяльність, журнали нагляду за хворобами в офтальмологічній та хірургічній клініках при Університеті св. Володимира за 1844–1868 рр.; про лікувальні трави в Лубенському повіті (XIX ст.); про шкідливість надмірного вживання ліків (XIX ст.).

Літературні твори та фольклор: збірники перекладів та творів Кир'яка Кондратовича, зокрема перекладів поем Гесіода Аскрійського, «Сатири» Сульпіція (XVIII ст.); «Александрія» (XVI ст.); «Сатира» Антіоха Кантемира (XVIII ст.); збірка віршів К. Зиновіїва (XVIII ст.); «Сборник малорусских стихотворений» П. Гулака-Артемівського (XIX ст.); «Галицко-русские колядки, собранные И. Вагилевичем, и буковинские колядки Я.Ф. Головацкого» (XIX ст.); збірники з віршами релігійного характеру (XVIII ст.); «Історія Каролуса XII» Вольтера (XVIII ст.).

Праці з мистецтвознавства. Малюнки, креслення, гравюри тощо: старовинна лубочна гравюра (XVII ст.); літографія картини із зображенням Христової церкви (1845); «Пам'ятки старожитностей, які знаходяться на лівому березі Дніпра з кресленнями та схемами» М. Андріяшева (1850); літографія портрета Павла Тетері (1879).

Мовознавство. Лексикографія: церковно-цивільний юридичний словник (XIV ст.); латино-руський словник (XVII ст.); словник римських письменників і вчених (XIX ст.); матеріали для малоруського словника, зібрані В. Лазаревським.

Праці з історії, хроніки, літописи: «Кройніки» М. Стрийковського (XVI–XVII ст.); короткі огляди подій загальної та російської історії від створення світу до 1650 р. (XVII ст.); Хронографи (XVII ст.); Казанський літописець (XVII ст.); «Літописці» Дмитрія Ростовського (XVIII ст.); літописи Григорія Грабянки, Самійла Величка, Самовидця; літописи про російських царів та князів (XVIII ст.); збірники історичних статей про російську державу та володіння великих князів,

про стару та нову Росію, про турецькі походи (XVIII–XIX ст.); праці з історії Росії В. Татищева, І. Єлагіна (XVIII ст.); праці з історії Малоросії Георгія Кониського, Г. Полетики, К. Рігельмана (XVIII–XIX ст.); Сказання Авраамія Паліцина про осадку Троїце-Сергієвої лаври (XVII ст.); історії про царювання десяти російських царів, зокрема Петра Великого, Катерини II (XVIII ст.); копії документів та листів, що торкаються польської та російської історії (XVIII ст.); огляд діяльності П. Румянцева-Задунайського (XIX ст.); історія взаємовідносин запорозьких козаків і гетьманів з коронними гетьманами Польщі (XVII ст.); записка про збір документів для написання історії м. Києва від найдавніших часів (1853); про територіальний поділ України та її управління при поляках та Б. Хмельницькому (XVIII ст.); «Синопис» Інокентія Гізеля (XVIII ст.); історія Замойського братства (XVII ст.); облога Троїце-Сергієвого монастиря від 1608 до 1610 р.

Мемуари та щоденники: щоденники Якова Марковича (XVIII ст.); автобіографічні записки Г. Вінського (XIX ст.); спогади про П. Румянцева-Задунайського (XIX ст.); спогади О. Рігельмана про О. Суворова (XVIII ст.); «Сторінки зі спогадів» В. Доманицького на честь В. Антоновича (1906).

Родословні: «Родословна книга дворянських родів Чернігівського намісництва» (XVIII ст.); родословна роду Ловчикових (XVIII ст.).

Документи економічно-фінансового характеру: видатково-прибуткові книги щодо спорудження імператорського палацу в Києві (XVIII ст.); відомості канцелярії Малоросійського скарбу про витрати (XVIII ст.); записки в комісію з питань господарської діяльності та питань господарського управління (XVIII ст.); відомості про прибутки і витрати поштових сум дворянського зібрання, про постачання коней для драгунського полку, про майно та продукти, описи садиб, орної землі (XVIII–XIX ст.); опис Жуковського двору Анастасії Полуботок (XVIII ст.); витратні відомості Київської казенної палати за 1846–1849 рр.; пропозиція М. Бунге щодо складання економічного опису фабричної та заводської промисловості, про видобуток руди та виплавку заліза (1851–1855); «Отношение князя М.С. Воронцова графу П.А. Клейнмихелю по поводу проекта Феодосийской железной дороги» (1852); звіти з вивчення фінансової політики Катерини II (XIX ст.); система шовківництва в Росії та Закавказзі (XIX ст.); коротка характеристика вантажообігу на залізничній лінії Уральської області, зроблена М. Огановським (XIX ст.).

Листування: листи Мартоса до Ломиковського (XIX ст.); збірник листів генерала Каменського до графа Салтикова (XVIII ст.); листування царя Олексія Михайловича з гетьманом Дем'яном Ігнатовичем з приводу внутрішньої та зовнішньої політики (XVII ст.); листи Т. Чацького до [Я. Снядецького], ректора Віленського університету (1809–1811); листування П. Румянцева-Задунайського з О. Безбородьком, О. Вяземським, Д. Голіциним, П. Калнишевським, А. Кантемиром, С. Кочубеєм, О. Орловим, Г. і П. Потьомкінами, М. Репніним, К. Розумовським, П. Салтиковим, [І.] Чернишовим та іншими державними і військовими діячами, митрополитом Київським, єпископом Тверським, архієпископом Новгородським і Санкт-Петербурзьким та ін. (XVIII ст.); листи Остермана і Головкина гетьману Д. Апостолу (XVIII ст.); листування між духовними особами (XVII ст.);

листи К. Феофілакову (XIX ст.); листи з проханнями малоросійського духовенства до царя Михайла Федоровича і до Московського патріарха Філарета (1624–1640); лист литовського канцлера до короля (XVII–XVIII ст.); листування Д. Апостола з І. Скоропадським, І. Мазепою (XVIII ст.); листування різних осіб французькою, німецькою та польською мовами (XVII ст.); листування О. Беретті з Київською міською думою, Київським губернським правлінням (1854–1858); листування О. Левшина з різними особами (XX ст.).

Колекція східних рукописів: батакський рукопис з о. Суматри, малабарський рукопис на пальмовому листі, єгипетські ієрогліфи на папірусі, турецький фірман, календар арабськими і турецькими мовами, єврейські, персидські, вірменські рукописи, рукописи на санскриті, тибетський рукопис.

Рукописні каталоги колекційних фондів університетської бібліотеки: «Книговедение и науковедение», «Богословие и церковная история», «Правоведение», «Филология», «История», «Философия», «География» та інші; картотеки, наукові описи окремих колекцій, зібрань та історичних бібліотек, зокрема й опубліковані: «Каталог книг библиотеки Императорского Университета св. Владимира», «Алфавитный указатель книг, поступивших в библиотеку Университета св. Владимира в 1854–1872 гг.», «Каталог книг, поступивших в библиотеку Императорского Университета св. Владимира в 1903–1907 гг.» тощо; інформаційні каталоги, надруковані в «Университетских известиях», зокрема, систематичний каталог бібліотеки М.Х. Бунге, каталог бібліотеки М.І. Костомарова та ін.

Лит.: *Маслов С.И.* Обзор рукописей библиотеки Императорского Университета Св. Владимира. – К., 1910. – 42 с.; *Визир Н.П.* Коллекция рукописей Киевского университета, хранящаяся в Государственной публичной библиотеке УССР // Научно-информационный бюллетень Архивного управления УРСР. – К., 1957. – № 1. – С. 99–108; 3 іменем Святого Володимира : Київський університет у документах, матеріалах та спогадах сучасників : у 2 кн. / упоряд. В. Короткий, В. Ульяновський. – К., 1994.

Л.А. Дубровіна, О.П. Степченко

ДУХОВНІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ

Ф. 160. АРХІВ ТА ЗІБРАННЯ РУКОПИСІВ КИЇВСЬКОЇ ДУХОВНОЇ АКАДЕМІЇ

3052 од. зб., XV–XX ст.

Київська духовна академія (КДА) – вищий навчальний духовний заклад – бере початок від Київської братської школи, заснованої в 1615 р. Становлення школи відбувалося в умовах тиску прихильників ідеї унії, послідовників польсько-католицького способу життя. Відомі перші ректори Київської братської школи: Іов Борецький (1615–1618), Мелетій Смотрицький (1618–1620), Касіян Сакович (1620–1624), Хома Євлевич (1630–1632).

У 1632 р. Братська школа об'єдналася з Лаврською, заснованою Петром Могилою в 1631 р. при Троїцькому монастирі Києво-Печерської лаври. Об'єднаний навчальний заклад отримав назву Києво-Братської або (на честь Петра Могили, його покровителя) Києво-Могилянської колегії. Очоловав Колегію ректор, обов'язки якого виконував ігумен Братського монастиря, і префект, помічник ректора. Прагнення Петра Могили юридично закріпити за Колегією статус Академії, вищої школи, не отримали офіційної підтримки. Лише в 1701 р. Петро I офіційно підтвердив академічний статус закладу.

Києво-Могилянська академія (КМА) підпорядковувалася Київському митрополиту. До Академії приймалися діти різних станів – міщан, козаків, селян. Повний курс навчання тривав 12 років і складався з трьох грамагичних класів та класів поетики, риторики, філософії, богослов'я. Також викладалися математика (з основами фізики та астрономії) і французька, німецька, грецька, польська, єврейська, російська мови. Вихованці Києво-Могилянської академії (І. Гізель, Ф. Прокопович, С. Яворський, С. Полоцький та інші) стали видатними просвітителами XVII–XVIII ст.

У вересні 1817 р. Києво-Могилянська академія Комісією духовних училищ була закрита для реорганізації за новим статутом 1808–1814 рр.

Відкрита 28 вересня 1819 р. Київська духовна академія (КДА) отримала статус вищого духовного навчального закладу. Згідно зі Статутом духовних академій 1814 р. КДА підпорядковувалась спочатку Комісії духовних училищ (1819–1839), а потім Духовному навчальному управлінню при Синоді (1839–1869). Академію очолювали ректор, призначений Синодом, а також Конференція Академії, внутрішнє та окружнє (зовнішнє) правління. Академії підпорядковувалися семінарії новоутвореного Київського духовного навчального округу.

Академічний курс навчання тривав 4 роки і складався з нижчого і вищого відділень. До Академії приймалися винятково діти духовенства, які ставали після її закінчення вищим духовенством та викладачами духовних навчальних закладів.

У КДА викладали визначні вчені – О. Новицький, П. Юркевич, П. і С. Терновські, М. Петров, С. Голубєв, Ф. Титов, Ф. Шимкевич, В. Певницький, О. Дмитрієвський та інші.

У 1824 р. при Академії було засновано Комітет духовної цензури. З 1837 р. почав видаватися щотижневий журнал «Воскресное чтение», з 1860 р. – щомісячник «Труды Киевской духовной академии».

У 1872 р. при Академії засновано Церковно-археологічний музей та Церковно-археологічне товариство, метою яких стало збирання, описування та видання матеріальних і документальних пам'яток старовини.

Згідно зі Статутом 1869 р. в Академії було розширено права академічної Ради, підвищено вимоги щодо кваліфікації професорів, а програма навчання поділялася на три напрями – богословський, церковно-історичний і церковно-практичний.

Згідно зі Статутом 1884 р. нагляд за КДА перейшов до Київського митрополита. «Тимчасові правила» 1906 р. усунули цей нагляд, а право надавати богословські наукові ступені, яке дещо раніше отримав Синод, повернулося Раді.

15 лютого 1919 р. КДА було закрито, тож гостро постало питання про долю академічної бібліотеки з надзвичайно цінним зібранням книг та рукописів. Тимчасовий комітет зі створення Всенародної бібліотеки України звернувся до Спільного зібрання ВУАН, яке, своєю чергою, – до Народного комісаріату освіти з проханням залишити бібліотеку в її власному приміщенні, але передати Академії наук як джерельну базу для наукових досліджень. Згідно з постановою Укрголовпрофосвіти від 30 липня 1923 р. бібліотека Академії перейшла до ВБУ.

Бібліотека КДА надійшла до ВБУ на постійне зберігання у 1923–1925 рр. З її фондів було сформовано рукописну і книжкову колекції.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Архів Києво-Могилянської академії

Документи з організації навчального процесу: списки студентів і наставників Києво-Могилянської академії (1736–1758); кошториси витрат на бурсу (1759); відомості про вчителів і студентів Академії (1790–1791); відомості про студентів, викладачів і зміст лекцій, прочитаних у Київській академії (1803); відомості

про ректорів, префектів та викладачів Академії із зазначенням їхніх прізвищ та років перебування на посадах (кін. XVII – поч. XVIII ст.); списки-відомості про студентів Академії, які розпочали навчання протягом 1759/60 навчального року (1760); повідомлення митрополиту Київському про розподіл посад між викладачами Академії (1735), про методи викладання богослов'я в Академії, про порядок викладання в школах Київської академії та обов'язки викладачів (1735–1759); справа про направлення студентів Київської академії на навчання до Медико-хірургічної академії (1804–1805).

Документи внутрішньорозпорядчого характеру: донесення ректора Академії архімандрита Георгія Кониського в Київську канцелярію з повідомленням про напади сербів на студентів Київської академії (1753); справи про зарахування на військову службу студентів, які залишили Києво-Могилянську академію або були виключені з неї (1807); справи про отримання Микитою Данилевським чернецького сану (1754); рапорти академічного правління про призначення студентів Київської академії: дячком до Києво-Подільської церкви, копієстом у Васильківське духовне правління, дияконом Різдово-Богородицької церкви м. Рокитно та інші, згідно з отриманими указами консисторії (1807).

Документи з історії КМА: збірник документів і паперів XVII–XVIII ст. з історії Києва і Київської академії, складений проф. М.І. Петровим, і зміст збірника (XVII–XVIII ст.).

Науково-педагогічна література: «Арифметика» (1701); «Геометрія» (поч. XVIII ст.); завдання з русько-латинської граматики (кін. XVIII ст.); курси лекцій з риторики (1709), математики (1788), фізики (1807), геометрії (XVIII ст.); «Піїтика. Апокаліпсис, сказання про Олександра» (кін. XVIII ст.).

Архів Київської духовної академії

Документи з адміністративно-господарської діяльності: журнал засідання Правління КДА за 14 січня – 31 грудня 1821 р.; витяги з журналів засідань Правління КДА (1845–1852); журнали внутрішнього правління КДА (1826); «особливі думки» професорів КДА (поч. XX ст.); справи про призначення ректорів в КДА (1826); статут Київської православної богословської академії (1921); проект тимчасового статуту православних духовних академії (б. д.); проекти тимчасових посад і статуту КДА (б. д.); опис планів будівель КДА, духовних семінарій і училищ Київського духовного навчального округу (1837); рапорт ректора КДА архімандрита Філарета митрополиту Київському Арсенію про результати ревізії Катеринославської семінарії (1862–1863); справи про витрати грошей на будівництво нового корпусу КДА (1826); фінансові документи КДА (XIX ст.); книги прибутків та витрат грошей в КДА (1819–1826); економічні звіти КДА, протоколи засідань ревізійної комісії (1820–1857); відомості з утримання службовців і пенсіонерів КДА в 1918 р.; страхові поліси на випадок пожежі (1898–1902); рахунки друкарень «Петр Барский» (1908–1915), «С.А. Спилюти» (1899), «Г.Т. Корчак-Новицкий» (1894–1910), «И.И. Горбунов» (1899–1908), «И.И. Чоколов» (1906–1908); справа про відновлення хору при КДА (1825); медичні довідки про хвороби студентів КДА (1907–1918).

Документи з організації навчального процесу: списки студентів КДА (1871–1886; 1907–1921), з відмітками про поведінку (1825); списки прийнятих до КДА студентів (1903–1914); програми та огляди лекцій, скарги, заяви та прохання на ім'я ректора КДА з різних питань (1897–1906, 1910–1919); розклад вступних іспитів у КДА (1891–1893) та лекцій на 1916/17 і 1917/18 навчальні роки.

Наукові праці: загальноісторичні – М. Барклай де Толлі «Изображение военных действий до 22 сентября 1812 г.», копія; К. Аксаков «Об отношениях между Россией и Западом» (1854); «Житие Александра Македонского и царя Михаила» (1779); В. Иконников «История России» (1887); Д. Поспехов «Древняя история стран Востока» (XIX ст.); Ф. Соколов «Греческие древности» (1890); «История Галиции» (XIX ст.); про землетрус у Константинополі 1766 р.; про останній день царювання Катерини II за спогадами Ростопчина (1851); «Родословия князей русских удельных» (XVIII ст.); В. Романов «Материалы по истории Густынского монастыря»; Л. Руссар «Русская церковь» (1867), пер.; В. Янцевич «Сведения о местечке Решитилровка» (1886) та ін.; з історії церкви – Амвросій, єпископ «История российской иерархии» (1827); В. Антонов «Сила и значение Киево-Печерской лавры в борьбе с унией в истории Юго-Западной России» (1886); «Арсений Могилянский и его попечительность о Киевской академии» (XIX ст.); В. Аскоченський «Киев с древнейшим его училищем Академиею» (1854); В. Барвінок «Описание дела № 840 из архива Синода за 1804 г. о прибавке на духовные училища» (б. д.); А. Державін «Четьи-Минеи Дмитрия, митрополита Ростовского, как церковно-исторический и литературный памятник» (XIX ст.); А. Лотоцький «Церковно-историческое и статистическое описание Варшавской православной епархии» (1853); Мельхіседек, ігумен «О разграблении двух монастырей» (1766); Никандр, ієромонах «Создание Великой Успенской церкви Киево-Печерской лавры по сказанию древнего предания» (1898); праці невідомого авторства про митрополитів Арсенія Могилянського (XIX ст.), Петра Могилу (1864), Рафаїла Заборовського, Дмитрія Ростовського, Іларіона Рогалевського, архієпископа Новгород-Сіверського (XVIII–XIX ст.); з богослов'я, біблеїстики, літургії – В. Антонов «Объяснение литургии» (1886); Василій, єпископ «Евангелие от Матвея. Кратко-экзегетическое исследование» (1915); Дмитрій (Ковальницький), архієпископ «Заметки по богословию» (XIX ст.); М. Кулаков «Сон Пресвятой Богородицы» (1847), «О смысле Святого Писания» (XIX ст.); К. Лохвицький «Моли́тва и рассуждение о Моисее и Боге» (1798); Я. Олесницький «О внешнем выражении общей идеи закона Моисеева в литургических подробностях» (др. пол. XIX ст.), «Тенденциозные корректуры иудейских книжников в чтении Ветхого Завета», «Книга притчей», «Книга пророка Исайи», «Книга пророка Иеремии», «Двенадцать малых пророков», «Пятикнижие», «Книга Иова» (б. д.), статті, уривки з монографій, переклади; П. Терновський «Заметки по библейской истории» (б. д.); Ювеналій, ієромонах «Книжка о молитве и о прочем что касается о пути ко спасению» (1848), «Отрада и утешение страждущей души» (1856), «Божественная философия» (1861); міркування студентів КДА на різні богословські теми (XIX ст.), богословські праці невідомого авторства (XVIII–XIX ст.); з філософії – А. Артемович

«Теория чувственного наблюдения у древних философов» (б. д.); Д. Поспехов «Гносеология – теория познания» (1850), «История новой философии», виклад логіки Гегеля; з *історії літератури* – В. Аскоченський «История польской литературы» (1840), «Критико-историческое начертание русской литературы» (1852); «История римской литературы» (XIX ст.); К. Воскресенський «История русской словесности» (1866); Ю. Крижановський «Записки по русской литературе» (1862–1863); М. Хлебніков «Сен-Симонизм» (XIX ст.), «Прудонизм»; з *мистецтва* – Є. Колотта «Развитие нынешнего искусства из древнего до эпохи возрождения» (XIX ст.); з *архітектури* – Ф. Смірнов «Архитектурные системы в России» (1874); з *музики* – Г. Малеванський «Заметки по истории музыки» (б. д.); Я. Олесницький «Заметки о пении в древнем Израиле» (б. д.).

Навчально-педагогічна література: підручники, посібники з медицини, фармакології, математики, арифметики, геометрії, церковної археології, богослов'я, патології, гносеології, літургії, церковної історії, словесності, логіки, риторики (XIX ст.); музичні теоретичні посібники (б. д.); програми вивчення латинської мови (XIX ст.); «Краткий сравнительно-этимологический словарь» (XIX ст.).

Курси та конспекти лекцій: курси лекцій з філософії, патології (XIX ст.), гомілетики (1913–1915); авторські та студентські конспекти лекцій (XIX – поч. XX ст.); огляди та порівняння навчальних курсів різних авторів (XIX – поч. XX ст.); міркування щодо навчальних програм (XIX – поч. XX ст.); студентські реферати; записки з богословської, історичної, апологетичної, біблеїстичної, патристичної, філософської, літургійної тематики; Анатолій, ієромонах «Курс общей церковной истории» (1908–1909); О. Дмитрієвський «Литургика» (1904–1905); П. Кудрявцев «Лекции по истории философии» (1900–1902); О. Кучинський «Конспект по теории словесности» (1893); П. Лашкарьов «Лекции по каноническому праву» (б. д.); П. Линицький «Новая история философии» (б. д.); В. Малінін «Конспекты, программы, лекции по русскому, церковно-славянскому языкам и истории русской литературы» (1901–1902); М. Олесницький «Конспекты лекций по психологии» (1901); Я. Олесницький «Нравственное богословие» (1888), «План курса библейской археологии» (б. д.), «Конспекты по библейской археологии» (б. д.), програми, білети; С. Остроумов «Конспекты лекций по систематической логике, философии» (1912–1917); М. Пальмов «Конспект лекций по церковной археологии» (1915–1917); В. Певницький «Теория словесности, История немецкой литературы» (1862); С. Песоцький «Введение в курс богословских наук», конспект лекцій з основного богослов'я; В. Попов «Конспект лекций по истории и обличению западных исповеданий» (1914–1915, 1923); Д. Поспехов. Курс лекцій з психології (XIX ст.); В. Рибинський. Конспект лекцій зі Священного Писання Ветхого Завіту (1914–1915), «Священное Писание Ветхого завета, учительные и пророческие книги» (1902); П. Терновський «Лекции по русской истории. Эпоха Петра Великого» (б. д.), «Лекции по общей гражданской истории» (1865–1869), «Лекции по русской историографии» (1869), білети, замітки до лекцій, конспекти, записані студентами; І. Четвериков «Конспект лекций по психологии» (б. д.).

Підготовчі матеріали до наукових праць: виписки з неофіційної частини Могилевських губернських відомостей (1846); виписки з руських літописів, німецьких та французьких журналів 1778–1805 рр. (кін. XVIII – поч. XIX ст.); чернетки навчальних курсів і наукових праць Я. Олесницького, В. Певницького, П. Терновського.

Документи біографічного характеру: послужні та формулярні списки, нагородні листи, атестати, посвідчення, грамоти, дипломи, довідки студентів і викладачів КДА (1825–1826, 1919); біографічні відомості про випускників КДА, що зайняли значимі посади (XIX ст.); особові документи і послужний список Ф.П. Власова (1899–1918); особові документи О.В. Шадріної (1898); особові документи М.І. Страшкевича (1875–1908); особові документи священика О. Колтуновського (1808–1868); диплом В. Полетики (б. д); духовний заповіт митрополита Київського Серапіона та прохання, судові справи, позови родичів на розподіл його майна (1824–1826); записна книжка О. Лобачевського (1918/19 і 1919/20) та невідомих авторів (кін. XIX ст.).

Документи мемуарного характеру, щоденники: спогади В. Аскоченського про відвідування Єрусалима та інших міст Палестини і Сирії, Платона (Левшина), митрополита Московського, про подорожі до Києва та інших місць у 1804 р., Рудьковського про бурсацьке життя (XIX ст.), різних осіб про Дмитрія, архієпископа Херсонського (XIX ст.); Пимен, ігумен «Православная миссия в Урмии в годы Персидских смут» (1911); Порфирій, архімандрит «О посещении монастырских библиотек на Афоне» (1846); К. Фоменко «Поездка в Почаев, Кременец и Дубно в 1882 г.», «Воспоминания об архиепископе Херсонском Димитрие», «Воспоминания о епископе Александре (Павловиче) и о Софийском училище» (1915), «Филарет, митрополит Киевский»; П. Руткевич «Академические годы» (спогади про Київську академію за 1879–1883 рр.); автобіографічні записи митрополита Дмитрія Ростовського (1734–1800); М.О. Георгієв «Записки добровольца» (1892); щоденники Л.С. Мацієвича (1877–1890, 1902–1912), В.Г. Пероговського (1868–1878), К.А. Лохвицького (1801–1805, 1810–1811), І. Бобровницького (б. д.); А. Попов «Записка о войне с Турцией» (1854); записки генерала О.П. Єрмолова (1812).

Богослужбна література та Святе Письмо: Четвероєвангеліє (XVII ст.); ілюстрована Біблія (видання Х. Вейгеля, 1645); «Учительные и пророческие книги Ветхого Завета (канонические)», пер. з євр. мови Г. Павського (1896); «Книги Иова и других пророков», пер. з євр. мови (XIX ст.); Мінея службова на січень–лютий (XV ст.) і жовтень–березень (XVIII ст.); Трефолой (XVI–XVII ст.); службник (XVI, XVIII ст.); чин проскомідії (XVIII ст.); чин сповіді (XVIII, XIX ст.); служба Миколаю Чудотворцю; богослужбний чин на різні свята (кін. XVIII ст.); молитовник (1860–1887); канон Іоанну Воїну (XIX ст.); грецька кондакарія XII–XIII ст. (1879); канон Святої Пасхи (XIX ст.); Пасхалія на 1689 р.; «Беседы учителя с учеником», церковні піснеспіви на нотах (XVIII ст.); церковні піснеспіви (ірмоси, догмати, стихарі) на крюкових нотах (XVI ст.); старообрядницькі збірки (XIX ст.);

синодик КДА (1898–1923); пом'яник Подільської Введенської церкви (1741–1810); приватні синодики (поч. ХХ ст.).

Релігійні четві книги: *житія святих* – Симеона Нового Богослова (кін. ХVІІІ ст.); Агапія, Євпраксії, Онуфрія (ХVІІІ ст.); Феодосія Тотемського (перша пол. ХІХ ст.); Дмитрія Ростовського (1758); книга житій преподобних матрон (ХVІ–ХVІІ ст.) та ін.; Ювеналій, ієромонах «Избранные святых отец жития, изречения и слова» (др. пол. ХІХ ст.); «Літописець келійний» Дмитрія Ростовського (ХVІІІ, ХІХ ст.); *патристичні твори* – Іоанн Ліствичник «Ліствиця» (1539); Арнобій «Семь книг против язычников», пер. М.М. Дроздова (1912).

Слова, промови, проповіді, послання: збірник слів Симеона Нового Богослова і Григорія Синаїта (ХVІІІ ст.); тексти слів та повчань на свята Православної Церкви (1770–1811); повчання на всі тижні Великого посту (ХVІІІ ст.); повчальні слова Іриней Фальковського, єпископа Чигиринського (1811–1818), Євгенія, митрополита Київського і Галицького (перша чв. ХІХ ст.); архіпастирське послання Віктора Садковського, єпископа Переяславського (1792); промови, виголошені Георгієм Кониським, архієпископом Могильовським, з різних нагод (1763); слова і проповіді О. Колтуновського (1812–1859), І. Леванди (1767, 1795), А. Лотоцького (перша пол. ХІХ ст.); тексти проповідей священників Іоанна Сухотрусова (1820–1852), М. Новоселецького (1833), Ф. Левитського (ХІХ ст.), Н. Перхоровича, О. Стабнікова, Г. Тишкевича (1833); О. Лядський «Беседы» (1897); матеріали для проповідей.

Богословські твори: Л. Вівес «Путеводитель к премудрости», пер. з лат. мови С. Гамалії (1768); «Советы премудрости», пер. з італ. мови С. Писарева (1752); «Экономия жизни человеческой или сокращение иудейского нравоучения», рукописна збірка, пер. Є. і П. Цицианових (ХVІІІ ст.); І. Петров «Краткие сведения о первых двух книгах Нового Завета» (1900); та інші здебільшого невідомих авторів з морального богослов'я, біблеїстики та церковної історії.

Твори з суспільно-політичної та церковно-практичної проблематики: К. Аксаков «Об отношениях между Россией и Западом» (1854); В. Барвінок «Правовое положение обер-прокурора Святейшего Синода и его товарища» (1917–1918); «Восточный вопрос Т.Г. Грановского»; «О денежных средствах России в настоящих обстоятельствах» (1854); Зауваження на записку «О денежных средствах России в настоящих обстоятельствах» (1854); «Кратчайшие показания о переменах великороссийской церкви» (ХVІІІ ст.); «Мысли Н.М. Карамзина» (ХІХ ст.); «Папство и римский вопрос с петербургской точки зрения» (1854) та ін.

Літературні твори: вірш П. Кошевського, присвячений 900-літньому ювілею Хрещення Русі (1888); збірка поем, віршів, од, літературних творів різних авторів (ХІХ ст.); «Сказание о Холмской земле» (1912); чернетки віршів на історичну тематику (1902); М. Ячний. Вірші і пісні (1902); «Diamant der Wüste» (ХІХ ст.).

Література з психології: Гагеман «Руководство к психологии», пер. з нім. мови Ф. Орнатського (1872–1876); переклади статей з психології (ХІХ ст.).

Література з медицини: «Книга прохладный цветник названная, собранная от многих и различных врачей, к содержанию человеческого здравия надлежащая» (ХVІІІ ст.); «лечебники» (кін. ХVІІІ – ХІХ ст.); «Краткая фармакология» (ХІХ ст.).

Література з технічних дисциплін: «Приемы циркуля и линейки, фортификация» (XVIII ст.).

Образотворчі матеріали: репродукції ікон святих, портретів митрополитів та духовенства (XIX ст.); Холмський народний календар (1869); малюнок А. Мартиновського (1884).

Листування приватних осіб: *кореспонденти* – Антоній, архієп.; О. Беллюстін; В. Борщова; М. Витвіцький; Володимир, в. князь; А. Воскресенський; І. Воскресенський, прот.; А. Вранцев; В.Ф.; М. Гефремов; Д. Гомес; Григорій (Янчуковський), мон.; М. Григор'єв; Ф. Григорович; Н. Дворяшин; Діонісій, єп.; Євгеній (Болховітінов), митр.; Євсей, єп.; Ігнатій, єп.; Ф. Ізмайлов; Іоанн, свящ.; Іоаннікій, ректор СПбДА; Ісидор, митр.; Ісихій, ігумен; Іустин, єп.; П. Казанський; Калиновський; Катерина П, імп.; П. Кедреновський, свящ.; Д. Коймакан, прот.; П. Корнеєв, прот.; І. Корольков, прот.; Краєванова; Ф. Лагарп; О. де Ланжерон; П. Лебединцев, прот.; І. Леванда, прот.; І. Левицький; І. Леонов, прот.; М. Лятошинський; Маркович; Миколай, єп.; Михаїл, єп.; П. Міцерський; Нафанаїл, єп.; Недостовські-Лавашови; Никандр, єп.; С. Орнатський; Павло, єп.; [] Павлов; Я. Павловський; Парфеній, архім.; С. Первухін; П. Петрушевський; І. Пилаєв; Є. Пилаєва; Платон, єп.; М. Погодін; П. Подвисоцький; [] Попов, свящ.; Порфирій, єп.; ректори СПбДА і КазДА, єпископи Тамбовський, Подольський і Брацлавський, екзарх Грузії; Ф. Романовський; О. Рубановський; Сава, ієромон.; П. Сахаров, свящ.; Г. Селецький, свящ.; Серафим, єп.; Серафим, ігумен; М. Сохач; О. Соболевський; Софроній, патріарх; С. Терновський; П. Терновський; П. Тодорський; Д. Толстой; Феогност, єп.; Феофан, єп.; М. Фетисов, свящ.; Філарет, митр.; Філофей, архієп.; І. Цетерінг, прот.; Ю.Ф.; *адресати* – Антоній (Храповицький), митр.; О. Беллюстін; І. Воскресенський, прот.; О. Воскресенський; І. Галас; І. Гордієвський; Б. Григорович; Г.Д.; Василій, свящ.; Євгеній (Болховітінов), митр.; Євлогій, єп.; Іоанн, свящ.; Інокентій, єп.; Іоасаф, єп.; Ісидор, митр.; П. Казанський; Є. Канкресн; І. Крутков; О. Лобачевський; А. Ломоцький, прот.; Микола Олександрович, в. князь; Михаїл, єп.; М.В.; Олександра Петрівна, кн.; А. Нікольський; П. Нікольський; Олександр, свящ.; Паїсій, архім.; Платон (Рождественський), єп.; С. Первухін; С. Рязанова; В. Прилуцький; Сильвестр (Малеванський), єп.; А. Сомов; О. Терновський; М. Глибоковський; Філофей, митр. Київський; І. Четвериков; С. Шиманський, декан.

Листи офіційних установ: *кореспонденти* – Холмська духовна консисторія; Холмська єпархіальна училищна рада; Холмське руське зібрання; Пензенське духовне училище; Училищна рада Св. Синоду; Друкарня Києво-Печерської лаври; Одеське товариство історії і старожитностей; Харківське законовчительне братство; Київський політехнічний інститут; Київська духовна академія; Київський приказ громадської опіки; *адресати:* канцелярія єпископа Пензенського; Духовний собор Києво-Печерської лаври.

Документи бібліотеки КДА: списки рукописів та книг, переданих з Церковно-археологічного музею до бібліотеки КДА (1903–1915); зошити для запису журналів і газет, що надходили до бібліотеки КДА (1871–1914); справи

про придбання книг для бібліотеки КДА (1824–1826); опис документів на монастирські маєтки, що були передані до бібліотеки КДА (1837); опис справ Духовного собору Почаївської лаври з 1458 р. по 1720 р., складений за описом 1858 р. і переданий до бібліотеки КДА (1858); правила користування бібліотекою КДА (XIX ст.); каталоги бібліотеки КДА (1836); звіти про виконання палітурних робіт у бібліотеці КДА (1902–1913), про реалізацію проданих книг (1845–1896), про щорічні втрати книг (XIX ст.); прохання викладачів КДА про придбання книг для бібліотеки (1916–1917); листування бібліотеки КДА з Радою Академії, з Київською духовною консисторією, власниками книжкових магазинів з питань придбання книг, заміни втрачених тощо (1859–1892); журнали вхідних та вихідних документів бібліотеки КДА (1845–1880); листування КДА з приводу повернення бібліотечних книг (1847–1883); читацькі формуляри професорів КДА.

Каталоги бібліотек: Даміан, ієромонах «Каталог книг Києво-Печерської лаври» (1910); «Систематический каталог книг библиотеки наместника Киево-Печерской лавры архимандрита Антония Петрушевского» (1896–1909).

Документи редакції та контори журналу «Труды Киевской духовной академии»: редакційні правила, розглянуті й затверджені на зборах наставників КДА (1886–1891); заяви діловодів редакції до Ради Академії і ректора про звільнення з посади, передачу редакційних грошей, відсутність заборонених книг (1887–1912); конторська книга (1899–1900); книга прибутків та витрат коштів журналу (1898–1906); звіт про рух і стан грошових сум редакції журналу за 1907 р.; книга особистих рахунків професорів Академії та інших співробітників журналу (1910–1913); списки передплатників, квитанції про надсилання журналів (1906–1907); книги запису видань для розсилки (1911–1913, 1911–1915); журнал запису видань, які надійшли до редакції (1915–1918); донесення Раді КДА ревізійної комісії з редакційної справи про результати перевірки (1877–1899); матеріали про друкування журналу в друкарні «Н.Т. Корчак-Новицкого» (1881–1898), «И.И. Горбунова» (1898–1900); договори власників друкарень С.І. Горбунова та К.П. Григоровича-Барського з редактором журналу «Труды КДА» В.П. Рибинським про умови друку журналу (1908, 1910); листи від різних установ Бійська, Оренбурга, Нижнього Новгорода, Києва до редакції журналу про отримання книг і каталогів (1887–1917), видавничої комісії Св. Синоду про придбання книг Академії (1899–1911), Московської синодальної друкарні про надсилання видань КДА на комісію (1898–1901), редакції журналу «Православный собеседник» (1903–1912), Саратовського університету про умови обміну виданнями (1911–1913).

Документи Церковно-археологічного товариства при КДА: листи наукових товариств, приватних осіб з питань обміну виданнями, дарування експонатів музеєві, повідомлення про засідання товариства (1896, 1906, 1908); листи з проханням про надання видань КДА для розсилання (1910–1913).

Архів Київської духовної семінарії

Документи з адміністративно-господарської діяльності: журнали засідань Київського семінарського правління (1819); опис справ правління Київської духовної семінарії (1823–1844); економічні звіти, документи ревізії Київської

духовної семінарії (1821–1856); виписка з архівної справи за 1833 р. про ревізію Київської семінарії ректором Академії архимандритом Інокентієм (б. д.); рапорт ректора Київської духовної семінарії Феохиста митрополиту Київському Арсенію про подання звіту академічному правлінню (1863); книга обліку надходження сум до Київської духовної семінарії (1900); журнал засідань педагогічного зібрання правління Київської духовної семінарії (1912).

Документи з організації навчального процесу: порядок іспитів учнів Київської семінарії, списки студентів, програми, конспекти (1818–1819); справи Київської духовної семінарії про підручники (1827); звіти та справи про навчальні книги (1827–1828); відомість про успіхи учнів Київської духовної семінарії (1887–1888).

Навчально-педагогічна література: лекції, курси, навчальні посібники – І. Скворцов «Курс математики» (1818–1819); А. Лобачевський «Каталог учебных руководств и пособий для средних учебных заведений по Закону Божьему» (1908); праці студентів семінарії з різних богословських тем (XIX ст.), з російської літератури та історії (1914); конспекти семінарських навчальних предметів; розклад; реєстри книг (1817).

Каталог книг бібліотеки Київської духовної семінарії (1918).

Духовні семінарії й училища

Відомості про службовців Новочеркаського духовного училища за 1909/10 навчальний рік, Могильовської духовної семінарії за 1910 р., про викладачів Кишинівського, Тифліського єпархіальних жіночих училищ у 1909/10 навчальному році.

Колекційні матеріали

Документи вищих органів державної влади і правителів держав

Універсали гетьманів – І. Самойловича та І. Мазепи; *російських монархів* – грамота Петра I, реєстр грамот і універсалів на землі Видубицькому монастирю (1634–1768); грамоти Петра I та Петра II з подякою за допомогу слов'янському народу в війні проти Туреччини (1715–1727); указ Петра I про відновлення Києво-Печерської лаври після пожежі 1718 р. (1720); прокламація Катерини II до сенаторів про припинення між ними ворожнечі (1763); укази Катерини II проти унії (1794–1795); витяги з указів Олександра I та реляцій командуючих військами про хід бойових дій проти армії Наполеона (1812–1813); маніфести Миколи II (1903–1907); *польських королів* – Сигізмунда Августа (1561); привілей короля Олександра Федору Чарторийському на Пересопницю (1505); привілей Сигізмунда III Кирилівському монастирю на відшкодування за пограбування після татарського набігу (1647); привілей м. Могильову на Магдебурзьке право (XVII ст.); привілей королів Сигізмунда III Вази, Августа III (XIX ст.); *грамоти угорських королів* (XIX ст.); диплом австрійського імператора Йосифа VI ніжинському купцю на дворянство (1790); *укази Синоду та Сенату* (1721–1744) (XVIII–XIX ст.); *укази герольдії* про дворянське походження Михайловських (1801–1826).

Документи міського самоврядування

Дарча на вотчину в с. Літках (1611); лист козелецького отамана про врегулювання спірного питання щодо лову риби (1655); купчі кріпості на продаж млина в м. Остер (1659), лісу в с. Іванопіль (1704).

Документи церковних ієрархів і собору

Православних ієрархів – грамоти Адріана, патріарха Московського (1671–1711); копія ставленої грамоти Варлаама, митрополита Ростовського 1724 р. (1907); укази Варлаама Ванатовича (1723); укази київських митрополитів Петра (Могили), Рафаїла (Заборовського) з питань віросповідань (1735–1759); Тимофія (Щербацького) (1743–1744); звіти Арсенія (Москвіна) про стан Київської єпархії за 1862–1873 рр., 1875 р., виписки з грамоти та послання митрополита Макарія 1558 р. (XIX ст.); *булли римських пап* – Бенедикта XVI, Климента XIII, Климента XIV, Пія VI (1753–1780); *постанови* I Українського Церковного Собору 1921 р.

Документи духовних консисторій та духовних правлінь

Київська духовна консисторія: укази Київської духовної консисторії – про переміщення священників (1752–1773), виконання розпоряджень архімандриту Мгарського Лубенського монастиря (1766), про зустріч Катерини II в Києві (1786), про розкольників (1807–1871), перевірку Києво-Печерської Воскресенської церкви (1836), священнослужителів Києво-Подільської Різдво-Предтеченської церкви (1834–1855); укази і донесення архімандритів Арсенію (Могилянському), митрополиту Київському (1760), Тимофію (Щербацькому) про монастирські справи (1755–1756); *книга консисторського суду* (1722); *реєстр вхідних справ* у генеральні повітові канцелярії консисторії (1770); *звіти благочинних* Київської єпархії Київській духовній консисторії про стан церков, духовенства, пастви (1916).

Волинська духовна консисторія: *укази* Новоград-Волинському духовному правлінню з приводу неналежної поведінки священників (1818), про переведення студентів у світське звання (1816); *клірові відомості* по Новоград-Волинському повіту (1818); *список парафіян* Новоград-Волинської парафії (1835).

Павлоградське духовне правління: *укази* Павлоградського духовного правління (1831–1833).

Козелецьке духовне правління: *укази* Козелецького духовного правління (1776–1781, 1828–1829, 1831–1833).

Монастирі та церкви

Документи обліково-статистичного характеру: *описи церковного майна* Києво-Братського монастиря (XVIII ст.); Богородичної Києво-Подільської церкви (1744); Ніжинського Благівіщенського монастиря (1746); Царекостянтинівської Києво-Подільської церкви (1782–1809); Володимирської Києво-Печерської церкви (1802–1817); церков с. Боярка (1838–1852), с. Романівка (1806), с. Дмитрівка (1833); *книга для запису приходу церковних сум* Хрестовоздвиженської Києво-Подільської церкви (1876), церкви при Першій київській гімназії (XIX ст.).

Документи звітнього характеру: звіти про стан і діяльність церковно-приходської школи с. Аврамівка (1903–1914); братства святих жон-мироносиць при Першому київському жіночому училищі (1905–1907); братства при київській церкві св. Федора (1910).

Документи майнового характеру: *виписи з актових документів* київських, брацлавських, житомирських, переяславських, козелецьких, остерських, овруцьких, случьких, віленських, володимирських, кременецьких,

львівських – про самовільне захоплення ґрунтів, наїзди і напади на володіння Видубицького монастиря (1570–1605), продаж земельної ділянки, двору з плацом у м. Києві, передачу вільних земель Кирилівському монастирю (1605–1639), продаж майна в с. Єрківцях Кирилівському монастирю (1725–1726), пограбування та збитки, завдані маєтку Софійського монастиря (1583), невіддання ґрунтів митрополиту Київському княгинею Корецькою (1622–1644), спірні земельні справи Києво-Печерського монастиря з Видубицьким монастирем (1619–1750); записи та розписки про передачу нерухомого майна в м. Києві Видубицькому монастирі за несплачені борги та отримання грошей (1714–1720); справи про боргові та майнові відносини між населенням с. Ярославки і Видубицьким монастирем (1720–1766); справи управління Михайлівського монастиря про передачу в оренду риболовних озер у с. Козин, нерухомого майна в м. Києві (1916–1918); чолобитна архімандрита Києво-Печерської лаври про спірні ґрунти й володіння з Софійським монастирем (1744); лист київського полковника з проханням припинити втручання в справи Видубицького монастиря (1717), про спірні питання щодо земельної власності Флорівського монастиря (1756–1776); записки комісії будівництва храму Христа Спасителя в Москві (20-ті рр. XIX ст.); генеральний план Києво-Братського монастиря з детальним зазначенням усіх будівель та меж монастиря (1812).

Послужні та формулярні списки: настоятелів монастирів, ченців, послушників, церковнослужителів Корсунського Онуфріївського, Медведківського Миколаївського, Богуславського Миколаївського (1882); київських – Катерининського грецького, Видубицького, Троїцького, Покровського, Введенського, Межигірського, Флорівського (1880, 1882, 1904–1906), Михайлівського (1881, 1904), Миколаївського монастирів (1899), Києво-Печерської лаври (1886); Августина, єпископа Катеринославського і Таганрозького (1892); Павла, архієпископа Чернігівського і Ніжинського (1859).

Документи про призначення та переміщення священників: грамота архімандрита Києво-Печерської лаври Луки про призначення священника в с. Димерка (1754).

Метричні книги церков: с. Калиня (1770–1791); с. Іванківці (1732–1736); с. Колодниця; с. Вербки (1799–1804); с. Віньківці (1739–1772); церкви св. Миколая (1763–1791), Пінського Богоявленського монастиря (1757, 1798); Києво-Печерської Володимирської церкви (1776–1796); Мелецької церкви (1799–1824); монастиря м. Вільно (XVIII ст.); Хрестовоздвиженської Києво-Подільської церкви (1861–1863); книга шлюбних записів Хрестовоздвиженської Києво-Подільської церкви (1913–1918).

Сповідні розписи: Києво-Печерської Володимирської церкви (1819); Царекостянтинівської Києво-Подільської церкви (1821), літургійна таблиця Китаївської церкви (1869).

Пом'яники: Києво-Подільської Свято-Введенської церкви (1741–1810); Мелецького монастиря (1751); Китаївської пустині (1851).

Історичні документи: про Києво-Печерську церкву князя Володимира (1802); Почаївську лавру (1847); Виноградський Успенський, Корсунський

Онуфрїївський, Чигиринський Свято-Троїцький, Лебединський Миколаївський монастир (1882–1892, 1905); Слуцький Троїцький монастир (XVIII ст.); київські – Кирилівський, Михайлівський, Софійський монастир (XVIII–XIX ст.); церкву м. Макарів (1879); скит Церковщина (1913); Тобольський Знаменський монастир (XIX ст.); Софійський собор (XIX ст.).

Лит.: *Аскоченский В.И.* Киев с древнейшим его училищем Академиею: у 2-х ч. – К., 1856. – 370+567 с.; *Аскоченский В.И.* История Киевской Духовной Академии по преобразовании ее в 1819 году. – СПб., 1863. – 282 с.; *Голубев С.Т.* История Киевской Духовной Академии. – К., 1886. – Вып. 1: Период до-Могилянский. – 352 с.; *Вишневецкий Д.* Киевская Академия в первой половине XVIII столетия (Новые данные, относящиеся к истории этой Академии за указанное время). – К., 1903. – 371 с.; *Петров Н.И.* Киевская академия в гетьманство Кирилла Григорьевича Разумовского (1750–1763). – К., 1905. – 43 с.; *Петров Н.И.* Киевская академия в царствование императрицы Екатерины II (1762–1796). – К., 1906. – 121 с.; *Петров Н.И.* Киевская академия во второй половине XVII века. – К., 1895. – 171 с.; *Серебренников В.* Киевская Академия с половины XVIII века до преобразования ее в 1819 году. – К., 1897. – 223 с.; *Титов Ф.* Императорская Киевская Духовная Академия в ее трех-вековой жизни и деятельности (1615–1915 гг.): историческая записка. – К., 2003. – 688 с.; Акты и документы, относящиеся к истории Киевской Академии. Отделение II (1721–1795), Отделение III (1796–1869). – 1904–1915; Києво-Могилянська академія в документах і рідкісних виданнях з фондів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : каталог. – Вип. 2 : Документи з історії Києво-Могилянської академії за матеріалами фондів Інституту рукопису (1615–1817) / упоряд. Т.В. Міцан. – К., 2003. – 480 с.; *Тер-Григорян-Демьянюк Н.Е.* История Киево-Братского школьного монастыря и Киево-Могилянской академии в документах (Хронологический указатель документов по вопросам). – Буэнос-Айрес, 2000. – 537 с.

С.В. Сохань

Ф. 305. ЗІБРАННЯ РУКОПИСІВ КИЇВСЬКОЇ ДУХОВНОЇ СЕМІНАРІЇ

137 од. зб., XV–XIX ст.

Київська духовна семінарія була заснована в 1817 р. після реорганізації Києво-Могилянської академії. Значного розквіту досягла в середині XIX ст. за митрополита Київського Філарета (Амфітеатрова), який подарував Семінарії власну бібліотеку та дав розпорядження про передачу їй бібліотеки Пустинно-Миколаївського монастиря. Значну частину рукописів складає навчальна література, передана з Києво-Могилянської академії, а також навчальна література академій, колегій і шкіл – Чернігівської, Смоленської, Харківської, Псковської, Севської, Холмогорської та інших. Кілька рукописів надійшли до бібліотеки від митрополита Київського Євгенія (Болховітінова).

У 1919 р. Київські духовні академія та семінарія були закриті радянською владою.

Зібрання рукописів Семінарії перейшло до Бібліотеки в жовтні 1924 р. Друкований опис рукописів склав і видав наприкінці XIX ст. професор КДА М.І. Петров. Опис М.І. Петрова містить 141 од. зб., з них збереглося 137 одиниць.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Богослужбні книги: Літургія Іоанна Златоуста грецькою мовою (XIX ст.), Октоїх (XVIII ст.).

Глумачення на книги Святого Письма: «Memoriale in libros veteris et novi Testamenti...» (XVII ст.), «В праздности непраздное время протоиерея Иоанна Ааронского» (1829).

Твори отців та вчителів Церкви: збірник творів Симеона Нового Богослова та Ніла Сорського (поч. XIX ст.).

Богословські та догматико-полемічні твори: збірники богословських католицьких та православних трактатів, у тому числі Х. Чарнуцького, І. Левицького, В. Лашевського, С. Ляскоронського та ін. (XVII–XVIII ст.), православний трактат Адама Зернікова «Про походження Святого Духа» (XVII ст.), «Życzliwa Przestroga Kosciółowi Rusko-Greckiemu» (XVIII ст.), ченця Захарії «Критика юдейської віри» (кін. XVIII ст., грец. мовою).

Твори з філософії: «О безбожии сокращенное феологическое рассуждение» Феофана Прокоповича (XVIII ст.), трактати з філософії та богослов'я (XVII–XVIII ст.).

Навчальні курси: курси з богослов'я та філософії, в тому числі прочитані в Замоїській академії, Києво-Могилянській колегії (XVII ст.), Київській академії (XVII–XVIII ст.), курси поетики та риторики (XVII–XVIII ст.), у тому числі списки поетики («піїтики») та риторики Феофана Прокоповича 1705–1706 рр., лекції з юриспруденції та канонічного права (XVII ст.), курси з механіки, фізіології, медицини (XVIII ст.).

Риторика та проповідництво: проповіді та промови, списки проповідей Феофана Прокоповича (XVIII ст.), Дмитрія Ростовського (XVIII ст.), анонімні проповіді (XVIII–XIX ст.).

Історичні твори: твори з історії (XVIII ст.), в тому числі «Каталог епископов и патриарх святых Великия Византийскай Церкви» (XIX ст.), записки про подорожі: «Записки о Китае протоиерея Смогоржевского» (XVIII ст.), «Записки бывшего в Пекине архимандрита Софрония Грибовского...» (XIX ст.).

Література з мовознавства: єврейська граматики (XVIII ст.), угорська граматики латинською мовою (XVIII ст.).

Лит.: *Петров Н.И.* Описание рукописных собраний, находящихся в городе Киеве. – Вып. II. – М., 1896. – С. 129–251; *Петров Н.И.* Акты и документы, относящиеся к истории Киевской академии – К., 1904–1907. – Т. 1–5; *Титов Ф.И.* Стара вища освіта в Київській Україні кінця XVI – поч. XIX в. – К., 1924.

О.А. Іванова

**ОРГАНИ ДУХОВНОГО
УПРАВЛІННЯ.
МОНАСТИРІ, ЧЕРНЕЧІ
ОРДЕНИ, СОБОРИ, ЦЕРКВИ**

ОРГАНИ ДУХОВНОГО УПРАВЛІННЯ

Ф. XIII. АРХІВ ТА ЗІБРАННЯ ІСТОРИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ КАНЦЕЛЯРІЇ ОБЕР-ПРОКУРОРА СВЯТІЙШОГО ПРАВЛЯЧОГО СИНОДУ

6548 од. зб., 1726 р. – 1910-ті роки.

Святійший Правлячий Синод – вищий колегіальний орган управління Російською Православною Церквою в 1721–1918 рр. Заснований Петром I у 1721 р. на зміну патріаршеству; представником монарха в Синоді і його очільником був обер-прокурор.

До відділу рукописів матеріали Синоду надійшли від удови колишнього співробітника канцелярії обер-прокурора Синоду Володимира Івановича Барвінка (1879–1943) у 1945–1946 рр. у два етапи: спочатку було отримано 217 тек з документами, трохи згодом – ще 56. У 1957 р. всі документи об'єднано у фонд XIII «Канцелярія обер-прокурора Святійшого Правлячого Синоду».

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Документи адміністративного характеру: виписки з Повного зібрання законів Російської імперії про заснування посади обер-прокурора Синоду (1904); список обер-прокурорів Синоду (б. д.); довідки про обов'язки і права обер-прокурора зі списком обер-прокурорів (1904); розпорядження про порядок вирішення скарг щодо рішень Синоду (1830); короткі історичні відомості про Синод (1833); статут Преображенського богадільного будинку (1877); проект положення про Московську синодальну контору (б. д.); записка про комісію, створену при Синоді для приведення до ладу справ, що зберігаються в архіві Синоду (б. д.), тощо.

Діловодні документи: книги реєстрації вхідних та вихідних документів канцелярії Синоду (др. пол. XIX ст.); реєстри справ за 1722–1767 рр.; реєстри справ і документів канцелярії обер-прокурора Синоду (перша пол. XIX ст.); реєстри таємних справ канцелярії обер-прокурора (1857–1858); відомості справ Департаменту іноземних віросповідань (1814–1836); описи справ канцелярії Синоду (1804–1899); алфавітні переліки справ Синоду (б. д.); переліки питань, розглянутих канцелярією обер-прокурора Синоду (б. д.); списки книг, надрукованих у синодальних друкарнях (б. д.); список видань Синоду, надрукованих у московській та петербурзькій друкарнях (б. д.) тощо.

Комплекс документів щодо церковних реформ та поширення християнства в Російській імперії: довідки екзарха Грузії Палладія про стан Грузинської Церкви (1881–1901); довідка Є. Воронця, дійсного члена Всеросійського православно-місіонерського товариства, з історії розповсюдження християнства в Сибіру (1887); записки архієпископа Іркутського Веніаміна та А. Корфа про хрещення бурят (1885–1890); «Записки о Воскресенском Новодевичьем монастыре» (б. д.); «Описание Киево-Печерской лавры» (б. д.); «Справка о Серпуховском девичьем монастыре» (б. д.); відомості про монастирі Херсонської єпархії (б. д.); «Заметки по улучшению материального положения духовенства» (б. д.) тощо; листування митрополита Московського Інокентія, архієпископа Харківського Маркарія, єпископів Костромського Платона і Смоленського Антонія з питань розвитку і стану Православної Церкви (1860–1878).

Доповіді, повідомлення, подання в справах окремих єпархій: єпископа Томського Петра про хабарництво членів Томської консисторії та про сварки між духовенством єпархії (1880); єпископа Чернігівського Веніаміна про поведінку священників Чернігівської єпархії (1884); єпископа Курського і Белгородського Іустина, єпископа Тамбовського Палладія про чвари між священниками єпархії (1884–1887); єпископа Тобольського і Сибірського Іустина про відмову протоієрея М. Лапіна та священника К. Матамова від представництва при Ялуторовському попечительстві Червоного Хреста для організації допомоги голодуючим (1892); прохання священника П. Гуковича про переведення в інший монастир (1875); прохання про переведення в іншу єпархію архієпископа Подільського і Брацлавського Іустина (1886–1900) та єпископа Владикавказького Володимира (1904); виклик до Санкт-Петербурга для присутності в Синоді архієпископа Казанського Григорія (1850), архієпископа Астраханського Євгенія (1850), єпископа Тамбовського Миколая (1850); повідомлення про переведення архієпископа Володимирського Парфенія на кафедру Воронежську і Задонську (1850); про перетворення Ризького вікаріату на самостійну єпархію (1850); доповідь Синоду до імператора про представлення до нагороди єпархіальних архієреїв та їхні послужні списки (1829); повідомлення І. Красноскулова про будівництво церкви в слобідці Фощеватій (1902), М. Бобровнікова про церкву в селищі Іктирма Казанської губернії (1892); книги витрат та прибутків церков у селах Російської імперії, довідки та описи церковного майна (1851–1904); відомості про надсилання коштів на будівництво церков у селах Російської імперії (1851–1904) тощо; листи, телеграми графа

О. Толстого, князя М. Голіцина, князя Дондукова-Корсакова, митрополитів московських Інокентія і Філарета, єпископа Полоцького Сави, архієпископа Казанського Антонія, екзарха Грузії Євсевія, професора Харківського університету Добротворського, викладача Тамбовської семінарії Остроумова, ректорів Орловської семінарії Богданова, Іркутської семінарії Модеста до архієпископа Варшавського і Новогеоргіївського Арсенія (Москвіна) щодо стану і розвитку Православної Церкви (1851–1873) тощо.

Документи про розвиток та діяльність церковних братств: листи до К. Побєдоносцева – М. Кояновича про стан Віленського братства (б. д.), директора Казанської учительної семінарії М. Боровнікова, єпископа Казанського Антонія про діяльність Казанського братства св. Гурія (1896–1898), І. Зінченка про Лубенське Преображенське братство (1890-ті рр.); виписка з протоколу загальних зборів братчиків Йєввенського відділення Прибалтійського православного братства про завдання братства, створення лікарень та притулків, розвиток шкільного виховання, громадську благодійність, будівництво храмів, поширення православ'я в прибалтійських губерніях (1887) тощо.

Документи про стан Православної Російської Церкви закордоном: листи протоієрея російської церкви в Лондоні Є. Смирнова (1882–1901), протоієрея російської посольської церкви у Відні М. Раєвського про становище Російської Церкви в Сербії (1883), протоієрея О. Ніколаєвського, князя О. Лобанова-[Ростовського], [посла у Відні], архімандрита Климентія про будівництво російських церков у Відні (1885–1899) та Римі (1899–1900), протоієрея О. Мальцева про діяльність православного братства в Берліні (1890–1892) і про будівництво російських церков у Берліні та Гамбурзі (1892–1902), С. Протасова щодо реставрації посольської церкви у Вісбадені (1889–1890) тощо.

Документи Російської православної духовної місії в Єрусалимі: журнали діяльності особового складу Російської православної духовної місії в Єрусалимі (1833–1849); кошториси витрат на переїзд ієромонахів до Єрусалима (1877–1878), пожертв і видатків на будівництво церкви Російської духовної місії в Єрусалимі (1852–1855), витрат на доставку дзвонів до Духовної місії (1892); розписки, квитанції, звіти співробітників Духовної місії в Єрусалимі (1865–1894); щоденники та відомості господарчих витрат (1863–1889); записники з переліком товарів, придбаних для місії (1865–1876) тощо; *листи* до архімандрита Антоніна (Капустіна) (1878–1894) від священнослужителів Східних Церков, представників дипломатичних корпусів різних держав, представників торгових компаній та ін.; листи, телеграми різних осіб з Російської імперії, зокрема П. Бірюкова, Д. Лисицької, С. Чехова, Ф. Пчолкіна, В. Соболева (1890–1898), про надсилання коштів на потреби місії та з проханнями про поминання близьких, організацію прощі та ін.; листи М. Ніколаїдіса про стан справ у Константинопольському патріархаті, посольстві Росії в Константинополі, дипломатичних колах Росії тощо (1878–1879); листи єпископа Мелітопольського Кирила, голови Російської духовної місії в Єрусалимі, до уповноваженого російського посла в Туреччині А. Бутенева про

плани діяльності місії, ставлення Єрусалимського патріарха до місії, матеріального забезпечення місії, взаємовідносин Російської місії та греко-уніатської общини в Дамаску, заснування при місії шпиталю (1858–1861) тощо.

Документи про міжнародні і церковні відносини та про політику Росії на Балканах: листи К. Побєдоносцева до митрополита Черногорського Митрофана (1877); довідки митрополита Московського Філарета про стан Грецької Церкви та її взаємовідносини з Росією (1860), Ф. Мінкова про взаємовідносини між Росією та Болгарією (1880), протоієрея О. Смирнопуло про можливості примирення Грецької та Болгарської Церков, про грецько-болгарські розбрати (1895); записки про Грецьку Церкву і болгар (б. д.), про реформування Константинопольського патріархату (1860); статті про Болгарське патріаршество (1860); відомості та конспекти з історії грецько-болгарського питання (др. пол. XIX ст.) тощо; листування О. Толстого та О. Горчакова про необхідність зміцнення союзу з грецькими патріархами, про приєднання до православ'я абіссинських монахів і греко-уніатів Близького Сходу (1858); листування князя О. Лобанова-Ростовського, російського посла, та Г. Логовського, російського консула в Єгипті, про стан греко-уніатських общин у Сирії та Єгипті (1859) тощо; листи П. Кулаковського до обер-прокурора Синоду К. Побєдоносцева про необхідність поставити Сербську Церкву в залежність від Росії (б. д.) тощо.

Документи про відносини з іноземними інославною церквами: записка тимчасової комісії для розгляду пропозицій Комітету американських єпископів про взаємовідносини з Православною Церквою (б. д.); «Записка об устроїстве, обрядах и сношениях с русским правительством монофизитской церкви в Месапотамии, Сирии и Индии» (б. д.); «Записка о несторианстве в Киргызстане и Персии» (б. д.), «О мартинизме» (б. д.) тощо; листування обер-прокурора Синоду Д. Толстого – донесення, листи, доповідні записки протоієрея Лондонської посольської церкви Є. Попова, професора Овербека та інших осіб про ставлення різних релігій до Православної Церкви (1867–1875); листи архієпископа Тихона про розповсюдження християнства серед американців (1905); листування митрополита Московського Філарета, протоієрея Лондонської посольської церкви Є. Попова про стан Англіканської Церкви та намагання її зближення з Православною Церквою (1865–1868) тощо.

Документи про старообрядців та інші віросповідання в Російській імперії. Законодавчі акти: указ Синоду митрополиту Московському Філарету про дозвіл старообрядцям, які приєдналися до православ'я, утримувати свою церкву в Москві (1854); «Определение Синода о законопроектах, касающихся совершения свободы совести» (1907); циркуляри, розпорядження, законодавчі статті, доповідні записки міністерств внутрішніх справ та юстиції з питань поширення на старообрядців громадянських прав (1863–1890); **актові документи та офіційне листування:** журнал особливого засідання в справі про московський розкол (1900); листи М. Субботіна, єпископа Ставропольського і Катеринодарського Володимира, К. Крюčkова до обер-прокурора Синоду К. Побєдоносцева щодо старообрядців, які бажають приєднатися до православ'я (1883–1893); повідом-

лення єпископа Таврійського про виступи народу проти монастирів та духовенства, про невдоволення в Грузії політикою царизму, про співчуття студентів вченню Л.Толстого (1901–1902); **проекти законів:** «Законопроект о положении старообрядцев» (1906); **довідки про стан справ:** записка начальника VII округу Корпусу жандармів полковника Маслова про старообрядців-розкольників у Тобольській, Томській та Іркутській губерніях (1836); записка єпископа Саратовського Якова про біглопоповців Саратовської губернії (1843); записка обер-прокурора Синоду про розкол та про посилення духовно-виховного впливу на розкольників (1853); записка І. Зінченка про релігійні секти та про зміни в духовному регламенті (1889); замітки на статті зводу законів про релігійні секти (б. д.); записка М. Субботіна про дозвіл на переселення до Росії прусським приєднаним старообрядцям (1886); листування обер-прокурора Синоду М. Протасова з єпископом Ризьким Іринархом і митрополитом Московським Філаретом, професором М. Розбергом, ст. радником М. Канівецьким про навернення жителів Ліфляндії (Фінляндії) у православну віру (1841–1849); листи М. Бобровнікова до обер-прокурора Синоду К. Побєдоносцева про небажання татар приєднуватися до православ'я та відвідувати російські школи (1896); екзарха Грузії Володимира про приєднання айсорійського народу до православ'я (1897); Ю. Крижановського про чехів, латишів та естів (естонців), які приєдналися до православ'я (1887–1890); М. Тарнавського, І. Саска, Ю. Крижановського, П. Менатовича про умови життя чехів, які проживають на території Росії в Житомирській та Рівненській губерніях (1880–1886), про німецьку і чеську колонії на Волині (1889); **інформаційні довідки:** записка обер-прокурора Московської судової палати С. Гончарова про виникнення та вчення Сатавської секти (1882); «Краткая справка о штунде в Юго-Западном крае» (1904); В. Скворцов, чиновник з особливих доручень Синоду «Заметка о существующих в старообрядчестве и сектах толках и соглашениях» (1910), «Устав старообрядческих общин» (б. д.); **міркування:** «О последствиях стеснения сект и снисхождения к ним» (б. д.); «Записка о предстоящих преобразованиях законодательства о расколе» (б. д.); **листи** до обер-прокурора Синоду К. Побєдоносцева – архімандритів Антонія і Пімена про старокатоликів та про можливість їхнього приєднання до схизматів (1894); ієрея І. Верховського про примирення архіпастирства зі старообрядцями (1885); Каченовського про перегляд і доповнення статей зібрання законів щодо Католицької Церкви (1886); І. Троїцького про можливість навернення греків у католицьку віру (1887); повідомлення єпископа Антонія про необхідність полемічних щодо вчення Л. Толстого видань (1901); О. Мальцева про приєднання несторіанців до православ'я (б. д.); [А]. Моричевський «Как отзывались о религии и философии язычников св. отцы и писатели II–III веков» (б. д.) тощо; **довідки з порівняльного богослов'я:** «О различии Западной Церкви от Восточной» (б. д.), «О разделении Восточной и Западной Церквей» (б. д.), «О различии Восточной Церкви от Кальвинской по догматам веры и таинствам» (б. д.), «О различии Восточной Церкви от Лютеранской по догматам веры и таинствам» (б. д.).

Документи про організацію місіонерського руху: листи до обер-прокурора Синоду К. Победоносцева – архієпископа Таврійського Гурія про створення місії (1881); єпископа Володимира про діяльність місіонерських шкіл у Тобольській і Томській губерніях (1883); професора Київської духовної академії М. Субботіна про другий з'їзд місіонерів та місіонерські бібліотеки (1884–1891); архієпископа Казанського Володимира та єпископа Томського і Семипалатинського Макарія про діяльність Алтайського жіночого місіонерського монастиря проти мусульманства та про святкування його 100-річного ювілею (1892–1897); князя М. Долгорукова про боротьбу місіонерів з розкольникami в Чернігівській губернії (1894); єпископа Томського і Барнаульського Макарія про відкриття місіонерського навчального закладу в Москві (1897); директора Казанської учительної семінарії [М]. Бобровнікова про діяльність російських місіонерських шкіл і церков у Казанській губернії (б. д.); записка А. Малькова про Благовіщенський чоловічий пустинний монастир у горах Алтаю (кін. XIX ст.) тощо.

Документи з історії духовної реформи судочинства в Росії: «Проект основных положений духовного суда» у 4-х частинах, розроблений і підготовлений членами комітету з підготовки реформи судочинства П. Лебединцевим, І. Рождественським, М. Содальським та ін. (1870); пояснювальна записка до «Проекту» (1870); міркування про зміни в упорядкуванні церковного суду професора Московської духовної академії А. Лаврова (1870); міркування членів комітету з підготовки реформи судочинства професора А. Лаврова, протоієрея І. Рождественського (1874); міркування члена Харківської духовної консисторії протоієрея І [] (1874) тощо.

Документи зі шлюбного законодавства: «Законопроект о подсудности и о порядке производства дел о расторжении браков лиц православного вероисповедания» та довідка до законопроекту, складена міністром юстиції (1906); статті і довідки про оформлення змішаних шлюбів (православних з інославною християнами) (1891); виписки з указів Синоду та VI Вселенського Собору стосовно визначення ступеня спорідненості, при якому дозволяється реєструвати шлюб (1810); виписки зі «Зводу законів» щодо шлюбного законодавства (б. д.); міркування членів державної ради Урусова, Пашина, Адлеберга, Ігнат'єва і Толстого про порядок розгляду справ про порушення шлюбного законодавства (1877) тощо.

Документи про видавничі справи: періодичних видань – доповідна записка професора Київської духовної академії М. Субботіна про відновлення видання журналу друкованого органу Синоду «Братское слово» та про труднощі з його розповсюдженням (1883–1891); доповідна записка М. Герасимова про необхідність видання літературно-політичної газети «Колокол» під редакцією О. Філіпова та про її головні завдання (1902); доповідна записка Н. Шаховського, О. Філіпова про необхідність матеріальної підтримки та про підбір матеріалів до друку в журналі «Русское обозрение» (1901–1903); доповідна записка начальника Головного управління в справах друку Є. Феоктистова про діяльність журналу «Восток» (1885); проект рішення Синоду про закриття газет «Церковно-

общественный вестник» та «Восток» в разі появи статей, що не пройшли духовну цензуру (1882) тощо; звернення редактора журналу «Вера и Церковь» І. Соловйова з проханням про допомогу в розповсюдженні журналу (1885); **укладання та видання навчальних посібників** – лист ректора Московської духовної семінарії М. Благоразумова про укладання навчального посібника для духовних навчальних закладів (1880); доповідна записка М. Субботіна про видання II частини посібника «Всеобщая история» проф. П. Казанського (1892) та про укладання посібника «Святоотеческая хрестоматия» для духовно-навчальних закладів (1880); **укладання та видання словників** – листи П. Гільдебрандта про укладання греко-латино-російського словника (1895), М. Апраксіна про рукопис чесько-російського словника (1898–1901), М. Бобровнікова про видання російсько-арабського словника (1899) тощо; **видання науково-публіцистичної, художньої та наукової літератури** – листи Є. Феоктистова про дозвіл друкувати «Крейцерову сонату» Л. Толстого (1891), С. Толстої про видання творів Л. Толстого (1885), М. Павлова про опублікування листів І. Аксакова (1901), єпископа Волинського Антонія про твір А. Чехова «Архиерей» (б. д.), О. Майкова про видання I тому творів Гілярова-Платонова (1899), Д. Щеглова про матеріальну допомогу в створенні III тому «Истории социальных систем» (1899), Д. Іловайського про підготовлену ним книгу «История России» (1819), М. Павлова про підготовку 4-х томів «Русской истории от древнейших времен» (1888–1903), М. Мещерської про видання книги «История Церкви» абата Володимира (б. д.), О. Мальцева про статтю М. Гоголя «Размышления о божественной литургии» (1901); повідомлення Товариства любителів давньої писемності про видання літератури в 1877–1878 рр.; списки книг, виданих Перекладацькою комісією за 1890–1898 рр., тощо.

Документи про духовну цензуру: короткий історичний нарис законодавчої діяльності щодо цензури за період 1828–1874 рр. з висновком начальника Головного управління в справах друку (1880); відомості про фінансування духовно-цензурних комітетів (1881); доповідні записки про необхідність контролю статей, що друкуються в газетах і журналах (б. д.), тощо; листування з начальником Головного управління у справах друку М. Соловйовим (1896–1897); документи про заснування провінціальних цензурних комітетів (1897); листи до К. Победоносцева – єпископа Макарія про відкриття друкарні в Томській єпархії (1899); С. Вітте про ювілейне видання книг Синодальною друкарнею (1902) тощо.

Документи про розвиток вищої та середньої духовної освіти в Росії: укази імператора Олександра I і Синоду про заснування сільських приходських училищ та про порядок викладання в них церковно-священницьких настанов (1805) тощо; доповідні документи: донесення губернаторів та єпископів єпархій про покращення матеріального забезпечення в духовних навчальних закладах, про викладання предметів у Казанській (1857–1861) і Київській (1871–1874) духовних академіях, у семінаріях: Орловській (1903), Рязанській (1901), Саратовській (1899), Смоленській (1885), Таврійській (1893), Тверській (1886), Томській (1901), Чернігівській (1894), Якутській (1894), Ярославській (1886); послужні списки викладачів Тифліської духовної семінарії (1908–1910), єпархіальних жіночих училищ:

Одеського (1881), Житомирського і Кременецького (1886), Подільського (1897); рапорт члена Духовного навчального комітету С. Миропольського про стан духовно-навчальних закладів Грузинського екзархату (1882); повідомлення П. Острожкова про стан духовних навчальних закладів у містах Владикавказі, Ардоні, Тифлісі, Кутаїсі (1902); документи, що відображають заворушення серед семінаристів (кін. XIX – поч. XX ст.); **матеріали про проведення ревізій та матеріальне забезпечення духовних навчальних закладів:** члена Духовного навчального комітету П. Нечаєва про результати ревізії духовно-навчальних закладів Одеси (1893), Сімферополя (1902), Московської духовної академії (1890); члена Духовного навчального комітету С. Миропольського про результати ревізії Смоленської семінарії (1885); архімандрита Філарета про ревізію Київської духовної академії (1874); С. Карського про ревізію Ростовського духовного училища (1888); Ю. Крижановського про ревізію Псковської семінарії (1883) та ін.; **положення та проекти реформ:** проекти церковних реформ (кін. XIX – поч. XX ст.); «Проект положения о епархиальных училищах для образования сельского духовенства» (1834); пояснювальна записка [обер-прокурора Синоду] до проекту «Положение о церковных школах» (1839); «Положение о преобразовании учебной части в семинариях» (1840); «Записка о системе обучения русского духовенства и о возможных мерах по улучшению преподавания в духовных училищах», складена обер-прокурором Синоду М. Протасовим (1842); доповідні записки і довідки, складені Т. Мінковим, архієпископом Херсонським Дмитрієм та іншими, на ім'я обер-прокурора Д. Толстого про покращення системи освіти в духовних семінаріях для підданих інших держав (1872); **програми та огляди навчальних курсів:** «Обозрение богословских наук в семинариях по новому образованию» (1834); «Мнение о программе на всеобщую историю» (1839), замітки про викладання Закону Божого в Маріїнській Донській жіночій гімназії (1886); «Записка по вопросу о преподавании мусульманского вероучения и татарского языка в смешанных школах Таврической губернии» (б. д.); «Подробная программа всеобщей и русской истории, распределенная для преподавания в течении пятилетнего курса» (б. д.); «Обозрение философских наук, составленное для Академического курса» (б. д.); «Заметка о составе учебных предметов в семинариях и низших Духовных училищах» (б. д.); «Расписание учебных часов в семинариях» (б. д.); **проекти і пропозиції щодо навчальних програм:** «Предположение о введении в Академиях практического педагогического класса» (1839); «Предположение о введении в Духовных академиях практических классов дидактики и декламации» (б. д.); «Предположение о преподавании истории и древностей церковных в Духовной академии» (б. д.); **про світську освіту:** відомості про церковні школи Чорноморської (1901) і Дагестанської (1901) губерній; запити Міністерства народної освіти міністру фінансів про призначення пенсій службовцям (1883); записка попечителя Московського учбового округу П. Некрасова про майбутню університетську реформу (1903); замітки про завдання пансіонів при середніх та вищих навчальних закладах (б. д.); правила прийняття на навчання, визначення обов'язків вихователів та керівниць притулку, програми і розклади навчальних

дисциплін, зокрема – катехізису, арифметики, граматики, географії, каліграфії Дитячого притулку Санкт-Петербурзького Воскресенського першокласного жіночого монастиря (б. д.) тощо.

Документи про стан економіки в губерніях Росії: рапорти, записки, звіти на ім'я обер-прокурора К. Победоносцева губернаторів: Московського – [Булигіна] (1893); Чорноморського – Волкова (1901); Єреванського – графа Тізенгаузена (1901); Архангельського – Енгельгардта (1894); Иркутського – О. Ігнат'єва (1886); Дагестанської області – Тихонова (1901); Уральської області – Н. Шипова (б. д.) та інших, про виробництво промислових і продовольчих товарів, про розвиток окремих галузей господарства (землеробства, виноробства, рибальства); листи до К. Победоносцева губернаторів: Архангельського – А. Енгельгардта, Иркутського – О. Ігнат'єва, Уральського – Н. Шипова про необхідність будівництва Сибірської залізниці (1887–1894); Т. Морозова про сприятливі умови для розвитку бавовництва на Кавказі (1888); єпископа Тамбовського і Шацького Ієроніма про стан селян Тамбовської губернії у зв'язку з голодом (1891) тощо.

Студії щодо окремих політичних питань в Росії: [Абаза] «Истинное значение самодержавия в России» (1894); довідки-додатки до пояснень міністра фінансів [С. Вітте] на записку Міністерства внутрішніх справ про політичне значення земських установ (1897); листи М. Карамзіна імператору Олександру I з міркуваннями щодо політики Росії та Польщі (XIX ст.) тощо.

Документи з історії революційних заворушень в Росії: записка управління Московської синодальної друкарні про страйк робітників друкарні (1903); до К. Победоносцева – [Н]. Баранова про діяльність революційного товариства «Протест» (1890); В. Леванова, І. Зінченка про заворушення в Олександрійському повіті Херсонської губернії (1901) та в Переяславській губернії (1892); єпископа Нарвського Никона, архієпископа Тверського Дмитрія та ректора Сави про заворушення у Тверському єпархіальному жіночому училищі та Тверській семінарії (1880–1901); єпископа Таврійського Миколая про участь вихованців Таврійської духовної семінарії в таємних товариствах (1902) тощо.

Документи з археології та з охорони історичних пам'яток: листи до К. Победоносцева – інспектора народних училищ В. Попова про охорону історичних пам'яток Гродненської губернії (1900); єпископа Таврійського Миколая про археологічні розкопки в Херсонесі (1902); М. Кояновича про археологічні розкопки у м. Вільно [1880]; О. Дмитрієвського про діяльність Церковно-археологічного музею при Київській духовній академії (1901) тощо.

Документи про діяльність бібліотек: довідка з архіву контори Московської синодальної друкарні про облік її бібліотеки (1859), записка про бібліотеку Московської синодальної друкарні (б. д.), список книг-дублетів Московської друкарської бібліотеки (б. д.); листи до К. Победоносцева – П. Синкеля з проханням надіслати книги для облаштування бібліотеки в гімназії Олександра I (1902), О. Ніколаєвського, протоієрея посольської російської церкви у Відні, про створення бібліотеки при церкві та про її скрутне матеріальне становище (1892) тощо.

Листування щодо книг К. Побєдоносцева: листи Ф. Доброленського про книгу «Ученье и учитель» (1901), К. Яновського про книгу «История Православной Церкви до начала разделения Церквей» (1892), А. Бахметьєвої про відмову в співавторстві в 2-му виданні книги К. Побєдоносцева «История Православной Церкви» (1892), [О. Мальцева] про розповсюдження книги «Россия и Европа» (1903), А. Зав'ялова та протоієрея І. Соловйова про книгу «Вопросы жизни» (1904–1905), О. Погрузова про критику книги «Московский сборник» в одному з японських журналів (1901), комісiонера КДА М. Оглоблiна про придбання та надсилання до Києва книги «Московский сборник» (1896), Н. Познякова про книгу «История детской души» (1898); листи єпископа Томського Макарія, єпископа Полоцького Серафима, Ф. Титова, Я. Олесницького, П. Шувалова, В. Арсеньєва, протоієрея І. Соловйова, професора Казанської духовної академії М. Муретова про Євангеліє, перекладене К. Побєдоносцевим (1893–1903) тощо.

Матеріали біографічного характеру: «Краткие биографические сведения о лицах духовного звания» (б. д.); «Список православных архиереев из русского дворянства по 1823 г.» тощо.

Комплекс документів з історії Київської єпархії: *звіти* Філофея, митрополита Київського і Галицького, та духовного правління Київської єпархії до Синоду про стан Київської єпархії за 1876–1880 рр.; *про навчальні заклади єпархії* – виписки зі звітів ревізії семінарій та духовних училищ (1878); книга друкованих указів імператора Миколи I правлінню Київської семінарії (1849–1850) щодо світських і церковних питань, зокрема про надсилання до Імператорської Публічної бібліотеки всіх нових друкованих книг, газет та журналів (1849); виплату пенсій священникам військових навчальних закладів (1850); про преференції студентам Головного педагогічного інституту в отриманні посади домашнього вихователя (1850); призначення таємного радника князя П. Ширинського-Шихматова міністром народної освіти (1850); виплату жалування сільському духовенству з державної скарбниці (1850); нагородження обер-прокурора М. Протасова орденом Білого Орла (1850); порядок суду над посадовими особами волосного та сільського управління, звинуваченими в службових злочинах (1850) тощо; *про будівництво і ремонт храмів* – супліка мешканців м. Глухова митрополиту Київському Варлааму (Ванатовичу) про дозвіл збудувати дерев'яну церкву на підмурку церкви, що згоріла (1726) тощо; донесення Синоду митрополита Київського Серапіона (Александровського) про ремонт Флорівського монастиря після пожежі (1757–1758); *про чернецтво та монастирі, у т.ч. православні монастирі Речі Посполитої:* відомості, представлені в Київську митрополію про місцезнаходження, кількість ченців та земельні володіння Микільського Пустинно-Медведківського монастиря за 1766 р.; рішення Київської духовної консисторії про постриг у ченці послушників Микільського Пустинно-Медведківського монастиря (1776); прохання ігумена Микільського Пустинно-Медведківського монастиря Віссаріона митрополиту Київському Арсенію (Могилянському) про дозвіл збирати милостиню на

Запорозькій Січі для будівництва дерев'яної дзвіниці (1758), про висвячення в сан ієродиякона ченців Йєракса та Геласія (1758); донесення ігуменів Київської єпархії митрополиту Київському, прохання та рішення про призначення на посади, переведення в інші монастирі, про втечу з монастирів, описи майна монастирів, списки ченців, реєстри книг при церквах (1750); рішення намісника Київської єпархії Мельхіседека [Значка-Яворського] про постриг у черниці послушниць Чигиринського дівочого монастиря (1776); документи про втечу з Чигиринського Троїцького монастиря черниць із настоятелькою (1750); донесення ігумена і ченців Глухівського Петропавлівського монастиря митрополиту Київському [Варлааму Ванатовичу] з проханням наказати настоятелю Чонського монастиря видати збіглого глухівського монаха диякона Йосифа (1726) тощо; донесення, чолобитні, рапорти про стан монастирів, які знаходяться під владою Польщі: ієромонаха Віленського монастиря Феофана Леонтовича митрополиту Київському Тимофію (Щербацькому) про наругу єзуїтських студентів над православними священиками (1756); ігумена Микільського Пустинно-Медведківського монастиря Віссаріона митрополиту Київському Арсенію (Могилянському) про насильницьку передачу православних церков греко-католикам (1766); єпископа Переяславського Гервасія Синоду про захоплення православних церков на Правобережній Україні офіційною владою та уніатським духовенством (1766); митрополита Київського Гавриїла (Кременецького) Синоду з проханням захисту правобережних Брестського, Пінського, Яблоченського православних монастирів (1776) тощо.

Лит.: М. Горчаков. Синод, Святейший Всероссийский Правительствующий // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона. – Т. 30. – СПб., 1900. – С. 38–43; *Здравомыслов К.Я.* Архив и библиотека Святейшего Синода и консисторские архивы. – СПб., 1906. – 75 с.

Т.В. Міцан

Ф. 232. АРХІВ КИЇВСЬКОЇ ДУХОВНОЇ КОНСИСТОРІЇ

624 од. зб., 1723–1920 рр.

Київська духовна консисторія (КДК) – головний колегіальний орган адміністративного, виконавчого та судового управління Київської єпархії. Створена не пізніше 1700 р. Разом з єпархіальним архієреєм підпорядковувалася Синоду. За своїм складом та формами діяльності була посередником між митрополитом, духовенством та державною владою, керуючись у своїй роботі не лише церковним правом і розпорядженнями Синоду, але й загальнодержавним законодавством. Ліквідована в березні 1919 р.

Архів Київської духовної консисторії надійшов до відділу рукописів Бібліотеки не пізніше 1929 р.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Директивно-розпорядчі документи: книга для запису царських указів, маніфестів, указів Сенату і Синоду, розпоряджень митрополита Київського тощо (1723–1732); укази Сенату, Синоду, розпорядження КДК (1724–1836); укази Синоду про позбавлення сану й священства та заслання до Кирило-Білозерського монастиря архієпископа Київського Варлаама Ванатовича (1730), про позбавлення сану й священства диякона Стефана Архіпова (1732); дозвіл на відправлення церковної служби грецькому митрополиту Митрофану (1731); укази Полтавської духовної консисторії (1720–1727); **укази російських монархів:** Анни Іоаннівни про заслання Долгоруких (1730), про страчення людей, які займалися чаклунством, про встановлення межі між земельними володіннями (1731); імператриці Єлизавети Петрівни (1747–1748); Миколи I про проведення урочистого молебню з нагоди повноліття спадкоємця престолу Олександра Миколайовича (1834); **укази, грамоти київських митрополитів:** указ Тимофія Щербацького про перенесення церкви с. Стецівки в слободу Пушкарьовку (1755); грамота Арсенія Могилянського про збір коштів на будівництво нової церкви в с. Жидозеров Слущкої архімандрії (1759) та ін.

Документи церковно-адміністративного управління: рапорти і донесення протопопа Трипільського духовного правління М. Величковського (1735), протопопа Лубенського духовного правління І. Оріховського (1745); відомість про наявність та стан справ в Лубенському духовному правлінні (1745); рапорт протопопа Роменського духовного правління Євстафія в КДК про стан справ, що розглядаються духовним правлінням (1745); відомість про діючі церкви Києво-Миколаївського монастиря (1748); справа КДК про відродження монастирів і церков Київської єпархії, що знаходяться в Польській області (1771); указ КДК про розподіл збірників проповідей між протопопіями Київської єпархії (1775); рапорти духовних правлінь в КДК про відсутність випадків проявів забобонів (1780–1781).

Документи статутного та звітнього характеру: проекти статутів Православного місіонерського для навернення євреїв братства і пояснювальні записки до них (1883), Гермогенівського братства при Михайлівській церкві м. Худякова Черкаського повіту (1913), Федорівського братства при Лук'янівській Федорівській церкві (1909), Київського православного Богоявленського братства (б. д.); звіт про діяльність Макаріївського приходського братства при Юрковецькій церкві з 1906 по 1909 р. (1909).

Документи посвідчувального характеру: паспорт для проїзду намісника Софійського собору в м. Козелець (1741); про видачу паспортів для проїзду в Санкт-Петербург ієромонахам Великоскитського монастиря Віталію і Серапіону (1743); паспорт А. Свиридової, вдови унтер-офіцера київського внутрішнього гарнізонного батальйону (1832); посвідчення священника Т. Постоловського про звершення ним богослужіння в церкві Києво-Покровського монастиря (1920).

Документи про призначення та переміщення священників: справа про призначення ієромонаха Г. Руднецького ігуменом Брестського монастиря (1727); донесення, рапорти про призначення священників і церковнослужителів у церкви,

ігуменів у монастирі Київської єпархії (1732–1797); подання протопопа Ніжинського духовного правління С. Волховського в КДК про призначення А. Ворошиляка священником церкви с. Івангородки (1734); про переведення з Новоросійської в Київську єпархію священника Д. Сулими (1800); ставлені грамоти священника К. Чепурковського (1738, 1744), диякона В. Барнацького (1780).

Документи судово-кримінального характеру: донесення келійника Мгарського монастиря ченця Ширавського в КДК з проханням переглянути справу про його арешт (1731); рапорт протопопа Трипільського духовного правління М. Величковського в КДК про розшук біглого дядька О. Іванова (1735); екстракт з судової книги КДК про слідчу справу між ігуменом Михайлівського монастиря О. Петриною і намісником Дезидерієм (1732); справа про звинувачення ігумені Флорівського монастиря Єлени в крадіжці грошей (1744–1745); допитувальний лист у слідчій справі про невиконання церковних обрядів священником церкви с. Ступаковців Г. Ржавським (перша пол. XVIII ст.).

Документи обліково-статистичного характеру: реєстр справ КДК (1723–1724); журнали реєстрації вхідних і вихідних документів, засідань КДК (1738–1739, 1776–1777); реєстри черниць Йорданського монастиря (1734), ченців Софійського монастиря (1767), Печерської лаври (1887); метрична книга та сповідальний розпис церкви с. Савинця Пирятинської протопопії (1738); реєстр отримання і витрат штрафних грошей за 1738–1739 рр.; сказки Зеньковської протопопії м. Опішні (1777); реєстр ігуменів Батуринаського Крупецького, Полтавського Хрестовоздвиженського монастирів (XVII–XVIII ст.).

Документи господарчо-майнового характеру: донесення КДК Синоду про збирання церковних грошей і створення богаділень (1740); справи про дозвіл сотнику лубенського полку Григорію Кулябці реставрувати за свій кошт церкву Михайлівського монастиря (1731); про будівництво церкви в с. Боярці (1735); про насильницьке стягнення сотенною старшиною податей з церковнослужителів (1743); про вирубування сосен на межі Миколаївського монастиря (1733); про присвоєння Й. Олехницьким грошей і майна, що належали Морівському скитку (1733–1735); про повернення Гамаліївському монастирю земельних угідь, відібраних гетьманом Данилом Апостолом (1734); про порушення контракту, укладеного між Михайлівським монастирем та київським міщанином А. Яновським про передачу хутора (1734–1739); про спір за землю між Печерською лаврою і Михайлівським монастирем (1768–1774), за ліс між Печерською лаврою і Софійським монастирем (1752–1756).

Документи про зміну віросповідання: документи про перехід різних осіб з юдаїзму, кальвінізму, лютеранства, уніатства в православ'я (1734–1747).

Документи про шлюб і церковну єпитимію: повідомлення протопопа верхньої частини м. Києва С. Житликовського про отримання указів щодо стягнення священниками грошей за проведення шлюбних обрядів (1732); справа про тимчасове розлучення мешканця м. Києва міщанина П. Алферовича (1732–1733); справа про накладання єпитимії на ієромонаха Видубицького монастиря Кирила (1737); свідоцтва, присяги про дозвіл на вступ до шлюбу (1823–1873).

Документи про духовну освіту: справи про направлення студентів Київської духовної академії на навчання до Санкт-Петербурзької учительської гімназії (1803); про направлення ченців Молдавського Свято-Вознесенського монастиря Клавдія й Антонія на навчання до Київської академії (1803–1805); про призначення на викладацькі посади до Харківського колегіуму, Новоросійської, Чернігівської духовних семінарій (1803).

Листування: Тимофія Щербацького, митрополита Київського, з Йосипом, ієромонахом (1748–1775); Георгія, єпископа Білоруського, з Феофаном Яворським (1767); листи до Іоаннікія, митрополита Київського (1899).

Літ.: Крыжановский Е. Киевская духовная консистория в XVIII веке // Киевские епархиальные ведомости. – 1862. – № 1, 14, 15; Здравомыслов К.Я. Архив и библиотека Святейшего Синода и консисторские архивы. – СПб., 1906. – 75 с.

С.В. Сохань

МОНАСТИРИ, ЧЕРНЕЧІ ОРДЕНИ, СОБОРИ, ЦЕРКВИ

МОНАСТИРИ, ЧЕРНЕЧІ ОРДЕНИ

Ф. 306. ЗІБРАННЯ РУКОПИСНИХ КНИГ КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКОЇ ЛАВРИ

404 од. зб., XIV–XIX ст.

Києво-Печерська лавра – найдавніший чоловічий монастир України і Київської Русі. Заснований Антонієм Печерським у 1051 р. Перший відомий ігумен – Варлаам. Наступний ігумен Феодосій Печерський запровадив студійський спільнотельний устав, що визначив організаційну форму монастиря. З 1159 р. монастир має гідність лаври, а настоятель отримав чин архімандрита. Статус лаври і право ставропігії підтверджувалися в 1592 р. патріархом Константинопольським та в 1688 р. патріархом Московським. Протягом 1786–1918 рр. підпорядковується митрополиту Київському як священноархімандриту Лаври.

Монастир був неодноразово зруйнований, у 1240 р. та в 1482 р. – вщент. Останні значні руйнування сталися в 1918–1920 рр. та в 1941 р. Зазнав кількох великих пожеж, найбільша з яких, 22 квітня 1718 р., знищила, зокрема, значну частину лаврської бібліотеки.

У 1615 р. влаштовано друкарню (організатор – архімандрит Єлисей Плетенецький), яка проіснувала до початку XX ст., а протягом 1922–1941 рр. використовувалася друкарнею Академії наук України.

Протягом 20-х років XX ст. Лавра секуляризується, перетворюється на інвалідне містечко, а також на музей атеїзму і дрібніші музеї, а її культурно-мистецькі надбання знищуються або передаються в музеї та архіви. Остаточо монастир лік-

відовано в 1929 р., тоді ж закрито останні діючі церкви. Як монастир відновлює діяльність у 1941–1961 рр. (з перервами в 1942 та 1943 рр.) та з 1988 р. З 1944 р. діє як історико-культурний заповідник та кілька спеціалізованих музеїв.

Про формування архіву до 1718 р. точних відомостей немає. Збережені в архіві рукописи більш ранніх часів були передані після пожежі з філіальних бібліотек Ближніх і Дальніх печер, Троїцького лікарняного монастиря та з приватних колекцій.

У 1922 р. Губернський комітет охорони пам'яток мистецтва і старовини прийняв на опис лаврські бібліотеки і передав їх ВУАН. У 1925 р. 14 рукописів лаврської бібліотеки передано до відділу рукописів ВБУ. Інша частина документів перейшла до відділу рукописів з Лаврської філії ВБУ в грудні 1929 р. та в березні 1930 р. Колекцію утворено в 1930 р.

Документи обліковуються за друкованим описом кінця XIX ст. професора Київської духовної академії М.І. Петрова.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Богослужбні книги: Євангеліє апракос (XIV ст.), Місяцеслов (XIV ст.), Псалтирі (XVIII–XIX ст.), Місяцеслов (XVIII ст.), Євангеліє від Іоанна, Апостоли з передмовою Феофілакта Болгарського (XV ст.), Службник (XV–XVI ст.), богослужбний та літургійний устави Іоанна Златоуста (XVIII ст.), Літургія апостола Якова (XVIII ст.), Тріоді (XVI ст., XVIII ст.), Мінеї (XVII–XVIII ст.), збірники молитовних і богослужбних текстів (XVII–XVIII ст.), окремі служби (канони, служби, чини, слідування, молитви) (б. д.), монастирські устави та збірки уставів (XVI–XVII ст.), Октоїхи (XVII–XVIII ст.), Осмогласники (б. д.), «Початок всенощної» (XVIII ст.), Ірмологіони (XVIII ст.), Літургія Іоанна Златоуста (XVIII ст.), концерти (XVIII ст.).

Книги канонічного права: збірки Кормчих та уставів, церковних постанов тощо.

Тлумачення на книги Святого Письма: тлумачення окремих книг Старого Завіту (XVII ст.), тлумачення Псалтиря (XIX ст.), «Сказання псалмам» Афанасія Александрійського (XV ст.), Бесіди на Євангеліє Іоанна Златоуста (кін. XVI – поч. XVII ст.; XVIII ст.), Тлумачення на Євангелія Феофілакта Болгарського (XVII ст.), «Виклад на Апокаліпсис» (XIX ст.), твори на біблійні теми (XVIII – поч. XIX ст.), «Герменевтика» (XIX ст.), «Дедикація Євангелія учительного» (XVII ст.).

Твори отців та вчителів Церкви та церковних письменників: Григорія Богослова, Іоанна Златоуста, Кирила Єрусалимського, Феодора Студита, Іоанна Касіяна, Ісаака Сиріна, Іоанна Ліввичника, Анастасія Синаїта, Іоанна Дамаскіна, Ісихія, пресвітера Єрусалимського, Симеона Нового Богослова, витяги з аскетичних творів Іоанна Златоуста, Єфрема Сиріна (б. д.), «Збірник квітоносний» (XVII ст.), збірки повчань (XVI–XVII ст.), «Бджола» (XVI ст., XVIII ст.); *руські твори:* Ніла Сорського; Іосифа Волоцького, Митрофана Воронежського, Тихона Задонського, Максима Грека, Дмитрія Ростовського, у тому числі – автограф

чернеток для літопису Дмитрія Ростовського (XVII ст.), літописці келійні Дмитрія Ростовського (XVIII ст.); «Зерцало прикладів для життя людського» митрополита Тобольського Геннадія, збірка витягів з подвижницьких книг (XVIII ст.).

Патерики і життя святих: Єгипетський з повчаннями отців (XVIII ст.), Скитський (XVII ст.), збірник патериків зі включенням повчань (XVII ст.), збірник витягів з різних патериків зі Скитським патериком, житіями, повчаннями святих, життя святих (XVII–XVIII ст.), Патерик Печерський, життєпис Феодосія Печерського (XIX ст.), Сказання про Антонія і Феодосія Печерських (XVI ст.), Записки про Києво-Печерську лавру, зібрані з Патерика і літописів (XVIII ст.), сказання про життя святих (XVIII–XIX ст.).

Збірки змішаного змісту: витяги з патериків, житій святих, біблійних текстів, історичних творів (XVII–XIX ст.); збірки молитов, служб, житій святих, витяги з канонічних зведень і світських юридичних актів тощо (XVII–XVIII ст.); «Образ вчення пасхалічного» (кін. XVIII – поч. XIX ст.), «Викладка коротка пасхальна» (XIX ст.); витяги з придворного церемоніалу (XVIII–XIX ст.).

Богословські та догматико-полемічні твори: «Зерцало богословія» Кирила Транквіліона, «Апологія» Дмитрія Ростовського, «Вінець віри кафолічної» Симеона Полоцького, твори Адама Зернікова, «Богословські питання права і справедливості» Андрея Стржемеського, апологетичні твори (XVII–XVIII ст.), збірки богословських трактатів і статей (XVII–XVIII ст.), повчальні богословські твори (XVII–XVIII ст.), збірник притч (XVIII ст.), збірки змішаного змісту – богословські трактати і філософські курси (XVII–XVIII ст.); катехізиси (XVII–XVIII ст.); **викривальні та порівняльно-богословські твори:** оригінальні і перекладні твори (XVIII ст.), місіонерські збірки (XVIII ст.), збірка викривальних статей (XVII ст.), історично-викривальні твори (XVIII ст.), «Апокрисис» та збірка інших полемічних творів (XVIII ст.), алфавітний покажчик до полемічного твору (XVII ст.), полемічні твори проти католиків, лютеран, старообрядців (XVII–XVIII ст.), збірки богословських диспутацій (XVII–XVIII ст.).

Навчальна література

Філософські, філософсько-богословські праці і витяги з них: нарис християнського богослов'я (XIX ст.), навчальні курси з окремих філософських дисциплін та напрямів філософії (XVI–XVIII ст.), курси з філософських дисциплін із включенням фізики, математики, богослов'я (XVII–XVIII ст.); корпуси і трактат з «Аристотелевої філософії» (XVII–XVIII ст.), «Велика наука учителя Раймунда Луллія» (XVIII ст.), твори Феофана Прокоповича (XVIII ст.), «Книга про сивіл» (XVIII ст.).

Риторика та проповідництво: курси риторики, риторики і діалектики (XVII ст.), курс пїтики (XVII–XVIII ст.), риторичний збірник (XVII ст.), чернетки проповідей (XVII ст.), збірник риторичних правил і вправ (XVIII ст.), збірник вправ і правил з пїтики (XVIII ст.), грецька граматики і пїтики (XVII ст.), курси риторики, курси поетики, курси з доданими творами – промовами, сатиричними оповіданнями, вправами учнів, зображеннями тощо (XVII ст.), збірник проповідей, казань, слів (XVI–XVIII ст.).

Літературні твори: латинські елегії (б. д.), «Метаморфози» Овідія (XVIII ст.), «Аргеніда» Іоанна Баркляя (XVIII ст.), поема невідомого автора (XIX ст.), збірники латинських сентенцій (XVII–XVIII ст.); **твори південнослов'янських авторів:** «Чудеса Пресвятої Богородиці» Самуїла Бакачича (XVIII ст.), **містичні твори:** «Переможна повість» І.Г. Юнга-Штіллінга (XIX ст.).

Літературно-педагогічні твори: «Юності чесне зерцало» (б. д.).

Праці з математики, медицини, мореплавання, збірники практичного змісту: «Геометрії» (XVIII ст.), медичний трактат (кін. XVIII – поч. XIX ст.), твір з навігації, перекладений з французької мови (XVIII ст.), «Садівництво» ченця Києво-Печерської лаври Іларіона (XIX ст.).

Збірки документів

Юридичні документи: уложення з переліком наказів юридичних актів Московського царства і Генеральним регламентом Петра I (XVIII ст.), «Право, за яким судиться малоросійський народ» (XVIII ст.), витяг з метрики патріарха Ієремії (XVIII ст.), збірки документів державних органів влади і управління, що стосуються Церкви, монастирів і духовенства (XVIII ст.), атестація та подяка від міста Парижа князю Сакену, формулярний список князя Сакена (XIX ст.), збірки документів, копій і витягів з документів з історії Києво-Печерської лаври (XVI ст., XIX ст.), збірка юридичних і адміністративних, епістолярних, діловодних документів, окружних послань тощо (XVI–XIX ст.), «Тариф зі збору мит» (XVIII ст.); **інші документи:** копії справ про зцілення від води рязанського монастиря (XIX ст.), лист єпископа Хотинського Амфілохія до архімандрита Києво-Печерської лаври (XVIII ст.), зошит власноручних письмових розпоряджень митрополита Євгенія (XIX ст.), опис чудесного зцілення (XIX ст.).

Історичні та географічні твори

Повісті та збірки: Хронограф (XVIII ст.), «Послання мандрівного іудея» (XIX ст.), «Коротке літочислення» (XVIII ст.), «Родослов'я» (XVIII ст.), «Синопис» Інокентія Гізеля, «Ядро історії російської» Манкієва (XVIII ст.), «Записки з російської громадянської історії» (XIX ст.), «Історія Малої Росії з рукопису єпископа Копистенського» (XIX ст.), збірник історичних творів (кін. XVII – поч. XVIII ст.), «Повість про взяття Казані й Астрахані» (XVIII ст.), збірка історичних оповідань про Петра I (XVIII ст.), збірки текстів з історії Московського царства та Російської імперії, з античної історії, з листами ієрархів, з описанням чудес Богородиці тощо (кін. XVII–XVIII ст.), «Історія і опис землі Єрусалимської» патріарха Хрисанфа (XVIII ст.); «Лусидаріус, або Золотий бісер» (XVIII ст.), «Космографія» (XVIII ст.), «Путник» Григоровича-Барського (XVIII ст.), «Путник від Києва до Єрусалима» (XVIII ст.).

Довідкові праці: каталог єпископів і патріархів візантійських (XVIII ст.), каталог київських митрополитів (XVIII ст.), каталог єпископів і патріархів російських (XVIII ст.), збірник матеріалів з історії Києво-Печерської лаври: перелік ігуменів і архімандритів, засновників, ктиторів і благодійників та вказівки для розпису Успенського собору після пожежі 1718 р. (XVIII ст.), опис зображень всередині великої церкви Києво-Печерської лаври (XVIII ст.), зауваги про події в Києві (XVIII ст.).

Біографічні твори: життєпис патріарха Никона (XVIII ст.), життєпис ігумена Філарета, настоятеля Глинської пустині (XIX ст.), про покійного Смарагда, архієпископа Рязанського (XIX ст.).

Лит.: Петров Н.И. Описание рукописных собраний, находящихся в городе Киеве. – Вып. 2. – М., 1896. – С. 3–129; Звід пам'яток історії та культури України : енциклопедичне видання. – Кн. 1, ч. III. – С. 1221–1405.

Г.Ю. Калініч

ЗІБРАННЯ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ ТА РУКОПИСНИХ КНИГ ПОЧАЇВСЬКОЇ ЛАВРИ

Ф. 231, 257 од. зб.; ф. 313, 46 од. зб., кінець XV – початок XX ст.

Почаївський монастир заснований у 1597 р. Анною Гойською на місці давньої церкви Успіння Богородиці. В 1768 р. монастир поновлений Миколаєм Потоцьким, Канівським старостою. Перебував під унією в 1713–1832 рр. У 1833 р. монастирю надано звання лаври.

Рукописи Почаївської лаври, що вбереглися від пожежі середини XIX ст., надійшли до бібліотеки Церковно-археологічного музею при Київській духовній академії у відповідності до указу Св. Синоду та згідно з пропозицією митрополита Макарія (Булгакова) щодо поповнення фонду бібліотеки КДА та кращого збереження рукописів і введення їх до наукового обігу.

Фонд 313 складає зібрання рукописних книг Почаївської лаври, що надійшли з Київської духовної академії. Архівні документи, передані до філії Бібліотеки з Почаївської лаври у 1924 р., містяться у фонді 231.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Зібрання архівних документів

Директивно-розпорядчі документи: королівські та єпископські грамоти та привілеї (XVI–XVIII ст.), папські булли та грамоти (XVIII ст.).

Церковно-дисциплінарні документи: монастирські дисциплінарні справи та призначення, монастирські устави та правила (XVII–XVIII ст.), правила (1700) та устави (1707–1778) для церковних братств.

Господарчо-майнові документи: монастирські та особові майнові справи (кін. XV – сер. XIX ст.), документи про вклади в монастирі, заповіти, квитанції, розписки, скарги (XVII–XIX ст.), позики, привілеї, ревізії, виписи з гродських книг (XVII–XVIII ст.), господарчо-майнове листування тощо (XVII–XIX ст.).

Історичні матеріали: конспект з історії Польщі (1854), Григорій, архімандрит Почаївського монастиря, «Описание событий и достопамятностей Почаевской Лавры» (1846); поминальні книги (поч. XVIII ст.).

Зібрання рукописних книг

Богослужбні книги: Пролог (XVI ст.), Мінеї, Ірмолої, Каноники (XVII–XVIII ст.), збірник молитов та церковних гімнів (XVIII ст.).

Релігійні четві книги. *Тлумачення Святого Письма:* псалтирі тлумачні Василя Великого та Афанасія Александрійського (XVI ст.); *твори отців Церкви і церковних письменників догматичного, дидактичного, аскетичного та полемічного характеру:* Твори Діонісія Ареопагіта (XVI ст.), Шестоднев Іоанна, екзарха Болгарського (XVI ст.), Твори Іоанна Златоуста, Анастасія Синайського, Єфрема Сиріна (XVII ст.), Ліствиця (XVI ст.), збірники повчань (XVI–XVIII ст.); *агіографічна література:* патерики (XVI–XVII ст.), Життя святих (XVII ст.).

Книги канонічного права: Номоканон (XVII ст.), «Regulae monasticae...» (XVIII ст.), «Historia prava...» (XIX ст.).

Богословсько-догматична література: твори проуніатського напрямку (XVII ст.).

Навчальна література: курси поезики та риторики (XVII ст.), збірники шкільних вправ (XVIII ст.).

Літ.: Описание рукописей Почаевской лавры, хранящихся в библиотеке Музея при Киевской Духовной Академии / сост. В. Березин. – К., 1881. – 81 с.; Материал для историко-топографического исследования о православных монастырях в Российской Империи с библиографическим указателем / сост. В. Зверинский. – Т. 1. – СПб., 1890. – С. 209–210.

О.А. Іванова

АРХІВ ТА ЗІБРАННЯ РУКОПИСНИХ КНИГ ВИДУБИЦЬКОГО МОНАСТІРЯ

Ф. I, 17 од. зб.; ф. II, 416 од. зб.; ф. 309, 6 од зб., кінець XV ст. – 1918 р.

Видубицький (Кієво-Видубицький Михайлівський) монастир заснований у третій чверті XI ст. київським князем Всеволодом Ярославичем в урочищі Видубичі на околиці Києва. У Видубицькому монастирі діяв літописний скрипторій, в якому були написані друга та третя редакції «Повісті временних літ», Київський літопис 1199 р. При монастирі існували архів та бібліотека. У 1921 р. монастир було закрито, але церкви діяли до середини 30-х років. Після Другої світової війни в Георгіївській та Михайлівській церквах зберігалися фонди Центральної наукової бібліотеки НАН України. В 1975–1997 рр. у будівлях монастиря містився Інститут археології НАН України. З 1997 р. тут відновлено чоловічий монастир.

На початку 1920-х років бібліотека й архів монастиря відповідно до рішення Управи ВУАН перейшли у відання Лаврської філії ВБУ. Частина раритетів

надійшла до Відділу письма і друку Лаврського антирелігійного музею (т. зв. Музейного містечка на території Києво-Печерської лаври). У 1925 р. рукописне монастирське зібрання було передане з філії до відділу рукописів ВБУ й занесене до тимчасового інвентарю. Більша частина архіву монастиря була інвентаризована у ф. II в лютому 1927 р. (№ 197–209 надійшли ще в 1923 р. від С.Т. Голубєва), а пізніші надходження – в 1938 р. Рукописи з Лаврського музею надійшли до відділу рукописів ВБУ в 1934 р. Зібрання рукописних книг бібліотеки Видубицького монастиря через значний потік надходжень до відділу інвентаризовано в ф. I лише в травні 1937 р. Пізніше з ф. I вилучили п'ять рукописних книг, описаних у каталозі М.І. Петрова, вони зберігалися окремо як монастирська колекція. На початку 90-х років її було сформовано у ф. 309, в якому збережено нумерацію кодексів за каталогом Петрова (шість Міней місячних, інвентаризованих за № 564, до фонду не включені, ймовірно, дві з них знаходяться у ф. I за № 5569 та 5570; за № 567 зберігається Мінея служебна на жовтень, означена в каталозі Петрова як Октоїх; замість вказаного у Петрова під № 569 Місяцеслова стоїть Збірник, записаний згодом у ф. I за № 5568).

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Архів монастиря

Документи органів державної та церковної влади. Укази польських королів: «Ограничение на село Осокорки, по привилегии короля польского Сигизмунда» (1538), Сигизмунда печерському архімандриту Софронію про те, щоб він не чинив кривд і утисків Видубицькому монастирю (1541), Стефана Баторія С. Рожновському щодо володіння Ховмицькою нивою, яка належить Видубицькому монастирю (1583), «О вводе Захария Философовича во владение Киево-Выдубецким монастырем» (1587), Сигизмунда III «О том, чтобы по смерти митрополита, епископа, архимандрита и др. лиц православного духовенства оставшимися от них именьями церковными и местами управляли не светские власти, а клирошане каждой соборной церкви» (1589); *універсали і листи гетьманів:* П. Дорошенка архімандриту Печерському з нагадуванням, щоб «Печерский монастырь не делал препятствий монастырю Выдубецкому в грунтах, лежащих на сем боку Днепра» (1670), І. Мазепи на села Литки, Соболевці (1696), І. Скоропадського Видубицькому монастирю на села Осокорки, Багринов, Лісники (1718); «Жалованная грамота царя Алексея Михайловича, данная игумену Киево-Выдубецкого монастыря Клименту на имения под Смоленском» (1654); грамоти, листи, розпорядження митрополита Київського Петра Могилы щодо монастирського земельного майна (1635–1645); збірники указів Київської духовної консисторії (1745, 1758–1763); укази Синоду (1757).

Директивно-розпорядчі документи ігуменів та архімандритів: накази, листи, звернення (XVI–XIX ст.).

Майнові, судові та цивільні справи: збірник документів Видубицького монастиря на землі, річки, млини, ставки та ін. (XVI–XVIII ст.); земельні акти й документи Видубицького монастиря (XVI–XVIII ст.); збірки документів з

монастирських земельних справ (1548–1780, 1768–1787, 1914); судові та інші документи із земельних справ з Києво-Печерською лаврою (1768, 1769, 1775).

Документи з адміністративно-господарської діяльності: збірки документів з монастирських господарських справ (1548–1780, 1768–1787, 1914); збірки документів з господарської економії монастиря (1740); збірка документів «О испрошенных в Киевской казенной палате положенных по штатам Выдубецкого монастыря в жалование денег с 1786 по 1788 гг.».

Документи обліково-статистичного характеру: реєстр пожитку Видубицького монастиря, складений ігуменом Калістом (1593 р.); різні реєстрові та облікові документи (XVI–XIX ст.).

Послужні та формулярні списки настоятелів монастирів, ченців, послушників: різні документи на призначення ігуменів, архімандритів (XVI–XIX ст.); таблиць та відомість про ченців Видубицького монастиря (1758); довідки про новоприйнятих і померлих ченців (1758); справи ченців (1758–1760).

Офіційне листування з польськими королями, київськими митрополитами, з Київською духовною консисторією, з Синодом (XVII–XIX ст.); з державними церковними діячами – ігумена Видубицького монастиря Сифа (Гамалії) з митрополитом Київським, а згодом Московським, Тимофієм (Щербацьким) (1748, 1760–1766), архімандрита Видубицького монастиря Іоїла з архімандритом Іринєм (Фальковським), єпископом Чигиринським (1806–1807 рр.) тощо.

Документи інших релігійних установ: «Дарственная запись Петра Могилы, митрополита Киевского, данная им училищному Братскому Богоявленскому монастырю на имение Позняковщизну» (1635).

Зібрання рукописних книг

Богослужбні книги: Октоїхи нотовані (кін. XV – поч. XVI ст., 1758), Мінея служебна на жовтень (30–60-ті рр. XVI ст.), Мінеї служебні на вересень–лютий та на березень–серпень (XVI ст.), Ірмологіони (1734 р., XVIII ст.).

Релігійні четві книги: Бесіди Іоанна Златоуста на Діяння та Послання апостольські (1690); збірник бесід, слів, повчань, повістей, сказань на рік (кін. XVI – поч. XVII ст.).

Історичні твори: «Житие Петра Великого, императора и самодержца все-российского, отца отечества, из разных книг во Франции и Голландии собранное, на греческом диалекте в двух томах в Венеции 1733 года напечатанное, том 1, на российский язык перевел коллегии иностранных дел секретарь Стефан Писарев. В Санкт-Петербурге 1744 года»; І. Шушерін «Известие о рождении и о воспитании и о житии святейшого Никона патриарха» (XVIII ст.); «Разрядные частные книги» (XVII ст., літописні записи охоплюють XII ст. – 1676 р.).

Літературні твори: «Превортская Ясновидающая», ч. 2, перекл. В.Г. Матушевського (XIX ст.).

Літ.: Г[олубев С.] Рукописи Києво-Выдубицкого монастыря // Киевские епархиальные ведомости. – К., 1875. – № 16. – Отд. 2. – С. 529–537; Петров Н.И. Описание рукописных собраний, находящихся в городе Киеве. – М., 1901. – Вып. 2 : Собrania рукописей

Киево-Печерской Лавры, Киевских монастырей Златоверхо-Михайловского, Пустынно-Никольского, Выдубицкого и женского Флоровского и Десятинной церкви; *Перетц В.Н.* Отчет об экскурсии Семинария русской филологии в Киев 30 мая – 10 июня 1915 года. С приложением описания древних рукописей и старопечатных книг Киево-Выдубицкого монастыря. – К., 1916; *Гнатенко Л.А.* Слов'янська кирилична рукописна книга XV ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : каталог. – К., 2003; Видубицький монастир // *Визначні пам'ятки Києва : енцикл. довідник.* – К., 2005; *Іванова О.А., Гальченко О.М., Гнатенко Л.А.* Слов'янська кирилична рукописна книга XVI ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : наук. каталог : палеограф. альбом. – К., 2010. – 791 с.

Л.А. Гнатенко

Ф. 307. ЗІБРАННЯ РУКОПИСНИХ КНИГ МИХАЙЛІВСЬКОГО ЗОЛОТОВЕРХОГО МОНАСТІРЯ

132 од. зб., XV–XIX ст.

Відомості про закладення Михайлівської церкви майбутнього монастиря князем Святополком-Михайлом містяться в літописах під 1108 р., власне Михайлівський монастир згадується наприкінці XIV ст. Значення монастиря зростає на початку XVII ст. – коли Софійський собор належить греко-католикам, Михайлівський монастир стає резиденцією православних митрополитів. У 1920-х роках будівлі монастиря займала Українська рада народного господарства, потім гуртожитки студентів. У 1933 р. монастир був підірваний більшовиками.

Рукописи монастирської бібліотеки надійшли до філії ВБУ в 1930 р. Первинне розбирання матеріалів бібліотеки в 10-х роках XIX ст. здійснив настоятель монастиря Іринеї Фальковський. Наприкінці XIX ст. М. Петровим опубліковано опис рукописів монастиря.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Богослужбні книги: Євангелія (XV, XVII ст.), Псалтир Слідуваний (XVI ст.), Апостоли (XVI–XVII ст.), Мінеї та Тріоди (XVI–XVIII ст.), Октоїхи (XV–XVI ст.), Устав церковний (XVII ст.).

Релігійні четві книги. *Книги Святого Письма та тлумачення на них:* Новий Завіт у перекладі староукраїнською мовою В. Негалевського (1581), тлумачення на пророцтва (XV ст.); *твори отців Церкви та церковних письменників догматичного, дидактичного, аскетичного характеру:* Измарагди (XV–XVI ст.), збірник повчань (XV ст.), Торжественик мінейний (кінець XV – початок XVI ст.), Пандекти Антіоха (XVI ст.), Слова Василя Великого, Григорія Ніського, Ісаака Сиріна (XVII ст.), збірники слів та повчань; *агіографічні твори:* Патерик скитський, прологи (XVI ст.); *філософсько-богословські твори:* Шестоднев (XV ст.).

Історичні твори: літописний збірник (др. пол. XVII ст.), «Історія» Тита Лівія (XVIII ст.).

Документи з історії Михайлівського монастиря: Синодики (XVI–XVIII ст.), грамоти та інші документи монастиря (XVI–XVIII ст.), опис церков та церковного майна (XVIII ст.), каталог книг монастиря (1808).

Навчальна література: курси з богослов'я, філософії, піітики, синтаксису, граматики (XVII – перша пол. XVIII ст.).

Медишно-практичні твори: «Лечебник» (XVIII ст.).

Лит.: Матеріал для історико-топографічного дослідження о православных монастырях в Российской Империи с библиографическим указателем / сост. В. Зверинский. – СПб., 1890. – Т. 1. – С. 146–148; *Петров Н.И.* Описание рукописных собраний, находящихся в городе Киеве. – М., 1896. – Вып. 2. – С. 129–251; Київ : провідник / за ред. Ф. Ернста. – К., 1930. – С. 361–375; *Гнатенко Л.А.* Слов'янська кирилична рукописна книга XV ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : каталог. – К., 2003; *Іванова О.А., Гальченко О.М., Гнатенко Л.А.* Слов'янська кирилична рукописна книга XVI ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : наук. каталог : палеогр. альбом. – К., 2010. – 791 с.

О.А. Іванова

Ф. 308. ЗІБРАННЯ РУКОПИСНИХ КНИГ ПУСТИННО-МИКОЛАЇВСЬКОГО МОНАСТІРЯ

11 од. зб., XVI–XVIII ст.

Київський Пустинно-Миколаївський (Пустинно-Микільський) монастир уперше згадується в рукописах XV ст., він був розташований на Аскольдовій могилі й у XVI ст. вже володів значними маєтностями. У XVII ст. монастир перебрався в урочище Довга нива, передане Києво-Печерським монастирем у 1518 р. Протягом XV–XVIII ст. був одним з найзначніших православних монастирів. Від початку XIX ст. з різних причин починається поступовий занепад монастиря. У 30-ті роки XX ст. монастирський комплекс був знищений.

Рукописне зібрання монастиря надійшло до відділу рукописів ВБУ в березні 1930 р. Опис рукописів монастиря наприкінці XIX ст. був опублікований разом з описами рукописних збірок інших київських монастирів, церков та релігійних установ у каталозі професора КДА М.І. Петрова. З 15-ти рукописів, відображених у цьому каталозі, на сьогодні збереглося 11.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Богослужбні книги: Мінея місячна на листопад (XVI ст.), збірник богослужбний (XVI ст.), Канони вибраним святим (XVII ст.), Служба на Різдво Христове [уривок] (XVIII ст.).

Церковно-правові твори: Устав церковний (XVI ст.).

Світські юридичні твори: Статут Великого князівства Литовського (XVIII ст.)

Проповідницькі твори: збірник проповідей «Цветы, или избранные поучения» Іоанна Златоуста (XVII ст.); Проповіді Антонія Радивиловського, ігумена Пустинно-Миколаївського монастиря, в 2-х томах (XVII ст.).

Аскетичні твори: Ліствиця (XVII ст.).

Полемічні твори: Антикатолицький збірник (XVII ст.).

Лит.: Петров Н.И. Описание рукописных собраний, находящихся в городе Киеве. – М., 1896. – Вып. 2; *Титов Ф.И.* Историческое описание Киевского Пустынно-Николаевского монастыря. – К., 1902; Киево-Пустынно-Николаевский монастырь // Энцикл. словарь Брокгауза и Ефрона : в 86 т. – СПб., 1890–1907.

О.А. Иванова

Ф. 314. АРХІВ РЕФОРМАТИВ РУСЬКОЇ ПРОВІНЦІЇ (PROVINCIA RUSSIA)

34 од. зб., 1744–1823 рр.

Руська провінція реформатів («Russia», або «Russia Rubra», або «Roxolana») була утворена в 1746 р. спочатку як кустодія, яка через труднощі в управлінні та візитаторстві обширних західноукраїнських земель виокремилася з Малопольської провінції Пресвятої Ангельської Діви Марії. Руська кустодія була затверджена з назвою «Під заступництвом Пресвятої Скорботної Діви Марії» та складалася з кляшторів св. Казимира у Львові, апостола Андрія в Хелмі, Михаїла Архангела в Раві та Успіння Пресвятої Діви Марії у Вишні, але поступово розширилася за рахунок конвентів і зрештою в 1763 р. отримала статус провінції. Першим кустошем Руської кустодії в 1746–1749 рр. був Флоріан Ярошевич (1694–1771), архіваріус, професор теології, філософії, риторики, автор богословських праць. Руська провінція функціонувала до 1784 р., коли була затверджена Русько-польська кустодія св. Анни, що включала Хелмський, Кременецький, Дедекальський та Жорнищівський конвенти.

Після реформування в 1763 р. кустодії в Руську провінцію її архів зберігався в конвенті реформатів у Кременецькому кляшторі до 1807 р., коли цей кляштор успадкували василіани. У 1834 р. всі кляштори реформатів на Волині, за винятком Дедекальського, що діяв до 1891 р., були закриті. Згодом архів надійшов до Житомирського римо-католицького капітулу та бібліотеки Волинської римо-католицької семінарії. Від початку XX ст. до 1930-х років знаходився у фондах Волинського музею в Житомирі.

Надійшов до відділу рукописів ВБУ з Волинського державного науково-дослідного краєзнавчого музею в 1932 р.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Хроніки реформатів Руської кустодії – провінції (1744–1782).

Збірники актів Руської кустодії (Руської провінції, Русько-польської кустодії) за 1746–1795 рр.: **актові книги Станіслава Ключевського**, кустоша, провінціала, гвардіана Кременецького конвенту, автора праць з філософії, теології, історії, мовознавства; **матеріали з питань освіти та навчання** в кляшторах: правила навчання «Regulamen studiorum», укладені Станіславом Ключевським, затверджені Паскалем Варізіо, генералом ордену, та прийняті на провінційному капітулі в Кременці в 1775 р.; **документи з процедури фундацій конвентів**: акти фундаторів, дозволи на фундацію генерала ордену в Ватикані, згода провінціала, резолюції на фундацію єпископа та конфесійних установ за часів правління кустошів та провінціалів Флоріана Ярошевича, Амброзія Шольца, Михайла Кіценського, Костянтина Лісовського; **про розширення нових фундацій конвентів** реформатів Руської провінції в Кременці, Золочеві, Великих Дедеркалах, Букачеві, Крилові, Жорнищі; **документи щодо фундацій конвентів**: у Золочеві М. Радзивіллою (1748), у Ковелі Д. Яблоновським (1749), у Букачеві В. Луцевським (1756), у Яневі М. Богушем (1758), у Тутановичах М. Остророгом (1767) тощо; **актові документи між ієрархами францисканського ордену та керівництвом провінцій**: бреве, булли, індуль-генції римських пап Пія VI, Климента XIV, Бенедикта IV; декрети обсервантів ордену св. Франциска, декрети Конгрегації та Конгрегації віри, інші рескрипти римської курії; акти генералів ордену Рафаеля Луганьяно, Петра Йоанетті де Моліна, Климентія Панорма, Паскаля Варізіо, генеральних прокураторів Йозефа Марії Галліполі, Кароля Антоніо Самоклево, Анжело Проціто, Кароля Галеоне, Кароля Христофора Казалі, генеральних комісарів Йозефа Марії де Ведано та Бернардо Терлітіо; енцикліки, промови, декрети, листи з Ватикану до Руської провінції; **листування представників інших провінцій реформатів з керівництвом Руської провінції**: Юзефа Баля, дефінітора Малопольської провінції (Пенежев), Стефана Гідлевського, гвардіана (Краків), Василя Писаржевського, дефінітора Малопольської провінції (Величка), Лаврентія Карневського з Прусської провінції (Владиславія), Якуба Вольського та Дідака Бачинського, гвардіанів з Великопольської провінції (Варшава), Кіріака Вольницького, гвардіана (Лютомерськ); **пасторські послання** до провінцій, конгрегацій, кляшторів та конвентів Королівства Польського та Великого князівства Литовського Йозефа, архієпископа Беритенського, папського нунція у Варшаві (1775–1778).

Протоколи Кременецького (1745–1807), Дедеркальського (1749–1816), Жорнищівського (1775–1805) конвентів.

Наукові трактати, навчальні курси: лекції з філософії, теології, анатомії, фізики, космографії; автограф богословської праці С. Ключевського «Theocratia abo wielmożność dzieł boskich w rządach ludu izraelskiego» (1762).

Збірник змішаного змісту (промови, маніфести, літературні твори, листи тощо).

Літ.: *Katolowa D., Muszyńska K.* Zbiory rękopisów w bibliotekach i muzeach w Polsce. – Warszawa, 1988; *Булатова С.* Архів реформатів руської провінції (Provincia Russia) // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 1994. – Вип. 2. – С. 136–141.

С.О. Булатова

СОБОРИ, ЦЕРКВИ

ЗІБРАННЯ РУКОПИСНИХ КНИГ ТА АРХІВ СОФІЙСЬКОГО СОБОРУ

Ф. 312, 735 од. зб.; ф. 233, 34 од. зб.; ф. I, 300 од. зб.; ф. II, 4 од. зб., 80-ті роки XV ст. – 1918 р.

Літописець відносить побудову Софійського собору до 1037 р. На думку сучасних учених засновником собору міг бути ще Київський князь Володимир. Функціонально собор був центром Руської митрополії, головним храмом Київської Русі. Протягом століть він – резиденція київських митрополитів і діяв як релігійна установа. У 20-х роках XX ст. став резиденцією Української Автокефальної Православної Церкви. У 1934 р. був закритий як релігійна установа і включений з комплексом монастирських споруд до складу донині діючого Національного заповідника «Софія Київська».

У 1037 р. Ярослав Мудрий започаткував у соборі першу на Русі бібліотеку. У 1633 р. митрополитом Київським Петром Могилою заснована бібліотека кафедрального Софійського монастиря. Масив бібліотечного фонду, що склався до 1850 р., був систематизований, описаний і поданий за валовою нумерацією М.І. Петровим у серії «Описание рукописных собраний, находящихся в городе Киеве» (М., 1904. – Вып. 3 : «Библиотека Киево-Софийского собора»).

На початку 20-х років книгозбірню було реорганізовано в Софійську філію ВБУ. Рукописна частина Софійської бібліотеки з філії до відділу рукописів ВБУ надійшла 10.06.1931 р. В лютому 1932 р. співробітниками відділу проведено перевірку всіх рукописів колишньої Софійської філії за інвентарем та книгою видачі. Фондоутворююча рукописна частина бібліотеки, представлена в каталозі М.І. Петрова, виділена й поставлена окремо, у відповідності до номерів каталогу, а в 90-х роках XX ст. їй було надано фондовий номер – ф. 312 (Зібрання рукописних книг Києво-Софійського собору). Рукописи, що надійшли до Софійської бібліотеки після 1850 р., були заінвентаризовані у ф. I в грудні 1932 р. Окремі документи надходили в 1936 і в 1938 рр. У 80-х роках XX ст. було сформовано ф. 233 з рукописних кодексів і матеріалів, які, переважно, відносяться до Софійської бібліотеки, і тих, що не ввійшли до каталогу М.І. Петрова, але були зафіксовані в опису 1850 р. і вважалися відсутніми; а також тих, які вважалися відсутніми у ф. 312 і не були повернуті на місце.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Богослужбні книги: Тріоди пісні та цвітні (XVI ст., 1608, XVII–XVIII ст.), Октоїх (тр. чв. XVI ст.), Требники (XVI–XVIII ст.), Мінеї на рік, на півроку, місячні (XVI–XVIII ст.), Тлумачення на божественну літургію (80–90-ті рр. XVI ст.),

Ірмологіони нотовані (XVII – поч. XIX ст.), Послідування Часів навечір'я Різдва Христового (поч. XVII ст.), Устави церковні Єрусалимські (1603, XVII ст.), Служебник і Требник архієрейський (1632), концерти на 12 та 8 голосів (XVII–XVIII ст., 1747), Чиновники архієрейські (XVII–XVIII ст.), музичні граматики крюкового та ін. співів (XVII–XVIII ст.), Мінеї (XVII–XVIII ст.); Служебник Іоанна Галицького (1736), Ірмології нотовані (XVIII–XIX ст.), Літургія св. Іоанна Златоуста (XIX ст., грец. мовою), «Чин священнослуженія Киевопичерския Лавры Архимандрита» 1762–1786 рр. (XIX ст.), «Божественная литургия святого апостола Іакова брата Господня перваго архиепископа святого Божия града Іеросалима» (поч. XIX ст.), «Акафист Страстем Христовым, певаемый в пяток» (поч. XIX ст.), Літургія (1843), Ручник православного приходського духівника (XIX ст.), Чини: як треба освячувати церкву, ховати померлих, проводити служби та ін. (перша пол. XIX ст.).

Книги Святого Письма та тлумачення на них: Апостоли (50–60-ті рр. XVI ст., 1600), Євангелія (близько 1578 р., XVI–XVII ст.), Євангелія (1579, 1636); Симфонії на книги Мойсея: Буття, Еклезіаста Проповідника, царя Соломона Притчей і Пісні Пісень (1788, XVIII ст.), Іриней Фальковський «Толкования на 14 посланий Апостола Павла» (XVIII – поч. XIX ст.), «Краткие правила толкования Св. Писания» (1798), Псалтир (XIX ст.), Новий Завіт (XIX ст.), [Г.П. Павський. Книга Іова: Тлумачення й переклад] (XIX ст.), тематичні збірники та зв'язки рукописів, писані Іринеем Фальковським, єп. Чигиринським (1801–1819), переклади рос. мовою книг Старого Завіту (30-ті рр. XIX ст.), Апокаліпсис (1863).

Твори отців Церкви та церковних письменників: збірники повчань та бесід Єфрема Сиріна, Василя Великого, Григорія Богослова, Ісаака Сиріна, авви Дорофея, Максима Сповідника, Анастасія Синайського та ін. (XVII ст., кін. XVIII ст., 1815), Тлумачення Григорія Двоєслова на книгу Іова (кін. XVII ст.), Ліствиці Іоанна Ліствичника (поч. XVI–XVIII ст.), «Виклад віри» та «Діалектика» Іоанна Дамаскіна (XVI–XVII ст.), Торжественик (кін. XVI ст.), збірники духовних бесід та повчань, вибрані з різних книг (XVIII ст., 1817), Книга Іоанна Златоуста про священство (перша чв. XVIII ст.), твори Максима Грека (кін. XVIII – поч. XIX ст.); Г. Киспеннігіум «Wody żywotne ze źródeł zbawicielowuch», перекл. Ієроніма Кришинського з лат. на пол. мову (1624), Зібрання слів Іллі Кафалонітіянина та Феофана Прокоповича (1727, 1731, 1741), «Повчання святителя Димитрія» (ост. чв. XVIII ст.), збірники повчальних слів Іриней Фальковського (1785–1822), збірники повчань, слів, повістей; «О Тайне святого покаяния» (кін. XVII ст.), «Книга для руководства к познанию истинного смысла пророчества» (XIX ст.), Книга «Меч божий на всех нечестивцев» (XIX ст.), Ігнатій Мацкевич. Збірник слів, бесід, промов на різні випадки Каневської Успенської соборної церкви (1853), Г. Ковальський. Prilavetus ... (1817), слова, бесіди, повчання (1867), Г. Ковальський. Проповіді ... (1869–1871), «Лунник» (1735).

Агіографічні твори: Прологи (80-ті рр. XV ст. – XIX ст.), Четві мінеї (др. чв. XVI ст. – XVII ст.).

Давньоруські твори: «Некоторые сочинения преподобного Феодосия, игумена Киевопечерского» (поч. XIX ст.), «Странствие Стефана Новгородца ко святым восточным местам, в половине XIV века»; св. Іосиф Волоцький (Санін) «Просветитель» (перша пол. XVII ст.), «Книга глаголемая Странник: хождение Даниила русския земля игумена в святая места» (поч. XIX ст.).

Канонічні та юридичні твори: Кормчі (тр. чв. XVI ст., 1615, XVII ст.), Статут Великого князівства Литовського (кін. XVIII ст.), «Выписка прав и привилегий Грекороссийской Церкви, учиненная при патриархе Адриане по указу Государеву 1700 г.» (кін. XVIII ст.); «Систематическая и хронологическая выписка духовных указов» (кін. XVIII – перша чв. XIX ст.); Номоканон патріарха Фотія (1827); тематичні збірники, писані Іринесом Фальковським (поч. XIX ст.); збірник матеріалів для роботи Розенкампа «Обозрение Кормчей книги», барон Розенкампа «Краткое описание разных рукописей Кормчей книги, принадлежащих его сиятельству графу Н.П. Румянцеву» (перша пол. XIX ст.); «Историческое и юридическое розыскание о браках...» (XIX ст.); Стоглав 1551 р. (список XIX ст. зі списку XVII ст.); «Выписка соборов, прав и привилегий Российской церкви и пр.», зроблена Євгенієм Болховітіновим (перша чв. XIX ст.); О. Куніцин «Историческое изображение древняго судопроизводства в России» (перша чв. XIX ст.).

Твори із загальної і церковної історії: хронологічні таблиці (XVII ст., 1712); Димитрій Ростовський «Летопис, сказующ вкратце деяния от начала миробытия до Рождества Христова собранныи от Божественного писания и различных хронографов и историографов греческих, славянских, римских, польских, еврейских, и иных» (XVIII ст.); «Родословие от Адама и до сего дни» (1762–1770); збірники церковної історії, складені митрополитом Київським Євгенієм Болховітіновим, Іринесом Фальковським, єп. Чигиринським (XVIII – поч. XIX ст.); різні тематичні виписки з друкованих книг XVIII–XIX ст.; «Куриозная география, перевод Михаила Веркевича» (кін. XVIII ст.); І. Гловацький «Всемирная история древних государств в пользу обучающагося юношества с польского на русский язык переведена в Киевской Академии» (поч. XIX ст.); Ганк де Іоанн Ганкенштейн «Рецензия древней рукописной книги первобытныя славянской церкви VIII в.», 1803 р., переклад з лат. мови (поч. XIX ст.); «Записки, принадлежащая к истории о Грузии» (поч. XIX ст.); Беркастель «Разсуждение о первых веках Христианския церкви», перекл. з нім. мови киевопечерського ієромонаха Фавста (1810); «Матриолог, или мученикословие» (1810–1812); «Краткое изложение истории крымских ханов, с 880 по 1198 год эгиры, пер. с турецкаго г. Казимирским, пересмотренное г. Амедеем Жубертом», з Nouveau Journal Asiatique (1833, № 70–71); збірник церковно-історичних, політичних та інших статей (XVIII ст.).

Твори з давньоруської, української, російської історії: Житіє Петра Великого (XVIII ст.); «Новгородский Летописец» (перша пол. XVIII ст.); «Описание краткое о Малой России, как оная после самодержавия великого князя Владимира была ... 1340–1734 гг.» (др. пол. XVIII ст.); «История российского, albo славенскаго народа, лиц и дел знаменитых...» (1778); «Классическая краткая российская история по вопросам и ответам для отрочества, обучающагося в России»

(др. пол. XVIII ст., XIX ст.); збірники історичних творів (XVIII–XIX ст.); різні тематичні збірники (XVIII–XIX ст.); «Литописец в Малой России прежде (и всех после) Хмельницкаго бывших гетманов и при них (про них) действия, до 1734 року» (поч. XIX ст.); «Краткая история о Казанском и Сибирском царстве и о завоевании оных россиянами» (поч. XIX ст.); Псковський літопис у різних списках (поч. XIX ст.); Tables tirées de l'Histoire Primitive des peuples de la Russie par le Comte Jean Potocki, imprimée à St. Pétersbourg (1802); «Хроника з літописцов стародавніх з св. Нестора Печерського и інших таже с кроник полских о Русіі ...», зібрана Феодосієм Сафоновичем, ігуменом Київського Михайлівського Золотоверхого монастиря 1682 р. (перша чв. XIX ст.); географічні та історичні описи м. Києва, Київського намісництва, Новгородської губернії, м. Устюга Великого, м. Соль-Вичегодського (XIX ст.); виписки з книг, журналів: Г. Галем «Жизнь Петра Великого», перекл. з нім. м. Ушакова (70-ті XIX ст.); збірники виписок про Росію з іноземних джерел (XIX ст.).

Твори з руської церковної історії (давньоруська, українська, російська): записки митрополита Київського Петра Могили (1630–1633); синодики монастирів Межигірського, Петропавлівського, Києво-Софійського (доведені до XVII, XVIII ст.); «Опис короткой маестностей монастыря Золотоверхо-Михайлівського Київського, земель, лісів, озер ...» (1701, з доповненнями 1736); І.К. Шущерін «Известия о рождении и о воспитании и о житии Никона патриарха» (др. пол. XVIII ст.); опис маєтків уніатських митрополитів (др. пол. XVIII ст.); «Каталог или летописание из бытности архиереев российских ...» (кін. XVIII ст.); різні тематичні збірники (XVIII–XIX ст.); «История Славяно-Русской Церкви от начала оных до настоящего времени» (поч. XIX ст.); преосв. Іриней Фальковський «Новая церковная летопись с 1700 по 1810-й год» (перша чв. XIX ст.); збірники з руської церковної історії, складені Іринеем Фальковським (перша чв. XIX ст.); інструкція друкарні Києво-Печерської лаври, складена митрополитом Євгенієм Болховітіним (до 1837); збірник документів перш. чв. XIX ст., що належав преосв. Амвросію (Орнатському), еп. Пензенському; Коротка біографія преосв. Іриней Фальковського, еп. Чигиринського, з реєстром рукописів, що zostалися після нього, в кількості 70-ти (1823); Іоанн Бахмет «Прибавление к истории жизни патриарха Никона» (30-ті рр. XIX ст.); «О Греко-Российских церквах в Крыму» (1830); Київські печери (1833); Біографія Євгенія (Болховітінова), митрополита Київського (1835); справа про позолоту куполів соборної церкви Києво-Михайлівського монастиря (1844–1853); зв'язка паперів високопреосв. Філофея (Успенського), митрополита Київського і Галицького (50–70-ті рр. XIX ст.); [Лаврентій, архієпископ Чернігівський]. Доповнення до Російської ієрархії, про Чернігівську єпархію (XIX ст.); «Польский проект обращения украинских крестьян в католицизм» (копія др. пол. XIX ст.); курси лекцій, виписки з руської церковної історії (XIX ст.); **антирозкольницька література:** виписки з постанов щодо розкольників (XIX ст.); розкольницькі та протирозкольницькі збірники (XVIII, поч. XIX ст.), «Церковное утверждение на раскольников» 1767 р. (список др. пол. XVIII ст.).

Богословські та догматико-полемічні твори: Латинське богослов'я (XVII ст.); Діоптра (XVII ст.); «Собрание латинское» об исхождении Св. Духа и от Сына», з виписками з творів св. отців (др. пол. XVII ст.); «Венец веры католической на основании символов св. апостолов» та ін. Симеона Полоцького, склад. 1670 р. (кін. XVII ст.); богословські трактати (XVII–XVIII ст.); «Лаврентия Зизания протопопа Литовскаго православное исповедание, или большой Катихизис» (XVIII ст.); «Истинная вера старая Церкви Святой Восточной Православно-католической против мнимо старой вере Западной отвечающая на угрызающая писания етеродоксов Петра Скарги, Павла Бойма, Цеховского, Рутки и др. богословов изуитских, о достоинстве св. Петра и папов Рымских и о исхождении Духа Святого ... 1760 г.» (поч. XVIII ст.); Латино-уніатський збірник (др. пол. XVIII ст.); «Волтеровы заблуждения, обнаруженные г. аббатом Нонотом», переклад першої частини з французького видання 1774 р. (1792); «Письмо раввина Исмаила к Моисею учителю Закона» (поч. XIX ст.); «Апокрисис или ответ на книгу о соборе Божеском именем народа древней греческой веры чрез Христофора Филалета к скорости учиненный» (поч. XIX ст.); «Основательное разностей показание между православною греческою и римскою папскою церковию, сочиненное в самой краткости ради знания тем, которые не могут в долгом богословском книг чтении опражняться», приписується Амвросію Юшкевичу (перша чв. XIX ст.); збірник, складений Іринеем Фальковським (1820–1821); порівняльна таблиця християнських віросповідань (XIX ст.) та ін.

Навчальна література. Підручники: Риторика і діалектика (викл. в 1669–1673 рр.), Риторика і піїтика (кін. XVII ст.), Піїтика (XVIII ст.), Логіка (XIX ст.), Психологія (XIX ст.), шкільні граматичні вправи (кін. XVII ст.); **філософські курси, трактати з риторики:** «Сборник риторических, богословских и философских руководств» (кін. XVII ст.), риторичні збірники (кін. XVII ст., XVII–XIX ст.), курс риторики (XVIII ст.); **лекції:** «Четьи минеи Димитрия Ростовского», Введення до Нового Завіту, Введення до тем – Св. Письмо, Релігія, Християнське богослов'я, Історико-догматичний огляд вчення про Таїнства, Викривальне богослов'я, Релігія індусів; конспекти, записи та ін. (XIX ст.), курси лекцій із загальної церковної історії (XIX ст.), лекції і статті з філософії (XIX ст.), конспекти лекцій, виписки з історії філософії (Гегель, Якобій, Шуберт та ін.), герменевтики, естетики, патристики, психології (XIX ст.), конспекти лекцій, виписки із загальної словесності, риторики, логіки, теорії поезії (XIX ст.), конспект лекції з французької граматики (XIX ст.), конспекти лекцій, виписки з фізики, алгебри, геометрії, тригонометрії, математичної географії, акустики, ботаніки, зоології, мінералогії, сільського господарства та ін. (XIX ст.).

Твори з філософії: Філософсько-риторичний збірник (кін. XVII ст.); збірник дисертацій митрополита Є. Болховітінова, І. Смирнова, Ф. Прокоповича та ін. (1790–1910); різні тематичні виписки, нотатки та ін.

Літературні твори: Антіох Кантемир. Сатири (1730–1731); збірник віршів «Одушевленный разговор, или Глас государя императора Петра Перваго к ее величеству государыне императрице Екатерине Алексеевне ...» (1782); збірник

літературних творів (кін. XVIII ст.), зокрема вміщена «Перецыганенная Енеида с русскаго языка на малороссійский 1794-го года октября 11-го дня» (це – Енеїда І. Котляревського, в двох частинах, перше видання якої в трьох частинах відбулося тільки 1798 р.); І. Полуєвський «Совет некоторым писателям лучше воздержаться писать ...» (поч. XIX ст.); І. Покорський. Вірш-посвята Серапіону, митрополиту Київському (1805); «Примечания о сочинениях Державина», писаним самим (1808); «Коротка біографія г. Іоакима Вунча, новійшого ілліро-сербського письменника, 1826 р. в С. П. Б.», «Гимн Боянов и Новгородские аракулы, выдуманные Селакадзевым, который умер 1829 р.»; збірник апокрифів та молитов (перша пол. XIX ст.); збірник апокрифів (1870); збірник пісень духовних та, почасти, світських (1875).

Книги з мовознавства: «Congeries occupationum et exercitiorum sclavonopolonoque-latinorum per regulas Alvarianaе constructionis collecta et ad exercendos animos in Academio Kijevo-Mohilo – Zaborowsciana alumnis nobilissimis Scholae Syntaxeos tradita anno Domini 1745 ...»; Граматика німецької мови (1748); Lexicon Muscovitico-Germanicum (кін. XVII – поч. XVIII ст.).

Література з архітектури, фізики, математики, хімії, медицини та ін.: збірник планів, фасадів і детальні креслення різних будівель – костьолів Гродзінського і Несвізького, будівель маєтку Радзивілла в Несвіжі та ін. (80-ті рр. XVI ст.); Arithmetica et Mathematica (викл. у Львові, 1630); Chirurgia (др. пол. XVIII ст.); «Краткий лечебник Гавриила (Петрова) митрополита Новгородскаго» (др. пол. XVIII ст.); записи з практичної хімії (др. пол. XVIII ст.); збірник медичного змісту (кін. XVIII ст.); «Новое краткое руководство к арихметике, соединенной с начальною алгеброю, сочиненное в пользу обучающихся в Духовных училищах... Иринеем Фальковским» (1812) та ін. його збірники праць з математики, гномоніки, математичної хронології (кін. XVIII – поч. XIX ст.); «О Киевских Златых вратах, созданных великим князем Ярославом Владимировичем в XI веке», з акварельними малюнками (1822); «Увіщання до привиття оспи і про почитання лікарів» (1845); С. Новицький «Историческое описание Кременецкой (на Вольни) крепости, известной под именем Замка королевы Боны», переклад з пол. мови та вступна стаття Амвросія Добротворського (1851); «Новый пивовар, или способ делать английское пиво и другие отличные солодовые напитки» (XIX ст.).

Біографічні матеріали: «Всеобщая хронология знаменитых мужей, прославившихся искусствами, науками и сочинениями во всем свете от начала мира до наших времен» (1802); «Новый опыт исторического словаря о Российских писателях», виписки з вид. 1802 р. (поч. XIX ст.).

Історико-юридичні акти і документи, переважно, збірники витягів та копій, переписаних для Євгенія Болховітінова, з його додатками й нотатками: збірник новгородських грамот з духовних справ (1552–1703); «Высочайшие грамоты и указы разных годов», переважно в справах Київської митрополії та навчальних закладів (1685–1764, 1724–1765, 1723–1769); заповіт Іоакима, патр. Московського, з додатком копій жалуваних грамот Іоакима Межигірському монастиреві (1685,

1690); «Разные указы и грамоты и предложения Малороссийских церквей Комиссии сочинения уложения, книга 2-я» (1690–1782); збірник указів і копій з них, зібраний митрополитом Київським Самуїлом Миславським в різних місцях його служіння (1739–1785); листування митрополита Київського Арсенія Могилянського (1767–1738), зокрема відношення Київської кафедральної канцелярії з приводу передачі в бібліотеку Київської академії 26-ти томів книг від митрополита Арсенія (1736); збірники указів та інших паперів Миколаївського Пустинно-Медведківського монастиря (1750–1785); «Выписка о правах и привилегиях Малороссийскаго духовенства» (1768); «Копии высочайших указов, большей частью изданных Петром I» (кін. XVIII ст.); «Материалы для истории духовных школ и особенно для истории преобразования духовных училищ в 1807 году»; «Акты из дел Малороссийских, списанные из Московского Государственной Коллегии Иностранных дел Архива» (1813); «Выписки из Московского Государственной Коллегии Иностранных дел Архива о разных иерархических и церковных делах» (1814); звіт про стан Києво-Печерської Успенської лаври, підписаний лаврськими урядовцями (1860).

Документи облікового характеру: опис ризниці Св. Синоду (1749, 1754); опис документів, переважно Межигірського монастиря (поч. та перша пол. XVIII ст.); каталоги, описи, списки, реєстри рукописних та стародрукованих книг різних бібліотек православних монастирів, церков, навчальних закладів, громадських і приватних зібрань та інших установ міст Києва, Москви, Санкт-Петербурга, Почаєва, Пскова, Новгорода та ін. (кін. XVIII – поч. XIX ст.); каталог бібліотеки Київської духовної академії (сер. XIX ст.).

Документи діяльності Київської митрополії, Київської духовної консисторії, Софійського собору: доношення від монахів Софійського монастиря в різних справах (XVIII ст.); збірник копій указів митрополита Рафаїла Заборовського та ін. (1731–1739); опис церков деканатів (1730–1739); описи кафедральної Києво-Софійської ризниці (книги обліку речей ризниці) (1734, 1740, 1742–1752, 1773, 1785, 1787, 1789, 1792, 1802, 1804–1812, 1824, 1832); матеріали Київської митрополії з ревізій деканатів (1737–1793); книга запису пожертвуваних коштів на поновлення ікон Софійського собору і їхніх витрат (1763–1779); книга вихідних паперів митрополита Київського Арсенія до митрополита Московського, ігуменів різних монастирів, грамоти його в церковних справах, рапорти царю, різні церковні справи – будування церков, призначення духівництва на посади; боротьба з уніатами Пінського монастиря; подяка меценатам та ін. (1764); декрет земського суду Переяславського повіту з приводу позову Софійського монастиря до возного, сотенного отамана та козаків з приводу грабівницьких наїздів на монастирські землі біля с. Котлова (1779); матеріали Київської митрополії з ревізій деканатів (1789, 1790); матеріали «Киевских Епархиальных ведомостей» за 1862 р. № 2, 3, 7; відношення Київської духовної консисторії до редакції «Киевских Епархиальных ведомостей» (19.03.1862); листи до редакції «Киевских Епархиальных ведомостей» з редакцій журналів «Странник», «Православный собеседник», «Черниговские епархиальные известия», «Христианское чтение»,

«Домашня бесіда», «Духовний дневник», «Труды Киевской Духовной Академии» та ін. видавництва і книгарень (1864–1865).

Документи про діяльність установ при Софійському соборі: Київського Свято-Володимирського братства (1900–1918).

Документи образотворчі з реставрації Софійського собору та інші матеріали церковних установ: А. Дубицький. Малюнок фасаду кладової при Софійському соборі (поч. XIX ст.); копії фресок Софійського собору, зроблені Ф. Солнцевим, олівцем та фарбами (1843, 1849); копії Ф. Солнцева з церкви Корсуня та ін. (перша пол. XIX ст.); Дейнеке, Солнцев та ін. Проекти іконостасів теплої церкви при Софійському соборі (50–70-ті рр. XIX ст.); архітектурні та орнаментальні деталі церковного будівництва (перша пол. XIX ст.); фасад Корсунських врат, план Шведських врат Новгородського Софійського собору (перша пол. XIX ст.); І. Оглоблін та ін. Малюнки церковних речей (др. пол. XIX ст.); М. Новиков, Фартусов, Герасимов та ін. Малюнки кіотів (XIX ст.); О. Ніколаєв, П. Прахов та ін. Плани та фасади церков Київської лаври на Байковій горі в Києві та ін. (50–90-ті рр. XIX – поч. XX ст.). При цих матеріалах є додатки, напр.: лист Неофіта Архангельського (1823); зображення мозаїчної ікони Богородиці над вівтарем Києво-Софійського собору, зображення чудотворної ікони св. Софії в Києво-Софійському соборі, малюнок ікони Премудрості Божої в Холмогорському монастирі (1823); малюнок св. Софії в м. Софії; Мурашко. Гробниця вел. кн. Ярослава Мудрого (лист 1871 р.); хрест Єфросинії Полоцької (1884); фотознімки хреста прп. Сергія (1889).

Документи Софійської бібліотеки: «Книги библиотеки Кафедрального Киево-Софийского монастыря, описанныя вновь» (1769, з пізнішими виправленнями); «Опись Кафедральной Киево-Софийской соборной библиотеки книгам» (1803, з численними пізнішими додатками); опис кафедральної Києво-Софійської бібліотеки (1803); укази Київської духовної консисторії, рапорти бібліотекарів, звернення професорів про дозвіл користуватися бібліотекою, акти звірки рукописів та книг бібліотеки (1822–1883); каталог рукописів Києво-Софійської бібліотеки (1850); каталог друкованих книг Києво-Софійської бібліотеки (1850); книга видавання книг (1850).

Лит.: Солнцев Ф. Киево-Софийский собор. – М., 1850; Описание Киево-Софийского собора по обновлении его в 1843–1853 годах. – К., 1854; Оглоблин Н. Древности и достопримечательности в Киево-Софийском соборе // Труды КДА. – 1874. – № 8. – С. 397–427; Перетц В. Очерк библиотеки Киево-Софийского собора (из записной книжки) // Литературный вестник. Издание Русского библиологического общества. – СПб., 1901. – Т. 2, кн. 6. – С. 121–127; Петров Н. Краткое обозрение рукописей Киево-Софийской библиотеки. – К., 1901; Петров Н.И. Описание рукописных собраний, находящихся в городе Киеве. – М., 1904. – Вып. 3 : Библиотека Киево-Софийского собора; Просвітители Кирило і Мефодій у писемних джерелах Інституту рукопису ЦНБ НАН України : каталог рукописів другої половини XV – першої чверті XX ст. / уклад., передмова Л.А. Гнатенко ; вступ. стаття П.С. Соханя. – К., 1995; *Рукавіщина-Гордізівська С.В.* Бібліотека Київського митрополита Євгенія Болховітінова / Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 1998. – Вип. 4. – С. 212–231; *Гнатенко Л.А.* Слов'янська кирилична рукописна книга XV ст. з фондів

Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : каталог. – К., 2003; *Прокоп'юк О.* Бібліотека монастиря Св. Софії як вияв духовно-інтелектуальних потреб і можливостей монастирської братії // *Медієвістика. Історія Церкви, науки і культури : протосемінарій.* – К., 2003. – Вип. 5. – С. 147–164; *Поменник Софії Київської : публікація рукописної пам'ятки другої половини XVIII – першої чверті XIX ст. / упоряд. та вступ. стаття Оксани Прокоп'юк.* – К., 2004; *Софійський собор // Визначні пам'ятки Києва : енцикл. довідник.* – К., 2005. – С. 409–413; *Рукавиціна Є.В.* Київський митрополит Євгеній (Є.О. Болховітінов): Біобібліографія. Бібліотека. Архів. – К., 2009. – 300 с.; *Іванова О.А., Гальченко О.М., Гнатенко Л.А.* Слов'янська кирилична рукописна книга XVI ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : наук. каталог : палеограф. альбом. – К., 2010. – 791 с.

Л.А. Гнатенко

Ф. 230. АРХІВ АНДРІЇВСЬКОЇ ЦЕРКВИ

95 од. зб., 1744–1919 рр.

Андріївська церква заснована київським князем Всеволодом Ярославичем у 1086 р. Протягом свого існування зазнала руйнацій та пожеж. У сучасному стані зведена протягом 1747–1762 рр. Після освячення працювала як звичайна діюча до 1932 р. В 1935 р. церква на правах філії увійшла до складу історико-культурного заповідника «Всеукраїнське музейне містечко». У 1939 р. в ній розміщувалася філія Софійського антирелігійного музею. В 1965 р. церкву як діючу закрили. 10 вересня 1968 р. Андріївська церква відкрилася як архітектурно-історичний музей-філія заповідника «Софійський музей». Від 1987 р. входить до складу Національного заповідника «Софія Київська» на правах відділу.

До відділу рукописів ВБУ архів Андріївської церкви надійшов у 1930 р. разом з іншими зібраннями церковних та релігійних установ.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Директивно-розпорядчі документи: укази Київської духовної консисторії священникам Києво-Андріївської церкви про приведення до присяги рекрутів (1833–1840); указ Синоду, свідоцтво, доношення митрополита Київського і Галицького Філарета Синоду та інші матеріали про набуття мощей Андрія Первозванного для Києво-Андріївської церкви (1850–1858).

Документи з церковно-адміністративного управління: рапорт Києво-Подільського духовного правління про розгляд скарг церковнослужителів на священника Києво-Андріївської церкви Іоанна Гурковського та вживання заходів до нього (1744–1783); справи про скарги, сварки, бійки, привласнення церковних доходів тощо (1770–1785); журнали засідань Київської духовної консисторії про необхідність ремонту Києво-Андріївської церкви та ін. (1777–1784); указ Київської духовної консисторії про розгляд скарги стосовно присвоєння грошей і

побиття (1856); акти про обрання церковної ради і голови церковної ради Києво-Андріївської церкви (1918); протоколи засідань церковної ради Києво-Андріївської церкви (1919).

Документи засвідчувального характеру: справи про видання паспортів, атестату, свідоцтва (1772–1834).

Документи про призначення та переміщення священників: справи про призначення священників та церковнослужителів у Києво-Печерську Преображенську та Києво-Андріївську церкви (1771–1797); журнал засідань Київської духовної консисторії про призначення і переміщення церковнослужителів Києво-Андріївської церкви (1774); справа про присвоєння дякону Києво-Андріївської церкви сану священника (1778–1779); журнал засідання Київської духовної консисторії про ревізію прибутку і видатку грошових сум у Києво-Андріївській церкві (1785); справа про заборону півчому займати посаду паламаря (1785–1786); прохання дяка Києво-Андріївської церкви Тимофія Калашникова про надання його братові місця паламаря (1798); ордер з Київського магістрату київським міщанам про призначення їх ктиторами Києво-Андріївської церкви (1801).

Документи господарчо-майнового характеру: справи про робітників, найнятих для будівництва Києво-Андріївської церкви (1749); лист Київського губернатора С. Ширкова митрополитові Київському про необхідність сплачення грошей за сукно, придбане Києво-Андріївською церквою (1787); справа про надання Катериною II церковних речей і прикрас до монастирів і церков Київської єпархії (1787–1790); справа за рапортом благочинного Києво-Подільських градських церков протоієрея Іосифа Княгинського про ненадання священниками Києво-Андріївської церкви у визначений термін формулярних відомостей та «исповедных розписей» (1792–1793); приписи митрополита Київського Серапіона протоієрею Києво-Андріївської церкви Михайлу Семеновському про дозвіл інженеру підпоручику Тиханову змалювати іконостас церкви (1820); зошит для записів про приймання матеріалів, призначених для ремонту Києво-Андріївської церкви (1854); проект ремонту Києво-Андріївської церкви (1856); листування про будівництво вітваря в Києво-Андріївській церкві (1856–1858); справа про надання земельної ділянки причтові Києво-Андріївської церкви (1856–1860); доповідні записки, протоколи засідань, акти, повідомлення, листи та інші матеріали про ремонт Києво-Андріївської церкви та укріплення Андріївської гори (1871–1919); доповідна записка в Київську міську управу про необхідність надання житлового приміщення для церковнослужителів (1889); документи про стягнення грошей з Київської духовної консисторії за збитки від обвалу Андріївської гори (1908–1918); повідомлення Київської міської управи про відведення церкві земельної ділянки та будівництво на ній житлового будинку для церковнослужителів, про збільшення для причту площі землі, відведеної під будівництво; про необхідність надання марки для отримання акту на передавання причтові землі (1890–1893); доповідна записка настоятеля і старости Києво-Андріївської церкви в Київську міську думу про необхідність сприяння в погашенні боргу, що виник у результаті будівництва житлового будинку для церковнослужителів (1893); справа про розширення причтового будинку (1903).

Розрахунково-фінансові документи: справа про перевірку грошових сум, зібраних від прихожан священиком Києво-Андріївської церкви Іосифом Камінським (1787); прохання диякона Києво-Андріївської церкви Василя Померанського і указ Київської консисторії про виділення належної йому частини церковного доходу (1788); квитанції Київського казначейства про отримання грошей від Києво-Андріївської церкви (1825); книги, відомості та кошторис прибутків і видатків грошових сум Києво-Андріївської церкви та опис і оцінка майна (1845–1915).

Документи з історії Києво-Андріївської церкви: документи про святкування 100-річного ювілею відкриття Києво-Андріївської церкви (1864–1867); матеріали до історії Києво-Андріївської церкви (1879–1850); лист Відділу православної церкви Міністерства сповідань УНР до церковної ради при Києво-Андріївському соборі про охорону собору за державні кошти (1918); посвідчення про взяття на облік майна Києво-Андріївської церкви Головним управлінням мистецтв і національної культури (1919).

Богослужбна література: Акафісти (XIX ст.).

Лит.: А.М. Киевский храм Св. Апостола Андрея Первозванного. – К., 1898. – 18 с.

І.С. Корчемна

Ф. 311. ЗІБРАННЯ РУКОПИСНИХ КНИГ ДЕСЯТИННОЇ ЦЕРКВИ

3 од. зб., XV–XVII ст.

Десятинна церква збудована візантійськими майстрами при князі Володимирі в 989–996 рр. Вважається, що в церкві знаходилася усипальня князя Володимира і княгині Анни та мощі княгині Ольги, перенесені з Вишгорода. Зруйнована за Батиєвого погрому 1240 р. За митрополитства Петра Могили у 1635 р. розпочаті перші розкопи стін та фундаменту церкви і здійснені спроби її відновлення. У третій чверті XIX ст. за дорученням митрополита Євгенія Болховітінова проводяться археологічні дослідження, а церква ще раз відбудовується. Розкопи та дослідження продовжилися на початку XX ст. Петербурзькою археологічною комісією, у 1938–1939 рр. – групою вчених Інституту матеріальної культури АН СРСР, у 2005–2010 рр. – дослідниками Інституту археології НАН України. У 2012 р. утворено Музей Десятинної церкви.

Друкований опис рукописів монастиря зроблений та виданий наприкінці XIX ст. професором КДА М. Петровим.

Рукописи Десятинної церкви надійшли до ВБУ в 1924 р.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Богослужбні книги: Євангеліє тетр (XVII ст.), Мінея місячна службова у 6-ти томах (XV–XVII ст.), Церковний Устав (XIX ст.).

Літ.: Петров Н.И. Описание рукописных собраний, находящихся в городе Киеве. – М., 1896. – Вып. 2. – С. 254.

О.А. Иванова

Ф. 303. ЗІБРАННЯ РУКОПИСНИХ КНИГ МЕЛЕЦЬКОГО МОНАСТИРЯ

32 од. зб., XVI–XVII ст.

Мелецький монастир зведено в 1542 р. на Волині, біля села Мильці. У 1632 р. монастир стає греко-католицьким, у XVIII ст. – католицьким, від 1839 р. його передано до Православної Церкви. У 1947 р. монастир закрито. Відновлено у 90-х роках XX ст.

Зібрання рукописних книг Мелецького монастиря надійшло до відділу рукописів Бібліотеки в 1924 р. з Подільської філії ВБУ.

Зібрання описане М.І. Петровим. Опис опублікований у вип. I «Описания рукописных собраний, находящихся в г. Киеве» (1882).

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Богослужбні книги: Євангеліє тетр (XVI ст.), Євангеліє тлумачне з іншими статтями (XVI ст.), Церковний Устав (XVI ст.).

Релігійні четьї книги: Бесіди Іоанна Златоуста на Євангеліє від Іоанна (1587 р.), Торжественик Тріодний (XVI ст.), Єфрем Сирін «Паренезис», дві книги (XVI ст.), збірник полемічних творів (90-ті рр. XVI ст., до 1596 р.); збірник житій (XVI ст.); збірник змішаного змісту (XVI ст.).

Юридичні книги: Статут князівства Литовського (XVI ст.).

Історичні книги: Палєя історична (XVII ст.).

Навчальна література: латино-польські рукописи, за якими проводилося викладання в Києво-Могилянській академії професором Й. Кононовичем: Логіка (1639–1640), Діалектика і логіка (1645–1646), курс філософії (1646–1647); конспекти лекцій: Логіка і діалектика (XVII ст., список XVIII ст.), Фізика і метафізика (XVIII ст.), Латинська філософія (XVIII ст.), Фізика (XVIII ст.), Метафізика (XVIII ст.), Математика (поч. XVIII ст.); Тригонометрія (поч. XIX ст.); збірник богословських шкільних трактатів (XVIII ст.), два збірники філософських трактатів (XVIII ст.).

Документи обліково-статистичного характеру: інвентарна книга Мелецького монастиря (1775).

Літ.: Петров Н.И. Описание рукописных собраний, находящихся в городе Киеве. – М., 1891. – Вып. 1. – С. 175–235.

Т.А. Добрянська

ФОРТЕЦЯ СВ. ЄЛИЗАВЕТИ

Ф. ІХ. АРХІВ ФОРТЕЦІ СВ. ЄЛИЗАВЕТИ

23492 од. зб., 1754–1821 рр.

Фортеця св. Єлизавети побудована за наказом імператриці Єлизавети в 1754 р. для оборони від турків. Від 1775 р. фортеця отримала статус міста і назву – Єлисаветград.

У листопаді 1763 р. при фортеці св. Єлизавети було відкрито школу для дітей офіцерів, у червні 1764 р. – першу друкарню гражданського шрифту в Україні, в якій виготовлялися бланки для паспортів, свідоцтв та інших документів. У 1765 р. в цій друкарні вийшла перша світська книга в Україні, надрукована гражданським шрифтом. У 1788 р., завдяки розпорядженню та кураторству Г.О. Потьомкіна, було засновано «медико-хирургическую школу при Єлисаветградской гошпитали», це був один з перших медичних навчальних закладів в Україні. Школа готувала підлікарів та лікарів для армії і флоту Півдня Росії.

У 1876 р. документи архіву фортеці св. Єлизавети були передані в дар бібліотеці Університету св. Володимира Єлисаветградською міською думою (у рішенні думи архів помилково був названий «архівом Запорозької Січі»).

Архів фортеці св. Єлизавети надійшов до відділу рукописів ВБУ в складі рукописних документів бібліотеки Університету св. Володимира в жовтні 1927 р. До моменту передання архіву до фондів Бібліотеки його документи не були упорядковані і, відповідно, не використовувалися з науковою метою. Окрім того, як зазначається в довідці ІР НБУВ від 15 липня 1985 р., що спирається на факти, висвітлені полковником Сакеном в доповідній, збереженій в архіві Університету св. Володимира, матеріали фонду до передання в бібліотеку університету мали в архіві Єлисаветградської думи дуже погані умови зберігання («...помещение сырое, во время дождей все документы лежат в воде и день ото дня приходят в негодность, а значительная часть совершенно погибла»). Отож ті документи, що надійшли до відділу рукописів ВБУ, мали незадовільний фізичний стан. У 1969–1975 рр. значна їхня частина (майже 5 тис. од. зб.) була реставрована та оправлена.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АХІВНОГО ФОНДУ

Організаційно-розпорядча документація: *ордери* київського генерал-губернатора О.І. Глібова та комендантів фортеці про заборону утримувати кошти з підвод, які привозять провіант Слобідському полку (1762); коменданта фортеці М.А. Муравйова полковнику Слобідського козачого полку про будівництво перевозу через р. Буг (1759–1761); про те, щоб жителі слободи Аджамки прийшли для розгляду скарги про незаконне стягнення з них штрафу (1760); коменданта фортеці св. Єлизавети про заборону сотникам та старшині використовувати поселенців слобід для власних потреб (1761); генерал-майора Я.В. Єльчанінова про виплату жалування запорозьким козакам (1762) та генерал-майора А.С. Ісакова про утримання посланців кримського хана та каймакана села Голт

Гарбета Попова (1765); про послання з листом у Бахчисарай і Дубосари київського генерал-губернатора О.І. Глібова (1765); Петра Текелія коменданту І.І. Петерсону про спіймання та покарання біглих солдатів (1785); генерал-майора Ферзена та сотника П. Шарона коменданту І.І. Петерсону про звільнення за станом здоров'я військовослужбовців (1788); комендантської канцелярії фортеці про формування команди для розшуку гайдамаків (1758–1759) тощо; **рапорти** сотників та бригадирів полків комендантам фортеці О.І. Глібову, М.І. Муравйову, І.І. Петерсону та іншим про розміщення команд Тверського полку (1753), Компанійського полку (1755) та команди донських козаків (1758); виготовлення лафетів для морських гармат (1756–1766); стан та потреби батальйонів (1766–1780); самовільний виїзд до польських областей (1760); затримання біглих жителів слободи Ольшанка, які займалися грабунками (1759), спіймання біглих солдатів (1760–1775) та запорозьких козаків, які не мають паспортів (1761); начальників форпостів про стан кордонів Чорнотишлицького форпосту та про дії гайдамацьких загонів (1753–1762); зміну команд на форпостах та видавання паспортів (1761); про наявність запасних частин для артилерії та вогнепальної зброї (1761) тощо; **визначення** комендантів фортеці про використання коштів на утримання турецького посла та татарських посланників у фортеці (1759); зачислення нових поселенців фортеці до козачого, а не до міщанського звання (1760); приведення до присяги на вірність імператриці Катерині II старшини та козаків Слобідського козачого полку (1762); розселення розкольників, вихідців з Польщі, у фортеці (1768) тощо; **донесення** інженера-підполковника Менцеліуса про використання коштів на виконання фортифікаційних робіт у фортеці (1759); про виділення майстрів для інженерного будівництва (1761–1763); в. о. коменданта фортеці полковника Фрізеля генерал-майору А.С. Ісакову про стан справ у прикордонній комісії, створеній на кордоні з Брацлавським воєводством (1764) тощо.

Офіційно-нормативні документи: укази – Сенату про посилення форпостів на кордоні з едісанською ордою (1758); асигнування коштів на утримання Новосербського корпусу (1759); розгляд справи біглих колодників (1762–1763); створення пошти при фортеці (1763); пропуск осіб тільки через створені застави (1772); Київської губернської канцелярії – про заселення Нової Сербії (1759); Військової колегії про порядок звільнення у відставку обер- та унтер-офіцерів; про набір та переведення рекрутів у Київський та Ніжинський гарнізони (1760); переміщення по службі чинів (1772); Камер-колегії – про порядок виплати жалування у полках та батальйонах (1759); гарнізонної канцелярії фортеці – про розшук біглих рядових з новосербських полків (1759); виділення грошового утримання обер- та унтер-офіцерам, капралам та нижнім чинам гусарського Хорватського корпусу (1762) тощо.

Фінансово-економічна документація: відомості про утримання форпостів (1753–1763), видачу артилерійській команді фортеці грошового утримання (1754), використання церковних грошей (1756–1766), утримання Слобідського козачого полку (1761–1762), стягнення податків з товарів, які вивозяться за кордон

(1767–1768), прибутки та витрати коштів по Єлисаветградській митниці (1768); прибуткові та витратні ордери комісаріатського відомства про грошову казну шпиталю (1800) тощо.

Документи внутрішньорозпорядчого характеру: справи про крадіжки у фортеці (1759); паспорти жителів фортеці на проїзд до Польщі та Запорозької Січі (1763); паролі та лозунги на 1770–1774 рр., надіслані в комендантську канцелярію; «Правила содержания арестантов в крепости св. Елизаветы» (XVIII ст.); опис приміщення, відведеного для шпиталю фортеці (1787) тощо.

Документи облікового характеру: *журнали* для запису наказів коменданта фортеці (1773); реєстрації указів, ордерів, визначень, рапортів та промеморій, отриманих комендантською канцелярією (1777–1780); реєстрації указів, ордерів, визначень, рапортів та промеморій, відправлених комендантською канцелярією (1780–1807) тощо; *атестати та іменні списки* особового складу батальйонів, які входять до складу гарнізону фортеці (1772; 1775–1776); формулярні списки штаб-, обер- та унтер-офіцерів фортеці (1784) тощо.

Документи про розвиток освіти у фортеці св. Єлизавети: відомості про стан учнів, які навчаються в школі фортеці (1766); списки дітей солдатів гарнізону фортеці та учнів школи при фортеці (1769); ордер коменданта фортеці полковника Соколова секунд-майору Абову про відпущення провіанту для школи (1777) тощо.

Листування: комендантів фортеці св. Єлизавети – генерала О.І. Глібова з київським генерал-губернатором Касторіним, російським послом у Константинополі Обрезковим, турецьким пашою з питань оборони фортеці та економічно-політичних відносин з Турцією (1754–1755); полковника М.А. Муравйова з В. Нарішкіним з питань заселення нових слобід вихідцями з-за кордону та прийняття ними російського підданства (1763); полковника І.І. Петерсона з колезьким радником кавалером П.Н. Шароєвим про утримання турків, які потрапили в полон під фортецею Березань (1789) тощо.

Лит.: Ястребов В. Обзор рукописей библиотеки имп. Университета Св. Владимира / Записки имп. Одесского общества истории и древностей. – Т. XV. – 1888; Лисоченко І.Д. Архів фортеці св. Єлизавети // Збірник оглядів фондів Відділу рукописів. – К., 1962. – С. 29–35.

Т.В. Міцан

ПРОСВІТНИЦЬКІ ТОВАРИСТВА ТА ОРГАНІЗАЦІЇ, СПІЛКИ

Ф. 114. АРХІВ КИЇВСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»

524 од. зб., 1906–1920-ті рр.

«Просвіти» – громадсько-культурницькі установи, що діяли в окремих регіонах України в різний час протягом 1868–1939 рр. Київське товариство, яке було найбільш активним та плідним, діяло в Києві в 1906–1910 рр. та в 1917–1922 рр., ставши керівним центром для інших товариств. Очолювали київську «Просвіту» Л. Яновська та Б. Грінченко. В Товаристві працювали комісії: видавнича, артистична, шкільно-лекційна, бібліотечна, які визначали основні напрями його роботи. Окрема підкомісія розробляла національні програми для дошкільних закладів, початкової школи, народних університетів. Заходами Б. Грінченка, М. Лисенка, Лесі Українки, С. Єфремова та інших діячів «Просвіти» здійснювалося видання українських книжок, організовувалися просвітницькі курси, відкрилася бібліотека-читальня, проводилися лекції, концерти, виставки, організовано широку мережу розповсюдження популярної літератури. Ліквідована в 1910 р. указом про українські та інші «инородческие» товариства.

Відроджена «Просвіта» в 1917 р.: 20 вересня в Києві пройшов з'їзд, на якому було утворено Всеукраїнську Спілку «Просвіт», а вже з 1920 р. їхня діяльність згортається. У 1922 р. в зв'язку з організацією нових радянських культурно-освітніх установ і організацій усі філії київської «Просвіти» ліквідовано остаточно.

До фондів відділу рукописів архів надійшов не пізніше лютого 1930 р., коли в списку некаталогізованих документів вперше згадуються «матеріали Товариства «Просвіта»».

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Документи з організаційної діяльності в період 1906–1910 рр.: статuti Товариства та його філій; статут Просвітницького товариства імені Т.Г. Шевченка в Петербурзі (1900-ті рр.); протоколи загальних зборів членів Товариства; протоколи засідань Ради Товариства; плани роботи товариств «Просвіта»; звіти про роботу Ради Товариства; списки членів комісій Товариства, списки членів, кандидатів в члени Товариства та тих, хто їх рекомендував; заяви про вступ та відмову від членства; відомості про сплату членських внесків.

Документи з організаційної діяльності в період 1917–1920-х рр.: протоколи засідань Ради Товариства; звіт скарбника «Просвіти»; документи стосовно зв'язків з іншими «Просвітами»; матеріали I з'їзду товариств «Просвіта» (1917) (звернення Товариства, списки «Просвіт», доповіді про діяльність); про організацію філій Товариства «Просвіта» в Києві (Деміївка, Лук'янівка: адреси, списки членів) (1918); посвідчення; абонементні картки читачів бібліотеки-читальні «Просвіти» в Києві; адреси і телефони видавництв України і Петрограда.

Документи про діяльність видавничої комісії: доповіді, листи, плани, протоколи видавничої комісії (1906–1910).

Матеріали про діяльність бібліотечної комісії: протоколи бібліотечної комісії Товариства; список книжок бібліотеки К. Паньківського; каталог бібліотеки Товариства; інструкція для бібліотек і читалень Товариства «Просвіта» (1907–1910).

Матеріали діяльності артистичної комісії: протоколи засідань артистичної комісії; доповіді перед загальними зборами; програми літературно-музичних вечорів, присвячені діячам української культури – О. Олесю, М. Коцюбинському, В. Самійленку, Б. Грінченку, Т. Шевченку та ін.; програми концертів, екскурсій, організованих Товариством; проведення яринок, вистав, вечірок, недільних читань літературних творів і рефератів; листування артистичної комісії (1908–1910).

Матеріали про діяльність шкільно-лекційної комісії: протоколи засідань; звіти про роботу, заяви, листи, доповідні записки, пояснення, проект статуту фонду для заснування Українського народного університету ім. Т. Шевченка (1909).

Матеріали ліквідаційної комісії Товариства «Просвіта»: доповідь про ліквідацію книжкового майна, борги та передачу видавничих фондів; документи про ліквідацію бібліотеки «Просвіти» (1910).

Фінансово-господарські документи: відомості про прибутки та видатки від проведення концертів; рахунки; матеріали про продаж, обмін, отримання книжок в дар; розписки за продаж, за оправлення книжок тощо (1906–1910).

Матеріали редакційного портфеля: Ганна Барвінок «Гарбузи»; Б. Грінченко «Покажчик творів для народного читання з історії, історичної белетристики та поезії»; М. Творидло «Нарис історії просвіт на Галичині»; Е. Штрумпф «З яких частин складається рослина і для чого вони їй потрібні», «Як борються з собою рослини?»; Е. Етенер «Звідки взявся братік»; К. П[аньківський] «З життя «Просвіт». Київська просвіта»; В. Доманицький «Про Галичину»; В. Лункевич «Життя в краплині води»; В. Мировець «Як доглядати маленьких дітей»; Г. Стрижевський «Фізіологія людини»; М. Пилипович «Круті» слова»; [] «Горобець»; [] «Муха»; [] «Руські академічні товариства у Львові і їх коротка історія»; []. «Зблизька і здалеку», [] «Каневське повітове училище»; [] «Що робиться з нами тоді, як ми ворушимося»; **рецензії:** Б. Грінченка – на твори В. Доманицького «Про Галичину», М. Залізняка «Про Швецію та Норвегію», І. Франка «Захар Беркут»; В. Мировець – на твори М. Кропивницького «Зайдиголова», М. Загірньої «Боротьба англійських колоній американських за волю», О. Огоновського «Життя Тараса Шевченка», П. Антоновича «Церковна унія і її наслідки», «Як доглядати маленьких дітей»; І. Рильського – на твори Бикова «Англія та англічане», В. Корольова «Дотепне харчування подвірної худоби», О. Романової «Індія та індуси»; О. Косач – на твір М. Конопницької «Мендель Гданський», В. Мировець «Як доглядати маленьких дітей»; М. Оппокова – на видання М. Загірньої «Страшний ворог»; П[] Л[] – на видання Панаса Мирного «Сон»; [] – на твори Д. Василенка, Б. Грінченка, В. Корольова, М. Коцюбинського, М. Кропивницького, М. Кульженка, Панаса Мирного, І. Нечуя-Левицького, І. Франка та ін.

Листування

Адресати: Київський губернатор, Київська міська управа, губернські вчені архівні комісії, товариства «Просвіта», «Благотворительное общество

издания общепользных и дешевых книг», Київське товариство грамотності, комітети, комерційні зібрання, Київський український клуб, музеї, бібліотеки; М. Коцюбинський, Н. Романович-Ткаченко, М. Садовський, Л. Старицька-Черняхівська, Г. Голооскевич (1900–1918).

Кореспонденти: редакції журналів і газет («Рада», «Рідний Край», «Діло», «Світова зірниця», «Газета Київської губернської управи», «Слово», «Літературно-науковий вістник», «Громадський голос»), книгарні і друкарні, видавництва («Рідна хата», «Хуторянин»), книжкові магазини і склади, громадські організації, товариства, бібліотеки, музеї; С. Андрущенко, А. Вержбицький, Б. Грінченко, П. Єфремов, М. Жернов, М. Залізник, І. Зборовський, Б. Іваницький, П. Капельгородський, О. Коваленко, Г. Коваленко-Коломацький, М. Котляренко, М. Кулжинський, М. Мельниченко, Г. Михайлець, О. Мицюк, Т. Осадчий, М. Павлов, К. Паньківський, Д. Папенко, М. Петров, К. Поліщук, В. Прокопович, С. Розов, С. Романський, А. Савченко, В. Самійленко, В. Скрипник, М. Слюсаренко, В. Совинський, Д. Сумцов, Д. Ткаченко, Ю. Траубе, О. Фасенко, Г. Хоткевич, Г. Цимбал, І. Чуйко, Н. Шаповалов, В. Яблоновський та ін. (1906–1910).

Приватне листування: П. Демущкий – Л. Яновській, М. Коцюбинський – В. Страшкевичу, П. Левицький – І. Фещенку-Чопівському, М. Орловський – Б. Грінченку, М. Рудинський – Б. Грінченку, О. Русов – Б. Грінченку, М. Сумцов – Б. Грінченку, М. Слюсаренко – М. Левицькому, М. Слюсаренко – М. Синицькому, П. Смола – С. Русовій та ін. (1906–1910).

Лит.: Просвіта // Українська Загальна Енциклопедія. – Львів; Станіслав; Коломия, [1933]. – Т. 2. – Кол. 1157–1158.

О.С. Боляк

Ф. 190. АРХІВ ТА ЗІБРАННЯ РУКОПИСІВ КАБІНЕТУ ЄВРЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЇ НАУК УРСР

341 од. зб., 1890-ті рр. – 1968 р.

Кабінет єврейської культури АН УРСР (Кабінет єврейської літератури, мови та фольклору) створений у 1936 р. на основі відділу етнографії та фольклору Інституту єврейської культури (перша назва – Інститут єврейської пролетарської культури, Київ, 1928–1936). Працював до 1950 р., коли за рішенням радянських органів влади був закритий. У період від 1928 до 1936 р. функціонував у складі Інституту єврейської пролетарської культури як Кабінет музичної фольклористики (завідувач – М. Береговський, з 1946 р. – керівник секції єврейської етнографії та фольклору). В 1936 р. директором Кабінету став професор І. Співак (з 1939 р. член-кореспондент АН УРСР). До 1940 р. Кабінет складався з двох секцій: музичного фольклору (згодом назва змінюється на секцію єврейської етнографії та фольклору) та лінгвістичної, з 1940 р. додалася літературна секція (в 1946 р. пе-

ретворена на відділ мовознавства, літературознавства та фольклору). Завдання Кабінету полягало в збиранні та опрацюванні єврейського музичного фольклору та етнографії. До його архіву були передані колекції фонографічних записів та супроводжувальних матеріалів етнографічної експедиції Єврейського історико-етнографічного товариства, особисті колекції Ю. Енгеля і З. Кисельгофа.

У серпні 1941 р. Кабінет евакуювали разом з установами АН УРСР до Уфи, де він знаходився до 1944 р. на правах відділу Інституту мови та літератури АН УРСР. У 1945 р., з початком підготовки «Чорної книги», при Кабінеті була створена спеціальна комісія, яка збрала та підготувала до друку ряд матеріалів для цього видання (видання так і не побачило світ російською мовою через політичні обставини кінця 1940-х років). У зв'язку зі справою Єврейського антифашистського комітету (1948) більшість співробітників, включно з І. Співаком, були репресовані, а сам Кабінет ліквідований у січні 1949 р.

Каральні органи вилучили частину документів та напрацювань співробітників Кабінету, а ті, що залишилися, були передані до Бібліотеки, очевидно, без описів та актів. Після 1950 р. матеріали відділу єврейської літератури та документи, пов'язані з єврейською історією та культурою, були вилучені з відділу рукописів та передані до спецфондів, згодом до відділу обмінно-резервних фондів Бібліотеки. В 1990 р. в структурі Бібліотеки відновлено спеціальний підрозділ, що нині функціонує як відділ фонду юдаїки Інституту рукопису НБУВ.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Архів: протоколи виробничих нарад; списки співробітників Кабінету; листування керівника відділу фольклору М. Береговського зі співробітниками відділу, збирачами фольклорних матеріалів та виконавцями пісень; книга реєстрації кореспонденції відділу за 1947–1949 рр.; нотатки про фольклорні експедиції та відгуки про роботу відділу; автобіографія поетеси та композитора Ф. Ройтман, нотатки про її творчість; матеріали про роботу відділу зі збирання матеріалів про Велику Вітчизняну війну (1947); матеріали до збірника «Єврейское народное творчество дней Великой Отечественной войны» (1948–1949); спогади про життя єврейського населення в умовах німецької та румунської окупації (Р. Клігман, Х. Лемент, Ф. П'ятигорської, Ж. Ходиш) для «Чорної книги» тощо.

Документи та матеріали фольклорного відділу: зібрання єврейських народних пісень, розповідей, прислів'їв та приказок, афоризмів, анекдотів, жартів; єврейський радянський антирелігійний фольклор; вирізки з періодичних видань з публікаціями про єврейську народну творчість; нотатки дослідників фольклору тощо; ноти синагогальних співів, народної музики, в тому числі записи весільних пісень, танцювальної музики; твори композиторів М. Клебанова та О. Пожежинської.

Зібрання рукописів, в тому числі успадковані від Інституту єврейської (пролетарської) культури: документи з архівів Товариства для поширення освіти серед євреїв в Росії (матеріали про відкриття бібліотек, листування, розписки про отримання коштів тощо), Єврейського історико-етнографічного

товариства та «Єврейського територіалістського товариства» (проект статуту, матеріали його обговорення), Товариства єврейської народної музики та Єврейського еміграційного товариства (інструкції та циркуляри); матеріали з особових архівів С. Ан-ського (уривки творів, статей; листування, документи громадської діяльності, фотографії, записи єврейського музичного фольклору та ін.), З. Кисельгофа (доповідь про єврейську народну музику, документи біографічного характеру, вітальні адреси, записи народних пісень, танцювальної музики, музики до народних вистав – пуримшпілів), Ю. Енгеля (список творів, доповіді та статті, ноти музичних творів, статті та відгуки про творчість Ю. Енгеля тощо).

Різне: фотокопії фрагментів рабіністичних текстів, отримані співробітником Інституту єврейської культури Н. Штифом з бібліотек США, Англії, Німеччини, Франції; статті про правове становище євреїв Привіслянського краю (від приєднання до Російської імперії до 1873 р.) та про єврейську журналістику 1880-х рр.; звернення до єврейського народу від Кишинівського сіоністського центру (1917); об'яви, програми та розклад занять Петербурзьких курсів палестинознавства (1918); матеріали до українсько-єврейського (їдиш) словника, що готувався лінгвістичною секцією Кабінету єврейської культури; картотека відомостей про єврейське населення кількох міст України (1947); довідка про джерела надходження єврейської літератури до ЦНБ АН УРСР та місця її зберігання (1968) тощо.

Лит.: Дубровіна Л.А., Онищенко О.С. Історія Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (1918–1941). – К., 1998; Дубровіна Л., Онищенко О. Історія Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 1941–1964. – К., 2003; Сергеева И.А. Отдел фонда иудаики Института рукописи НБУВ : история и современность // Библиотеки Национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития : научнo-практический и теоретический сборник / МААН. – К., 2007. – Вып. 5. – С. 369–385.

І.А. Сергеева

Ф. 249. АРХІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СПІЛКИ ПРОЛЕТАРСЬКО-СЕЛЯНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ «ПЛУГ»

70 од. зб., 1930–1933 рр.

Всеукраїнська спілка пролетарсько-селянських письменників «Плуг» заснована в 1922 р. в Харкові з метою піднесення культурного рівня села. Філії «Плуга» працювали в багатьох містах України. Активними членами Спілки були С. Пиlipенко (голова), Д. Бедзик, А. Головка, Д. Гуменна, Г. Коляда, Г. Епiк, Н. Забіла, О. Копиленко, П. Панч, П. Усенко та ін.

У 1931 р. «Плуг» було перейменовано в Спілку пролетарсько-колгоспних письменників. У 1932 р. у відповідності до постанови ЦК ВКП(б) «Про перебудову літературно-художніх організацій» Спілку було ліквідовано.

Архів Спілки надійшов до відділу рукописів 26 квітня 1936 р. згідно з розпорядженням Неодмінного секретаря УАН.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Архів Центрального Бюро (ЦБ) Всеукраїнської спілки пролетарсько-колгоспних письменників «Плуг»

Документи з організаційної діяльності: статут та нормативні документи Спілки (1930); документи керівних органів Спілки; документи щодо складу Спілки, обігу коштів, ліквідації; протоколи засідань ЦБ Спілки (1930–1932); резолюція Пленуму Спілки (1932); повідомлення ЦБ Спілки про скликання Пленуму ЦБ у Харкові та зльоту ударників-літераторів (1931); план роботи ЦБ та Президії ВУСПП «Плуг» на 1931 р.

Листування. Відкриті листи – ЦБ Спілки до робітників радгоспів, машинно-тракторних станцій, колгоспів зі зверненням по допомогу в призиві радгоспників та колгоспників до літератури; до членів Харківської групи «Плуг» з проханням скласти звіти про участь у справі призову ударників до участі в літературній праці; до філій і літературних гуртків із закликом до активної участі в діяльності «Українського літературного об'єднання Червоної Армії і Флоту» та проханням надати всю інформацію про літературний гурток і надіслати твори для друкування в журналах «Плуг» та «Трактор».

Кореспонденти. Воронезька обласна організація пролетарсько-колгоспних письменників; Всеукраїнський комітет профспілки сільськогосподарських робітників; Літературний гурток «Трактор»; листи із заявами про вступ до Спілки, з анкетними даними й автобіографічними відомостями, з віршами для друкування в журналі.

Архів Київської філії Спілки «Плуг»

Документи з організаційно-фінансової діяльності: протоколи засідань бюро філії (1930–1931); план роботи на січень–липень 1931 р.; кошторис на січень–вересень 1931 р.; відомість про надання консультацій письменникам протягом червня–серпня 1930 р.

Листування. *Адресати:* Д. Косарик-Коваленко; *кореспонденти:* Всеукраїнська спілка пролетарсько-селянських письменників «Плуг»; Яфетичний інститут АН СРСР (Ленінград); Б. Дніпряк.

Приватне листування: І. Руденка з Д. Косариком-Коваленко, Д. Гавриленка з Г. Яковенком; Сайко з Яковенком.

Матеріали редакційного портфеля: Д. Косарик «Замітки про ударників»; В. Куриленко «Червона дошка», «Зелена рунь»; І. Луценко «У цехах сонце»; П. Вовк «В полоні холоду і бруду (Сирецький молочний комбінат)», «Київ – Плуг на вищий ступінь», Хроніка «Київ – Плуг».

Лит.: І.К. «Плуг» // Енциклопедія українознавства. – Львів, 1996. – Т. 6. – С. 2111.

І.В. Клименко

**Ф. 258. АРХІВ СПІЛКИ
ПРОЛЕТАРСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНИ «ГАРТ»**

6 од. зб., 1923–1924 рр.

Спілка пролетарських письменників України «Гарт» заснована в січні 1923 р. з центром у Харкові та філіями в Києві, Одесі та Дніпропетровську з метою об'єднання українських пролетарських письменників для забезпечення виховної ролі української літератури в суспільстві. Очолив Спілку В. Еллан (Блакитний), серед членів – К. Гордієнко, І. Дніпровський, О. Довженко, О. Копиленко, В. Поліщук, В. Сосюра, П. Тичина, М. Хвильовий та ін. Друкований орган Спілки, однойменний художній альманах, почав виходити в Харкові у 1924 р.

У листопаді 1925 р. центр Спілки розпався, деякі філії проіснували до 1927 р.

Архів Спілки надійшов до відділу рукописів у 1934 р. разом з матеріалами Комісії революційних рухів, що існувала при Соціально-економічному відділі ВУАН.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Документи з організаційної діяльності: статут Спілки (1923–1924); звіт про роботу Спілки за рік (1924); М. Хвильовий, В. Поліщук, Ю. Озерський «Звернення до Спілки пролетарських письменників «Гарт», редакцій журналів «Червоний шлях», «Комунарка України».

Документи редакційного портфеля: С. Касянюк «Затоки життя. Драматична фантазія на історичному ґрунті», І. Кулик «Одужання», М. Хвильовий «Заулок».

Лит.: Крижанівський С.А. «Гарт» // Енциклопедія сучасної України. – К., 2006. – Т. 5. – С. 408.

І.В. Клименко

МУЗЕЙНІ УСТАНОВИ

Ф. 301. ЗІБРАННЯ ІСТОРИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ ТА КОЛЕКЦІЯ ЦЕРКОВНО-АРХЕОЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ ПРИ КИЇВСЬКІЙ ДУХОВНІЙ АКАДЕМІЇ

1347 од. зб., III тис. до н. е. – XIX ст.

Церковно-археологічний музей (ЦАМ) заснований при Київській духовній академії в 1872 р. Його діяльність пов'язана зі одночасно створеним Церковно-археологічним товариством (ЦАТ), що займалося дослідженням давніх церковних пам'яток. Серед засновників ЦАМ – єпископ Філарет (Філаретов), П. Лашкар'єв, П. та Ф. Лебединцеви, П. Терновський, М. Оглоблін, П. Розанов. Особливе місце в створенні ЦАМ належить професору КДА М. Петрову, який з 1872 р. і до закриття музею в 1919 р. був його незмінним завідувачем.

ЦАМ організувався на базі мінералогічного кабінету, заснованого в 1848 р. археологом-антикваром К. Лохвицьким у пам'ять про вихованця Академії митрополита Димитрія Ростовського (Туптала) і подарованого КДА. В кабінеті знаходилися зразки корисних копалин стародавнього світу, залишки давніх споруд, знаряддя праці різних народів, медалі та монети, рукописи, стародруки, твори живопису, різьблення, мозаїки та інші рідкісні предмети, зібрані К. Лохвицьким. 45 книжок і 10 рукописів з колекції К. Лохвицького були передані в фонд академічної бібліотеки, пізніше вони перейшли до ЦАМ.

За першим статутом ЦАМ, затвердженим 31 січня 1873 р., експонати музею поділялися на п'ять відділів: рукописів і рукописних актів, стародруків і гравюр, церковної архітектури, живопису і скульптури, церковного начиння. Колекція поповнювалася за рахунок виділених з академічної бібліотеки книг і рукописів, які не вилучалися з академічної власності, особистих пожертвувань, обміну та придбань експонатів з приватних колекцій, матеріалів археологічних експедицій, улаштованих членами ЦАТ, та вилучення предметів з церковних і монастирських ризниць та бібліотек. Зокрема в московського купця А. Сорокіна були придбані зібрання ікон та колекція старожитностей відомого мандрівника А. Муравйова. За заповітом єпископа Порфирія (Успенського) музей отримав збірку візантійських ікон. Відомий колекціонер М. Леопардов передав до ЦАМ усе своє зібрання – 9050 предметів. Одним з провідних у музеї був відділ рукописів і рукописних актів. У 1881 р. ЦАМ став першим у Києві публічним музеєм.

З 26 листопада 1924 р. з Подільської філії ВБУ до відділу рукописів Бібліотеки розпочалося передання рукописів музейного відділу бібліотеки КДА та в'язок не внесених до каталогів ЦАМ та, очевидно, не описаних документів. Згодом з Подільської філії до відділу рукописів ВБУ, знову в кілька етапів, надходили окремі рукописи і зв'язки документів. Останнє суттєве надходження відбулось у 1934 р., коли до відділу рукописів було передано рукописи, що свого часу належали ВБУ, проте в 1923 р. потрапили до Лаврського музейного містечка в складі експозиції ЦАМ.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Зібрання історичних документів

Документи органів державної та церковної влади: укази Сенату і Синоду (1796–1798); маніфести, укази і виписки з них (1797–1807); булла папи римського Урбана VIII (1760); укази Синоду чернігівським священнослужителям (XVIII ст.); документи Київської та Переяславської єпархій (XVIII–XIX ст.); розпорядження луцьких уніатських єпископів (1779–1791); збірка указів і ордерів Роменської протопопії (1708 р. – XVIII ст.), Батуринської протопопії (1732–1752); документи Барішівської протопопії (XVIII–XIX ст.), Ічнянської протопопії (1720–1800); колекція церковних ерекцій з Київської губернії (XVIII ст.); акти василіанської генеральної конгрегації (1739); грамоти, укази і рескрипти з архіву Грецького ніжинського братства (1827).

Документи духовних установ

Документи з історії монастирів та церков: історичні дані про Південноруську Церкву (XVI–XVIII ст.), Чернігівську єпархію (XVII–XVIII ст.), Віленський Святодухівський монастир (1633–1782), Києво-Печерську лавру, Свенський, Густинський, Києво-Софійський і Флорівський монастирі (1645–1809); акти з архіву Києво-Подільської Воскресенської церкви (1607–1782); історичні записки та опис Мелецького Миколаївського монастиря (архімандрита Григорія) (1852), Дерманського монастиря (єпископа Острозького Ієрофея) (1852), Почаївської Успенської лаври (А. Добротворського) (XIX ст.); записки про церкви Києва, Москви, Ростова, Суздалі, Володимира та Новгорода (XIX ст.).

Метрики: метричні записи (1707–1743); уривок з метричної книги (1713–1796); метричні книги П'ятницької церкви (1735), церкви с. Бієвця (1737–1772), Воскресенської церкви м. Остра (1739), церкви с. Крупця (1743–1747), церкви с. Хмелівки (1758); метрика шлюбна Архангело-Михайлівської церкви с. Босівки (1778–1801); метрика Коростишівської церкви (1779–1795).

Пом'яники: синодик Межигірського монастиря (XVII–XVIII ст.).

Документи майнового характеру: акти щодо маєтків Луцької та Острозької єпископій (XVI–XVIII ст.); акти Городищенського бенедиктинського кляштора (1524–1820); документи Луцької уніатської кафедри (1747–1806); опис документів на маєтності Чернігівської єпархії (1786); випис з гродських книг житомирського замку про володіння уніатського митрополита (1791); документи на біскупські маєтки (1797); акти на маєтності Києво-Печерської лаври, монастирів – Братського, Видубицького, Софійського, Кирилівського, Межигірського, Михайлівського, Пустинно-Микільського, Флорівського, Йорданського, Густинського (XVI–XIX ст.); «Книга крепостная ...» Києво-Печерської лаври (1720); книга копій документів київського Пустинно-Микільського монастиря (XVIII ст.); документи уніатських та католицьких церков і монастирів у Київській єпархії (1797); прибутково-витратні книги острозької Воскресенської церкви (1767–1788), липовської Покровської церкви (1787–1818); документи на майнові права смоленської шляхти (XVI–XIX ст.); книги посівні, ружні, митні, вартові Верхотурського повіту (1626–1634).

Документи біографічного характеру: біографічні відомості про Іустина (Якима) Фальковського, священика с. Білоцерківців, і сина його Івана (Іринея) Фальковського (1818); архімандрита Фотія Спаського (1830); Рафаїла Заборовського, Тимофія Щербачького, Арсенія Могилянського, митрополитів Київських (XIX ст.).

Документи з історії старообрядництва: старообрядницькі «Цветник» (1778, XVIII–XIX ст.) та пом'яник (XVIII ст.); чолобитник (XIX ст.); «О духоборцах, обитающих в Мелитопольском уезде Таврической губернии» (1841); справи Таємного комітету про розкольників (XIX ст.).

Документи освітніх духовних закладів

Києво-Могилянська академія. *Документи з організації навчального процесу:* списки студентів Києво-Братського училищного монастиря (1779), шкільні вправи Івана та Ясона Мацієвичів (1817–1818); *навчально-педагогічна література:* Філософія (1699–1702, XVII ст.), курс риторики Феофана Прокоповича (1706), курс богослов'я Іларіона Левицького (1720), «Грамматика» Мелетія Смотрицького (XVII ст.), Арифметика (XVII–XVIII ст.), конспект для філософських диспутів (1752); *документи з історії КМА:* акти Києво-Братського монастиря й Академії, зібрані В.І. Аскоченським, у 4-х т. (1732–1809), акти, зібрані Д.К. Вишневським (1733–1766), акти з історії Академії з архіву Києво-Братського монастиря (1744–1817), «Копии с разных грамот и выписей, относящихся к Академии Киевской, найденных при Св. Синоде» (XIX ст.).

Київська духовна академія. *Навчально-педагогічна література:* підручники з геометрії, фізики, географії та інших дисциплін з бібліотеки Лева Дем'яновського (1829–1830), огляд історії філософії східних народів, грецької, середньовічної і нової філософії (1825), лекції професорів КДА – ієромонаха Серафима, архімандрита Дмитрія, Я. Амфітеатрова, ректора КДА Інокентія Борисова (1835–1839); Я. Олесницького (1888–1889), лекції з філософії П. Юркевича (XIX ст.); курс словесних наук (1825); історія Руської Церкви (1895); *праці студентів КДА:* семестрові праці І. Геппенера, М. Павлова, В. Попова та ін. (1830), праці студента X курсу Серафима Серафимова (1837–1841), студентські записи, конспекти і праці студентів IX, XV, XVI курсів зі Святого Письма, богослов'я, церковної археології, герменевтики, гомілетики, історії Церкви та ін. (XIX ст.), праці студентів IX курсу П. Козлова, Л. Вулисанова, Л. Дем'яновського та ін. (1832–1836), матеріали редакції студентського журналу КДА «Все и многое другое» (1856).

Колекція Церковно-археологічного музею

Богослужбна література: Євангеліє (III–IV, X–XI, XV–XVI ст.), Апостол (VI, 10–20-ті рр. XIV ст.), Євангельські читання (X–XI ст.), Стихирар (XI–XII ст., 1764, 1765), Псалтир (1436, 1597, 1607), Октоїх (XV ст., 1671, 1770–1780), Мінея служебна на січень–лютий, червень (XV ст.), Мінея святкова на рік (10–30-ті рр. XV–XVI ст.), Тріодь пісна (60–70-ті р. XV ст.), Канон великомучениці Петці (XV ст.), Часослов (1520), Службник (1540), Часословець з тропарями і кондаками (1575), Требник (1550, XVI–XVII ст., 1740), Ірмологіон (1640, 1680, 1690, 1752, 1754, XVII–XVIII ст.), Анфологіон нотний (XVIII ст.), Пролог (1643), збірки богослужбні (XV–XVIII ст.).

Твори отців Церкви та церковних письменників: Златоуст п'ятдесятний (сер. XIV ст.); твори Єфрема Сиріна (X, XVI ст.), Максима Грека (XVII ст.), Георгія Кониського і Самуїла Миславського (1748–1784), Феофана Прокоповича (1751), Стефана Яворського (1780); Літописець келійний Димитрія Ростовського (XVIII ст.); послання Амвросія Юшкевича, архієпископа Новгородського (XVIII ст.).

Життя святих: Четві мінеї (1489); Стефана Молодшого (XI ст.), Луки Стирїота (1591), Никона, патріарха Московського (1779, XVIII–XIX ст.), Димитрія, митрополита Ростовського (XVIII ст.), Артемія Веркольського (XVIII ст.), Симеона Верхотурського (1820), Корнилія Переяславського (1820), Феодосія, ігумена Печерського (1827), Іоасафа Горленка, єпископа Белгородського (1830), грузинських святих (1830–1850), Антонія Печерського (1842), апостола Андрія (1850), благовірного великого князя Володимирського Георгія Всеволодовича, (1857), Пантелеймона (1863), Герасима Болдинського (XIX ст.), Савви (XIX ст.), Данила, ігумена монастиря Пресвятої Трійці (XIX ст.), збірник житій (перша чв. XVIII ст.), житія руських святих (перша пол. XIX ст.).

Проповіді ієрея Григорія Гумілевського (1780–1820), Георгія, архієпископа Могильовського (1782–1791), Димитрія Ростовського (1710, 1782, XVIII ст.), Сильвестра Кулябки, архієпископа Санкт-Петербурзького (XVIII ст.); збірки слів І. Рубашевського, священника Свято-Преображенського монастиря, та Тихона, архієпископа Астраханського (кін. XVIII ст.); збірник проповідей (XVIII–XIX ст.).

Історичні твори: Космографія, хронограф і родовід (1670–1710), І. Гізель «Синопис» (1726, 1731, 1745), Новгородський літопис (1767), Московський літопис (XVIII ст.), історичні записки про Петра I та Павла I (Амфілохія, ієромонаха), «Журнал жития и дел ... Петра Великого». Т. I, II (1770), «Житие Петра Великого... из разных книг во Франции и Голландии...», пер. С. Писарева (XVIII ст.).

Літературні та філософські твори: З. Копистенський «Палінодія» (XVII ст.); байки Езопа (1758–1759); оди М. Ломоносова, І. Максимовича (1770–1780, 1810), Г. Державіна (початок XIX ст.); «Советы премудрости», пер. С. Писарева (1752); О. Радішев «Путешествие из Санкт-Петербурга в Москву» (1790); «Повесть об Александре Македонском» (XVIII ст.); «Гистория о Ипполите» (XVIII ст.); «Повесть о царе Давыде и о сыне его Соломоне» (XVIII ст.); філософські твори Г. Сквороди (XVIII ст.); збірка віршів «Кантычка» (XVIII–XIX ст.); О. Грибоедов «Горе от ума» (1830, 1844); збірка замовлянь «Предохранения» (XIX ст.); Г. Кониський «Трагедия ... о воскресении мертвых» (поч. XIX ст.), «Разговор Великороссии с Малороссией» (др. пол. XIX ст.); А. Муравйов «Киев и его святыня» (перша пол. XIX ст.).

Правнича література: Кормча (XVI ст., 1740), Литовський статут (1770, 1775), «Свод русских узаконений» (1790), Статут карний (XVIII ст.), Цивільне право (1830).

Музична література: музичні п'єси А. Веделя (1796), «Про музику» Є. Булгариса (20-ті рр. XIX ст.).

Медична література: «Лечебник» (XVIII ст.), лекції з медицини (XVIII ст.), лекції Максиміліана Столя про епідемічні і хронічні хвороби (XVIII ст.); виписки з різних книг медичного змісту (1792, XIX ст.).

Документи мемуарного характеру: автобіографічні записки архієпископа Анатолія Мартиновського (1822), щоденники М. Гребинського (1842), І. Скворцова (1858–1861).

Особові архіви: професора КДА О. Воскресенського (XVIII–XIX ст.); протоієрея П. Лебединцева (XVIII–XIX ст.); єпископа Христофора (Сулими) (XVIII–XIX ст.), М. Тройницького (1835–1841); священника с. Борисова Острозького повіту Ісидора Філевича (1840–1860); Макарія Булгакова (1862); митрополита Київського Іоаннікія (Руднева) (XIX ст.); митрополита Київського Платона (Городецького) (XIX ст.); архієпископа Могильовського Анатолія (Мартиновського) (XIX ст.); архієпископа Кишинівського Антонія (Шокотова) (XIX ст.); протоієрея М. Дашкевича (XIX ст.); протоієрея М. Оглобліна, (XIX ст.); протоієрея, професора Університету св. Володимира Н. Фаворова (XIX ст.), обер-секретаря Св. Синоду, колекціонера А. Муравйова (XIX ст.); професора КДА П. Юркевича (XIX ст.); професора КДА І. Скворцова (XIX ст.).

Генеалогічні документи родів Хитрово, Пустот, Скоруп, Сулим, Войцеховичів, Єсимонтовських (XVIII–XIX ст.); Борзаковських (XVI–XIX ст.).

Листування державних і церковних діячів, викладачів КДА та інших осіб (XVII–XIX ст.). **Адресати:** князь О.М. Голіцин (1819–1824); О. Гошкевич, консул в Японії (1865–1875); Макарій Булгаков (1846–1881); М. Оглоблін (1842–1870). **Кореспонденти:** Анатолій Мартиновський, архієпископ (1836–1869); Євгеній Болховітінов, митрополит Київський; Інокентій Борисов, архієпископ Херсонський; К. Калайдович; Іриней Фальковський (1796–1809); Філарет Дроздов, митрополит Московський (1817–1861); Т. Чацький (1803–1808); Філарет Філаретов, єпископ Ризький; П. Юркевич, професор КДА (1820–1851). Листування Катерини II з д'Аламбером (XVIII ст.).

Каталоги, реєстри, описи: каталог книг бібліотеки графа [Ф.] Толстого (XIX ст.); каталог книг фундаментальної бібліотеки Волинської духовної семінарії (1847); реєстр книг бібліотеки Київської духовної консисторії (1838); опис рукописів Євгенія Болховітінова (XIX ст.).

Зібрання унікальних пам'яток писемності: асиро-вавілонські клинописні таблички (III тис. до н. е.); Київський глаголичний міссал (X–XI ст.); Нікомідійське Євангеліє (XII – поч. XIII ст.); Оршанське Євангеліє (XIII–XIV ст.); Прилепське Євангеліє (перша чв. XIV ст.); Євангеліє Раєвського (тр. чв. XIV ст.).

Різне: збірники повчальних текстів (XV–XVIII ст.), збірники духовних псалмів і кантів (XVIII ст., 1810), молитовник (XVIII ст.), етнографічний альбом де Ля Фліза (1854), актові документи з історії Києва (XVI–XIX ст.), документи з історії колонізації Сибіру (1640–1641), документи з історії колонізації Слобідської України (XVIII ст.), документи з історії калмицького народу (XVIII–XIX ст.), збірка документів про Польщу (1767–1768), топографічні описи Пензенського намісництва (XVIII ст.), описи с. Завадовки Сквирського повіту, м. Брянська, м. Нижнього Новгорода, Кавказу, Грузії, Вірменії (XIX ст.).

Лит.: Березин В. Описание рукописей Почаевской лавры, хранящихся в библиотеке Музея при Киевской духовной академии. – К., 1881. – 83 с.; *Бродович И.А.* 30-ле-

тие Церковно-археологического музея при Киевской духовной академии // ЧЦИАО. – К., 1904. – Вып. 5. – С. 26–48; Каталог збережених пам'яток Київського Церковно-археологічного музею. 1872–1922 рр. / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. – К., 2002. – 244 с.; *Лебедев А.* Рукописи Церковно-археологического музея Императорской Киевской Духовной академии. – Саратов, 1916. – Т. I. – 472 с.; *Петров Н.И.* Описание рукописей Церковно-археологического музея при Киевской духовной академии. – К., 1875–1879. – Вып. I–III; *Петров Н.И.* Указатель Церковно-археологического музея при Киевской духовной академии. – К., 1897. – 292 с.; *Петров Н.И.* Записка о состоянии Церковно-археологического музея и общества при Киевской духовной академии за первое десятилетие их существования // ЧЦИАО. – К., 1883. – Вып. 1. – С. 3–19; *Петров Н.И.* 30-летие Церковно-исторического и археологического общества при Киевской духовной академии // ЧЦИАО. – К., 1904. – Вып. 5. – С. 1–18; *Петров Н.И.* 46-я годовщина Церковно-археологического музея и общества при Киевской духовной академии // Слово. – К., 1918. – № 26; *Свенцицкий І.С.* Українська старовина в Київському Церковно-археологічному Музеї // ЗІФСУНТ. – К., 1918. – Кн. XVII. – С. 87–91; *Шарінова Л.В.* 3 історії рукописного зібрання ЦАМ при КДА // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 1993. – Вып. 1. – С. 123–134.

С.В. Сохань

Ф. 28. АРХІВ ТА КОЛЕКЦІЯ ІСТОРИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО МУЗЕЮ ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

1128 од. зб., 1544–1940 рр.

Всеукраїнський історичний музей імені Т.Г. Шевченка засновано в 1899 р. як Міський музей старожитностей та мистецтв. Офіційно відкрився в 1904 р. як Київський художньо-промисловий та науковий музей. Основою експозиції стала колекція історичних пам'яток, зібрана Товариством аматорів древності та мистецтва, створеним у 1897 р. У 1919 р. перейменовано на Перший державний музей; 16 серпня 1924 р. – на Всеукраїнський історичний музей імені Т.Г. Шевченка; 11 вересня 1935 р. реорганізовано як Центральний історичний музей; у травні 1944 р. відновив діяльність як Республіканський історичний музей УРСР; 1950 р. перейменовано на Київський державний історичний музей; від 1964 р. – Державний музей українського образотворчого мистецтва; від 1965 р. – Державний історичний музей УРСР; від 1996 р. – Національний музей історії України.

Комплекс рукописних документів XVI–XX ст. (згідно зі списком було передано 327 рукописів) надійшов до відділу рукописів у грудні 1937 р. Окремі матеріали передавалися до відділу рукописів також у 1938, 1990, 1992, 1999, 2006, 2012, 2013 рр.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Архів музею: лист Державної науково-дослідницької реставраційної майстерні до Центрального історичного музею про надсилання списку книг, які потребують реставрації (1940); список експонатів Звенигородського історичного музею, які надсилаються до Центрального історичного музею на виставку; лист П.Р. Тимошенка до Центрального історичного музею імені Т.Г. Шевченка про повернення планів м. Умані (1932); пояснювальна записка до балансу за третій квартал Центрального історичного музею (1938); акт про одержання Всеукраїнським історичним музеєм ім. Т.Г. Шевченка від І. Янжула автопортрета Т.Г. Шевченка для наукової експертизи (1926).

Колекція історичних документів

Майнові документи: копії грамот польських королів 1544–1659 рр. (XVIII ст.); універсали гетьманів І. Скоропадського і П. Полуботка, полковників лубенських – А. Нестеренка, І. Сербини, М. Іляшенка, Л. Свічки та інших на підтвердження володіння маєтностями (1600–1766); резолюція митрополита Київського Іоасафа (Кроковського) щодо оновлення церкви в м. Городищі (1713); універсал військової генеральної канцелярії Я. Михайловичу на осавульство полкове Переяславське (1735); копії грамот, універсалів, привілеїв, купчих, дарчих та інших документів на маєтності монастирів (1786–1792) тощо; виписки з книг міських Стародубських (1713–1773); документи про визначення межі між селами Малий Калитинець, Хорошево, Боровиця та Кур'янок Острозького повіту Волинської губернії та про права на володіння ними поміщиками Прушинськими, Дедухівськими, Лавишами, Омецинськими (постанови судових установ, виписки з книг повітових острозьких та житомирських, донесення, контракти, купчі, згоди, квитанції, списки документів та майна) (1804–1832).

Нормативно-правові та розпорядчі документи. [Литовський статут] (XVIII ст.); указ митрополита Київського Рафаїла (Заборовського) про порядок сповідування (1745); резолюція Рафаїла (Заборовського) про надання архієрейського будинку Леонтію Левицькому (1755); указ Київської духовної консисторії духовним правлінням Київської єпархії про пошук біглих монахів (1765); *резолюції Малоросійської колегії:* про відправлення для допиту п'ятьох біглих рекрутів з мешканців Казанської губернії до генерала фон Сіверса (1769); про надсилання коштів з Малоросійської колегії на утримання полкових канцелярій Ніжинської губернії (1769); щодо скарги комісара Гадяцького Ковалевського на полковника Гадяцького Крижановського за невиплату жалування (1769); про прийняття відставки осавула Чернігівського полку І. Сахновського (1769); про покарання колодників (1769); про повернення на постійне місце проживання осіб, затриманих без паспортів (1769); *укази Сенату:* про створення Російсько-американської компанії (1799); про створення страхової контори (з додатком правил діяльності контори в м. Санкт-Петербурзі) (1800); про затвердження статуту м. Санкт-Петербурга та належних цьому статутів штатів (1789); про визначення терміну подання апеляційних прохань (1799); про правила ввезення до Росії товарів з-за кордону (1800); про стягнення на користь місцевого скарбу

податку з імпорту та експорту товарів (1797, 1801); про визначення коштів на утримання малоросійських поселенців (з додатком інструкції, складеної Конторою опікунства новоросійських іноземних поселенців) (1800); про притягнення до суду дворян, які ухиляються від виконання службових обов'язків (1800); про створення генеральної комісії з межування в Литовській, Білоруській, Малоросійській, Київській, Подільській, Волинській, Мінській губерніях (1801); про створення 5-ти губерній – Олонецької, Пензенської та по одній в Малоросійській, Литовській та Білоруській губерніях (1801); правила проведення виборів місцевої влади в польських та малоросійських губерніях (1800) тощо; *укази Синоду*: про порядок проголошення царських указів (1722) та ін.; *імператорські акти*: укази, грамоти, маніфести імператора Павла I про відкриття протестантського університету в м. Дерпті (1799); про запровадження поземельного грошового збору для створення «полезных» [духовних та навчальних] установ (1797); про визначення коштів на утримання родин загиблих офіцерів російської армії (1799); жалувана грамота менонітам, поселеним в малоросійських губерніях, з визначенням їхніх прав та привілеїв (1800); маніфест про приєднання Грузинського царства до Росії (1801) тощо; маніфести імператора Олександра I про підтвердження прав та привілеїв освічених дворян (1801); про амністію злочинців, які не скоїли кримінальних злочинів (1801) тощо; указ імператриці Анни Іоаннівни про порядок розподілу спадщини (1726).

Статутні документи: статут церковного братства, затверджений архієпископом Луцьким Стефаном (1749).

Діловодні документи: справа про призначення кафедрального писаря ієромонаха Якова на місце померлого ігумена Сифа в Києво-Видубицький монастир – укази Київської духовної консисторії, рапорти, грамота митрополита Київського Арсенія (Могилянського) новопризначеному ігумену Якову (1767); рапорт благочинного священника П. Завальниковського митрополиту Київському Філарету (Амфітеатрову) (з додатком списку його підлеглих та їхніх характеристик) (1838) тощо.

Цехові книги: для записів майстрів ковальського цеху м. Києва (1669–1886); чоботярського цеху м. Меджибожа (1711–1886); швацького, ковальського, бондарського, римарського цехів у м. Літках (володіння Києво-Видубицького монастиря) (1770–1913) тощо.

Кошторисні книги церков: Миколаївської с. Жукіна Остерського повіту [Чернігівської губернії] (1888–1891); церкви с. Малої Жмеринки (1775–1806); архістратиґа Михаїла с. Єрковця Бориспільської протопопії Переяславської єпархії (1740–1757); Воскресіння Христового м. Обухова Трипільського духовного правління Київської єпархії (1766–1775); Георгіївської м. Махновки (1788–1816); зошит для записів богослужінь, прибутків та витрат коштів церкви с. Боровки Ямпільського повіту (1854–1864) тощо.

Описи майна: опис рухомого і нерухомого майна полковника миргородського Д. Апостола, складений за розпорядженням Сенату та Малоросійської колегії капітаном Хрущовим (1724); опис апартаментів та майна замку Вишневецьких

(1761); відомості про скарби та їхні описання в м. Києві, його околицях та інших містах України (кін. XIX – поч. XX ст.); описи і книги майна церков – мч. Параскеви в с. Чаруковому Луцького повіту Волинської єпархії (1868), Преображенської в м. Бубновому Золотоноського повіту (1825), Хрестовоздвиженської в с. Голохвасті Старокостянтинівського духовного правління Віленської губернії (1806), Різдва Богородиці в с. Терешках Старокостянтинівського духовного правління Віленської губернії (1806), Троїцької в м. Ірклієві (1760–1771), архістратига Михаїла в с. Єрковці Бориспільської протопопії Переяславської єпархії (1759–1779, 1810), Преображенської в с. Ягникові Переяславського повіту (1769), Різдва Богородиці в м. Домонтові Золотоноської протопопії Переяславської єпархії (1760, 1771–1805), Іоанна Хрестителя в Київському повіті (1802–1856); Воздвиженської в с. Витачеві Київського повіту (1832–1853), Різдва Богородиці в с. Андрушівці Липовецького повіту (1808–1813), Троїцької в с. Рутичі Радомишльського духовного правління Київської єпархії (1824–1838), Троїцької в с. Келеберді Золотоноського повіту Полтавської єпархії (1825), відомість про церкву в с. Крепичі Київської губернії за 1864 р. тощо.

Контракти: на будівництво Троїцької церкви в м. Ірклієві Золотоноського повіту та реєстр витрат (1750–1751); контракт між Л.Г. Когоровським та священником Л. Стрельбицьким на ремонт іконостаса Миколаївської церкви в с. Старо-Баланівці Ольгопольського повіту Подільської губернії (1837) тощо.

Метричні книги: метрики церков – Хрестовоздвиженської в с. Смедині (1720–1757); парохії Гостомельської (1728–1777), Різдва Богородиці в с. Горобівці (1768–1798), Миколаївської в с. Микитяні Богуславського повіту (1782–1809), Введенської в с. Вахутинці (1782–1809), Введенської в с. Пекарях Черкаського повіту Київської єпархії (1799–1815), Михайлівської в с. Скрицькому Брацлавського повіту Подільської єпархії (1803–1838), Різдва Богородиці в м. Шаргороді (1790–1811); книга для записів указів та резолюцій, що надходять до Іоанно-Богословської церкви в с. Боровках Ямпільського повіту (1843–1900) тощо.

Богослужбні книги: Євангеліє тетр (сер. XVI ст.); Октоїх, написаний Іоанном Масловським (1731); Требник (кін. XVIII ст.); «Молебен нового літа... [і] Молебен благодарственный» (XVIII ст.); «Субботник или помянник церкви Преображения города Канева» (1674–1743); «Житие блаженной Филофеи» [XVI ст.]; Данилович «Сборник: интермедии на Рождество Христово, слово монаха Евгария о воздержании и целомудрии, житии святых преподобной Феодосии, великомученицы Варвары; вирши, церковные песнопения, стихиры с нотами, Oratio Navitatis Christi, Santa» (XVIII ст.); «Апокриф об Адаме» (XVII ст.); «Апостол Радивилов, Накладом Ивана Патрикеева Курозвонского подкормчего Кременецкого» (1568); «Последние дни земной жизни Господа нашего Иисуса Христа», переписані протоієреєм І. Ааронським (1831); «Предуготовление к чтению Св. Писания» (поч. XIX ст.); Ірмолої (перша чв. XVI ст., перша пол. XVIII ст., XVIII ст.).

Наративні документи: родословні від Адама до Ісуса Христа; хронологія іудейських царів, єгипетських фараонів, римських і константинопольських імператорів, вселенських соборів, роки життя святих, родословні російських князів

і царів; відомості про різні історичні події (кін. XVIII ст.); виписки з історії Росії з творів Н. Полевого «История русского народа», М. Карамзіна «История государства Российского» та інші, виконані ієромонахом Іоаннікієм Романовичем [1851]; промови, виголошені перед Катериною II генерал-прокурором Самойловим, депутатом Мінської губернії Хмарою, депутатом Брацлавської губернії графом Ржевуським, та відповідь Катерини II на промову Самойлова, переказану віцеканцлером графом Остерманом (1793); К. Суповський «Слова на день тезоименитства імператриці Єлизавети Алексеевны» (1817, 1820); промова до прибуття та відбуття імператора Олександра I до Симбірська в 1824 р., виголошена архімандритом Амвросієм (Казанським); В. Нікітський «Іоасаф Горленко, єпископ Белгородский и Обоянский» (1748–1754); М. Піотровський «Курган-могила Олега Святославича» (др. пол. XIX ст.); В. Шульгін «Историческое исследование о состоянии женщин в России до Петра В[еликого]: Взгляд на состояние женщин на Руси языческой и на постепенное развитие затворничества женщин в России» (1849); [М. Корф] «Историческое обозрение возмущения 14 декабря 1825 года и предшествовавших событиях» (1848); В. Жуковський «Громобой» (1831); П. Білецький-Носенко «Опыты стихотворений и переводы в стихах» (1869), «Приказки. В 4-х частинах» (сер. XIX ст.); «Plater Alexander, wojewodza Inflantski. Manuscripta» [(Плятер Олександр, воєвода Інфляндський. Рукописи). Приказки, примовки, вірші, промови польських діячів] (1731); «Poetica et rhetorica Vladimiri in Volynia» [Поетика і риторика Володимира-Волинського] (1724–1735); Libri tres Duplici Stilo Adornati scilicet Poetico et oratorio nobili iuventuti roxolanae Accomodati in Colegio Kievo-Mohiliano [У трьох книжках, прикрашені пером поетичні твори українців з Києво-Могилянського колегіуму] (1718); [збірник вправ] (1742–1744); О. Лазаревський «Ой не спитця, не лежиться...» (кін. XIX ст.); О. Лазаревський «Не бил барабан перед смутным полком...» (1855).

Документи родових архівів: *рід Забіл* – укази імператриці Анни Іоаннівни; маніфест про вступ імператриці Анни Іоаннівни на престол; указ Верховної таємної ради про права та вольності жителів Малоросії; чолобитні Івана Забіли імператриці; універсали гетьмана Д. Апостола на володіння Іваном Забілою грунтами, озерами, млинами, на присвоєння йому чину хорунжого та представлення відповідних маєтностей; листи Івану Забілі генерального писаря М. Турковського, митрополитів Київських Варлаама Ясинського та Іоасафа Кроковського, архієпископів Київського Варлаама Ванатовича та Чернігівського Антонія; заповіт Івана Забіли тощо (1695–1733); *рід Носенків-Білецьких* – жалувані грамоти; універсали на володіння різними маєтками; патент на чин капітана, витяг з протоколу, що засвідчує дворянське походження родини; укази про відставку та нагородження (1794–1819); *рід Голенковських* – «крепости» на млин у м. Прилуках; універсал гетьмана І. Скоропадського на млин і хутір в м. Рудовці; дарча на плац у м. Прилуках; листи генерального осавула Ф. Лисенка з підтвердженнями прав Ф. Голенковського на хутори Рудовський, Варвинський та Мулковський з усіма полями і плацями; указ Сенату про присвоєння Я. Голенковському наступного чину; листи родини; заповіти (1714–1800); *рід Модзалевських* – формулярні та послужні списки Модзалевських – Василя Семеновича,

Михайла Петровича, Івана Петровича, Сави Яковича, Петра Петровича; свідоцтва про народження та дворянське походження; укази імператора Олександра I про нагородження та звільнення; атестати; документи про спадок та квитанції про виплату податків членів родини; «ревізські сказки» с. Нового Кагота тощо (1703–1817).

Проекти та плани цивільних і культових пам'яток архітектури
м. Києва: А. Меленський, Дубровський, Л. Шмигельський «Планы отдельных участков Печерска, Подола; план части г. Киева; планы и фасады Публичной библиотеки, Контрактового дома, Гостиного двора и др.» (1809–1843); А. Меленський, Л. Шмигельський, Макаренко «Киев. Подол. Плоская часть. Планы участков» (1813–1873); П. Спарро, Л. Шмигельський «Киев. Печерск. Дворцовая часть. Планы отдельных участков» (1861–1883); А. Меленський «Киев. Планы Дворцовой площади, Киевской гимназии» (1816–1847), «План и фасад каменного архимандрического дома в г. Киеве» (1819), «План Киево-Печерского форштата первой части» (1800), «Киев. Подол. План и фасад каменной церкви Рождества пресвятой Богородицы» (1808), «Киев. Подол. План улицы Плоской» (1816), «Киев. Предместье кожевников. План участка и фасад одноэтажного дома» (1819), «Часть плана и фасад дома по улице Ильинской в Киеве» (1820), «Фасады каменной церкви во имя Богоявления и колокольни в Киево-Братском монастыре» (1819), «План части Киева – Подола» (поч. XIX ст.); П. Спарро «Киев. Проект одноэтажного дома [Петра Афанасьевича] Дзигановского на усадьбе в переулке Боричев Ток» (1870), «Планы, фасады больницы для бедных и богомольцев при Гостином дворе Киево-Печерской лавры на Ближних пещерах и предполагаемой пристройки церкви» (1859), «План и фасад предполагаемых к постройке каменных братских келий при Киево-Выдубицком монастыре» (1843); С. Єрмаков «Проект капитальной перестройки здания братских келий в Киево-Выдубицком монастыре» (1901–1902); Самойлов «Проекты на предполагаемую постройку беседки в Выдубицком монастыре в г. Киеве» [XIX ст.]; І. Кедрін «[Место проповедника] в Киево-Подольской Набережно-Николаевской церкви» [1820], «Планы и фасады церквей Константина и Елены и при колокольне во имя святителя Димитрия Ростовского в Киеве» (1839), «План и фасад каменного флигеля трапезной Киево-Братского монастыря» (1827); Брейфан, Середа «Чертеж церкви Воскресения Христова в Киево-Печерской цитадели и погоста» (1866); Антипов «Киев. Фасад и план каменной церкви, строящейся в Свято-Троицком монастыре с показанием предполагаемых галерей» (1871); Духонін «Проект колокольни с оградой и службами при церкви Воскресения Христова в Киево-Печерской цитадели» (1858); Никифоров «Хозяйственный нивилирный план Киево-Выдубицкого Михайловского монастыря с показанием церквей и хозяйственных построек» (1887); Біркін, Водоп'янов «Проект каменной ограды, предполагаемой к постройке при церкви св. Феодосия в [Киево-Печерской] цитадели» (1860); Дмитрюков «Фасады, планы каменного дома, флигеля, кузницы, усадьбы в Печерской части г. Киева, принадлежащих Матрене Ермолаевне Синяевой» [друга половина XIX ст.]; Л. Станзані «Киев. Проектный фасад одноэтажного дома Юлиана Онищенко в Плоской части по улице Еленовской» (1844), «Проектный

фасад одноэтажного дома Максима Гурина в Подольской части города по улице Кожемяцкой» (1839); А. Сопозинський «Проект на постройку каменного дома со службами в усадьбе Петра Дзигановского в Плоской города Киева части» (1870); А. Терський «Киев. Куреневка. План участка Петра Афанасьевича Дзегановского по улице Вышгородской» (1871); М. Закревський «План Киева от 988 до 1240 года, т. е. до разрушения его Батыем»; І. Левинський «План греко-католицької церкви у Києві на Подолі» (план, фасад, розріз) (1917); «Ведомость планов усадебных и земельных участков г. Киева, перемен, происшедших в пользовании и владении недвижимыми имуществами против «Общего плана г. Киева», составленного в 1891 г., и подлежащих нанесению на план и исправлению по эксплуатации» (1881–1899); «Книга с планами сооружений, улиц и площадей Подола и других районов г. Киева 1800–1825 гг.»; «Планы из Киевской городской чертежной для Археологического съезда в Киеве в 1899 г.» тощо; «Геометрический специальный план Киева с показанием заселения оного окружающих предместий и части подошедшей под укрепления тоже всех угодий во владении города состоящих и участков церковных, монастырских и частных лиц по документам владеемых» (1847); «Разрез киевских гор с показанием системы продольных водоприемников и проводников, устраиваемых для перенесения собрания и отведения наружу подземных ключевых вод, принятой при сооружении спуска к Николаевскому в городе Киеве [цепному] мосту» (б. д.); «Киев. Фасад дома Василия Соболева в усадьбе по Михайловской улице на Подоле» (1853); «Проект каменного дома Ивана Ивановича Чернышева в Подольской части г. Киева» (1858); «Фасады и планы главного здания, каменного флигеля, надворных строений, принадлежащих 2-й гильдии купчихе Марине Степановне Ульяновой в г. Киеве» [др. пол. XIX ст.]; «План дома киевлянки Анны Хотяновской на Подоле в г. Киеве» [XIX ст.]; «План художественного театра миниатюр» (1912); «План, фасады церкви и колокольни Военно-Николаевского монастыря в г. Киеве» [поч. XX ст.]; «Анкетные листы по описи памятников на кладбище Аскольдовой могилы, с рисунками» (1919); «Анкетные листы по описи памятников на кладбище Выдубицкого монастыря, с рисунками» [1919]; «Анкетные листы по описи памятников в Киево-Печерской лавре с рисунками» (1919); «Анкетные листы по описи памятников на кладбище Китаевской пустыни, с рисунками» (1919); «Анкетные листы по описи памятников на погосте Флоровского монастыря, с рисунками» (1919); «Анкетные листы по описи памятников на Щекавицком кладбище, с рисунками» (1919); «Генеральный план Цитадели г. Киева с показанием всех Лаврских церквей и зданий, занимаемых митрополитами, монашествующей братией Ближних и Дальних пещер и странноприимной гостиницы» [1920]; «Киев. Архитектурные чертежи: план реконструкции 1-го этажа здания Всесоюзного общества культурной связи с заграницей и детали оформления» (1935); «Киев. Обмерный план детдома по улице Мельникова» (1935); «План 1-ого подвала [Киевского исторического] музея с показанием расположения открытой наружной галереи для осушения и отопления подвалов» (1906); план садиби 1-го Державного музею (1924); «Киев. Проект пристройки лестницы и аван-зала к Музею древностей и искусств» (поч. XX ст.) тощо.

Плани приватних володінь і маєтків губерній Російської імперії: Г. Артинов «Проект деревянной колокольни в селе Чаруково Луцкого уезда Волынской губернии» (1899); Т. Кондратьев «План и фасад каменного братского корпуса с пристройкой Больничной церкви и Духовного училища в Задонском монастыре» (XIX ст.); Я. Легкий «План слободы Россоши, хутора Подгорного Воронежской губернии с показанием господского строения и расположения улиц» (поч. XX ст.); «Описание Волынской губернии города Овруча и его повета» (1796–1810); «План села Валки Кременецкого повета, Волынской губернии» (1799); плани ділянок сіл Олександровки, Лизинівки, Миколаївки Воронежської губернії (XIX ст.); «План Омин-острова в Кагарлыке» (XIX ст.); «План имения Антоновец Кременецкого уезда Волынской губернии, принадлежащего графу Ивану-Карлу Владиславовичу Ходкевичу» (1913) тощо.

Картографічні документи: «Карта имений князя Михаила Семеновича и княгини Елизаветы Ксавериевны Воронцовых» (XIX ст.); «Карта расселения скифских племен» (XIX ст.); «Карты России, Испании, Португалии, Европы, Азии, Южной Америки, Северной Африки, нарисованные учениками Дубенского, Ковельского городских двухклассных училищ (Волынская губерния), Прилукской гимназии (Черниговская губерния), Шполянского двухклассного сельского училища (Киевская губерния), Зеньковского двухклассного городского училища (Полтавская губерния)» (1894–1895); С. Драгоманов «Карта расселения украинского народа» (XX ст.) .

Креслення, фотографії: креслення вагонів, паровозів для Тамбовської залізниці (б. д.); фотографії паровозів (1865–1867) тощо.

Різне: записник М. Біляшівського та каталог нумізматичної колекції, список гравюр та книг М. Біляшівського; І. Трофимовський «Номегі нові Julianoadada» (1883–1886); лист Іродіона Жураховського, єпископа Чернігівського, М. Рославцю, знаному військовому товаришу, про нагородження пресвітера (1723) та ордер бунчуковому товаришу І. Рославцю за підписом генерального писаря А. Безбородька (1760); *щоденники* – генерального підскарбія малоросійського Я. Марковича (1717–1767); київського купецького сина І. Дударева за 1837–1839 рр.; священника Ф. Струтинського з с. Гореничів Київського повіту (9 кн.; 1829–1854); *особисті документи М. Щербини* – «Физиология «Нового Поэта»» (фельстон у віршах) (1853); літографічний портрет М. Щербини (XIX ст.); лист до М. Романова (1852); *особисті документи П. Демуцького* – «Як я читаю церковний обіход» [1920]; посвідчення, видане завідуючим будинком освіти, про членство в хорі-студії П. Демуцького (1924); листування П. Демуцького з М. Заньковецькою (кін. XIX – поч. XX ст.), М. Литвиненком (1914), Я.-М. Пекером (1916), І. Подтикалом (поч. XX ст.); інтернаціональним студентським хором при спілці студентів-громадян УРСР в Чехословаччині (1924); Академією наук УСРР (1920).

Лит.: Національний музей історії України : його фундатори та колекції : тематичний зб. наук. пр. – К., 1999. – 176 с.

Т.В. Міцан

Ф. 290. АРХІВ ТА ЗІБРАННЯ ІСТОРИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО КООПЕРАТИВНОГО МУЗЕЮ

4625 од. зб., початок XIX ст. – 30-ті рр. XX ст.

Всеукраїнський центральний кооперативний музей (ВЦКМ) – установа архівно-бібліотечного типу, центральне сховище матеріалів з кооперації в Україні, центр науково-дослідної роботи з кооперації та наочної кооперативної пропаганди. Ідея започаткувати подібний заклад виникла під час проведення II Всеросійського з'їзду кооператорів, що проходив у Києві в 1913 р. Створений у 1923 р. в Харкові Всеукраїнською центральною міжкооперативною радою. Основою музейного зібрання стали документи, які почали збиратися відомими діячами кооперативного руху М. Левицьким, В. Доманицьким, М. Балліним після рішення з'їзду 1913 р. На момент створення ВЦКМ документи склали значний за обсягом комплекс. У 1925 р. музей був переданий у підпорядкування до Всеукраїнської спілки споживчих кооперативних організацій і переведений до Києва, в приміщення Київського кооперативного технікуму ім. В.І. Чубаря, реорганізованого в 1927 р. в Київський кооперативний інститут ім. В.І. Чубаря. ВЦКМ ліквідовано в 1935 р.

У 1935 р., згідно з постановою Вукопспілки, архів ВЦКМ передано до ВБУ.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Архів ВЦКМ: листування Харківського товариства сільського господарства, Київського союзу установ дрібного кредиту, Київського товариства сільського господарства і сільськогосподарської промисловості з питань заснування Кооперативного музею (1913); листування Вукоради, Вукопспілки з Нарпродом, Наркомосвіти УРСР, Українбанком, Держпланом та ін.; виписки з протоколів з питань заснування та роботи ВЦКМ (1923–1925); положення та статуту ВЦКМ (1923–1929); накази, розпорядження, кадрова документація (1924–1931); планово-звітна та фінансова документація музею і відділів; протоколи засідання Ради музею (1929–1930); листування музею з центральними та низовими кооперативними організаціями України, Держбанком, навчальними закладами, видавництвами з фінансових питань, з питань комплектування фондів музею, виставкової роботи, видавничої діяльності та ін. (1920–1930-ті рр.); матеріали Центральної наукової бібліотеки музею (справи та акти, списки з комплектування фондів та ін.) (1923–1930).

Зібрання документів з історії кооперативного руху України

Директивно-розпорядчі та інформаційні матеріали партійних, радянських, господарських, профспілкових організацій з питань організації народного господарства, кооперативного та колгоспного будівництва, з кадрових питань (1919–1930).

Матеріали з'їздів, конференцій, нарад тощо: матеріали II Всеросійського з'їзду військово-промислових комітетів (1916), Всеросійського з'їзду діячів агрономічної допомоги і сільського господарства (1917), Всеукраїнського продовольчого з'їзду (1917), наради представників агрономічних організацій України (1917), I Всеукраїнського агрономічно-економічного з'їзду (1917), II Надзвичайного Всеросійського з'їзду профспілкових службовців (1919); III та IV з'їздів робітничої кооперації Росії (1919); I Всеукраїнського агрономічного з'їзду при Наркомземі УРСР (1920); Всеукраїнської кооперативної наради (1921), Всеросійського з'їзду діячів агрономічної допомоги населенню (1920-ті рр.).

Документи з історії споживчої кооперації України: статут, протоколи засідань, планово-звітна документація Спілки споживчих товариств Півдня Росії (1917–1920); листування Спілки зі споживчими організаціями, Правлінням, членами Спілки з організаційних, фінансових питань та ін. (1916–1920); проект статуту, журнал засідань, інструкції, листування Харківської обласної ради Спілки споживчих товариств Півдня Росії (1917–1920); положення, протоколи і резолюції нарад, засідань, циркуляри, планово-звітна документація Обласної ради робітничої кооперації Росії (1918–1921); постанови, положення, інструкції, циркуляри, листування з кооперативними організаціями України з організаційних питань Південного відділення Всеросійського центрального союзу споживчої кооперації (Центросоюз) (1918–1933); звіти, доповіді, матеріали нарад і зборів Робітничої кооперації Центросоюзу (1918–1920); положення, постанови, протоколи засідань, доповіді, накази, інструкції з організаційних, фінансових, господарських питань для мережі кооперативних організацій, планово-звітна документація, листування з партійними, радянськими, господарськими, кооперативними організаціями з організаційних, фінансових, господарських питань Всеукраїнської спілки споживчих кооперативних організацій (Вукопспілка) (1920–1925); статuti, положення, постанови, протоколи засідань губернських спілок споживчих товариств – Миколаївської кооперативної губспілки, Полтавської губспілки, Харківської губспілки робітничо-селянського споживчого товариства (1920–1921); звіти, резолюції, протоколи засідань обласних спілок споживчих товариств – Одеської обласної споживчої спілки, Харківської обласної споживчої спілки, Чернігівської обласної споживчої спілки (1932–1933); циркуляри, інструкції, доповіді, протоколи засідань, плани робіт, звіти, акти районних спілок споживчих товариств – Бердичівської, Бердянської, Волчанської, Дніпропетровської, Житомирської, Зінов'ївської, Ізюмської, Катеринославської, Прилуцької, Севастопольської, Старобільської, Чернігівської, Чугуївської (1921–1929); статuti, протоколи засідань, звіти, доповіді, фінансові документи, листування єдиних споживчих товариств – Базалєївського, Велико-Бобчанського, Зарожинського, Леб'яжевського, Печенізького, Старопокровського, Терновського, Юзовського (1921–1922); акти, інструкції, протоколи засідань, фінансові документи, листування споживчих товариств – Введенського, Волчанського, Граковського, Ірмінського, Кадіївського, Київського, Кобеляцького, Коробчанського, Кочетовського, Лебединського, Леб'яжевського, Масловського, Ново-Гнилуцького,

Полтавського, Проскурівського, Уманського, Чугуївського (1912–1930); річні звіти сільських споживчих товариств – Баштицького, Беринського, Босківського, Ботвиновського, Боярського, Бродецького, Будівського, Бужанського, Велико-Савустьянівського, Велико-Ташлицького, Верещацького, Ганжаловського, Гнилуцького, Гуляйпільського, Датуківського, Дубрівського, Животівецького, Злинського, Кайтанівського, Княжицького, Корбинського, Кочержинецького, Краснопільського, Медовацького, Новгородківського, Половинецького, Ріпчанського, Роговатського, Романівського, Стебнянського, Тальнівського, Типівського, Хижинського, Цеберманівського, Шостаківського, Шуляцького, Яблунівського (1918–1928).

Документи з історії робітничої кооперації України: планово-звітна документація, протоколи засідань Всеросійського господарського центру робітничої кооперації, Південне відділення (1919–1920); протоколи засідань, плани, циркуляри Всеукраїнської центральної секції робітничої кооперації (1929–1930); звіти, протоколи Всеукраїнської робітничої секції робітничої кооперації (1920); протоколи засідань, нарад, тези доповідей, планово-звітна документація, відомості, зведення, списки кооперативних організацій, зведення з сільської мережі кооперативів Київського центрального робітничого кооперативу, Київської спілки робітничих, селянських товариств споживачів (1924–1930); звіти, довідки, матеріали обстеження кооперативів, статті про робітничу кооперацію робітничих кооперативів України і багатоланкових робітничих кооперативів (1923–1932).

Документи з історії сільськогосподарської кооперації України: плани, циркуляри про посівні кампанії, заготівлю, зведення, матеріали нарад, доповіді про стан сільськогосподарської кооперації в Україні (1919–1929); положення, програми, звіти, доповідні записки, протоколи засідань Центральної української сільськогосподарської кооперативної спілки (1919–1921); інструкції, протоколи засідань, планово-звітна документація, акти ревізій, фінансові документи, матеріали нарад, доповіді Харківської центральної контори Всеукраїнської спілки сільськогосподарської та кустарно-промислової і промислово-кредитної кооперації «Сільський господар» (1922–1930); положення про філію, циркуляри, угоди, звіти, відомості Київської філії (1922–1930); угоди про закупівлю імпортової сировини, карти і діаграми врожайності Одеської філії (1922–1930); протоколи нарад, звіти, листування губернських, обласних і окружних спілок сільськогосподарської кооперації – Київської губернської сільськогосподарської спілки (1922–1923), Чернігівської губернської сільськогосподарської спілки (1923), Харківської обласної спілки сільськогосподарської кооперації (1919–1921); акти обстеження, плани, звіти окружних сільськогосподарських кооперативів – Житомирської окружної спілки сільськогосподарських кооперативів, Куп'янської окружної спілки сільськогосподарської і кредитної кооперації, Луганського окружного сільськогосподарського кооперативу, Могилів-Подільської сільськогосподарської окружної спілки, Уманської окружної сільськогосподарської спілки; Чернігівської окружної сільськогосподарської спілки (1924–1929); постанови, звіти районних сільськогосподарських кооперативів – Бердянського, Херсонського, Чернігівського,

Шевченківського (1923–1925); статuti, протоколи, списки сільськогосподарських товариств – Вузівського, Вовчанського, Липковатівського, Лічківського, Михайлівського, Сіножатського (1903–1905, 1921–1930); циркуляри, статuti, планово-звітна документація, протоколи засідань кредитних сільськогосподарських спілок і товариств – Бердичівського, Дніпропетровського, Житомирського, Миколаївського, Одеського, Павлоградського (1924–1930); положення, статuti, звіти Українського цукрового кооперативного товариства на паях «Українцукор» (1924–1927); угоди на аренду, акти обстеження заводів, доповіді Спілки кооперативних бурякових сільськогосподарських товариств і колгоспів «Буряксоюз» (1920–1929); протоколи нарад Української спілки бурячної кооперації «Укрбурякспілка» (1927); плани, звіти, протоколи засідань Всеукраїнської спілки скотарсько-молочарської кооперації «Добробут» (1925–1929); звіти Дніпропетровської районної скотарсько-молочарської спілки кооперативних товариств «Степовик» (1927–1929); пояснювальні записки Криворізької окружної скотарсько-молочарської кооперативної спілки (1927–1929); короткі відомості про Київську молочарсько-скотарську кооперативну спілку «Молочарсоюз» (1927); плани, звіти, доповіді плодоовочевої кооперації України – Всеукраїнської спілки садово-городньо-виноградо-бджільницької кооперації, Дніпропетровського окружного кооперативного товариства насінництва, городництва, садівництва, пасічництва, плодонасіння (1928–1930); постанови уряду, доповіді, статистичні дані про стан колгоспного будівництва (1927–1934).

Документи з історії промислової кооперації України: урядові постанови, декрети, постанови про промислову кооперацію, п'ятирічні плани, доповіді (1921–1937); циркуляри, плани роботи, протоколи засідань, фінансово-оперативні плани Всеросійської спілки промислової кооперації (1926–1929); постанови, циркуляри, доповіді, інформаційні матеріали Всесоюзної ради республіканських центрів промислової кооперації (1927–1937); плани, постанови, доповіді, звіти Всеукраїнської ради промислово-кооперативних товариств (1931–1935); статuti, протоколи засідань, планово-звітна документація, контрольні цифри п'ятирічок, листування всеукраїнських промислово-кредитних об'єднань – Акціонерного товариства з експорту кустарних виробів України, Всеукраїнської ради промислово-кооперативних товариств, Всеукраїнської спілки промислових кооперативів, Всеукраїнської спілки промислово-кредитних об'єднань, Української ради промислової кооперації (1923–1935); п'ятирічні плани, доповідні та пояснювальні записки, тези доповідей, програми, звіти галузевих об'єднань промислової кооперації – Всеукраїнського галузевого госпрозрахункового культурно-поліграфічного об'єднання, Всеукраїнського галузевого госпрозрахункового утильсировинного об'єднання, Всеукраїнського галузевого госпрозрахункового шкіряно-взуттєвого об'єднання, Всеукраїнської спеціальної спілки промислово-виробничих кооперативів мінералообробних та будівельних промислів (1931–1932); планово-звітна документація, зведення, доповідні та пояснювальні записки до п'ятирічних планів обласних рад промислової кооперації – Вінницької, Дніпропетровської, Житомирської, Київської, Одеської, Харківської, Чернігівської

(1930-ті рр.); зведення про виконання планів, доповіді, звіти, анкети обласних промислових спілок – Київської, Проскурівської, Харківської (1930-ті рр.); акти та анкети обстеження, списки, положення, довідки міжрайонних промислових спілок та промислових артілей (1929–1939); планово-звітна документація, кошториси, відомості, доповіді, матеріали I Всеукраїнського з'їзду уповноважених товариств рибалок Всеукраїнської спілки промислово-кооперативних товариств трудових рибалок (1925–1929); постанови уряду з соціального забезпечення та у справах інвалідів, матеріали з'їздів, статuti, доповіді, протоколи засідань, планово-звітна документація Всеукраїнського кооперативного виробничого об'єднання інвалідів – Васильківського виробничо-споживчого об'єднання інвалідів, Київського губернського виробничо-споживчого об'єднання інвалідів, Київського окружного кооперативно-виробничого об'єднання інвалідів (1919–1926); звіти, угоди, доповіді, протоколи, листування товариств інвалідів і артілі інвалідів України – Київського кредитного кооперативного товариства «Кредитінвалід», Київської артілі поси́льних інвалідів, Прилуцького окружного кооперативного об'єднання інвалідів, Сумського окружного союзу виробничо-трудо́вої кооперації інвалідів, Чугуївського товариства споживання «Інвалід» (1918–1927); статuti, інструкції, доповіді, постанови, акти ревізій Всеукраїнської спілки житлової кооперації – Вінницької міської житлово-кооперативної спілки, Запорізької спілки житлово-споживчих кооперативів, Київської спілки житлової кооперації, Прилуцької житлово-кооперативної спілки, Харківського пайового кооперативного товариства, Херсонської житлово-кооперативної спілки (1924–1932); положення, інструкції, звіти Всеукраїнської кооперативної страхової спілки (1920-ті рр. – 1934 р.); постанови, циркуляри, звіти, баланси Українського народного кооперативного банку (1918–1930); циркуляри, інструкції Всеукраїнського сільськогосподарського банку (1926–1927); протоколи засідань, акти обстеження, угоди, циркуляри ощадно-позикових та кредитних товариств України – Бердянської спілки ощадно-позикових та кредитних товариств, Ванівського ощадно-позикового товариства, Київського губернського товариства сільськогосподарського кредиту, Лебединської спілки установ дрібного кредиту, Полтавської спілки кредитних товариств «Союзбанк», Поповського ощадно-позикового товариства, Устівецького кредитного товариства, Харківської кредитної спілки кооператорів (1902–1929); статuti, положення, плани робіт, акти, звіти, доповідні записки, протоколи засідань змішаних кооперативних спілок – Одеського кооперативно-видавничого товариства «Каменярь», Організаційного бюро сільськогосподарської і кустарно-промислової кооперації в Чернігівській окрузі, Чернігівської окружної спілки сільськогосподарських, кустарно-промислових і лісових кооперативів (1919–1927); протоколи засідань, звіти, доповіді, повідомлення, бюлетені, листування стосовно міжнародних зв'язків кооперацій України (Міжнародний кооперативний альянс; Міжнародне бюро праці Ліги Націй) (1921–1927).

Документи з наукової та культурно-просвітницької діяльності кооперативних закладів України: протоколи засідань, планово-звітна документація, розклади лекцій, навчальні програми, лекції Київського кооперативного

інституту ім. В.І. Чубаря (1928–1935); наукова продукція – методичні посібники, статті, рецензії та ін. (1928–1929); планово-звітна документація бібліотеки (1928–1930); планово-фінансова документація бухгалтерії (1932); матеріали обстеження кооперативних шкіл (1927); матеріали редакційної колегії – плани, протоколи засідань, статті (1928–1931).

Всеукраїнський науково-дослідний інститут споживчої кооперації: постанови, накази, планово-звітна документація, угоди, кошториси, фінансові документи, баланси, відомості, списки, матеріали з кадрових питань (1931–1934); матеріали наукових секторів, кафедр, секцій – плани, протоколи засідань, стенограми пленумів, нарад, доповіді, тези, листування (1932–1934); матеріали аспірантури – протоколи приймальних комісій, відомості, навчальні програми, конспекти лекцій (1931–1933); наукова продукція – підручники, методичні, інструктивні посібники, монографії, статті, рецензії (1931–1934).

Всеукраїнський науково-дослідний інститут праці та кадрів у радянській торгівлі: накази, тематичні плани, списки, угоди, фінансова документація, листування (1932–1935); наукова продукція – монографії, навчально-методична література, рецензії (1931–1934).

Київський науково-дослідний інститут кооперації і колективізації: накази, опис інвентарю (1930).

Український науково-дослідний інститут раціоналізації торгівлі: статті, тези доповідей, положення (1932–1933).

Київський народний університет-політехнікум: протоколи засідань, доповідні записки (1918).

Кооперативні товариства України: протоколи засідань, комерційні бюлетені, інформаційні списки Всеукраїнського видавничого союзу, Всеукраїнської книготорговельної та видавничої спілки (1918–1926); статuti, звіти, статті дореволюційних кооперативних товариств – Єлисаветградської артілі, Зміногорського кредитного товариства, Кадіївського народного кооперативу, київських кооперативів, Львівського земельного банку, Миргородської земської каси дрібного кредиту, Подільського товариства сільського господарства, Полтавського товариства сільського господарства, Харківського товариства сільського господарства (1886 р. – поч. ХХ ст.).

Фотографії: кооперативні діячі; учасники кооперативних з'їздів, конференцій, нарад; учні та випускники кооперативних навчальних установ та ін. (поч. ХХ ст. – 1930-ті рр.).

Газетні матеріали: окремі номери газет («Елисаветградские новости», «Киевлянин», «Житлокооператор», «Одесские новости», «Одесский вестник», «Робітник прилавка», «Техника торговли и снабжения», «Экономическая жизнь» та ін.) (1868–1914); газетні вирізки (статті з економіки, торгівлі, розвитку кооперації в Україні, СРСР, за кордоном та ін.) (поч. ХХ ст. – 1930-ті рр.).

Лит.: Голубничий В. Кооперація // Енциклопедія українознавства : в 11 т. / гол. ред. В. Кубійович. – Львів, 1994. – Т. 3. – 1126 с.

С.Г. Даневич

**РЕДАКЦІЇ ЖУРНАЛІВ,
ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИХ
ЗБІРНИКІВ, ГАЗЕТ,
ВИДАВНИЦТВ**

Ф. 246. АРХІВ РЕДАКЦІЇ ЖУРНАЛУ «ЛІТЕРАТУРНО- НАУКОВИЙ ВІСТНИК»

245 од. зб., 1872–1922 рр.

«Літературно-науковий вістник» («ЛНВ») був заснований у 1898 р. у Львові з ініціативи М. Грушевського та під егідою Наукового товариства ім. Т. Шевченка. З 1907 р. «ЛНВ» – орган Української Видавничої Спілки. Журнал публікував твори українських письменників і поетів, переклади, літературознавчі статті. Складався з відділу літературних творів, відділу науки, критики і публіцистики та відділу хроніки та бібліографії.

У перший, львівський, період видання журналу (1898–1906) головним редактором був М. Грушевський; до редакційного комітету входили І. Франко, О. Борковський, О. Маковей, В. Гнатюк.

Необхідність підтвердити всеукраїнський характер видання, а також певні фінансові проблеми зумовили переїзд редакції журналу до Києва, де «ЛНВ» з перервою видавався в 1907–1914 та 1917–1919 рр. Головні редактори – М. Грушевський (1907–1912), Л. Старицька-Черняхівська та О. Олесь (1912–1914). Серед співробітників київської редакції – В. Леонтович, С. Черкасенко, Г. Чупринка.

Одночасно у Львові діяла галицька філія «ЛНВ», редактором якої став М. Євшан. Співробітники філії – С. Гніда, О. Кобилянська, Д. Лукіянович, Д. Харов'юк, М. Яцків.

У 1914 р., після початку Першої світової війни, київський «ЛНВ» було закрито. Свою діяльність він відновив у 1917 р. під редагуванням спочатку М. Грушевського, а згодом – О. Грушевського. З січня 1919-го і до кінця цього року, коли часопис був офіційно заборонений більшовиками, «ЛНВ» виходив за редакцією М. Зерова. Співробітниками редколегії тоді були Ф. Красицький, М. Євшан, М. Павловський, О. Левицький, М. Рильський, Я. Савченко, П. Тичина, М. Івченко, Ю. Іванов-Меженко.

У 1922 р. Українська Видавнича Спілка і з нею «ЛНВ» були відновлені у Львові. Головним редактором часопису став Д. Донцов, технічним редактором і коректором – В. Гнатюк. До редакційного комітету ввійшли М. Галушинський, Є. Коновалець, Ю. Павликовський, І. Раковський, В. Дорошенко. Наприкінці 1932 р. через політичні й фінансові труднощі «ЛНВ» було закрито, однак він був відновлений під назвою «Вістник Літератури, Політики й Науки» і діяв ще до 1939 р.

До ВБУ архів «ЛНВ» надійшов у 1930-ті роки як частина зібрання колишнього Музею діячів при УАН.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Документи з організаційної діяльності: список співробітників «ЛНВ» за 1917–1919 рр.; списки авторів журналу та відомості про виплату їм гонорарів за 1912 та 1917–1919 рр.; проспект видання «ЛНВ» на 1915 р.; об'ява для передплатників на 1915, 1919 рр.; тарифікація літературної роботи.

Фінансово-господарські документи: облік видатків редакції за 1912, 1917–1918 рр.; опис рухомого майна книгарні «ЛНВ»; рахунки книгарні «ЛНВ» різним установам за книжки та розписки різних осіб про одержання книг (1909–1914); грошові розрахункові документи книгарні «ЛНВ» з іншими книгарнями, організаціями та окремими особами (1910–1912, 1914); відрізні купони грошових переказів від замовників «ЛНВ» за 1911–1912, 1914, 1917 рр.

Матеріали редакційного портфеля

Прозові твори: Г. Гірняченко «Тумани»; Г. Журба «Король», «Жаїн»; М. Івченко «Серед степів»; Б. Ісенко «Не важне»; М. Кізіма «Молодість»; А. Павлюк «Рядки»; А. Худоба «На компроміс»; М. Цимбалюк «Море шуміло»; Ю. Юрась «Між серцем і душею», «Жасмин», «Буденщина життя» та ін.; М. Філянський «Осінньої ночі ноктюрн»; М. Могилянський «Бунт»; В. Потапенко «Перша карна справа», «Злодій», «Чарівниця», «Чубатий»; Ф. Снегилевич «Вогник»; І. Татарчук «На полі»; П. Темченко «Провокація»; В. Холява «Маріння» та ін.

Поетичні твори: В. Алешко «Жнива», «Слово й думки – мої сини»; О. Журлива «Люблю тебе, блакитне море», «Осінь»; С. Карпенко «Спор Смертей з урем'єм»; Д. Май «В вишневім садочку», «Революційні акварелі», «Дух свободи» та ін.; П. Масюк «Жарт весни», «Не судилося йому», «Чисте небо» та ін.; С. Молот «Над Дніпром»; І. Назаренко «Рідний край»; М. Обідний «Бистриця», «Гримить в горах», «Посмертне слово вояк» та ін.; А. Павлюк «Сни міста», «Мої дні», «Шляхи далекі»; М. Петров «Нема кінця, немає краю моїм думкам і мріям...»; К. Поліщук «Мої маки», «Я знаю», «Не буди» та ін.; О. Слісаренко «Жаждиві кораблі», «Бій»; О. Соколовський «Пісні боротьби і кохання»; Г. Чупринка «Поезія», «По звуку»; М. Терещенко «Дев'ять поетичних творів».

Переклади: Е. Верхарн «Шляхи» (переклад В. О'Коннор-Вілінської); Й. Гете «Фауст» (переклад М. Улезка).

Науково-публіцистична література: Б. Ч. «Туркестан в поезії Шевченка»; О. Алешо «Ф.К. Вовк»; О. Ковалевський «Микола Вороний»; Г. Коваленко. Відгук на книгу С. Венгерова «Критико-биографический словарь русских писателей (от начала русской образованности до наших дней)»; Л. Падалка «Олександр Олександрович Русов у спогадах земського статистика»; В. Потапенко «Право і злидні»; С. Русова «Надія Кибальчич (посмертна згадка)»; М. Старицький «Поклик до братів-слов'ян»; А. Хомик «Як відбуваються вибори на основі загального, безпосереднього, рівного і тайного права голосування?».

Листування. Адресати: редакція журналу «Наша школа»; редакція та контора газет «Рада», «Українская жизнь».

Кореспонденти: Х. Алчевська, Л. Безпалько, С. Гладиревський, М. Грушевський, Г. Добросок, В. Дорошенко, Г. Дорошкевич, О. Загірна, О. Калюжний, А. Кашченко, М. Кривгун, В. Липинський, Д. Лисиченко, П. Мальців, Я. Мамонтов, Х. Міханько, М. Могилянський, Л. Омельченко, В. Онищенко, М. Петров, С. Риндик, П. Різник, А. Руденко, Б. Саковський, О. Сачківський, П. Стебницький, К. Стороженко, К. Шкода, С. Шпота, Ю. Юрась, М. Яшек; Бібліотека наукового товариства ім. Шевченка (Львів), Білоруська видавнича спілка «Загляне сонце у

наше віконце» (Петербург), видавництва «Ілюстрована Україна» (Львів), «Рідна хата» (Полтава), Книжковий магазин та друкарня Г.І. Маркевича, Книжковий магазин товариства Н.П. Карабасникова, Українська книгарня і кустарний базар у Петрограді, Українська книгарня (Канада), Подільське українське товариство «Просвіта», Київська поштова контора, Театральна бібліотека С.Ф. Рассохіна, Українське земляцтво при Московському університеті.

Лит.: Федченко П.М. «Літературно-науковий вістник» // Українська літературна енциклопедія. – К., 1995. – Т. 3. – С. 210.

І.В. Клименко

Ф. 112. АРХІВ ТА ЗІБРАННЯ ІСТОРИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ РЕДАКЦІЇ ЖУРНАЛУ «КИЕВСКАЯ СТАРИНА»

322 од. зб., 1886–1909 рр.

Щомісячний історико-етнографічний і літературно-художній журнал «Киевская старина» («КС») виходив у Києві протягом 1882–1907 рр. (останній рік – українською мовою, під назвою «Україна»); мав 94 номери. Часопис постав з ініціативи Ф. Лебединцева і був неофіційним органом Старої громади. Серед засновників – О. Лазаревський, О. Левицький, В. Антонович, П. Житецький. Редактори та видавці – Ф. Лебединцев (1882–1887), О. Лашкевич (1888–1889), Є. Ківлицький (1889–1892), В. Науменко (1892–1907). Членами редакційного комітету були М. Лисенко, І. Нечуй-Левицький, В. Горленко, М. Стороженко, В. Щербина та ін. Фінансову підтримку журналу надавали Г. Галаган та В. Смиренко.

У часопису друкувалися твори П. Гулака-Артемовського, Т. Шевченка, Ганни Барвінок, М. Старицького, Л. Яновського та ін.; праці фольклористів та етнографів – І. Франка, І. Манжури, М. Лисенка, П. Житецького, В. Милорадовича, О. Русова, М. Сумцова, В. Ястребова та ін.; літературну критику представляли Д. Багалій, Б. Грінченко, В. Науменко, М. Петров, І. Франко.

Частина документів архіву часопису надійшла до відділу рукописів ВБУ в 1930-ті роки з бібліотеки Київського університету, частина, згідно з постановою Комісії з розподілу архівних матеріалів при Соціально-економічному відділі ВУАН, – з кафедри історії України доби торговельного капіталізму ВУАН.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Архів редакції журналу «Киевская старина»

Документи з організаційної діяльності: нотаріальна копія договору про відступлення «КС» між Ф. Лебединцевим та О. Лашкевичем (1887); свідоцтво, видане К. Гамалії про те, що він є видавцем «КС»; книга реєстрації вхідних

документів та передплатників на «КС» за 1887 р.; книга талонів на отримання «КС» в 1888 р.; адреси та прізвища передплатників «КС» (1888–1891); об'ява про передплату «КС» на 1888 р.; адресна книга позаміських та закордонних передплатників «КС» на 1890 р.; алфавітні книги передплатників; список непроданих примірників «КС», переданих до нової редакції.

Фінансові документи: розписки про отримання гонорару; записи прибутків та витрат контори «КС» (1888–1891); рахунки редакції за 1896–1897 рр.; рахунки і накладні літо-типографічного закладу Г. Корчака-Новицького (1886–1891); квитанції та рахунки магазину канцелярських товарів «Конст. Никол. Иванова»; список книг з розцінками; рахунки книжкового складу «КС» за книги, взяті на комісію та продані окремих особам, та розписки за книжки, взяті на комісію; звернення редакції «КС» до читачів.

Листування О. Лашкевича. *Адресати:* Київська губернська поштова контора, Головне управління у справах друку; *кореспонденти:* попечитель Харківського учбового округу, департамент Міністерства народної освіти, Дитятківське товариство паперових фабрик, Новозибківський повітовий предводитель дворянства; О. Востоков, П. Голубовський, О. Єфіменко, С. Ісаєвич, О. Лазаревський, П. Лебединцев, М. Лілеєв, І. Міклашевський, М. Оглоблін, Ф. Успенський.

Листування К. Гамалії. *Кореспонденти:* канцелярія попечителя Варшавського учбового округу; Г. Єсіпов.

Листування Є. Ківлицького. *Кореспонденти:* В. Горленко, Г. Житецький, І. Каманін, О. Маркевич, І. Новицький, М. Стороженко.

Листування книгарні «КС». *Кореспонденти:* А. Гладченко, М. Григорович, В. Доманицький, М. Духовський, Н. Ігнатовська, М. Каховський, Г. Коваленко, Й. Лахно, М. Лободовський, С. Могилевський, Ф. Приходько, О. Пясецький, К. Титаренко, Г. Химич, Л. Яновська.

Листування редакції «КС». *Адресати:* Київська губернська поштова контора; *кореспонденти:* редакції газет і журналів України, редакції петербурзьких газет і журналів, редакції московських газет і журналів, книжкові магазини – [Е.] Богоявленського, І. Глазунова, Л. Ізиковського, М. Оглобіна, В. Савчука, О. Суворіна; Історичне товариство Нестора-літописця; публічні бібліотеки Вільно, Воронежа, Глухова, Кам'янця-Подільського, Одеси, Ростова-на-Дону; установи Міністерства народної освіти в російських та українських губерніях; установи Варшавського учбового округу; реальне училище Кишинєва; студентські бібліотеки, товариства, літературні гуртки, громадські зібрання; Д. Багалій, О. Барсуков, П. Батюшков, В. Бержковський, К. Бестужев-Рюмін, Б. Грінченко, І. Добротворський, П. Дорошенко, П. Єременко, Г. Житецький, В. Жовніровський, Ф. Камінський, П. Кітицин, П. Короленко, М. Кропивницький, В. Левицький, Г. Левченко, А. Лященко, В. Милорадович, Я. Новицький, Л. Падалка, М. Петров, Ф. Равита-Гавронський, О. Рудченко, С. Смаль-Стоцький, Л. Старицька, М. Сумцов, А. Ханенко, Є. Чикаленко.

Матеріали редакційного портфеля: [] Лебединцев. Список ілюстрацій до липневої книжки «КС» за 188[] р.; О. Лашкевич. Опис статей в редакції «КС».

Художня література: [І. Котляревський] [уривок з «Оды кн. Куракину»], О. Лашкевич «От своих отстала, к чужим не пристала», [М. Лермонтов] «Последнее новоселье», І. Манжура «Ой час – пора нам до куреня...», І. Савченко «Пан Добровольський», [] Василько «Молодость одного из славянских героев»; [] «Чем дело началось – не помню, хоть убей...»; [] «Письмо офицера, находящегося в Киеве в карауле»; [] «Песня на кончину князя Григория Александровича Потемкина-Таврического «Малбрук на войну идет».

Публіцистика: Т. Вержбицький «Памятник зодчества прошлого столетия»; [П. Житецкий] «Несколько мыслей по поводу одной биографической заметки» (В.Г. Ляскоронского); А. Залеський «Некоторые черты быта сельской жизни в Южной Руси XVIII ст.», «Образцы старинных стихосложений»; Т. Зіньківський «Несколько слов по поводу I части малорусской грамматики Науменка»; П. Кітицин «Матеріали до історії м. Кобеляки, матеріали до історії Полтавського полку»; Г. Ласкін «К вопросу о начале христианства на Руси. Посвящается протоиерею Федору Покровскому»; [О. Лашкевич]. Нотатки про смерть прадіда та переїзд діда з Петербурга до Брахлова, нотатки з історії Київської Русі та Англії, нотатки про гуцулів, рецензія на книгу О. Лазаревського «Стародубський полк»; А. Маркевич «Беспорядки в г. Острогожске в 1682 г.»; [Ф. Міщенко] «О евреях-казаках в начале XVII в.»; проспект книги В. Горленка, П. Мартиновича «Левобережье»; Д. Онацький «Гадяч и гадячский ключ», «Из прошлого о Гадяче и Гадячской протопопии»; О. Твердохлебов «Еще к истории Скельского монастыря. Из дела южно-русского архива, состоящего при Харьковском университете», «К истории городского управления в Малороссии в XVIII в.».

Зібрання історичних документів: лист короля Сигізмунда Августа, виданий маршалку Петру Богдановичу та загородському судді Луцького повіту Гаврилі Бокші; «Аттестат, выданный Г.А. Потемкину, о принятии его в войско Запорожское низовое»; «Источники по истории России конца XVIII в.»; «Ордер командующего Малороссийским ополчением графа Гудовиевича командиру казачьего полка майору Мокиевскому»; копія листа Андрія Марковича і його дружини до сина (1724); виписки О. Лашкевича зі Стародубської актової книги 1690 р.; [Прозор, обозный литовский] «Речь императору Наполеону от депутатов Могилевской губернии».

Літ.: Грицюта М.С. «Киевская Старина» // Українська літературна енциклопедія. – К., 1990. – Т. 2. – С. 475–476.

І.В. Клименко

Ф. 251. АРХІВ ВИДАВНИЧОГО ТОВАРИСТВА «ДРУКАРЬ»

51 од. зб., 1907–1923 рр.

Видавниче товариство «Друкарь» було засноване в 1916 р. в Петрограді, а в 1917 р. перенесене до Києва разом з друкарнею і книгарнею. Товариство випускало художні твори, книжки з літературознавства і мовознавства, словники, підручники, художні листівки, видавало журнал «Наше минуле». В «Друкарі» публікувалися твори Т. Шевченка, Л. Глібова, Лесі Українки, П. Тичини, В. Кобилянського, переклади М. Зерова, В. Атаманюка, нариси О. Шахматова, А. Кримського. Директор видавництва – П. Балицький, редактор – П. Зайцев. Художнім оформленням книг займалися Г. Нарбут, Л. Лозовський. Припинило діяльність у 1924 р.

Архів Товариства надійшов до відділу рукописів Бібліотеки в 1938 р. з Народного комісаріату внутрішніх справ.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Документи з організаційної діяльності: протоколи спільних нарад Правління Товариства, засідань літературної комісії та видавничого відділу (видання «Українського Календаря», українських підручників, затвердження тем видань, розгляд запитів літературної комісії щодо видань, рецензування рукописів, пропозиції авторів про публікацію їхніх праць, розміри гонорарів); проспекти видавничих серій і матеріали до них («Бібліотека», «Українське мистецтво»); плани видань (В. Модзалевський «Галерея українських політичних смертників, емігрантів, засланих та в'язнів XVII–XVIII вв.», В. Міяковський «В шостидесятих роках», історико-літературні серії «Бібліотека «Нашого минулого», «Історія XIX віку в деталях», «Монографії про письменників», історико-мистецькі серії про українські міста, церкви, художників); звернення видавничого відділу Товариства до авторів – М. Бурачека, В. Данилевича, М. Макаренка, Ю. Михайлова, В. Прокоповича, Є. Перфецького, В. Романовського, Г. Саливона, В. Козловської, М. Біляшівського, Д. Щербаківського з пропозицією підготувати монографії, нариси на визначені або вільні теми, взяти участь у підготовці збірників; угоди з авторами – Ф. Ернстом, Б. Бутником-Сіверським, М. Макаренком, В. Петровим, В. Філатовим та іншими про написання робіт на замовлення Товариства.

Комплекс документів П. Балицького. Наукові праці П. Балицького: «Датировка рукописи – описание рукописного Евангелия XVI в.», «Історія дзвониць на Західній Україні», «Русская нумизматика», «Записи народної ветеринарії»; нариси з історії України; *щоденникові записи; спогади; листування* (1907–1910).

Комплекс документів П. Зайцева. Матеріали з літературознавства: «Москаль-Чарівник» (коментар до публікації), «І.П. Котляревський про «Енеїду», «Ювілей П. Куліша в м. Борзні», «Чутки про Г. Чупринку», «Доля Д.В. Марковича», «Тарас Шевченко», підготовчі матеріали до роботи про П.П. Гулака-Артемовського; *документи зі службової та громадсько-політичної діяльності* (1918–1919).

Матеріали редакційного портфеля: К. Деденко «Суть бытия»; «Записи народних пісень, шедрівок, зроблені І. Пономарьовим та О. Ільчевською в Херсонській, Полтавській, Чернігівській губерніях»; К. Широцький «Коліївщина»; А. Ніковський «Vita nova»; [] «Розмова про головне для життя людини»; [] «Про необхідність релігійного виховання католиків».

Лит.: Рибалко О.Л. «Друкарь» // Українська літературна енциклопедія. – К., 1990. – Т. 2. – С. 116.

І.В. Клименко

Ф. 248. АРХІВ РЕДАКЦІЇ ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО ЗБІРНИКА «ГРОНО»

33 од. зб., 1920–1921 рр.

Збірник «Гроно» – орган однойменної літературно-мистецької групи – вийшов у листопаді 1920 р. В збірнику друкувалися художні твори, мистецькі студії та хроніка, бібліографія. Серед дописувачів – Д. Загула, М. Кірнарський, Г. Косинка, В. Левандовський, М. Любченко (Кость Котка), Ю. Меженко, С. Пожарський, В. Поліщук, М. Терещенко, П. Филипович, В. Чернявська, В. Черняхівська, Г. Шкурупій. В оформленні видання взяли участь М. Кірнарський, В. Левандовський, Г. Нарбут, С. Пожарський. Перестав існувати з розпадом групи в 1921 р.

Архів надійшов до відділу рукописів у листопаді 1934 р. разом з іншими документами колишньої Комісії революційних рухів, що діяла при Соціально-економічному відділі ВУАН.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Документи з організаційно-господарської діяльності: повідомлення про створення і перші засідання групи «Гроно»; титульний аркуш і зміст збірника «Гроно»; список журналів та газет, що виходили в Києві у 1920 р.; накладна транспортно-матеріального відділу Київського раднаргоспу, видана гуртку «Гроно» для отримання паперу.

Матеріали редакційного портфеля: В. Диберт «Кілька слів про графіку»; Д. Загула «В попелі полуміння»; Г. Косинка «За земельку. (Образок з сучасного селянського весілля)»; М. Любченко «Повалений бог», «На роздоріжжі»; Ю. Меженко «Критичні й ліричні замітки на полях сторінок двох останніх книжок П. Тичини»; В. Поліщук «В революцію», «Казка для дітей старшого віку», «П'ять мініатюр», «Як дивитись на мистецтво», «Універсальна бібліотека» (рецензія на збірник «Нова українська література»), «Альманах трьох» (рецензія на книгу О. Слісаренка, М. Любченка, М. Семенка), «Євген Григоруку – «Революція» (рецензія на вірші Є. Григорука); О. Слісаренко «Лоцманська праця на Дніпрі»; М. Стасенко «Злотний лицар»; М. Терещенко «О часи», «Хліб насущний»;

П. Филипович «Гроза», «Снігова королева»; В. Черняхівська «17 рік»; Г. Шкурпій «В час великих страждань», «Ми»; []. Рецензія на поетичну творчість В. Кобилянського.

Листування: лист історико-філологічного семінару Інституту народної освіти ім. М. Драгоманова до літературного гуртка «Гроно» з проханням надсилати видання до бібліотеки семінару; лист Ю. Меженка до В. Поліщука (1920).

Літ.: Тростянецький А.А. «Гроно» // Українська літературна енциклопедія. – К., 1988. – Т. 1. – С. 502–503.

І.В. Клименко

Ф. 256. АРХІВ РЕДАКЦІЇ ЖУРНАЛУ «ДНІПРОВІ ХВИЛІ»

20 од. зб., 1904–1912 рр.

Український ілюстрований двотижневик «Дніпрові хвилі» – друкований орган катеринославської «Просвіти». Перший номер часопису вийшов у жовтні 1910 р. Видання мало національно-культурне спрямування. Організатором і співробітником журналу був Д. Дорошенко, історик, літературознавець, бібліограф, перекладач; редактором та видавцем – К. Котов, громадський діяч, член катеринославської «Просвіти». З часописом співпрацювали М. Биков, Є. Вировий, К. Гай-Шкода, О. Гладченко, Я. Жарко, Л. Жигмайло, А. Кащенко, К. Корж, Л. Біднова, І. Нечуй-Левицький, М. Новицький, Т. Романченко, С. Русова, А. Сиявський, Т. Сулима-Бичихіна, В. Тарноградський, І. Труба, І. Франко, Д. Яворницький та ін. Наприкінці 1913 р. журнал закритися.

Архів редакції надійшов до відділу рукописів у лютому 1931 р. на підставі рішення Комісії з розподілу рукописних матеріалів ВУАН.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Матеріали редакційного портфеля: Д. Дудкін «Помста», «Картка»; Г. Карандаш «Вискочка», «Баба Векла»; І. Одарченко «Арештант»; Г. Гуляйпіль «Весна іде»; П. Кармелюк «Думка»; М. Кузьменко «Різдвяне слово»; А. Худоба «Срібним колесом без обода...»; І. Туркевич «Заповіт білоруса в Малоросії» (переклад Е. Карського); І. Крилов «Пугач та Осел», «Лев та Лисиця», «Заєць на лові», «Жаба й Віл» та ін. (переклад укр. мовою П. Шані-Ківа); М. Биков «Тарасова слава», «Народная душа в творениях Т.Г. Шевченко»; Т. Митрус «Життя робітника»; [] «Товариські крамниці та інші кооперації на Україні».

Літ.: П'ядик Ю.В., Сидоренко О.І. «Дніпрові хвилі» // Українська літературна енциклопедія. – К., 1990. – Т. 2. – С. 75.

І.В. Клименко

Ф. 257. АРХІВ РЕДАКЦІЇ ЖУРНАЛУ «ДЗВІН»

3 од. зб., 1913–1914 рр.

Український літературно-науковий, мистецький, економічний та громадсько-політичний щомісячник «Дзвін» виходив у Києві протягом 1913–1914 рр. і був органом Української соціал-демократичної робітничої партії. Вийшло 19 номерів видання. Першим редактором був Д. Антонович, з 4-го номера – В. Левинський. З журналом співпрацювали Леся Українка, М. Вороний, Л. Юркевич, Д. Донцов, Х. Алчевська, А. Луначарський, О. Олесь, С. Петлюра, Н. Романович, Л. Рибалка, Ю. Сірий, П. Стах, С. Черкасенко, Г. Чупринка та ін. Літературно-художній відділ очолював В. Винниченко.

Документів про надходження архіву до відділу рукописів виявити не вдалося.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Матеріали редакційного портфеля: П. Воронін «Семінаріє ти моя!»; О. Кобець «Наборщиківі»; Е. Верхарн «Голова» (переклад укр. мовою О. Коваленка).

Лит.: Федченко П.М. «Дзвін» // Українська літературна енциклопедія. – К., 1990. – Т. 2. – С. 53.

І.В. Клименко

Ф. 253. АРХІВ РЕДАКЦІЇ ЖУРНАЛУ «БУДЯК»

7 од. зб., 1917–1918 рр.

Український ілюстрований сатиричний тижневик «Будяк» розпочав діяльність у Києві в листопаді 1917 р. Видавець журналу – Літературна спілка «Будяк», редактор – С. Паночіні.

Документів про надходження архіву до відділу рукописів виявити не вдалося.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Матеріали редакційного портфеля: літературні твори – Ю. Липа (Липенко) «Він і вона», «Пісенька», «Поради», «Наша преса»; П. Варлаам «Листопадове»; О. Бородай «Про кар'єру (практичні поради)»; рецензія на [статтю] О. Агієнка «Вільний театр» (видавництво «Шлях») (1917–1918).

Листування. Кореспонденти: І. Яковина, Ю. Зет [Западинський]; М. Сидоренко (1917–1918).

І.В. Клименко

Ф. 254. КОЛЕКЦІЯ ГАЗЕТ «БУТЫРСКИЙ ВЕСТНИК» ТА «БУТЫРСКИЙ КУРЬЕР»

9 од. зб., 1900–1902 рр.

Рукописні газети «Бутырский Вестник» та «Бутырский курьер» підготовлені студентами, ув'язненими в Бутирській тюрмі в Москві. «Бутырский Вестник» (редактор Я. Федченко) позиціонувався як газета «громадського життя, політики та літератури», «Бутырский курьер» – як «щоденне літературно-публіцистичне видання».

Документів про надходження архіву до відділу рукописів виявити не вдалося.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Рукописна газета «Бутырский Вестник» за період від 27 лютого до 5 березня 1901 р. (№ 1–4, 6, 7).

Рукописна газета «Бутырский курьер» за 5 березня 1901 р. (№ 2).

І.В. Клименко

Ф. 44. АРХІВ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ «РАДА»

913 од. зб., 1896–1918 рр.

Щоденна україномовна газета громадсько-політичного та культурно-освітнього спрямування. Засновник видання – Є. Чикаленко. Головні редактори в різні періоди – Б. Грінченко, Ф. Матушевський, М. Павловський, А. Ніковський. Секретарі редакції – С. Петлюра, В. Королів, П. Сабалдир (Майорський). Окремими відділами керували: Д. Дорошенко (огляди по Україні), М. Лозинський (закордонний відділ), Л. Старицька-Черняхівська (огляди по Росії), Г. Шерстюк (школа та виховання), М. Гіхтер (соціально-економічні справи), Б. Ярошевський, В. Липинський (польські справи). Серед членів редакції – С. Черкасенко, С. Єфремов, О. Кузьминський, О. Панасенко, Л. Пахаревський, О. Олесь, С. Васильченко, М. Вороний, В. Дурдуківський.

Газету закрито влітку 1914 р., після початку Першої світової війни.

Архів газети «Рада» надходив до відділу рукописів протягом 1930–1937 рр.

Слід зазначити, що частина архіву газети «Рада» зберігається також у ф. І (Літературні матеріали) Інституту рукопису НБУВ.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Документи з організаційно-господарської діяльності: оголошення про умови передплати на 1912–1914 рр., списки обміну виданнями і оповістками

про видання на 1910–1913 рр., списки передплатників газети «Рада», накладні бланки щоденного повідомлення, відрізнi купони переказів, відрізнi купони про надсилання гонорарів.

Листування. Адресати: Командуючий військами Київського військового округу; **кореспонденти:** гурток українців-гімназистів Харківщини, гурток імені Т.Г. Шевченка при Психоневрологічному інституті, Крайовий шкільний союз Львова, Кубанське Олександрівське реальне училище, товариство «Просвіта» у Львові, Катеринославське наукове товариство, Руське музичне товариство, Об'єднаний комітет зі спорудження в Києві пам'ятника Т.Г. Шевченкові, Чеський політехнікум у Празі, Полтавська губернська земська управа, Видавництво «Жало», редакції журналів «Южное хозяйство», «Український студент», редакція газети «19 февраля»; В. Буряченко, А. Ганкевич, Т. Грабовий, І. Демченко, В. Дмитрук, С. Донченко, В. Дорошенко, А. Животков, Д. Ісаєвич, О. Капельгородський, А. Кашенко, М. Кропивницький, В. Лотоцький, О. Новицький, О. Панченко, К. Поліщук, Г. Саливон, В. Самійленко, Г. Холодний, Г. Чупринка, М. Шаповал, Г. Шерстюк.

Матеріали редакційного портфеля: Б. Грінченко «На розпутьті»; А. Кашенко «На руїнах Січі»; К. Поліщук «День істин», «Сповідь», «Гандзя», «Ще дещо про Почаївських патріотушков»; М. Черненко «В театрі»; А. Леонтьєв «Т.Г. Шевченку»; Д. Яворницький «Розумний чоловік і його дурна жінка»; Є. Чикаленко «Розмови про мову»; В. Василенко «Вжитки селянські на Полтавщині»; [М. Войцехівська] «Проба статистичного аналізу українського національного руху по передплатницькому контингенту «Ради»; М. Мандрика «Чи варт нам шанувати Тараса Шевченка»; В.О. Піснячевський «З невських берегів»; С. Черкасенко «Незрозуміла вразливість»; А. Остапович «Омоскалення»; Скоропис-Йолтуховський «Закордонні екскурсії»; А. Шумицький «Євреї» чи «Жиди»?».

Епістолярний комплекс Є. Чикаленка. Адресати: І. Рєпін; **кореспонденти:** «Благотворительное общество издания общепользных и дешевых книг», земський банк Херсонської губернії, Харківське товариство сільського господарства, «Комитет по изданию книг для народа», Правління Полтавського товариства сільського господарства; К. Аніщенко, М. Аркас, І. Бабенко, П. Балицький, К. Бондаренко, В. Винниченко, Ф. Вовк, Б. Грінченко, М. Грінченко, М. Грушевський, В. Доманицький, В. Дорошенко, С. Єрастов, С. Єфремов, М. Левицький, В. Леонтович, Ф. Матушевський, А. Ніковський, О. Олесь, П. Пелех, В. Піснячевський, П. Саксаганський, О. Скоропис-Йолтуховський, П. Стебницький, В. Чикаленко, Г. Чикаленко, Л. Чикаленко, Ю. Чикаленко, Г. Чупринка, С. Шелухін, Г. Шерстюк, Д. Яворницький.

Лит.: Лисенко О.В. «Рада» // Енциклопедія історії України. – К., 2012. – Т. 9. – С. 89–90.

І.В. Клименко

Ф. 250. АРХІВ РЕДАКЦІЇ ЖУРНАЛУ «СЯЙВО»

61 од. зб., 1906–1914 рр.

Літературно-мистецький щомісячник. Виходив у Києві в 1913–1914 рр. Створений з ініціативи П. Ковжуна, за участю А. Терниченка, І. Стешенка, М. Біляшівського, М. Лисенка. Присвячений питанням українського мистецтва та архітектури, творчості видатних українських митців. Редактор – І. Стешенко, ілюстратор – П. Ковжун, формував видання О. Корольчук. Серед дописувачів – В. Кричевський, П. Чайка, Є. Кузьмін, А. Серeda, О. Содомора, М. Біляшівський, Д. Щербаківський, В. О'Коннор-Вілінська, В. Борецький, В. Верховинець, М. Вороний, М. Садовський, І. Стешенко, О. Олесь, М. Рильський та ін.

Документів про надходження архіву до відділу рукописів віднайти не вдалося.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Матеріали редакційного портфеля: Г. Александровський «Ноктюрн» на сцені Київського міського театру»; Д. Антонович «Обридливий волянюк», «Ювілейний альбом Шевченка», «Наші художники: Микола Бурачек», «Український художник. Микола Ге», «Україна на міжнародній венеціанській виставці», «Кам'яні баби»; М. Біляшівський «Самі собі господа», «Сталося»; [О.І. Жихарьов] «Весняні сни»; [О.] К[овальчук] «Надгробок М.Л. Кропивницькому»; В. О'Коннор-Вілінська «Сніговий баль»; Юрій Мова «Ще про театр»; Ол. Новицький «Красиви в поезії та малюнках Шевченка»; О. Сластіон «Ще не знайдені малюнки і малозвісні бюсти Шевченка»; І. Степовий «Три романи на слова Рильського та на слова Шевченка»; І. Стешенко «Національні пам'ятники, мистецтво і громадянство»; Д. Щербаківський «Суeta суeta»; нотатки про виставки, гастролі, новини з образотворчого мистецтва, археології тощо (1913–1914).

Листування. Кореспонденти: Українська книгарня «Діло», Кременчуцька українська книгарня, Катеринодарська українська книгарня; С. Авсенев, В. Буряченко, Г. Дорошенко, І. Забаштан, О. Карпінський, О. Корольчук, Н. Косач, К. Моценко, М. Нотайчук, О. Попель, І. Яструбецький та ін. (1906–1915).

Лит.: «Сяйво» // Українська радянська енциклопедія. – К., 1963. – Т. 14. – С. 216.

І.В. Клименко

Ф. 247. АРХІВ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ «ВОЛЯ»

65 од. зб., 1917–1919 рр.

Щотижнева україномовна газета, орган бюро ЦК Української соціал-демократичної робітничої партії. Виходила в Києві від 9 липня до 10 вересня 1917 р. Головний редактор – Б. Мартос.

Документів про надходження архіву до відділу рукописів виявити не вдалося.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Документи з організаційної діяльності: облікова книжка розповсюдження газети, списки адрес та окремі адреси передплатників газети, відрізні купони від переказів на передплату газети.

Листування

Офіційне листування. *Адресати:* лист редакції газети «Воля» до чернігівського губернського комісара з проханням надіслати адреси волосних та сільських комітетів; *кореспонденти:* Українське товариство «Просвіта», Виконавча рада українців, Комітет української соціал-демократичної робітничої партії, Національний відділ при Міністерстві внутрішніх справ, Подільське українське товариство «Просвіта», полкова Українська рада 180-го пішого Виндавського полку, президія Української ради 420-го пішого Сердобського полку, прес-бюро при Українській Центральній Раді, редакція журналу «Шлях», ротний комітет 46-ї роти 49-го піхотного запасного полку, Сквирське українське товариство «Просвіта», Українська книгарня «Діло», Комітет Харківської організації Української соціал-демократичної робітничої партії, Харківська повітова земська управа.

Приватне листування. *Кореспонденти:* Т. Буженко, [] Вагнер, А. Відибіда, С. Гребенюк, Ф. Дубовий, В. Запорожець, Я. Зозуля, М. Квасниця, В. Кравчук, Д. Кулик, [] Кустгін, П. Кучеренко, М. Лаврів, П. Лантушенко, П. Липченко, Г. Майноха, Н. Малеча, М. Мастика, Г. Матюха, [] Могилко, Ф. Мірошніченко, А. Мицьвік, Г. Нестеровський, М. Омельченко, Л. Пискун, І. Пляшник, М. Попович, О. Потоцький, Я. Роцепей, Я. Ришкевич, Я. Ручно, О. Стеса, Р. Сугак, С. Удовенко, Л. Уманський, Г. Фельдшер.

Листування інших установ: Київська поштова контора – бюро Української соціал-демократичної робітничої партії.

О.П. Бодак

Ф. 252. АРХІВ РЕДАКЦІЇ ЖУРНАЛУ «РІДНИЙ КРАЙ»

71 од. зб., 1869–1915 рр.

Політичний, економічний та літературний тижневик. Виходив у Полтаві від кінця 1905 до 1907 р. Ініціатор, перший видавець і редактор – М. Дмитрієв, співредактори – Панас Мирний та Г. Коваленко. Серед авторів – Олена Пчілка, Х. Алчевська, О. Коваленко, І. Нечуй-Левицький, Д. Дорошенко та ін. З 16-го випуску заборонений урядом. Після переїзду до Києва та зміни політичних поглядів з національно-демократичних на конституційно-демократичні виходив майже 10 років. Від 1915 до 1916 р. публікувався російською мовою. Головний редактор у Києві – Олена Пчілка. Серед співробітників – Панас Мирний, І. Нечуй-

Левицький, Леся Українка, А. Кащенко, Г. Шерстюк, Д. Яворницький, О. Олесь, П. Тичина, Л. Пахаревська, П. Капельгородський та ін.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Документи з організаційної та фінансової діяльності: свідоцтво Київського губернатора від 10 березня 1915 р., видане О.П. Косач, про право публікувати в Києві журнал «Рідний Край»; лист Товариства торгівлі творами друку «Контрагент печати» до редакції журналу про грошові розрахунки за надсилання журналу.

Матеріали редакційного портфеля: М. Мандрика «Уб'ю брата», «Хлопчик і воронне»; П. Дальній «На зорі»; Гр. Квасницький «Колискова пісня»; [Гриценко] «Йдучи степом заморився»; І. Левченко «Умер нещасний, вже не буди», «З нивою на волю», «Осінь підходе...»; А. Машедонський «Вивчар»; А. Панасенко «В тюрми»; Ф. Полтавець «В годину суму»; С. Слісаренко «До України»; О. Снісарь «Обіцявсь я бути братом», «В осені»; В. Тарноградський «Доле журливая...», «Замовкни, співець-чародіє»; О. Хижняк «Вірші, пісні й думи»; народні пісні, записані В. Дашкевичем; Х. Алчевська «До статті д. Немо»; М. Третяченко «Над свіжою могилою М.Л. Кропивницького (про «малоросійські» трупи)», «Гетьман П. Дорошенко в історії і літературі».

Листування. Кореспонденти: І. Барах, А. Бойко, С. Воропай-Сивий, Д. Головчук, Л. Кобилянський, О. Кравченко, Д. Міллер, П. Нечипоренко, Л. Твердохліб, Д. Уманець та ін.; **листу з віршами:** М.І. Божко, Г. Горбатенко, А. Карпенко-Гай, С. Момот, Ю. Нечоса, М.С. Письменний, []. Татарин та ін.

Лит.: «Рідний Край» // Українська радянська енциклопедія. – К., 1963. – Т. 12. – С. 262–263.

І.В. Клименко

Ф. 245. АРХІВ РЕДАКЦІЇ ЖУРНАЛУ «ЖИТТЯ Й РЕВОЛЮЦІЯ»

403 од. зб., 1907–1937 рр.

Щомісячний літературно-художній і громадсько-політичний журнал. Виходив у 1925–1934 рр. в Києві, з 1932 р. – як орган Федерації радянських письменників України, з 1933 – як орган Оргкомітету Всеукраїнської спілки радянських письменників. Редактори – О. Дорошкевич, І. Лакиза, М. Терещенко, Є. Черняк та ін. Серед авторів – Б. Антоненко-Давидович, М. Бажан, С. Васильченко, О. Влизько, М. Вороний, М. Драй-Хмара, Д. Загула, М. Зеров, М. Івченко, Є. Кирилюк, Г. Косинка, Іван Ле, Ю. Меженко, В. Мисик, Є. Плужник, М. Рильський, С. Склярєнко, Л. Смілянський, Ю. Смолич, В. Сосюра, Д. Фальківський, П. Філіпович, М. Черемшина, Ю. Яновський, Г. Шкурупій та ін.

Архів надійшов до відділу рукописів з Київської філії Інституту літературознавства ім. Т. Шевченка у 1934 р.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Документи з організаційної-господарської діяльності: протоколи засідань редакційної колегії в справі видання журналу (1924–1925); відомості про виплату авторського гонорару (1928); список письменників – представників різних літературних течій (1928); лист []. Рублевського до бібліотеки ВУАН про передачу архіву журналу «Життя й революція» (б. д.); колективна заява до адміністрації Селянського Будинку з проханням опалювати читальню (1921).

Матеріали редакційного портфеля

Літературні твори: В. Петров «Костомаров і Аліна»; П. Саксаганський «По шляху життя»; Б. Антоненко-Давидович «Смерть», «Небо над головою», «Печатка»; Я. Качура «Чад»; С. Бен «Вони знали»; С. Васильченко «Вітер»; М. Галич «Весною»; О. Горенко «Ворог в тилу»; С. Жигалко «Коло»; М. Кутинський «Остання видра»; Ю. Мартич «Історія однієї подорожі»; К. Поліщук «Людина й собака»; О. Слісаренко «Мій брат», «Позолочене оливо»; Ю. Смолич «Мова мовчання»; В. Стеблик «Уламок хрясавого»; Б. Тенета «Безробітний»; А. Харченко «Зустріч у Луврі»; Ю. Шовкопляс «Під час спочинку»; І. Багряний «Цукроварня»; А. Вістяк «Повія»; А. Олійник «Земля»; М. Рильський «Сашко»; В. Сосюра «Мазепа»; В. Агаманюк «Жалібна трембіта»; І. Багряний «Братська могила», «Сновії»; М. Бажан «Моєму другові», «Залізнякава ніч»; М. Булатович «Крик», «Рондель», «Будні»; В. Вер «Резерви», «Татари»; І. Вишневий «На передмісті», «Електродні»; О. Влизько «А в мене радість», «Але ж, бува», «Бруд», «В небі сині кручі», «Буденне море», «Лірика з вагону», «Парубецьке»; Марко Вороний «Арія коламарів», «Балада про розтратника», «Яса», «Персей та Андромеда»; О. Гай «Чабан», «Червона гута»; Л. Гребінка «Перебої серця», «Гей, засипало листя шляхи»; М. Драй-Хмара «Ведмідь-гора», «Лебеді», «Провесінь»; Ю. Дубков «Дві фантастики», «За Київ», «Праця – боротьба»; Д. Загула «Вечірне», «Осінній мотив»; Ю. Зоря «Нічне», «Робкор – поетові», «Серце – на буксир»; С. Кокот «Білі котики», «Осінні пісні»; Г. Коляда «Бентежні марива», «Дзюгнуло сонце березовим травнем», «Ламаються звуки як скло»; О. Лан (К. Коршак) «Межі», «Містечко», «На розі», «Хліб»; Май-Дніпрович (Д. Майборода) «Не сходи, сонце»; Ф. Малицький «Золочені ранки», «Над морем сидів одиноко»; В. Мисик «Дахи накриті снігом», «І тундри, і болота, і сніги»; А. Олійник «Веселка – дівчина селянка», «Рік 1923»; Т. Осьмачка «Жук», «Містерія», «Розкрила небо Україна»; К. Поліщук «З пісень безпритульного»; М. Рильський «Поки вмру – світитиме сонце»; В. Сніжин «На Дніпрельстані», «На скелях», «Урожай»; О. Сорока «Будуємось», «Кипариси, кипариси – тінь...», «Місто встає»; В. Сосюра «В небі тане дзвін», «Живеш уривками, зненацька», «Осінь», «Сад», «Тебе любив...», «Україно моя!»; М. Терещенко «Візія», «Мовчить країна»; А. Турчинська «В лісі», «Останній бій», «Я чую стогін»; П. Филипович «Напівосінній дощ надвечір», «Гурзуф»; М. Шеремет «В горах», «Думи», «Монолог»; Г. Шкурупій «Хай собі»; М. Шульга-Шульженко «Моя весна в боях погасла», «Над ставом», «Я шукаю»; Н. Забіла «З Бодлера»; Гаджі Сеїд-Азім Шірвані «О серце, дорогу залиш до мечеті...», «Доки келих тримаєш в руці вина...», «Чом увесь час сидиш на рогожці, ваїзе?» (переклад Г. Коляди).

Літературознавство, публіцистика: І. Айзеншток «Потебня і ми»; Б.Д. Антоненко-Давидович «На шляху до легкої слави»; О. Влизько «Останній з Могікан»; П. Горещкий «Про правовимову або орфоєпію літературної мови»; Д. Донцов «Поезія індивідуалізму (Леся Українка)»; О. Дорошкевич «Ще слово про Європу (До нової дискусії на стару тему)»; Д. Загула «Дорога до мети (Поезія Миколи Терещенка)»; М. Зеров «З нових літературних публікацій», «З сучасної української прози», «В справі віршованого перекладу»; В. Кушнір «Виборча реформа для Галичини», «Неопанславізм», «Новий замах на виборчу реформу в Австрії»; П. Мельник «Фактаж в українській літературі»; Б. Навроцький «Як будеється прозовий літературний твір? Ч. 1. Загальні основи збудування літературних творів»; П. Одарченко «Новознайдені недруковані поезії Лесі Українки»; В. Петров «До дискусії про Сквороду», «Сучасна література про сучасне село»; К. Славинський «Об одном забытом участке»; С. Щупак «Українська марксівська критика»; Б. Якубський «Поетична творчість Миколи Вороного (з приводу 35-ліття літературної діяльності)», «Спадщина Лесі Українки»; Г. Яковенко «...Вивчаючи історію...»; [О. Дорошкевич] «Мистецька трибуна»; [Я. Савченко] «Без стилю й великої теми (критичні нотатки про Я. Кочуру)»; Є. Кирилюк «До проблеми класовості Шевченка».

Рецензії: М. Бажана на художній фільм О.П. Довженка «Звенигора»; А. Вадиміва на оповідання Д. Тася «Ведмеді танцюють»; О. Копиленка на роман Д. Гольберга «Народжується місто»; Д. Гуменної на повість С. Складенка «Матрос Ісай»; Р. Заклинського на I том творів Б. Грінченка, на твір М. Зерова «Сонячна машина», на дослідження А. Музички «Марко Черемшина», на мемуари Л.М. Жемчужникова «Мои воспоминания из прошлого»; Є. Кирилюка на оповідання І. Срезневського «Майоре, майоре», на новелу О. Кобилянської «Ніоба»; П. Колесника на повість А. Турчинської «Смок», на збірку «Колгоспівські лани»; І. Лакизи на повість Б. Тенети «Гармонія і свинушник»; А. Лебеда на критико-біографічний нарис І. Лакизи «М. Коцюбинський»; Г. Майфета на твори Н. Забіли «Далекий край» та О. Слісаренка «Байда»; П. Мельника на поезії В. Поліщука «Зеніт Людини»; О. Полторацького на поезії В. Поліщука «Козуб ягід», на повість О. Донченка «Золотий павучок»; П. Рудіна на видання «Записки крепостного актера М. Щепкина»; Я. Савченка на твори В. Мисика «Трави» та Т. Осьмачки «Скитські вогні»; П. Филиповича на твір І. Котляревського «Енеїда»; Б. Якубського на твір Г. Майфета «Природа новели» та на поезії О. Влизька.

Листування. Кореспонденти: Б. Антоненко-Давидович, В. Березіна, М. Зеров, М. Садовський, Ю. Смолич, В. Сосюра, Хвиля (В.Г. Паустовський); **еністолярій** М. Вороного до М. Коцюбинського; []. Кирнавського, []. Левандовського до В. Поліщука; П. Любченка до В. Підмогильного.

Літ.: Крижанівський С.А. «Життя й революція» // Українська літературна енциклопедія. – К., 1990. – Т. 2. – С. 206.

І.В. Клименко

Ф. 259. АРХІВ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ «НАРОДНА ВОЛЯ»

22 од. зб., 1917–1918 рр.

Щоденна україномовна газета, орган ЦК Всеукраїнської ради селянських депутатів, згодом орган ЦК Української селянської спілки. Виходила в Києві та Кам'янці-Подільському від 31 травня 1917 р. до 14 листопада 1918 р. Вміщувала статті з громадсько-політичної, соціально-економічної, культурно-просвітньої та кооперативної тематики. Редактори – М. Ковалевський, К. Поліщук, С. Пилипенко.

Документів про надходження архіву до відділу рукописів виявити не вдалося.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Матеріали редакційного портфеля: М. Вороний «Коли ти любиш рідний край...»; О. Журлива «Звідкіль пришли і як посміли...»; С. Пилипенко «Учень», «Щастя»; Г. Чупринка «Вільна Громадянка», «Рідні мотиви», «Розвага»; В. Сивенький (В. Самійленко) «Розмови»; М. Бессонов (кол. єпископ Никон) «Державний український театр», «Заседание Киевского Религиозно-философского общества»; М. Габрюк «Чого душа дійсного українця вимагає й чим вона боліє»; Л. Герман «Народное призрение на Украине»; І. Пугач «Хазяїн» і «гості»; Христинюк «Велика перемога», «Чергове засідання»; Х. Майстренко «Миру!», «Румунське»; [] «Оборона рідного краю»; [] «Свято».

Листування. Кореспонденти: Генеральний секретар народної освіти Української Центральної Ради; Ф. Швець, член Української Центральної Ради.

О.П. Бодак

Ф. 255. АРХІВ РЕДАКЦІЇ ЖУРНАЛУ «ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ»

14 од. зб., 1919–1924 рр.

Український громадсько-політичний, літературно-художній і науковий щомісячник. Виходив у 1923–1936 рр. в Харкові. В січні 1931 р. став органом Федерації об'єднань радянських письменників України. Редактори журналу в різні часи – Г. Гринько, О. Шумський, В. Затонський, М. Яловий, Микола Хвильовий. Секретар редакції перших років – Ю. Озерський. Серед дописувачів – М. Черняхівський, В. Чередниченко, Ю. Будяк, П. Капельгородський, Н. Романович-Ткаченко, Х. Алчевська, В. Стефаник, О. Кобилянська, Н. Кобринська, М. Черемшина, П. Тичина, М. Рильський, В. Сосюра, А. Головка, Остап Вишня, М. Куліш, М. Бажан, О. Копиленко, Ю. Яновський, Д. Яворницький, Д. Багалій, М. Возняк.

До відділу рукописів архів надійшов у 1934 р.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Документи з організаційної діяльності: протоколи засідань журі конкурсу на кращий літературний твір, організованого видавництвом «Червоний шлях» (1925).

Матеріали редакційного портфеля: І. Врона «Молодь, танці і проблема естетичного виховання» (1920-ті рр.), В. Поліщук «Гнат Михайличенко» (1919), «Мелодії життя і душі», «Коли сонце красне» (1920-ті рр.); М. Чернявський «Устань і йди» (б.д.); М. Терещенко «Божа харя» (1920-ті рр.); В. Сосюра «1917 р.» (1919); В. Ярошенко «День», «Ніч», «Однаково, байдужно і безжурно» (1919); І. Фесенко «Події 9 січня 1905 р.» та ін. поезії (1928–1930); Veto «По школах пластичного мистецтва м. Києва» (1923).

Літ.: «Червоний шлях» : громадсько-політичний і літературно-науковий місячник (1923–1936 рр.) (на матеріалах фонду «Рідкісна книга»). – Івано-Франківськ, 2011.

І.В. Клименко

**КОЛЕКЦІЇ
РУКОПИСНИХ КНИГ ТА
ДОКУМЕНТАЛЬНІ ЗІБРАННЯ
ІНСТИТУТУ РУКОПИСУ**

КОЛЕКЦІЯ «ГОГОЛІАНА»

Ф. 324, 543 од. зб.; ф. 310, № 58–63, 134; ф. III, № 9003, 9044, 53199–53203, 1818–1984 рр.

Рукописна «Гоголіана» започаткована в 1919 р. з придбанням Бібліотекою в В.Я. Головні архіву Гоголів-Яновських, який збирався і зберігався прадідом, дідом та батьками М.В. Гоголя і деякий час знаходився в сім'ї його молодшої сестри Ольги Василівни (за чоловіком – Головні), а після її смерті (1907) перейшов до її сина Василя Яковича. Архів складався з родинних, актових та майнових документів, матеріалів господарчого змісту та листування різних осіб.

У 1934 р. до Бібліотеки разом з іншими документами Ніжинського педагогічного інституту надійшли рукописи творів М.В. Гоголя, подаровані свого часу Ніжинському ліцею Г.О. Кушелевим-Безбородьком, архіви Полтавського повітового училища, Ніжинської гімназії вищих наук та документи Гоголівського музею при Ніжинському історико-філологічному інституті.

Архівні документи повітового училища та гімназії належать до періоду з 1818 по 1828 р. – років навчання в них М.В. Гоголя. Серед матеріалів, придбаних Г.О. Кушелевим-Безбородьком, – рукописи творів М.В. Гоголя «Мертвые души», «Игроки», «Тяжба», «Лакейская», «Театральный разъезд» та 32 листи письменника до М.Я. Прокоповича. Ніжинський історико-філологічний інститут кн. Безбородька у 1875 р. придбав 24 листи та дві записки М.В. Гоголя, адресовані М.О. Максимовичу, а в 1876 р. разом з бібліотекою С.П. Шевирьова була придбана книга «Выбранные места из переписки с друзьями» (СПб., 1847) з автографом М.В. Гоголя. Відомий критик С.І. Пономарьов подарував інституту рукопис комедії Джованні Жіро «Дядька в затруднительном положении» в перекладі з італійської М.В. Гоголя (1840); у 1902 р. студент П.А. Молдавський – лист М.В. Гоголя до І.І. Барановського; 11 січня 1911 р. Є.А. Гіжицька – лист М.В. Гоголя до батьків – Василя Опанасовича та Марії Іванівни (1821).

Гоголівський музей при Ніжинському історико-філологічному інституті був заснований у 1908 р. Його експонатами стали книги, картини, документи, що мали відношення до М.В. Гоголя та його оточення.

У 1934 р. у Всенародній бібліотеці України була започаткована окрема колекція «Гоголіана». Наукове опрацювання колекції і координація з наповнення фонду поклалися на О.А. Назаревського. Схема колекції, розроблена ним, включала кілька груп документів: «Автографи М.В. Гоголя», «Рукописні матеріали про М.В. Гоголя», «М.В. Гоголь у друкованій мемуарній літературі», «Друковані твори М.В. Гоголя», «Друковані твори про Гоголя та його твори», «Бібліографічні покажчики гоголівської творчості».

У липні 1936 р. розпочалася передача з усіх відділів та секторів Бібліотеки до колекції «Гоголіана» документів, що стосуються М.В. Гоголя. Цього ж року дирекція Бібліотеки порушила питання перед Президією АН УРСР про надання

їй права зосередити в колекції «Гоголіана» всі документи М.В. Гоголя та матеріали про нього, які зберігалися в архівах, музеях, бібліотеках та інших установах України.

16 вересня 1948 р. відділ рукописів отримав від історико-культурного заповідника «Кієво-Печерська лавра» 5 листів М.В. Гоголя до батьків. Цього ж року на зведену колекцію «Гоголіана» було складено інвентарний опис, що нараховував 1494 од. зб.

Автографи М.В. Гоголя, які зберігалися у відділі рукописів, свого часу були описані М. Сперанським, В. Шенроком та іншими науковцями, проте ці описи не були досконалими. У 1953 р., до сторіччя від дня смерті М.В. Гоголя, співробітником відділу рукописів Й.В. Шубинським був складений новий опис, згідно з яким документи були поділені на художні твори, листи М.В. Гоголя, інші документи.

У 1961–1962 рр. книги з колекції «Гоголіана» повернули до відділу вітчизняного комплектування Бібліотеки, а в 1966 р. було вирішено повернути й рукописні документи на свої колишні місця до відповідних фондів відділу рукописів, зокрема до ф. II, ф. III та ф. 310, з яких свого часу вони були вилучені.

Таким чином, у колекції «Гоголіана» (ф. 324) залишилися частина рукописів з бібліотеки Ніжинського педінституту та Гоголівського музею, справи Полтавського повітового училища за 1818–1819 рр., статут та журнали конференцій Ніжинської гімназії вищих наук князя Безбородька, доповідні викладачів, списки учнів, відомості про навчання тощо – загалом 438 од. зб. У 1996 р. до ф. 324 було приєднано ще понад 100 од. зб., зокрема листи М.В. Гоголя до батьків, Г.І. Висоцького, В.І. Білого, особисті документи (свідоцтво про народження, паспорт на право подорожувати по святих місцях, подорожня на проїзд від Москви до Полтави), копії творів письменника, їхні редакції, портрети М.В. Гоголя та його рідних. Частина документів стосується встановлення погруддя М.В. Гоголя в м. Ніжині, створення Гоголівського музею при Історико-філологічному інституті князя Безбородька тощо.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Літературні твори М.В. Гоголя: «В какое время делаются славяне известны истории...» (1820-ті рр.), «Выбранные места из переписки с друзьями» (1847), «Авторская исповедь (Повесть моего авторства)» (1850-ті рр.), «Мертвые души. Т. II, пять разделов» (1850-ті рр.), «Мертвые души. Ч. I» (1853), «Мертвые души. Ч. II» (1853), «Сочинения Н.В. Гоголя. Издание 15-е. Т. 12. Приложение к журналу «Нива» на 1900 г.» (1900), «Тарас Бульба» (1939).

Біографічні матеріали М.В. Гоголя: свідоцтво про народження М.В. Гоголя-Яновського (1821); свідоцтво Полтавської медичної управи, видане М.В. Гоголю про щеплення від віспи (1821); звернення М.В. Гоголя до Ліцею кн. Безбородька з проханням видати йому свідоцтво про навчання (1828); паспорт, виданий М.В. Гоголю міністром внутрішніх справ на право подорожувати святими місцями (1847); подорожна, видана М.В. Гоголю за наказом імператора Миколи I на право проїзду від Москви до Полтави (1851); підписні листи, рахунки, квитанції,

креслення, звітна документація Комітету в справі спорудження погруддя М.В. Гоголя, листування з різними установами тощо (1880–1882); положення про Комітет зі збирання коштів на спорудження пам'ятника М.В. Гоголю в Києві (1910) та ін.; програми святкування 100-річного ювілею від дня народження М.В. Гоголя в різних установах, зокрема літературно-музичний вечір «Лиги образования», вечір пам'яті в Університеті св. Володимира, програма вистав Музично-драматичного товариства (1909) тощо.

Листи М.В. Гоголя. Адресати: батьки – М.І. та В.О. Гоголі (1821); Г.І. Висоцький (1827); Є.П. Репніна (1834).

Комплекс документів Полтавського повітового училища: рапорти, прохання, атестати, свідоцтва, грамоти, відомості про учнів училища, серед яких зазначений М.В. Яновський (Гоголь), реєстри виданих книг тощо (1818–1819).

Комплекс документів Гімназії вищих наук кн. Безбородька: діловодні та господарські документи гімназії, зокрема про фінансування гімназії та її утримання, виховання учнів, опис приміщення, меблів, посуду тощо (1820–1822); свідоцтва про народження та освіту вихованців, розклад навчань у гімназії (1820–1827); журнали конференцій гімназії за 1821–1825 рр., в яких, з-поміж іншого, відомості про навчання та поведінку М.В. Гоголя; прохання та списки вихованців, свідоцтва, атестати, листування (1822); статут гімназії (1825); відомості про навчання та поведінку учнів гімназії за 1824–1828 рр.; рапорти професорів гімназії з приводу «вольномумства» (1827); книга запису придбаних навчальних посібників для гімназії (1828–1833).

Комплекс документів Гоголівського музею при Історико-філологічному інституті кн. Безбородька: нотатки П.О. Заболотного про організацію та відкриття Гоголівського музею (1909); список документів, придбаних музеєм (1909–1911); документи про заснування Гоголівського музею, подяки за пожертви тощо (1909–1911); пам'ятна книга Гоголівського музею (1909–1918); лист Історико-філологічного інституту кн. Безбородька П.О. Заболотному з повідомленням про передачу архівних справ Полтавського повітового училища за 1819 р., про правила зберігання рукописів М.В. Гоголя (1910); список автографів М.В. Гоголя, видань його творів та літератури про нього, архівних документів, що надійшли з бібліотеки Історико-філологічного інституту кн. Безбородька тощо (1910); листування П.О. Заболотного з різними особами, зокрема з М.М. Бережковим, В.В. Даниловим, С.М. Дієвським, В.П. Жадкевичем, М.В. Зарецьким та з іншими, з приводу Гоголівського музею (1910); листи від книжкових складів, редакцій журналів та газет до Гоголівського музею з повідомленням про надсилання гіпсового погруддя М.В. Гоголя, книг про нього та газет, а також рахунків тощо (1909–1910).

Матеріали інших осіб: О.С. Грузинський «Н.В. Гоголь. Издание П.А. Кулиша» (1857); [] «Мертвые души». Сцени з 5-ти картин (1877); газетні вирізки про життя та творчість М.В. Гоголя (1899–1984); В.Ф. Леонідов-Квєцінський «Вий. Фантастическо-драматические картины в 6-ти действиях» (1901); О. Тарновський «Николай Васильевич Гоголь» (1909); Д.І. Багалій. Промова на відкритті пам'ятника М.В. Гоголю у Харкові (1909); В. Лашенко «Ночь в Васильевке. Памяти

Н.В. Гоголя (1809–1909)» (1909); В. Нікітська «Памяти Николая Васильевича Гоголя. 20 марта 1909 г.» (1909); О. Бузина «Тарас Бульба» Гоголя. Реферат студента III курса» (1913); календарі з портретами М.В. Гоголя та малюнками до його творів (1927–1952); [] «Исповедь Гоголя» (б. д.); відбиток печатки М.В. Гоголя, яка зберігається в Державному літературному музеї в Москві (б. д.).

Листування інших осіб: С.Т. Аксаков до М.О. Максимовича [1840-ві рр.]; М.М. Бережков до П.О. Заболотного (1909); О. Білозерський до В.І. Шенрока (1897); Г.В. Гоголь до П.О. Куліша (1887–1888); М.І. Гоголь-Яновська в Гімназію кн. Безбородька (1827); Г.В. Гоголь-Яновська до П.О. Куліша (1887–1888); С.М. Дієвський до П.О. Заболотного (1909); []. Зуйченко до П.О. Куліша (1885); П.О. Куліш до П.Ф. Глібової (1860); П.О. Куліш до В.І. Шенрока (1886–1896); В. Тарновський до П.О. Куліша (1896); Є.Г. Сальяс до М.О. Максимовича (1852); О. Сомов до М.О. Максимовича (1831).

Ілюстративні матеріали: ілюстрації до біографії та творів М.В. Гоголя (вирізки з журналів) (1879–1908); портрет М.В. Гоголя П.А. Каратишного 1835 р. (1883); автопортрет М.В. Трушковської (уродженої Гоголь) (1890-ті рр.); портрет О.В. Головні (уродженої Гоголь) (1890-ті рр.); власноручні малюнки М.В. Гоголя до «Ревізора» (вирізки з журналу «Царь-колокол») (1909); портрет М.В. Гоголя (гравюра з малюнка олівцем О.А. Іванова 1847 р.) (1940).

Лит.: М. Сперанский. Описание рукописей библиотеки Историко-филологического института князя Безбородко в г. Нежине. – М., 1900–1905. – Т. 1–4; И.В. Шубинский. Описание автографов Н.В. Гоголя. – К., 1952. – 52 с.

О.П. Степченко

Ф. XVIII. ПРИЛБИЦЬКИЙ РОДОВИЙ АРХІВ ШЕПТИЦЬКИХ. КОЛЕКЦІЯ ДОКУМЕНТІВ З ЦЕРКОВНОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

609 од. зб., 1384–1943 рр.

Архівний фонд містить два рукописних комплекси: перший – колекція історичних документів з Прилбицького родового архіву Шептицьких, Національного музею у Львові, Архіву історії Унії, Львівської Греко-Католицької консисторії та другий – особистий архів митрополита Галицького й архієпископа Львівського Андрея Шептицького (1865–1944).

Документи з родового архіву Шептицьких ідентифіковано за штампом архіву їхнього родового маєтку в Прилбичах – «Archiwum Przyłbickie». Попри давність окремих актів, оформлення архіву в Прилбичах відбувалося вже після 1876 р. – надання Шептицьким графського титулу, однак точний час постановня архіву невідомий. Переважна більшість документів архіву графів Шептицьких була знищена загоном НКВС восени 1939 р.

Інша частина колекційного зібрання архівного фонду пов'язана з громадською та культурницькою діяльністю Андрея Шептицького, зокрема стосується заснованих з його ініціативи у Львові Національного музею (1905 р.) та Архіву історії Унії (діяв упродовж 1928–1939 рр.). До зібрань цих осередків увійшли матеріали з різних львівських архівів, зокрема численні документи Львівської Греко-Католицької консисторії.

Після 1939 р. рукописні колекції Національного музею та Архіву історії Унії зберігалися переважно в митрополичих палатах на Святоюрській горі, звідки вже після смерті митрополита Андрея їх частину могли перевезти до Історичного архіву Львова разом з архівом Греко-Католицької консисторії. Ці документи склали пізніше фонди № 201 (Греко-Католицька митрополича консисторія) та ф. 408 (Греко-Католицький митрополичий ординаріат) у Центральному державному історичному архіві України у м. Львові.

Другий комплекс ф. XVIII складається із близько 60-ти документів 1900–1943 рр. – типових канцелярських паперів, зокрема організаційно-правових, та документів приватного характеру, що стосуються роботи різних установ на територіях Західної України та особисто діяльності митрополита Андрея.

Київська частина документів – це рештки більшого зібрання, біля витоків якого були митрополит Андрей та львівські церковні архіви. Невідомі ані час і умови формування цієї частини, ані час надходження матеріалів до Бібліотеки. На думку сучасного дослідника І. Скочиляса, в 1945–1946 рр. у Львові була створена збірка з найбільш інформативних, на думку фахівців з НКВС, документів Львівської Греко-Католицької консисторії, Архіву історії Унії, приватного архіву митрополита Андрея та родинної колекції Шептицьких у Прилбичах «як доказова частина до запланованих комуністичним режимом гучних процесів супроти УГКЦ»¹, і ця збірка була вивезена до Києва й передана згодом до АН УРСР. Більшість матеріалів, що раніше теж могли входити до складу перерахованих джерел початкового формування архіву, зберігаються й надалі у зазначених львівських фондах.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Колекційні матеріали

Документи з Прилбичького архіву Шептицьких. Засвідчувальні майнові документи: дарчі майнові документи, фундуші та ерекційні грамоти на церкві, привілеї на землі й права, рішення про розмежування земель (XIV–XVI ст.); документи, що стосуються майнових справ монастирів, духовенства та світських осіб: договори про оренду й землеволодіння, контракти, акти земських судів, виписи з гродських книг; мапи, плани маєтків (XVII–XIX ст.); *грамоти французьких королів* Людовіка XVI (1778), Карла X (1826); *документи військового характеру*: угода між командуючими військами Росії та Польщі О. Бібіковим і

¹ Скочиляс І. Генеральні візитації Київської Унійної митрополії XVII–XVIII століть. Львівсько-Галицько-Кам'янецька єпархія. Т. 2. Протоколи генеральних візитацій. – Львів, 2004. – Вступ, с. XXXIV–XXXV.

А. Чарторийським (1771); універсали та рапорти Т. Костюшка (1794), патент курфюрста Саксонського Фрідріха Августа на нагородження солдата Я. Моджієвського (1810); указ короля Пруссії Фрідріха Вільгельма про нагородження генерала Фолькмана (1814); лист воєнного міністра Ю.А. Понятовського генералу Л. Бганьському про платню солдатам (1812); *особисті документи військових*: дипломи, сертифікати й посвідчення; *різне*: звернення імператора Миколи I до польського народу у зв'язку з повстанням (1830); сертифікати масонських лож (1788, 1810); документи про надання шляхетського стану; документи польських магнатів (Чарторийського, Яблонівського, Понятовського) (XVIII ст.); щоденник [Дуткевича?] (1810); генеалогічні таблиці родів Шептицьких та Фредро (XIX ст.) тощо.

Документи з історії Православної, Католицької та Греко-Католицької Церков. *Офіційні постанови світської влади*: грамоти польських королів Яна II Казимира, Яна III Собеського, Стефана Баторія, Сигізмунда III, Владислава IV, Міхала Вишневецького, Августа II, Станіслава Августа на підтвердження прав та привілеїв православного, греко-католицького духовенства, окремих громад і церков; номінування римо-католицьких та греко-католицьких єпископів, вікаріїв, священників; земельні фондуші та підтвердження ерекцій єпархій, парафій і церков; документи про вирішення конфесійно-майнових суперечок духовенства тощо (XVI–XVIII ст.); грамоти польських королевичів Костянтина і Якуба Людвіга про права і привілеї окремих церков Львівської єпархії (1699, 1719, 1724, 1731, 1735); грамоти князя К. Острозького про церковні надання (1595–1596, 1600–1605); грамоти та листи австрійських ерцгерцогів та імператорів про номінацію єпископів (XVI–XVIII ст.) тощо; *офіційні документи Православної, Греко-Католицької та Римо-Католицької Церков*: булли, бреве, звернення, індульгенції римських пап Бенедикта XIV (1755), Климента XIII (1758, 1762, 1764–1766), Климента XIV (1773–1774), Пія VI (1775–1777, 1779–1781), Пія VII (1808, 1815), Григорія XVI (1841), Пія IX (1850, 1853, 1857, 1859–1860, 1863–1865, 1867, 1870, 1875), Лева XIII (1878, 1885–1886, 1889, 1891, 1894, 1896, 1899); номінації львівських митрополитів; встановлення днів відпустів у різних парафіях; визначення виду і кольору ритуальних ковпаків; матеріали духовної конгрегації про відпущення гріхів; виписи з рішень конгрегації про виправлення книг Східної Церкви; звернення нунціатури про збір пожертв; лист нунціатури до чернечих чинів (1881); декрети й листи конгрегації; листування греко-католицької ієрархії з представниками курії тощо (XVIII–XX ст.); грамоти Константинопольських патріархів Єремії II (1589), Якова (1681), Мефодія (1670) православному духовенству; *грамоти й звернення православних і греко-католицьких митрополитів та Львівсько-Галицьких єпископів до пастви*: митрополитів Михайла Рогози (1590), Йосифа Вельяміна Рутського (1631), Петра Могили (1641), Варлаама Ясинського (1706), Атанасія Шептицького (1715, 1718, 1729, 1736, 1746), Ясона Смогоржевського (1781), Феліціана Володкевича (1752, 1765, 1774), Теодосія Ростоцького (1799), Йосипа Булгака (1815); *грамоти й звернення Львівських єпископів*: Макарія Тучапського (1540), Гедеона Балабана (1602), Йосифа Шумлянського (1670), Варлаама Шептицького (1715), Лева Шептицького (1753, 1755, 1758–1759, 1762–1763, 1766–1773, 1775–1779), Лева Кішки (1724), Петра Білянського (1781–1787, 1790–1791, 1793–1794, 1796, 1799); *гра-*

моти ієрархів інших єпархій: єпископів Перемишльських Атанасія Шептицького (1772) та Григорія Яхимовича (1852), єпископа Холмського Феліціана Володкевича (1752–1753), єпископів Луцько-Острозьких Йосифа Виговського (1700), Сильвестра Лубинецького-Рудницького (1767, 1788); єпископа Володимирського Теофіла Гудебського (1749); єпископа Буковинського Даниїла (1796); православного єпископа Подільського Іоанікія (1795), православного єпископа Волинського Даниїла (1807); грамоти митрополита Філіпопольського Софронія, екзарха Македонського, до православного духовенства (1668, 1669); *внутрішньоцерковні матеріали різного характеру*: канцелярська документація Львівської Греко-Католицької консисторії (кін. XVIII – поч. XX ст.); документи про стан монастирів, їхні права та привілеї – статут церковного братства при Рашівському монастирі (1768), статут братства св. великомученика Димитрія в Богородчанському деканаті (1803); тексти присяги та сповідання віри єпископів і митрополитів Львівських Михайла Левицького, Сильвестра Сембратовича, Йосипа Сембратовича, Спиридона Литвиновича, Григорія Яхимовича, Івана Бохенського (1850, 1859, 1863, 1870, 1885); підручник церковного процесу й діловодства (1752); протокол генеральної візитації Нагірнянської церкви в Щирці (1764); матеріали до канонізації мученика Йосафата Кунцевича (1637) тощо.

Документи з особистого архіву Андрея Шептицького: документи, пов'язані з особою Леона Шептицького, брата митрополита (1910), з окремими службовцями та священнослужителями Греко-Католицької Церкви, з діяльністю товариств «Просвіта» і «Дністер» (1906–1917); свідоцтва про хрещення та шлюб (1907); листи різних осіб, доповідні парохів, листи й записки до митрополита Андрея Шептицького, зокрема, папи Бенедикта XV про затвердження Йозефа Коціловського на єпископство (1917), фрагмент листа греко-католицького єпископа в США Сотера Ортинського (б. д.).

Лит.: Чернухін С. Архів Львівської Греко-Католицької митрополичої консисторії та архів Андрея Шептицького в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : погляд археографа та питання реконструкції джерел // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 2007. – Вип. 11. – С. 3–15; Чернухін С. Колекція рукописів та архів митрополита Андрея Шептицького : каталог фонду XVIII Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. – К., 2011. – 242 с.

В.Е. Лось, Є.К. Чернухін

Ф. XXIV. КОЛЕКЦІЯ ІСТОРИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ «УМАНСЬКА ЗБІРКА»

2703 од. зб., XVI–XX ст.

Колекція зібрана поміщиком Антоном Казимировичем Жолкевським, який походив з польського шляхетського роду Жолкевських герба «Любич». Народився

в 1856 р. в с. Вікторівці Уманського повіту Київської губернії. У 1881 р. закінчив філологічний відділ Академії ім. А. Міцкевича в Болоньї. У 1894–1902 рр. – гірничий інженер на Уралі. Подорожував європейськими країнами. Від 1906 р. – фінансовий управляючий у родинному маєтку Владислава Браницького в Сухій, де й помер після 1909 р.

Збірка комплектувалася за рахунок дарів приватних осіб – родичів та знайомих А.К. Жолкевського, а також придбання рукописів в антикварів і букіністів та на книжкових аукціонах – в Україні та в країнах Західної Європи.

Уманська збірка сформована з кількох частин: родовий архів, в якому відклалися матеріали роду Жолкевських; архів Ф. Новаковського, польського освітянина й педагога, архіваріуса, вчителя дітей графів Браницьких у родовому маєтку Суха; особовий архів В. Ходзкевича, польського літератора, інженера, учасника Кримської війни 1854–1856 рр., військового перекладача генерального штабу французької армії, сходознавця, віце-президента філологічного товариства в Парижі, хранителя паризької Польської бібліотеки. Особливу цінність має колекція автографів видатних державних, наукових та культурних діячів Європи, зібрана А.К. Жолкевським.

Колекція надійшла до Бібліотеки з Уманського краєзнавчого музею в 1934 р.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Архів роду Жолкевських

Документи Станіслава Жолкевського: квіт Яна Замойського, коронного підканцлера, С. Жолкевському на отримання грошей від К. Корнякта, руського чесника, з розпискою за підписом С. Жолкевського, в майбутньому – Великого коронного гетьмана (1577); матеріали з ушанування пам'яті С. Жолкевського: список жертводавців на його пам'ятник, репродукції його портретів, поштові картки з газет, зібрані нащадком А.К. Жолкевським та його сином Міхалом (1907–1908).

Документи членів родини Жолкевських – Яна, старости грубешівського; Адама; Яна, підстоля звенигородського; Станіслава, мечника брацлавського; Антонія; Юзефа; сестер Софії, Терези, Анни; Каєтана, старости ольховецького, та його братів Міхала і Бенедикта: контракти, квитанції, розписки, реверси, витяги з книг гродських – кременецьких, вінницьких, луцьких, київських щодо прав на маєтки та нерухоме майно членів родини Жолкевських – Яна, старости грубешівського; Адама; Яна, підстоля звенигородського; Станіслава, мечника брацлавського; Антонія; Юзефа; сестер Софії, Терези, Анни; Каєтана, старости ольховецького, та його брата Міхала (XVII – поч. XIX ст.); документи щодо земельно-майнових прав Бенедикта; акти, витяги з повітових, гродських книг (1792 р. – сер. XIX ст.), угода щодо розподілу прав між спадкоємцями – братами Каєтаном, Міхалом, Бенедиктом (70-ті рр. XVIII ст.).

Документи Олександра Віктора Жолкевського та Станіслава Олександровича Жолкевського, поміщика с. Стецківці Житомирського повіту Волинської губернії: витяги з метричних книг про народження, хрещення, шлюб О.В. Жолкевського з Софією Крашевською; сімейні списки; укази про належність

до дворянського роду синів К. Жолкевського Бенедикта (1792 – сер. XIX ст.) та Олександра; укази про дворянство Станіслава Олександровича та листування (70-ті рр. XVIII – сер. XIX ст.).

Документи Казимира та Міхаліни Жолкевських

Біографічні та генеалогічні документи: витяг з метричної книги Уманського костельу про шлюб К. Жолкевського і Міхаліни Подгорської (1847); про смерть К. Жолкевського, поміщика Заславського повіту (1886); похвальні листи М. Подгорської (1838–1840); реєстр родових документів, укладених Казимиром та його сином Вацлавом Міхалом (1878).

Документи майново-господарчого та фінансового характеру: викупні акти на селянські ділянки в с. Вікторівка Липовецького пов. Київської губ.; протоколи Липовецького мирового з'їзду про вирішення земельно-власницьких суперечок (1830); ревізька сказка с. Вікторівка; інвентарі селянських садиб та володінь; квитанції, реверси на податки тощо (поч. XIX – кін. 60-х рр. XIX ст.).

Документи на право спадщини: відмова К. Жолкевського від спадщини на користь Олександра, Івана та Адама Даровських (1859); розподільчий запис на майно, укладений подружжям К. та М. Жолкевських дітям (1878); посвідчення вдові та дітям небіжчика Казимира на право успадкування (1887).

Листування Казимира Жолкевського. Адресати: А. Бежинський, А. Гейсмар, А. Крашевський, І. Подгородецький, Ф. Подгорська, М. Подгорська-Жолкевська; *кореспонденти:* А. Бежинський, Бобровські, Т. Головінська, В. Даровський, С. Даровський, А. Збишевська, О. Жолкевський, Ю. Коженювський, Е. Лозинський, А. Мошенський, Б. Мошенський, І. Подгородецький, І. Радлінський, Л. Трепольський, В. Чарноцький (1826–1884).

Листування Міхала Жолкевського. Кореспонденти: К. Даровська, Б. Долачко, А. Жолкевський, Т. Жолкевський, Ж. Калм-Подоський, З. Пшемиський, Я. Розен, С. Саноцький, М. Тишкевич (1901–1913).

Родинне листування Софії, Станіслава, Тадеуша, Владислава, Георга Жолкевських, а також листи та візитні картки інших осіб (кін. XIX ст. – 1916 р.).

Документи Мауриція Антонія Жолкевського та його дружини Катерини Теодозії (з Даровських)

Біографічні документи: витяг з метричної книги Уманського костельу про народження та хрещення М.А. Жолкевського (1856); шлюбне свідоцтво М.А. Жолкевського та К.Т. Даровської (1876); свідоцтво Волинського дворянського зібрання М.А. Жолкевському про затвердження його дворянства (1866); свідоцтво Подільського дворянського зібрання К.Т. Даровської про затвердження її дворянства (1865); шлюбне свідоцтво М.А. Жолкевського та К.Т. Даровської (1876); витяг з метричної книги П'ятигорського костельу про смерть К. Жолкевської (1879); диплом А. Жолкевського, виданий Академією ім. Адама Міцкевича в Болоньї (1881); родословна Жолкевських; медичні рецепти на ім'я М.А. Жолкевського; рахунки, накладні на відсилання книжок; нотатки особистого характеру тощо (XIX – поч. XX ст.), вітальні адреси, контракти, візитки.

Листування Мауриція Антонія Жолкевського. Адресати: Андре [], барон А. Делассус, Овіду (Л. де ля Рамі); кореспонденти: А. Бенкевич, В. Блед, Боррелль (отець Ян), М. Брезина (з Жолкевських), К. Вальденау, А., В. Вейнд'Арш, Л. Гадон, С. Гейштор, Б., М. Гужковські, Н., К., Т. Даровські, А. Делассус, С. Жолкевська, А. Жолкевський, Є. Жолкевський, М. Жолкевський, С. Жолкевський, Т. Жолкевський, Б. Залеський, В. Кнапінський, Ю. Коженіовський, В. Котенєв, Е. Лешевальє, А. Мнішек, Ф. Мюллер, В. Орденга, К. Подгорський, Ф. Рувр, Я. та М. Семіонтковські, Л. Турньє, Я. Хелмінський, Ф. Цинк, П. Шалон, Е. Шардон, Земський банк у Познані, Уральське гірниче управління (зокрема листи щодо гірничорудних розкопок на Уралі), Д.Г. Арсенєв, пермський губернатор, запрошення від Товариства швидкої медичної допомоги.

Листування інших осіб: С. Виспянський (б. д).

Документи Даровських

З. Даровський «Co za chuć» (1891), «Kantata Uralska», «Drogi Karoliu» (кінець XIX ст.), «Gawędka» (початок XX ст.); К. Даровський «Drogi Zygmuncie» (1891).

Особовий архів Владислава Ходзкевича

Біографічні документи: автобіографія (б. д); довідка про зміну місця проживання (1882); особові документи щодо паломництва: паспорт на право прощі до Святої Землі (1848), диплом кавалера ордена Гроба Господня (1850), рекомендаційний лист до настоятеля монастиря св. Іоанна у Віфлеємі, наданий В. Ходзкевичу (1847).

Документи службової діяльності: повідомлення Військового міністерства Франції про присудження В. Ходзкевичу ордена Почесного легіона (1855), диплом султана Абдула-Меджида про нагороду В. Ходзкевича орденом Меджида п'ятого ступеня (1856).

Творчі матеріали. *Художня література:* «Wał przyzwoitości» (сер. XIX ст.), «Dożynki» (перша пол. XIX ст.), «Łaska Pańska na pstrym koniu jezdzi» (1872), «Twardowski» (сер. XIX ст.) тощо; *переклади:* Данте Аліг'єрі «Божественна комедія» (50–60-ті рр. XIX ст.), «Слово о полку Ігоревім» (1870); *публіцистичні твори:* «Konstytucja 3-go maja» (70-ті рр. XIX ст.), «Éducation et voyages d'instruction du comte Michel-Georges Mniszech» (1762–1767), чернетки статей про тарифи на залізницях Франції (60-ті рр. XIX ст.), промови та статті про Б. Залеського, про облогу Севастополя в 1853–1856 рр. (60–70-ті рр. XIX ст.), про фотографію (60-ті рр. XIX ст.).

Листування. *Адресати:* Б. Залеський, С. Служевський, В. Ходзкевич; *кореспонденти:* Е. Андріоллі, Ю. Бартошевич, П. Бейлі, П. Бернар, Г. Блотницький, Е. Бокуф, Бролеманн, А. Вілейко, Л. Віммер, А. Водзинський, А. Вольська, Б. Вольф, Гадон, С. Галензовський, Ю. Галензовський, Ц. Годабський, К. Жолкевський, Б. Залеський, В. Залютинський, А. Інфантін, Л. Каплінський, Ю. Косак, Ф. Крашевський, Ю. Крашевський, К. Ландберг, Ж. Левита, Т. Ленартович, М. Манн, П. Мартін, В. Міцкевич, А. Мнішек, Л. Неджвецький, Ц. Норвід, К. Опперт, В. Орденга, А. Плюг, Л. Подоський, Ж. Лерміна, секретарь Генеральної міжнародної асоціації письменників, С. Жетковський, секретар редакції «Tygodnika ilustrowanego», Рустейко, Сегюр де Пітра, В. Станевський, С. Тарновський,

А. Ходжко, К. Швиговський та ін.; редакція «Gazety codziennej», Польське історико-літературне товариство, Комітет зі встановлення пам'ятника А. Міцкевичу, Towarzystwo zachęty sztuk pięknych w Królestwie Polskim (1853–1895).

Архів Новаковських

Творчі матеріали та документи педагогічної діяльності Ф. Новаковського: «Do gazety narodowej» (1878–1880), «O obowiązkach rodziny względem szkoły», «O potrzebie, zakresie i sposobie uczenia geografii i historii w szkołach ludowych» (1869), «Projekt dla szkolek parafijalnych powiatu Taranczańskiego» (1879), «Uwagi nad planem nauk uchwalonym przez sekcją pedagogiczną dla szkoły o jednym nauczycielu».

Листування Ф. Новаковського. Адресати: О. Браницький, В. Браницький, К. Естрейхер, К. Лаский, В. Стахерська та ін.; *кореспонденти:* А. Вага, З. Глогер, Ф. Земяловський, К. Естрейхер, Р. Красінська, С. Мечинський, Й. Польковський, К. Рінгер, Скобель, Тжасковський, Ю. Шуйський (1868–1881).

Листування Е. Новаковської. Кореспонденти: В. Боровська, К. Естрейхер, М. Красінська, К. Рінгер, Тарновська (1865–1887).

Колекція автографів

Автографи польських королів та видатних державних діячів: привілеї, універсали, звернення, грамоти, ордери, угоди, розписки, квитанції – Сигізмунда II Августа, Владислава IV, Яна III Собеського, Станіслава Лещинського, Станіслава Августа (XVI–XVIII ст.); Мартіна Крьомера, Яна Замойського, Станіслава Яна Яблоновського, Францишка Ксаверія Браницького, Яна Фірлея, Адама Чарторийського та ін.

Автографи вчених, письменників, поетів: Я.Б. Альбертранді, Йоахима Лелевеля, Тадеуша Костюшка, Яна Снядецького, Адама Міцкевича, Александра Дюма (сина) (лист та візитка), Івана Тургенева, Оноре де Бальзака, Дж. Верді, Ф. Ліста, Жорж Санд, Елізи Ожешко, Я. Матейка, Марії Конопницької, Генріка Сенкевича, Юзефа Ігнатія Крашевського (епістолярій та історична повість «Mасосha»), Адама Поля (фрагмент твору «Une page de la Russie»); вірші Ц. Норвіда (1880) та Т. Ленартовича (б. д.) та ін.

Листування різних осіб: Т. Аксентович – М. Жмигородському; М. Бакунін – Мельгунову; О. Бальцер – М. Жмигородському; В. Бентковський – М. Чапській; Т. Блотницький – М. Жмигородському; А. Борньє – С. Арно; Ф. Брокгауз – О. Даровському; С. Виспянський – Гурському; Ю.М. Гіжицький – М. Жмигородському; Гойм – М. Бачіареллі; Я. Грабовський – М.В. Браницькому; З., Т. Грохольські – А. Дуніну-Вонсовичу; А. Дюран – Л. Збишевському; Е. Естергазі – Ю. Браницькій; Б. Залеський – Ю. Залеському; Ю. Залеський – Я. Матейку; К. Зелінський – Е. Драпеллі; Л. Кішка – Ф. Бялзору; Б. Констант – В. Ордензі; Н. Орда – []; В. Поль – Морачинському; А. Ролле – Морачинському; Я. Фредро – []; О. Яблоновський – В. Гурському; О. Яблоновський – М. Козаковській; листи та візитки Потоцьких; візитки: Ш. Бенуа, [Ж.] Буланже; А. Вольфа, Л. Горецького, В. Галчинського, З. Тарновської, Ф. Цинк (1707–1909).

Каталоги та списки музейних експонатів, художніх та нумізматичних зібрань: список гобеленів та меблів імператорської мануфактури гобеленів, які надійшли до імператорського палацу (1811), аукціонний каталог картин, фарфору, мармуру тощо із зібрання Зджеховського (1889), опис нумізматичної збірки доктора К. Липовського (1877), розпорядження президента м. Варшави інтенданту Королівського замку С. Стечковському з приводу реставрації замку (1862), доповідна Реставраційного комітету Королівського замку в Варшаві про закупівлю та перевезення художньої бронзи з Парижа (1862), кошторис Севрської фарфорової мануфактури, палацу в Тюільрі (1810); господарчо-фінансові документи М. Бачіареллі, придворного художника польського короля Станіслава Августа (прошенія, розписки) (60-ті рр. XVIII ст. – перша пол. XIX ст.).

Ілюстративні матеріали

Малюнки, офорти, репродукції, листівки: портрет Александра Дюма (сина), малюнок Євгенія Жіро (кін. XIX ст.); портрет Владислава Браницького (кін. XIX ст.); Л. Вичулковський «Рибалка», офорт (1912); Ф. Пашковський. Малюнок для видавництва «Pamiętki dla Eryczka» Станіслава Яховича (сер. XIX ст.); репродукції портретів В. Поля (сер. XIX ст.); листівка з портретом Яна Снядецького тощо.

Фотографії: співробітники «Нової компанії смарагдів» (1902), Т. Жолкевський на коні (б. д.), А. Жолкевський (1895), Є. Жолкевський (б. д.), А. Даровський (1895), К. Даровський (1908), В. Збишевська (б. д.), І. Коперницький (кін. XIX ст.), Х. Моджевська-Хлоповська (70-ті рр. XIX ст.), Е. Ружицький (сер. XIX ст.), В. Барабаш (1906), Ю. Браницька (кін. XIX ст.), Ж. Валент (1870), Ж.-Л. Жером (б. д.), А. Потоцький (б. д.), І. Тургенєв (б. д.), французький художник [] з дарчим написом художнику Хлебовському (1875), А. та М. Чарнецькі (1906) тощо.

Різне: лекції, повідомлення про слов'янські церковно-археологічні знахідки (1883), чернетки з граматики давньоперської та епіграфіки (70–80-ті рр. XIX ст.); рапорти, нотатки, накази, протоколи, присвячені кримській кампанії 1853–1856 рр. та воєнним діям у період облоги Севастополя (1853–1856); грамоти, дарчі патріарха Грузії Миколая (1690) та грузинського царського дому (1767); документи турецькою мовою (др. пол. XIX ст.).

С.О. Булатова

Ф. 315. КОЛЕКЦІЯ ДОКУМЕНТІВ ПАНТЕЛЕЙМОНА ОЛЕКСАНДРОВИЧА КУЛІША

82 од. зб., 1852–1901 рр.

Колекцію передано до відділу рукописів Бібліотеки у квітні 1964 р. О.О. Те-зіковою-Дорошкевич, удовою літературознавця, доктора філологічних наук, професора О.К. Дорошкевича (1889–1946).

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Праці П.О. Куліша: «Дві мови, книжня і народня» (1858), «До громади» (кін. 1850-х рр.), «Переднє слово» [до роботи «Хмельниччина»] (1860).

Листування

Листування П.О. Куліша: адресати – Н.М. Білозерська, О.О. Гатцук, О.М. Куліш, Д.П. Пальчиков, М.Т. Симонов, М.В. Юзефович (1846–1874).

Листування О.М. Куліш: адресат – Н.М. Білозерська (1862–1901).

Лист прот. Ю. Сіцінського до прот. Ф. Титова (1907).

Т.В. Герасімова

Ф. 420. КОЛЕКЦІЯ ДОКУМЕНТІВ КИЇВСЬКИХ МОНАСТИРІВ

192 од. зб., 1510–1784 рр.

Колекція складається з майнових документів київських та приписних до них монастирів. Після секуляризації монастирських земель в Україні в 1786 р. рукописна збірка спочатку була передана до Київської казенної палати, згодом, у 1837 р., – до Київської духовної академії. До відділу рукописів Бібліотеки колекція надійшла в 1924 р. в складі зібрання Церковно-археологічного музею при КДА. Колекція передавалася за друкованим каталогом М. Петрова «Описание рукописей Церковно-археологического музея при Киевской духовной академии» (К., 1875–1879). Документи були розформовані у кілька фондів: найбільша частина відклася в ф. 301 «Церковно-археологічний музей при Київській духовній академії», є вони у ф. II «Історичні матеріали», ф. XIV «Історичні документи», ф. 160 «Архів Київської духовної академії». Колекція документів київських монастирів XVI–XVIII ст. була створена з комплексу матеріалів Київської казенної палати, які М. Петров не встиг описати та опублікувати в своєму каталозі.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Документи Київського Михайлівського Золотоверхого монастиря: декрет духовного суду про розмежування спірних борщовських ґрунтів між Михайлівським Золотоверхим та Микільським Пустинним монастирями (1703); мирова постанова між київськими Троїцьким Лікарняним та Михайлівським Золотоверхим монастирями про розмежування ґрунтів сіл Троєщина та Вигурівщина (1747); лист-примирення між М. Щасним-Харлинським та ігуменом Йосифом Мириським про розмежування лисківських та красносільських земель (1603); привілей польського короля Владислава IV Вази на підтвердження прав монастиря на володіння різними маєтностями (1646); уступний запис К. Сомкович-Влостовської на с. Блоставиця ігумену Феодосію Софоновичу (1660); універсал гетьмана Б. Хмельницького про заборону козакам робити шкоду в лісах монастиря (1649); випис із земських книг Київського воеводства ігумену Йосифу Мириському про

справу несплати боргу Ю. Рожновським за заставою с. Віта біля р. Віта з усіма приналежностями (1602); оборонний універсал генерального осавула В. Сербини переяславському полковнику Дмитрашці-Райчі на місце для млина на р. Трубіж на Переяславській греблі під с. Попівці (1688); тестамент Г.М. Гамалії (1694); купчий запис козака Остерської сотні Р. Дранка про продаж генеральному військовому обозному Й.Л. Закревському половинної частки млина на Шедлівській греблі на р. Остер (1764).

Документи Троїцького Красногірського Чорнуського монастиря: універсал лубенського полковника А. Марковича про підтвердження прав монастиря на Хейловські ґрунти (1716); тестамент сухоносівського жителя Я. Захарченка про надання монастирю пляцу з хатою, садом, городом, сіножаттю (1718); запис чорнуського уряду про продаж чорнуським жителем Г. Гарасименком-Слюсарем наміснику Дезидерію лісу біля р. Човнова (1719); уступний запис поставмуцького священика Покровської церкви І. Климова на Слюзовщину в с. Слобода Городиської сотні Лубенського полку наміснику Даниїлу Стапольському (1730); уступний запис Є. Гамалії про передачу соколинівського поля та перепеличевських нив наміснику Варсонофію (1755); випис із лубенських земських книг про передачу пирятинським священиком Успенської церкви Є. Максимовичем частини млина на Курінській греблі на р. Удай монастиреві (1776).

Документи Київського Микільського Пустинного монастиря: привілей польського короля Сигізмунда I Старого київському воєводі Ю.О. [Гольшанському] про надання права дворянину М. Павші на володіння селищем Клим'ятин [1510]; привілей польського короля Сигізмунда I Старого черкаському старості Є. Дашковичу про заборону черкаським жителям та козакам чинити кривди в бобрових гонах і ловити рибу в ґрунтах монастиря (1528); лист намісника Київського воєводства В. Рая ігумену Касьяну про підтвердження права на володіння берегами р. Десни під с. Погреби (1560); випис з головних трибунальських книг Київського воєводства про справу ігумена Олексія Тура з О. Краснійським про розмежування ґрунтів острова Кучуковського між с. Салькове і с. Жереб'ятин (1642); купчий запис синів єрківського священика Герасима про продаж поля Білицовський Кут за с. Єрківці ієромонаху Варлааму Рженицькому (1726); реєстри жителів містечок Власівка, Чигирин-Діброва, Жовнин, які разом з їхніми ґрунтами та хатами передавалися у володіння монастиря за рішенням судді Миргородського полку Ф. Остроградського (1749); мирова постанова між монастирем та вереміївськими козаками про розмежування спірних земель містечка Вереміївка та с. Кліщинці (1774); випис з київського повітового суду про розмежування спірних борщагівських земель між київськими Микільським Пустинним та Софійським монастирями (1784).

Документи київських Вознесенського Печерського та Богословського (Михайлівського) дівочих монастирів: випис з книг посольського приказу жалуваної грамоти царів Івана V і Петра I ігумені Київського Вознесенського Печерського монастиря Марії Магдалені Мокієвській про підтвердження прав на володіння селами Ходосівка, Підгірці, Бугаївка, Іванків та ін. (1688); декрет Ге-

нерального військового суду про спірну справу між ігуменею Київського Богословського (Михайлівського) дівочого монастиря Анастасією й У. Ємельяновою про право на володіння млином в с. Креничі (1720).

Документи Межигірського монастиря: виписи з «отказных книг» на право володіння містечками Вишгород, Петрівці, Новосілки та іншими маєтностями Межигірського монастиря (1688).

Лит.: Сохань С. Рукописна збірка Київської казенної палати бібліотеки Київської духовної академії (до питання складу та реконструкції першої половини ХІХ ст.) // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. – К., 2007. – Вип. 19. – С. 444–454.

С.В. Сохань

Ф. 302. ЗІБРАННЯ РУКОПИСНИХ КНИГ МИТРОПОЛИТА МАКАРІЯ БУЛГАКОВА

106 од. зб., ХVІ–ХІХ ст.

Митрополит Макарій (у миру Михайло Петрович Булгаков) (1816–1882), богослов, проповідник, історик церкви, архієпископ Литовський і Віленський, митрополит Московський і Коломенський, член Святійшого Синоду.

Як випускник Київської духовної академії (1837–1842) брав участь у поповненні бібліотеки КДА рукописними та стародрукowanими книгами з монастирських і церковних бібліотек, а також рукописами з власної колекції. Після смерті митрополита, згідно із заповітом, значну частину його особистого зібрання рукописних книг було передано до бібліотеки КДА. Збірка описана М.І. Петровим. Опис опублікований у вип. І «Описания рукописных собраний, находящихся в г. Киеве».

До відділу рукописів Бібліотеки зібрання надійшло в 1924 р.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Святе Письмо та його тлумачення: Послання апостола Іоанна в складі збірника (ХІХ ст.), книга Апокаліпсис (ХVІІІ ст.), повчальні слова Ісака Сиріна (ХVІ ст.), Псалтир (ХVІ ст.).

Богослужбні книги, обряди та їхнє тлумачення: Тріоді (ХVІ ст.); Требник (ХVІ ст.); Златоуст недільний (1635).

Полемічні та богословські твори і збірки: «Щит віри» архієпископа Холмського Афанасія (після 1690 р.); «Вінець віри» Симеона Полоцького (ХVІІІ ст.); збірники змішаного змісту (ХІХ ст.), які містять у своєму складі слова отців Церкви, церковні устава, виписки з різних рукописних книг, зокрема збірник слів (ХІХ ст.) містить початок покажчика слов'яно-болгарської літератури та виписки з «Палінодії» Захарії Копистенського, написаної в 1643 р.; «Меч духовний» (ХІХ ст.); твір про антихриста (ХІХ ст.).

Церковні та суспільні законоположення: Устави церковні (XVI ст.); збірник з канонічного права, написаний митрополитом Макарієм (1850); Стоглав (XVI ст.); Тактикон Никона Чорногорця (XVIII ст.)

Руська церковна історія: збірники з історії Руської Церкви та історії розколу.

Літ.: Петров Н.И. Описание рукописных собраний, находящихся в городе Киеве. – М., 1891. – Вып. 1: Собрание рукописей Московского митрополита Макария (Булгакова), Мелецкого монастыря на Волыни, Киево-Братского монастыря и Киевской духовной семинарии. – С. 2–174; *Владимиров П.В.* Обзор южнорусских и западнорусских памятников письменности от XI до XVII ст. // Чтения в Историческом обществе Нестора Летописца. – К., 1890. – Кн. 4. – С. 101–139; *Гнатенко Л.А.* Слов'янська кирилична рукописна книга XV ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : каталог. – К., 2003. – 193 с.; Слов'янська кирилична рукописна книга XVI ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : науковий каталог ; палеографічний альбом / уклад.: О.А. Іванова, О.М. Гальченко, Л.А. Гнатенко. – К., 2010. – 791 с.

Т.А. Добрянська

Ф. 398. ЗІБРАННЯ РУКОПИСІВ З ІСТОРІЇ ЦЕРКОВ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ XVIII–XX СТ.

23 од. зб., 1767–1953 рр.

Архівний фонд сформовано з документальних масивів скасованих духовних установ, переважно греко-католицьких, Західної України. Документи зібрані під час археографічної експедиції 1986–1987 рр. у Львівській та Івано-Франківській областях С.О. Пшеничним, ученим секретарем Педагогічного музею України. Передані до відділу рукописів Бібліотеки в березні 1987 р.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Актові документи, метричні книги греко-католицької парафії с. Артасів: Д. Рижньовський. Метрична книга запису охрещених, вінчаних і померлих церкви св. влкмч. Параскеви в с. Артасів (1767–1802); метрична книга шлюбів парафії с. Артасів (1785–1867); метричні книги запису померлих парафії с. Артасів (1785–1830; 1875); метричні книги запису охрещених парафії с. Артасів (1811–1821; 1828–1855); Д. Телесницький. Запис заупокійних богослужінь (1799–1817, 1858–1870); книга вхідних листів та розпоряджень Артасівської парафіяльної школи (1815–1841); книга актів і консисторських розпоряджень парафії с. Артасів (1824–1853); книга запису відомостей, консисторських розпоряджень та метричних даних про охрещених парафії с. Артасів (1853–1953); копії розпоряджень жовківського староства греко-католицькому парафіяльному уряду в Артасові (1871,

1874, 1886); запис М. Породька, секретаря сільради в Артасові, про передачу йому метричних книг від М. Шпота, артасівського пароха (10 травня 1940 р.) тощо.

Актові документи, метричні книги, інвентарі греко-католицької парафії с. Зарудці: книги актів і розпоряджень греко-католицької парафії с. Зарудці (1777–1839, 1827–1854); книга запису відомостей, указів та розпоряджень церкви с. Зарудці (1787–1828); опис прав та майна греко-католицької церкви Преображення у с. Зарудці Львівського деканату та циркулу (15 липня 1827 р.); інвентарі церкви парафії с. Зарудці із вклеєними грамотами митрополита Андрея Шептицького парохів в с. Зарудцях Михаїлу Клюкові (1828–1908, 1908–1939).

Судові рішення Новоград-Волинського земського повітового суду: актова книга Новоград-Волинського земського повітового суду (1824).

С.О. Булатова

Ф. 30. КОЛЕКЦІЯ РУКОПИСНИХ КНИГ

209 од. зб., друга половина XV ст. – 1938 р.

Колекція створювалася протягом кількох десятиліть, починаючи з 30-х років ХХ ст. Рукописні книги купувалися в букіністичних магазинах Києва, у приватних власників, колекціонерів, про що свідчать численні розписки, акти та експертні висновки фахівців, які зберігаються в Архіві ІР НБУВ. Кілька десятків кодексів були передані до відділу рукописів за розпорядженням Міністерства культури УРСР у 1954 р. з Державної історичної бібліотеки УРСР, куди вони, своєю чергою, надійшли з Центральної наукової бібліотеки Полтави, Кримського музею краєзнавства та інших установ. Деякі книги були подаровані приватними власниками (в 1982 р. Л.Я. Покровською – «История Малороссии» XVI–XVII ст.) та благодійними фондами (в 2001 р. Фондом сприяння розвитку мистецтв – «Орининське Євангеліє» XVI ст.).

Більша частина рукописних книг має реєстраційні описання в книзі опису ф. 30; кілька книг мають кодикологічні описання в науковому каталозі «Слов'янська кирилична рукописна книга XVI ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського», а саме: № 2 (с. 32), № 4 (с. 26), № 142 (с. 54), № 168 (с. 430). Євангеліє з ф. 30 (№ 1) було атрибутоване В.І. Ульяновським як Київське Євангеліє 1411 р. Київського Пустинно-Миколаївського монастиря, згадане в працях І.І. Срезневського та Є.Ф. Карського; його опис міститься в каталозі М.І. Петрова під № 548 (Описание рукописных собраний, находящихся в городе Киеве. – М., 1896. – Т. 2. – С. 252).

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Богослужбена література. Київське Євангеліє (1411); Вірменське Євангеліє з мініатюрами (XVI ст.), Апостол з мініатюрами (XVIII ст.); псалтирі (XVIII ст.);

ірмологіони (XVIII ст.); **збірники церковних піснеспівів**: кондаків, тропарів, ірмосів, канонів та ін. (XVIII–XIX ст.); **служби окремим святим**: вмч. Варварі, Афанасію, патріарху Константинопольському, та ін. (XVIII–XIX ст.); Октоїхи, Псалтирі, Службники (XVIII ст.); Мінея на жовтень (сер. XVI ст.); Часослов (XIX ст.); Церковний устав (XIX ст.); **пом'яники**: Луцької братської церкви (1618), Київської Голосіївської пустині (1766), Мілецького монастиря (XVIII ст.).

Релігійні четъї книги. Твори з агіографії та патристики: патерики, збірники житій та окремі житія, зокрема Андрія Цареградського, Стефана Нового та ін. (XVIII–XIX ст.), Житіє Зосими і Саватія Соловецьких, дар митрополита Київського Володимира (Сабодана) (кін. XVII ст.); **твори з гомілетики**: бесіди Іоанна Златоуста (XVII ст.); збірники проповідей та повчань, у тому числі твори Димитрія Ростовського: «Літописець келійний» у списках XVIII ст., проповіді, вірші та ін. (XVIII–XIX ст.).

Словники. Вірмено-латинський (XVII ст.), том «Малоросійського словника» (XIX ст.), копія «Словника українських слів «Розмова» із Паризької національної бібліотеки (список XVII ст.).

Збірники змішаного змісту. Збірники молитов, лікарські поради, збірники церковних сказань (XVIII–XIX ст.) та ін.

Історичні твори. Історичні збірники, літописи та історичні повісті (XVIII–XIX ст.), Литовський статут (список кін. XVIII – поч. XIX ст.), хронограф XVIII ст., Казанський літописець (список 60-х рр. XVIII ст.), «История лейб-гвардии Семёновского полка» (др. пол. XIX ст.) та ін.

Навчальна література. Курси лекцій з риторики та діалектики Києво-Могилянської академії (1636), з поезики та риторики Києво-Могилянської академії (1731), з риторики Варшавської колегії (1718), з російської історії (70–80-ті рр. XIX ст.), з історії стародавньої Греції (80–90-ті рр. XIX ст.), В. Ключевський «Нова російська історія» (ост. чв. XIX ст.) та ін.

Копії історичних документів. Договірні статті московського уряду з Ю. Хмельницьким, імператорські укази (списки XIX ст.) та ін.

Старообрядницька та протистарообрядницька література. Відповіді поморських старців, відповіді на питання розкольників (XIX ст.), «Виноград Российский» (список 30-х рр. XIX ст.), П. Мельников «Записка о русском расколе» (список кін. XIX ст. та ін.) та ін.

Літературні твори. Збірники віршів, літературні збірники, фольклорні записи (XVIII–XIX ст.), «Повість про Варлама та Іоасафа» (поч. XVIII ст.), Авраамій Паліцин «Сказание про осаду Троице-Сергиевой лавры» (XVIII ст.) та ін.

Літ.: *Іванова О.А.* Слов'янська кирилична рукописна книга XVI ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : наук. каталог: палеогр. альбом. – К., 2010. – 791 с. : іл.; *Карский Е.Ф.* Славянская кирилловская палеография. – Л., 1928. – С. 225, 229 и др.; *Петров Н.И.* Описание рукописных собраний, находящихся в городе Киеве. – М., 1896. – Т. 2. – С. 252; *Срезневский И.И.* Сведения и заметки о малоизвестных и неизвестных памятниках. – СПб., 1871. – № LXV. – С. 392.

О.А. Іванова

Ф. 235. КОЛЕКЦІЯ УРИВКІВ КИРИЛИЧНИХ РУКОПИСІВ

19 од. зб., середина XII – середина XVI ст.

Фонд «Колекція уривків» був започаткований у 30-х роках XX ст. На початку склався з неідентифікованих уривків та фрагментів кириличних кодексів, що були вилучені з оправ книг чи використовувалися як обкладинки для більш пізніх рукописів. Уривки надходили до відділу рукописів різними шляхами: у 1924 р. – у зв'язках серед неопрацьованих рукописів бібліотеки КДА; у 1930-х роках – з Головархіву УРСР; у 1945 р. – з відділу давніх актів ЦДДА України в м. Києві; у 1979 р. – з Житомирського краєзнавчого музею тощо. До фонду також включено уривки, вилучені співробітниками відділу рукописів та реставраторами з оправ кодексів: у 30-х роках XX ст. – з колекції Університету св. Володимира; з кодексу із зібрання Щорсовської бібліотеки графа Л. Хрептовича; у 1992 р. – з Псалтиря XVI ст. із зібрання рукописних книг Михайлівського Золотоверхого монастиря.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Святе Письмо: Євангеліє (сер. XIII ст.); Євангеліє апракос (поч. XIV ст., ост. чв. XIV ст.); Євангеліє тетр (сер. XIV ст.).

Житійна та повчальна література: Пролог (тр. чв. XIV ст.); Пролог на вересень–лютий (ост. чв. XIV ст.); «Слово про Йосифа Прекрасного» Єфрема Сиріна (сер. XIV ст.); збірник слів та повчань (поч. XIV ст.).

Богослужбна література: Служебники (XIII–XIV ст.); Служба на Різдво Христове (др. пол. XIII ст.); Тріодь (тр. чв. XIV ст.); Тріодь пісна (сер. XVI ст.).

Співоча література: Ірмологіон (сер. XVI ст.); Стихирар мінейний нотований (сер. – тр. чв. XII ст.).

Лит.: Петров Н.И. Описание рукописей Церковно-археологического музея при Киевской духовной академии. – К., 1875–1879. – Вып. 1–3; *Дубровіна Л.А., Гнатенко Л.А.* «Колекція уривків» XII–XVI ст. Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (історія, описання, графіко-орфографічний аналіз) // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 2010. – Вип. 14. – С. 138–154.

Л.А. Гнатенко

Ф. XIV. КОЛЕКЦІЯ ІСТОРИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ

7212 од. зб., 1374–1920 рр.

Колекція сформована в 1959 р. з документів, що надійшли до відділу рукописів Бібліотеки з книгозбірні Університету св. Володимира.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Актові документи: універсали гетьманів Б. Хмельницького, Ю. Хмельницького, І. Виговського, І. Брюховецького, П. Дорошенка, Д. Ігнатовича, І. Самойловича, І. Мазепи, І. Скоропадського, Д. Апостола, К. Розумовського (1647–1778); Статути Великого князівства Литовського (XVIII ст.); привілеї польських королів Владислава IV, Казимира IV Ягеллончика, Сигізмунда I Старого, Сигізмунда II Августа, і Сигізмунда III Вази (1408–1609); жалувані грамоти та укази великих князів і царів Московських та російських імператорів (1654–1882); «Генеральный регламент, или устав Петра I» (перша пол. XVIII ст.); «Сборник указов Сената» (1762–1788); указ Малоросійської колегії військовому товаришу Івану Коробці про влаштування карантинних будинків у Глухові (1771); жалувана грамота Б. Любомирської єврейській общині м. Полонного (1684); чолобитна нащадків Климентія Радича, що претендують на володіння с. Карасинівкою (1743), та ін.

Біографічні документи: духівниця київського воєводи А. Кисіля (1653); закордонний паспорт сержанта Ізмайлівського полку Г. Демидова (1788); свідоцтво про народження В.Л. Давидова, видане Московською духовною консисторією (1835); диплом медичного факультету Краківського університету (1803); диплом про закінчення М. Якубовичем Віленського університету (1830); диплом Київського університету св. Володимира про присудження М. Бунге ступеня магістра державного права (1848); «Родословная и доказательства о дворянстве рода Нарбутов» (1742–1750); «Родословная книга с доказательствами о дворянстве шляхетства Вольнской губернии» (1801–1829); «Свидетельство о дворянстве асаула Демьяна Евченко» (1787); «Грамота от губернского предводителя дворянства Генкелю Петру Семеновичу о внесении его в дворянскую родословную книгу Киевской губернии» (1795); «Формулярный дворянский список и родословная схема украинских дворян Бабаков, Бережецких-Карпенков» (1803) та ін.

Військова документація: донесення імператору Петру I про капітуляцію шведської армії Левенгаупта та про умови капітуляції (1708); рапорт головнокомандуючого окремим кавказьким корпусом Воронцова імператору про бій із загонами Шаміля (1848); рапорти і донесення командирів козацьких і ландміліцьких команд про спокій на кордоні і про відсутність гайдамацьких загонів (1751); указ генерал-фельдмаршала Б. Шереметева про розміщення в Україні російських військ на зимові квартири (1713); указ фельдмаршала М. Голіцина про звільнення від постою військ двору Івана Ломиковського в м. Сосниці (1729); сотенні іменні реєстри козаків Лубенського полку (1735); про скликання ополчення серед населення Катеринославського повіту для відсічі нашестя наполеонівських військ (1812); атестат про проходження військової служби переяславським полковником С. Сулимою (1743); послужний список унтер-офіцера Кавказького лінійного батальйону Ф.І. Сергієнка (1873); нагородний лист лейтенанта 41-го флотського екіпажу А. Сталя (1853–1866); атестат про присвоєння чина секунд-майора П. Балюбашу (1793); патент на чин підпоручика, виданий фурнеру лейб-гвардії Я. Дорошенку (1769); патент, виданий Олександром I С. Дорошенку, на чин прапорщика

(1818); указ Військової колегії про відставку капітана Жовтого гусарського полку К. Харитонова (1777); іменний указ імператора Миколи I дворянству Катеринославської губернії за старанність при створенні пересувних «магазинів» у діючій армії (1829) та ін.

Майнові документи: купча білопільського козака Сумського полку В. Цвілима Д. Параф'євському на продаж сінокісної землі (1750); купча на продаж унтер-офіцером Л. Харченком з дружиною орних і сінокісних земель Я. Дорошенку (1842); купча на продаж Я.С. Дорошенком землі в Глухівському повіті з родиною кріпаків (1845); опис монастирських володінь у м. Василькові (1766); виписка з книги ратуші м. Львова (1514); реєстр боржників Чарнолузського (1740) та ін.

Фінансові документи: виписка з брацлавських міських книг інтромісійного квита про збір податку в Брацлавському воєводстві (1603); квитанції Тарашанського рекрутського присутствія з набору в рекрути поміщику Вільчинському (1827–1829); квитанції про виплату рекрутських, подушних та інших зборів з маєтку Райковщини (1800–1891); відомість, план видатків та план будівництва церков у м. Глухові (1764–1769); книга витрат на будівництво імператорського палацу в Києві (1766).

Адміністративно-облікові документи: опис малоросійського Гадяцького полку та форми описів міст (1765); формулярний список колезьких дворян Глухівського повіту (1803); книга для проведення обшуку перед укладанням шлюбу с. Ошиток (1802–1836); контракт однодворців села Новосільського з поміщиком П. Савичем на постачання дров (1820) та ін.

Статистичні та реєстраційні записи: опис документів з Литовської метрики про литовських та українських феодалів (1374–1529); люстрація Київської землі (1471); описання Брацлавського замку за люстрацією (1552); опис урочищ с. Рожнів Видубицького монастиря і запис про розмежування з сусідніми володіннями (1576–1661); реєстр земель селян – підданих Радичів, зайнятих козаками с. Карасинівки (поч. XVIII ст.); опис земельних володінь заворуцького козака С. Поплавського (поч. XVIII ст.); реєстр членів родин козаків і селян, із зазначенням віку (1766); реєстр поміщиків та їхніх володінь на Лівобережній Україні із зазначенням числа кріпаків, що належать їм, за ревізією (1782); відомість про торгові ціни на зернові та борошно в Козелецькому повіті (1811); цифрові замітки про стан господарства по селах та чорнове креслення місцевості, список будинків у м. Остер із зазначенням кількості кімнат у кожному (1825); реєстр числа кріпаків у поміщиків Піщанської волості Золотоніського повіту (1825); статистичний опис Глухівського повіту (1839); відомості про церкви Київського повіту (1841); ревізька сказка Миколаївської церкви с. Жукіно Остерського повіту Чернігівської губернії (1834) та ін.

Дипломатичні документи: матеріали про відносини Івана Мазепи та польського короля (1699–1703); виписки про зовнішньополітичні відносини українських гетьманів у XVII–XVIII ст. (кін. XIX ст.); «Русско-шведский трактат, заключенный в Абове» (1743); «Письма, доношения и переписка русского резидента в Турции А. Неплюева» (1746) та ін.

Листування: «Лист отамана кошового Івана Сірка з усім війська запорозького низового товариством Кримському хану» (1667); листи гетьманів І. Самойловича – Іоанну та Петру Олексійовичам (1682–1685), І. Мазепи – Петру I (1699), К. Розумовського – Кочубею, генеральному обозному (1755); наказного гетьмана П. Полуботка – []; польського короля Августа II – С. Палію (1703); сотника і полковника А. Маркевича – гетьману І. Скоропадському (1713–1719), стародубському полковнику (1722); А. Лизогуба – Ф. Кочубею (1723); чернігівського полковника М. Богданова – гетьману [] (1733); «Переписка Малоросійско-Черниговского гражданско-го губернатора Павла Могилевского с поветовым Глуховским маршалом» (1825); Г. Лашкарьова – Д. Бібікову (1841); П. Скоропадського – П. Дорошенку (1895); П. Дорошенка – В. Кочубею (1897); П. Стебницького – П. Дорошенку та ін.

Наративні джерела: «История Малой России с 1606 по 1762»; «Описание церемониала приема царем Иоанном Алексеевичем митрополита Киевского, Галицкого и Малой России Варлаама» (1693); «История о казаках и копии с гетманских статей и их высокомонарших грамот, малороссийскому народу жалованных» (1785); «3 промислового життя XVI–XVII ст.»; «Сказание о Колиивщине»; «Исторические заметки о Воляни» (поч. XIX ст.); М. Маркевич «О Малороссии и об Украине», «О народах, обитавших в Малороссии», «Украинские баллады и мелодии» (1830-ті рр.); В. Татіщев «Русская древность»; «Записки о войне 1812 года» (сер. XIX ст.); «Исторический очерк г. Глухова» (кін. XIX ст.); «Конспект лекций по средневековой истории» (кін. XIX ст.); «О возникновении классов» (1920-ті рр.) та ін.

Судово-слідчі матеріали: скарга київського землянина І. Проскури в родинних суперечках за масток (1562); виписка з Віленських міських книг зізнання пана Давелевського у вбивстві своєї дружини Гелени Патуцківни за зраду (1575); документи про шинки Києво-Видубицького монастиря і про суперечки з козаками і старшиною, які торгують у володіннях монастиря завезеною горілкою (1743–1783); донесення мешканця м. Козельця Я. Макотерія в Київський полковий суд у справі про суперечку за землю з козаками (1747); протоколи свідчень козака Л. Береженка та М. Дерделихи про здріство сотника Штепи (1747); слідчі матеріали і вирок у справі козака С. Броварця про відпущення ним через кордон чотирьох іноземців-утікачів з Києва за хабар (1767); справа про перепровадження до Києва гайдамаків та польських конфедератів командою полковника М. Паніна (1768); листи допиту запорозьких козаків, звинувачених в участі в гайдамацькому русі (1768); справа про піймання і засудження на довічне заслання до Сибіру Кирила Великого та його чотирьох товаришів за участь у гайдамацькому русі (1769); рапорт і судження обер-коменданта м. Києва генерал-поручика І. Кохнуса в справі про вбивство, згвалтування, крадіжки і втечі денщика Азовського піхотного полку Т. Гусева (1781); скарга кріпаків на важкі умови панщини (1781); справа Остерського повітового суду про безпаспортних волоцюг, біглих та дезертирів (1835); книга для запису світських вироків щодо негожих учинків селян с. Крушленець Великий (1840) та ін.

Різне: герб роду Закоморних (1796); герб роду Тейльсів (1801); герби дворянських родів Шейців-Шероцьких; карта-план м. Луцька (1910); «План с. Криски и продажных мельниц и усадеб» (XVIII ст.); альбом з віршами та малюнками (1833–1842); ілюстрації до Євангелія (сер. XIX ст.); фотографія Д. Марковича та ін.

О.М. Купченко-Гринчук

Ф. 419. КОЛЕКЦІЯ ДОКУМЕНТІВ З ІСТОРІЇ ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ УКРАЇНИ І РОСІЇ

141 од. зб., друга половина XVI – середина XVIII ст.

Колекція створена з документів різного походження, які надійшли до відділу рукописів Бібліотеки впродовж 20-х років XX ст. При формуванні колекції документи були об'єднані за тематикою, періодом часу та територіальною ознакою.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Документи, що стосуються прав власності родини Зеленіних у Рильському повіті: грамота царя Михайла Федоровича про затвердження прав боярського сина Б.І. Зеленіна на володіння маєтком у Рильському повіті (1619); указ царя Олексія Михайловича воєводі В.Б. Шереметеву про розгляд та вирішення судової справи між Г.І. Зеленіним та Л. Філатовим (1651); купчий запис про продаж М.Й. Некрасовим двору в м. Рильськ М. Зеленіній (1665); запис про виплату І. Зеленіним та В. Зеленіним оброку (др. пол. XVII ст.).

Документи, що стосуються прав власності родини Ісакових у Карачевському повіті: випис з карачевських писцевих книг з визначенням межі у Карачевському повіті в Городецькому стані біля с. Підсосенки, якими володіє Г.П. Ісаков (1627); випис з карачевських книг за чолобитною І.І. Ісакова про його володіння в Карачевському повіті в Городецькому стані (1629); чолобитна Євдокії, вдови І.[Т.] Ісакова, царю Федору Олексійовичу про повернення їй маєтку (1681); грамота царя Михайла Федоровича про право Г.[П.] Ісакова на володіння пустищем у с. Підсосенки Карачевського повіту Городецького стану (1637).

Документи, що стосуються прав власності родини Дурових у Путивльському і Рильському повітах: випис з «отказных книг» Путивльського повіту про обмін землями та угіддями в с. Кам'янка Путивльського повіту, які належать В.І. Дурову та І.О. Булгакову (1628–1629); «государева память» царя Олексія Михайловича С.В. Дурову про покарання стрільців, викритих на крадіжках та різних безчинствах у м. Путивль (1651); випис з «отказных книг» Рильського повіту про межі землі в Підгородному стані на р. Сейм та р. Крепна, яку чернігівець Ф. Лесунов відказав О.С. Дурову (1679); «проездная память» дворянина О.С. Дурова (1687); запис про купівлю П.О. Нарбицьким у О.С. Дурова млина з усіма будівлями

в Рильському повіті в Святському стані в с. Любошевка (1687); випис з межових книг про підтвердження прав О.С. Дурова на володіння Дегтярьовим пустищем у Путивльському повіті в Колодезькій волості з визначенням межі угідь [1697]; судова справа між родинами Дурових та Воропонових за володіння кріпосним селянином М. Григор'євим з родиною [1729].

Документи, що стосуються прав власності родини Деханових у Карачевському повіті: розписка вдови Євдокії Ісакової про надання свого прожиткового маєтку зятю М. Деханову за 100 руб. (1679); указ царя Федора Олексійовича про розподіл земель у Карачевському повіті в Городецькому стані, що належали покійним братам І. і Г. Дехановим (1681); витяг з карачевських переписних книг відомостей від 1678 р. про володіння М. Деханова в Карачевському повіті в Городецькому стані в с. Кошкоданове (1682–1683); указ царя Петра Олексійовича про стягнення податку з маєтків М. Деханова (1708).

Документи, що стосуються прав власності родини Бершових в Путивльському повіті: запис про надання землі в Путивльському повіті в [Печерській] та [Колодезькій] волостях у селах Князево та Студьонка братами Д., П., О., Л. Бершовими своєму братові С. Бершову (1684); указ царів Іоанна Олексійовича і Петра Олексійовича за чолобитною Г.В. Бершова з товаришами про те, щоб не брати оброку з їхнього борного уходу в Путивльському повіті в Городецькій волості (1694).

Документи, що стосуються прав власності родини Волженських у Карачевському повіті: чолобитні Р.В. Волженського царю Петру Олексійовичу щодо прав на володіння Никифоровським маєтком у Карачевському повіті в Рословському стані [1700]; чолобитна [Р.В. Волженського] царю Петру Олексійовичу зі скаргою на крадіжку сіна на землях його племінника М.А. Волженського в Карачевському повіті в пустищі Кислині (1704).

Документи, що стосуються прав власності козака І.І. Безрученкова в Миропільському повіті: документи, що стосуються прав миропільського козака І. Безрученкова на володіння угіддями в Миропільському повіті на р. Рибиці та р. Криничній, які були пожалувані його дідові царем Олексієм Михайловичем (1689–1699); виписи з «отказных книг», що підтверджують та визначають межі угідь, якими володіє І.І. Безрученков (1695–1696).

Документи, що стосуються прав власності жителя Лівенського повіту Д.І. Чиркіна: чолобитні Д.І. Чиркіна та А.К. Данилова, жителів Лівенського повіту Затруцького стану, царям Іоанну Олексійовичу і Петру Олексійовичу з проханням вирішити їхню суперечку щодо володіння землею на р. Липовиці [1693].

Документи, що стосуються прав власності І.І. Черемисінова: запис про обмін грунтами між І.І. Черемисіновим і М. Золотарьовим у Новосільському повіті в Нікольському стані на термін до грудня 1683 р. (1682).

Документи, що стосуються прав володіння родини Савенкових у Лівенському повіті в Мокрецькому стані: запис про поділ земель між жителями Новосільського повіту Нікольського стану П.П. Савенковим та І.[Л.] Савенковим (1643); чолобитна В.Г. Савенкова воєводі Ф.М. Ольжевському з проханням підтвердити його права на володіння маєтком у Лівенському повіті в Мокрецькому стані (1701).

Документи Тихвінського Успенського, Ніжинського Благовіщенського та Путивльського Молченського (Мовчанського) Пустинного монастирів: грамота царя Олексія Михайловича ігумену Тихвінського Успенського монастиря Сергію про підтвердження права на володіння угіддями поблизу м. Новгорода (1646); чолобитна богомольців царю Петру Олексійовичу з проханням видати їм жалувану грамоту на володіння с. Стахорщина з присілками Блистово та Багряновське [1703]; копії жалуваних грамот 1591–1593 рр., виданих Путивльському Молченському (Мовчанському) Пустинному монастирю [до 1729 р.].

С.В. Сохань

Ф. VI. КОЛЕКЦІЯ ІСТОРИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ «ІНВЕНТАРНА РЕФОРМА НА ВОЛИНІ»

4106 од. зб., 1628–1917 рр.

Інвентарна реформа на Правобережній Україні, зокрема на Волині, запроваджена за наказом імператора Миколи I, була спрямована на врегулювання земельних відносин та селянських повинностей у західних губерніях Російської імперії в 1847–1848 рр.

Матеріали фонду надійшли на постійне зберігання до відділу рукописів Бібліотеки з Інституту економіки АН УРСР наприкінці 1955 р.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Організаційно-розпорядча документація: *рапорти* городничих і нижчих земських судів київському губернатору В.І. Милашевичу про кількість землі під посівами та про зібраний урожай (1794), комісії з опису Вінницького староства, комісії з продажу державних маєтків у Подільській губернії (1814), городничих та нижчих земських судів, а також відомості, надані київському цивільному губернатору Ф.В. Назимову про залишки фуражу і наявних сум у провізійних магазинах (1819), оберфорштмейстера Київської губернії Башуцького київському губернатору і губернському правлінню; київського цивільного губернатора сенату щодо звільнення мешканців м. Ставищ Таращанського повіту з-під влади графа Браницького, радника Подолинського київському губернському правлінню щодо проведеної ним роботи з примирення міщан м. Богуслава з графом Браницьким (1823), земського справника [Андреєва] цивільному губернатору Ф.Л. Переверзєву про стан і статистичні відомості в Черкаському повіті (1839), пристава, земського справника, а також лист Літинського повітового предводителя дворянства до в.о. губернатора м. Кам'яця-Подільського цивільного губернатора А.О. Радіщева про пригноблення селян економічним управлінням Новоколястинівського маєтку (1844–1845), чиновника з особливих доручень Волинської ліквідаційної комісії

про поділ конфіскованих маєтків Козловського і проект поділу Крупецької волості Дубенського повіту Волинської губернії (1846) тощо; **донесення** Подільського і Київського головних і повітових судів комісії з продажу державних маєтків у Подільській губернії, про ціну панщинних робочих днів селян та про все, що від них надходить на користь поміщиків (1810–1813), про передачу до скарбниці конфіскованого маєтку польського генерала В. Колишки (1828–1832); **відношення** віце-адмірала О.С. Шишкова київському цивільному губернатору про засмічення лісів адміралтейств колегії в Литовській губернії і про заплановані заходи для їх розчищення (1799); штатного землеміра Волинської палати державного майна Моретті волинському губернському люстратору про недоліки планів і реєстрів Туминського маєтку (1855).

Офіційно-нормативні документи: *укази* сенату щодо претензій В.В. Енгельгардта до сестер – графині Браницької, княгині Юсупової та графині Літте – про повернення йому боргу в розмірі 240 тис. рублів (1809), комісії, створеної в Києві для сплати боргів князя О. Любомирського Подільській казенній палаті (1810–1812), 2-му департаменту Волинського головного суду у справі графа Браницького і мешканців м. Любомля про надання їм вольностей і свободи (1819), Київському головному суду щодо надання Й. Завольському свободи та звільнення його з-під влади графині Браницької; 1-му департаменту Київського головного суду про рішення Комітету міністрів щодо передачі військовому суду непокірливих селян (1826), Подільської казенної палати щодо скарги селян монастирського поселення Шершень на пригноблення їх посесором Хлебовським (1836), Подільської палати цивільного суду щодо позову міщан-старообрядців с. Жуківці проти поміщика І. Семашка через свавільне підвищення чиншових платежів на землю (1844) тощо.

Фінансово-економічна документація: відомості про суконні, цукрові, цегляні заводи та виноробні Київської губернії (1841–1852), про тютюнові фабрики, миловарні та маслозаводи в м. Бердичеві (1848–1849), про вартість продуктів харчування на торгах у Києві, містечках та селах губернії в 1800 р; таблиці цін на хліб та інші продукти харчування в Київській губернії за 1760–1802 рр. (1802); окладна книга Подільського губернського скарбника про збирання квартального доходу зі старостівських маєтків за повітами (1795); контракти і кондиції, укладені в Подільській казенній палаті і міських поліціях (1804–1806); приписи міністерства фінансів для комісії з продажу державних маєтків Подільської губернії і правила для конфіскації маєтків та їхнього управління (1811–1813); підрахунок боргів селян містечка Солобоковець за невідпрацьовану панщину за 1830–1836 рр. на користь поміщиці Раковської [1836]; табель про чисельність населення в повітах Київської губернії, що мають оклади і користуються пільгами, й тих, хто не має окладів (1832); генеральні відомості про прибутки і витрати в Вільшанському та Христофорівському родових маєтках спадкоємців В.В. Енгельгардта (1830–1831).

Документи господарсько-майнового характеру: геометричний спеціальний план с. Оснак Кременецького повіту Волинської губернії (1798); генеральна карта удільного маєтку імператорської фамілії з позначенням, в яких губерніях створені експедиції й підпорядковані їм прикази (1800); детальний план ферми

Людовище в державному маєтку Тетильківці Кременецького повіту Волинської губернії (1862); *контракти* – про оренду графом А. Марковським Кам'янецького Ключа і чотирьох фільварків (1810), на заготівлю цегли колезькому раднику Проскурі в с. Розаліївка (1827); закладна між інженером П.П. Алексєєвим з В. Міліконт-Нарвойт на 12 тис. рублів під заставу будинку з ділянкою, укладена у київського нотаріуса Воробйова (1917) тощо.

Документи судочинства: судова справа між графінею Сераковською і графом Ільїнським за Уланівське староство (1789–1801); *виписи* з головних трибунальних книг Волинського воєводства про оренду земель Жидичинським архімандритством при архімандриті Гедеоні Балабані (1628); *витяги* з актових книг Острозького повітового суду про укладений князем Яблоновським контракт на оренду Куневської волості (1839); повітових судів про оренду землі та ін. (1801–1843); з указу Черкаського нижнього земського суду про доведення дворянства братами Гулаками і братами Копчинськими, селянами графа Браницького (1804) [1864?]; рішення цивільного департаменту Київського головного суду на прохання княгині К. Браницької-Сангушко про стягнення боргу на її користь з князя Г. Любартовича-Сангушка (1812); апеляційна справа графа М. Потоцького з приводу грошового позову до покупців Браїлівського маєтку поміщиків Юковських (1834–1842) тощо.

Статистична документація: інвентарі й статистичні описи сіл і маєтків Дубенського, Новоград-Волинського повітів Волинської губернії, Балтського, Вінницького, Гайсинського, Кам'янецького, Ковельського, Летичівського повітів Подільської губернії (1845–1852); висновки Подільського губернського комітету з розгляду та складення інвентарів на інвентарі й статистичні описи сіл і маєтків Балтського, Брацлавського, Гайсинського, Кам'янецького, Могилівського, Проскурівського, Ямпільського повітів Подільської губернії (1845–1851); відомості про державні поселення, їх землі та інші угіддя в Проскурівському, Летичівському, Вінницькому і Брацлавському повітах Подільської губернії (1816); про чисельність населення в Подільській губернії за повітами станом на серпень 1839 р. тощо.

Офіційне листування [Київського віце-губернатора] Ф.П. Четверикова з Подільським віце-губернатором І.Ф. Софоновичем (1805); Міністерства фінансів, Волинської казенної палати, суду, люстраторів та землемірів про отримання Замшанського фільварку до державного управління у зв'язку зі смертю орендатора генерал-ад'ютанта М.Ф. Воропанова (1830); Волинського цивільного губернатора, казенної палати, палати державного майна, управлінця державного Нововишневецького маєтку про передачу всього нерухомого майна в поселеннях Раковець, Великі і Малі Мешковці, Лопушня, Пахинки, що належали ліквідованому кармелітському монастирю, в державну адміністрацію (1833–1836); люстратора Подільської губернії з окружними люстраторами, поміщиками, управителями маєтків з приводу люстрації Дивлинського державного маєтку (1842–1856); люстратора 1-го округу Волинської губернії з палатою державного майна, поміщиками і приватними власниками стосовно введення в дію люстрацій (1849–1860) тощо.

Т.С. Горбач

Ф. 397. ЗІБРАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ (ІНВЕНТАРНИХ) КНИГ ТА КАТАЛОГІВ БІБЛІОТЕК УСТАНОВ І ПРИВАТНИХ ОСІБ

116 од. зб., XVIII ст. – 1947 р.

Зібрання сформоване шляхом об'єднання розрізаних документів (документальних комплексів), які надходили до відділу рукописів Бібліотеки в період 1920–1930-х років.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Матеріальні (інвентарні) книги та каталоги бібліотек: Білоцерківської гімназії (1853); Київської першої гімназії (1844–1922); Колегії Павла Галагана (1871–1919); Уманської середньої школи садівництва та хліборобства (1918); Київського комерційного інституту (1897–1925); Київських педагогічних курсів (1861–1866); Київської духовної академії (каталоги книг митрополита Київського Іоанікія, митрополита Київського Платона, алфавітні, систематичні, хронологічні каталоги книг, рукописів, атласів, карт, планів, креслень, періодичних видань бібліотеки КДА, Українського гуртка при КДА) (1808–1918); Науково-дослідного інституту польської пролетарської культури при ВУАН (1931); Всеукраїнської асоціації марксистсько-ленінських науково-дослідних інститутів (1934); Київського окружного педагогічного музею (1911); Київського юридичного товариства (1878–1906); Товариства природознавців м. Києва (б. д.); Києво-Печерської Успенської лаври (1888–1917); особистих книгозбірень В.Г. Ляскоронського, В.Б. Антоновича, придбаних ВУАН (1919–1928).

І.В. Клименко

Ф. 72. КОЛЕКЦІЯ ГРЕЦЬКИХ РУКОПИСІВ

61 од. зб., VII–XIX ст.

Фонд «Колекція грецьких рукописів» був заснований у 1977 р. Поштоvhом для формалізації зібрання була пропозиція французького палеографа Ж.-М. Олів'є, висловлена під час відвідування відділу рукописів Бібліотеки, про створення окремого фонду грецьких матеріалів із загалу неописаних. Наявність у НБУВ неописаних грецьких рукописів пояснювалася особливостями формування фондів упродовж 1920–1930-х років, коли до відділу рукописів надходили значні за обсягами збірки документів, опрацювати які було вкрай важко. До того ж тогочасні концепції формування фондів відділу унеможливили включення до них окремих грецьких рукописів, зокрема з нових надходжень. Водночас через неуважність до

старих описів і брак фахівців з грецької палеографії грецькі рукописи накопичувалися й надалі, відщеплені від «рідних» колекцій або отримані окремо чи в масиві інших рукописних матеріалів. Таким чином, у рукописному підрозділі поступово формувалася колекція грецьких документів, що опинилася поза межами вже заснованих і опрацьованих на той час фондів, завдяки чому вона й була в 1977 р. формалізована.

На час заснування фонду до нього ввійшли 28 грецьких рукописів. Основою для тогочасної інвентаризації рукописів слугували записи відомих палеографів Є.Е. Гранстрем, І.М. Лебедевої (Санкт-Петербург) та Б.Л. Фонкича (Москва), зроблені ними під час дослідження грецьких рукописів Києва. У період 1990–1992 рр. до фонду додалося ще 34 інвентарні одиниці з неописаних матеріалів відділу.

Рукописи фонду неоднорідні за походженням. Декілька з них, зокрема Четвероевангеліє (XII ст.), «Сборник аскетических сочинений Василия Великого» (XII ст.), «Беседы аввы Дорофея, житие святого Антония» (XIII ст.), Патерик (палімпсест, нижній текст XI–XII ст., верхній – XIV ст.), «Словарь Кирилла Александрийского» (XIV ст.) та «Лествица Иоанна Синаита» (XIX ст.), придбані в приватних осіб. Їхніми власниками були як відомі публічні особи – М. Василенко, О. Левицький, І. Корольков, так і невідомі, зокрема «товарищ Михайлов», що восени 1933 р. продав Бібліотеці чотири пергаменні кодекси. Тож більшість грецьких рукописів належала до відомих колекцій, що надходили до Бібліотеки як окремі фонди і зазвичай зберігалися й надалі під назвами відповідних установ. Так, частина рукописів фонду містить штампи або помітки, що дозволяють з упевненістю вважати їх колишніми артефактами таких відомих зібрань, як ЦАМ КДА, бібліотеки Історико-філологічного інституту князя Безбородька в Ніжині і Кам'янець-Подільського церковного музею. Більшість цих рукописів вказано в описах або каталогах відповідних установ. По одному рукопису надійшло з Волинського державного музею, з бібліотеки II Відділу ВУАН і з Грецького Катерининського монастиря в Києві. Історія надходження інших досі залишається невідомою достеменно через відсутність на самих рукописах відповідних позначок чи інформації. Проте найімовірнішими попередніми місцями зберігання документів, звідки вони надійшли до відділу рукописів, можна вважати зібрання Церковно-археологічного музею, архів та бібліотеку КДА. З бібліотеки Одеського товариства історії та старожитностей походить, очевидно, рукопис «Читання з Євангелія на літургії», придбаний М. Репніковим влітку 1914 р. у греків Надазов'я. Єдиними рукописами, щодо походження яких не можна зробити жодних більш-менш достовірних припущень, залишаються автографи А. Хрисовері.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Тексти Нового Завіту: ілюміноване Євангеліє XIII ст.; фрагменти апостольських читань XIII ст.; уривок літургійних читань Євангелія (надазовське караманське письмо, др. пол. XIX ст.) – додаток до надазовського рукопису з фонду Одеського товариства історії та старожитностей ІР НБУВ.

Патристична література: кодекси візантійської і поствізантійської доби – збірка творів Василя Великого (список XIII ст.), повчання св. Отців (списки XIII ст. і XIV ст.), вибрані твори Іоанна Дамаскіна (список 1751 р.), збірка сентенцій Антонія Меліси (списки кін. XVII ст.), твори Никифора Влеміда (список XVIII ст.), твір Іоанна Ліствичника (список XIX ст.); кодекс XIV ст. з текстом тлумачного словника Кирила Александрійського в опрацюванні Антонія Філософа; оповідання про чуда св. Гори (афонський список кін. XVIII ст.).

Грецька церковно-пісенна традиція: канони (нижній текст XIII ст.), Мінеї (XVI ст.), нотні збірники (XVIII ст.).

Пам'ятки церковно-канонічного права: збірники 1612 і 1672 рр., Номоканон XVIII ст.; Типікон монастиря Пресвятої Богородиці в Петриціні (список кін. XVIII ст.).

Кодекси навчального характеру: виписки з Календаря (XVIII ст.), тлумачення пісенних канонів (1781 р.), літургії Іоанна Златоуста та Василя Великого (список XVIII ст.), твори Ісократі і Ксенофонта новогрецькою мовою.

Актові джерела: збірка актів Константинопольського патріархату 1347–1400 рр. за Віденським рукописом (копії кінця XVIII ст.); синодик Ніжинського грецького братства із власноручними записами осіб (1696–1786).

Листи представників грецького духовенства до київських митрополитів, зокрема до Рафаїла Заборовського, Арсенія Могилянського, Платона Городецького, Іоаннікія Руднева, Сильвестра Малеванського, Ісидора Нікольського та Арсенія Москвіна (XVIII–XIX ст.).

Літературно-творчі матеріали: два автографи А. Хрісовері, поета, письменника, військового, написані в Києві (1858–1866).

Лит.: *Фонкич Б.Л.* Заметки о греческих рукописях советских хранилищ (1–4) // *Византийский временник*. – М., 1974. – Т. 36. – С. 134–138; *Чернухін Є.К.* Грецькій Схід і Україна. Листи грецького духовенства XVIII ст. у фондах Інституту рукопису ЦНБ ім. В.І. Вернадського. Джерела з історії церкви в Україні. – К., 1994. – 92 с.; *Чернухін Є.К.* Книга пожертв Ніжинського грецького братства (1696–1786) // *Записки Историко-філологічного товариства Андрія Білецького*. – К., 1997. – Вип. I. – С. 91–102, 143–179; *Чернухін Є.К.* Грецькі рукописи у зібраннях Києва : каталог. – Київ ; Вашингтон, 2000. – 378 с.; *Чернухін Є.К.* Грецька рукописна спадщина в Києві : історіографія та огляд матеріалів IV–XX ст. – К., 2002. – 326 с.; *Чернухін Є.К.* Словник Антонія Філософа як пам'ятка візантійського словникарства XV ст. // *Мовні і концептуальні картини світу*. – К., 2002. – № 6, Кн. 2. – С. 288–300; *Чернухін Є.К.* О трех греческих автографах в собраниях Института рукописи Национальной библиотеки Украины имени В.И. Вернадского // *Рукописна та книжкова спадщина України*. – К., 2010. – Вип. 14. – С. 24–47; *Richard M.* Répertoire des bibliothèques et des catalogues de manuscrits grecs / Troisième édition entièrement refondue par Jean-Marie Olivier. – Brepols ; Turnhout, 1995. – P. 448.

Є.К. Чернухін

Ф. 74. КОЛЕКЦІЯ СХІДНИХ РУКОПИСІВ

70 од. зб., XIII – кінець XIX ст.

До колекції східних рукописів ІР НБУВ увійшли комплекси документів, переданих з Київської духовної академії, Університету св. Володимира, Всеукраїнської академії наук, а також з одиничних надходжень.

У 1923 р. розпочалася передача до ВБУ фондів бібліотеки КДА, зокрема великої колекції арабських рукописів – подарунка архімандрита Російської духовної місії в Єрусалимі архімандрита Антоніна (Капустіна).

У 1926 р. до ВБУ перейшли фонди книгозбірні Університету св. Володимира, у складі яких зберігався комплекс східних документів – частина *Collectio Jablonoviana*, названої за ім'ям польського історика та мецената середини XVIII ст. князя Ю.О. Яблоновського. Його донька, княгиня Т. Сапега, після смерті батька подарувала його бібліотеку Кременецькому ліцею, яка звідти після ліквідації ліцею потрапила до Університету св. Володимира.

У 1934–1936 рр., після закриття в 1934 р. Кабінету арабської та іранської філології ВУАН, до зібрання арабських рукописів ВБУ надійшло два десятки манускриптів. Основу бібліотеки Кабінету склали східні рукописи з особистої колекції академіка А.Ю. Кримського: частина з них була придбана під час дворічного перебування А.Ю. Кримського на Близькому Сході, частина походить з Трапезунда, де в 1917 р. він брав участь в експедиції академіка Ф.І. Успенського. У 1918 р. приватна бібліотека А.Ю. Кримського зі сходознавства була перевезена до Києва, і незабаром академік передав її до організованого ним при ВУАН Кабінету арабської й іранської філології. Окрім зібрання А.Ю. Кримського, у фондах Кабінету були також інші надходження, зокрема колекція випускника факультету східних мов Санкт-Петербурзького університету О.В. Горячкіна.

У 1998 р. через Національну комісію з питань повернення в Україну культурних цінностей при Кабінеті Міністрів України до фондів ІР НБУВ був переданий на постійне зберігання арабський рукопис – Мухаммад ал-Махаллі Джалал ад-діна «Роз'яснення шляху».

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Мусульманські релігійні рукописи: коранічні тексти; хадіси (оповідання про життя, діяння та висловлювання Пророка); догматична теологія; ритуал.

Рукописи з мусульманської юриспруденції: «Скарби наближення до пізнання основ», «Вірші ан-Насафі про суперечності», «Перлина думок судів у коментарях кращих взірців рішень» та ін.

Рукописи з різних дисциплін: етики та логіки – «Сонячний трактат про правила логіки» та ін.; граматики – підручник «Докладна книга», підручник «Книга – світильник з граматики» та ін.; риторики та стилістики – «Ключ філологічних наук», «Батьківські настанови про мистецтво спору» та ін.

Художня література: збірка віршів «Іскри кресала».

Історичні твори: «Анемони вчених Османської держави. Фундаментальна праця з історії ісламу в Туреччині, доповнена згодом арабською та турецькою мовами», «Історія общини самаритян»; «Коротка історія єпископів на кафедрі первосвященника у місті Бейруті з 1532 р. від Р.Х.» та ін.

Твори з алхімії та окультних наук: «Рідкісний трактат про мистецтво співмірності», «Сонник», «Сонце знань та витончені подарунки».

Християнські арабські рукописи: Апостол, Часослов, Октоїх, Служебник, «Тайна покаяння та сповіді» та ін.

Різне: зразки письма в'язю, італійсько-арабський словник з нарисом арабської граматики латинською мовою та ін.

Лит.: Каталог арабских рукописей / сост. А.В. Савченко. – К., 1988. – 45 с.

О.О. Хамрай

Ф. 389. КОЛЕКЦІЯ ДОКУМЕНТІВ З ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ БІЛОРУСІ

24 од. зб., 1848–1939 рр.

Колекція створена в Інституті рукопису в 2007 р.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Матеріали з фольклору та етнографії: П. Альхимович «Сборник белорусских народных легенд, былин и песен, с описанием некоторых обрядов, обычаев, праздников и игрищ крестьян Себежского уезда Витебской губернии» (1882–1890); «Материалы корреспондента секции этнографии и фольклора Института истории АН БССР Я. Шчарбатова. 1939» (1909–1939); записи білоруських народних пісень, приказок, переказів тощо.

Літературні твори, переклади, рецензії: А. Пшенко «Очерки и рассказы из белорусской жизни» (1902); Ж.-Б. Мольер «Летающий дохтур», В. Ібаньес «Падвойны стрэл» (перекл. А. Фунак); рецензія В. Щепотьєва на брошуру професора М. Піотуховича «Звычаі і песні беларускага селянина у іх гаспадарчай аснове» (1928).

Різне: «Книга магазинная смотрителя сельского запасного магазина Ричицкого уезда Минской губернии помещика Оскерки для записи прихода и расхода хлебного сбора с 18... года» (1848–1851); «Краткое извлечение из устава девятой народной переписи об ответственности перед правительством сказкоподателей, а равно людей, ревизии подлежащих, по производству сей переписи» (1851); протоколи наукових засідань Інституту літератури і мистецтва Білоруської академії наук (1932).

Т.В. Герасімова

**Ф. 332. КОЛЕКЦІЯ ДОКУМЕНТІВ
РЕЛІГІЙНИХ І НАВЧАЛЬНИХ УСТАНОВ
ТА ПРИВАТНИХ ОСІБ ПОЛЬСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ**

369 од. зб., середина XVI ст. – 1923 р.

Колекцію сформовано з декількох документальних масивів, насамперед ліквідованих релігійних установ. Так, у 1935 р. до відділу стародруків Бібліотеки надійшли архів та рукописні книги Коростишівського і Новоград-Волинського костелів, в 1936 р. їх було передано до відділу рукописів. У 1936 р. до Бібліотеки був переданий масив рукописів з Інституту польської пролетарської культури, зокрема витяги з гродських, земських, актових, трибунальських книг, літературні твори та навчальні курси тощо. У 1955 р. з Інституту економіки НАН України надійшли земельно-майнові, економічні та родові матеріали.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Документи костелів, церков, монастирів, витяги з актових книг гродських, земських, трибунальських, судові рішення: метричні книги Брацлавської парафії м. Михалполя Летичівського повіту (1754–1799), Смідинської церкви (1781–1790); книга актів Базалійського парафіяльного костелу (1799–1817); книги для запису хрещень, шлюбів та поховань з костелів Могилівського деканату (1845), Коростишівського парафіяльного костелу (1827–1834, 1872–1897, 1885–1894); фрагменти метричної книги Коростишівської парафії (1918–1919); книга офірувань і грошових витрат на чудотворну ікону Пресвятої Діви Марії в Бердичівському костелі босих кармелітів (1750); прибуткові книги плебаній (1828–1844), Горбулівського парафіяльного костелу (1803–1841); кошторис костельних витрат Коростишівської парафії Луцько-Житомирської дієцезії (1912); квитанції, розписки тощо настоятеля Коростишівського костелу Віктора Кривенчика (1921–1923).

Книги переписів та списки римо-католицького населення парафій: Коростишівської (1812–1820, 1829–1833), Дедеркальської (1799–1815), Звягельської (1824, 1827); Новоград-Волинської (1836–1840, 1841); Невірківського парафіяльного костелу (1842, 1843); «Посемейный список жителей д. Глубочки (Харитоновки) Лучицких» (1892).

Книги передшлюбних екзаменів: Коростишівського (1798–1822), Звягельського (1823–1827), Новоград-Волинського парафіяльних костелів (1830–1833, 1833–1835, 1836–1837, 1845–1846, 1849–1851, 1851–1855); свідоцтва про проходження передшлюбних катехіз та дозвіл взяти шлюб парафіянам (1817, 1819, 1823, 1825–1829, 1836–1838); книга передшлюбних об'яв Звягельської парафії (1879–1885).

Збірники актів генеральних візитацій Коростишівського, Чудновського, Трояновського костелів і кляштора босих кармелітів у Бердичеві (1786–1787); протоколи візитацій жіночого монастиря базилианок у Вільні, укладені архієпископом

Полоцьким і митрополитом Київським Ясоном Смогоржевським (1781), греко-католицької парафіяльної церкви у с. Головні (1813–1882), парафіяльного костелу та монастиря реформатів у с. Дедеркали (1829–1830), парафіяльних костелів в м. Берездові (1849), в м. Ушомирі (1851, 1856); описи парафіяльних костелів у м. Хабному, в м. Малині, с. Вишевичі, с. Іванкові (1860), м. Івниці (сер. XIX ст.).

Збірки наказів і розпоряджень: книга для записів монарших указів і розпоряджень Могилівської римо-католицької консисторії, укладена ксьондзом А. Тафіловським, житомирським каноніком, пробощем Коростишівського парафіяльного костелу (1827–1838); копії розпоряджень та указів Луцької духовної консисторії новоград-волинському декану Козмінському (1832–1847); журнал вихідних листів та розпоряджень Радомишльського деканату (1825–1841); книга вхідної документації до радомишльського декана, житомирського каноніка ксьондза В. Обу́ха (1856–1857) тощо.

Збірка актових документів майнового характеру: апробації привілеїв польських королів, витяги судових рішень з актів гродських, земських тощо (сер. XVI – поч. XIX ст.); витяги з актових книг земських, трибунальських щодо земельних володінь Овруцького конвенту домініканців (1594–1802); витяги судових рішень з актових книг гродських, земських, трибунальських; папери земських повітових судів, нунціатури тощо (кін. XVI – перша пол. XIX ст.); інвентар ярославських маєтків єзуїтського колегіуму св. Яна з картами та описом прилеглих земель (1687); фасцикули, витяги з актових книг гродських, земських, трибунальських, протоколи земських повітових судів, листування та інші документи стосовно Міжріцького кляштору францисканців (1663–1863); рішення в справах ув'язнених і резолюції земського суду Васильківського та Богуславського повітів (1799) тощо.

Матеріали щодо особового складу монастирів: пом'яник ченців-францисканців з Сокальського конвенту (1751); відомості про склад ченців Канівського василіанського монастиря (1776–1807); статут та списки членів братства св. Трійці в Звягелі; списки членів братства скапулярію Пресвятої Діви Марії з гори Кармель (1783–1864); нотатки про каноніків регулярних Св. Духа (кін. XVIII ст.) тощо.

Економічні, земельно-майнові та родові документи польської шляхти: документи Єленських стосовно володіння добрами Теремов, Кучури, Міхновичі Татарські та Жешов Мозирського повіту (1610–1757); земельно-майнові документи Терлецьких щодо маєтків Привітувка, Жечниця та Вулки Пінського повіту (1753–1821); сумаріуш земельно-майнових документів Барбари з Олізарів Городенської, хелмської стільникової, та інших осіб (1756–1822); витяг із земських книг Пінського повіту – апеляція зі справи про спадщину Лозки (1804), судові вироки цивільного Трибуналу Підляської губернії та Апеляційного суду Польського королівства в майновій справі між графінею Терезою Оссолінською та Станіславом Менчинським (1840–1841); патент Волинської губернії М. та Ю. Зайончковським гербу Джевиця на внесення їхнього родоводу до родовідної книги Волинської губернії (1830); прибутково-видаткові книги маєтків Браницьких (1793–1801, 1834–1835); річний контракт на оренду добр с. Руди між Білоцерківською економією графа Ф. Браницького та Я. Сахновичем (1799–1800); журнал ведення торгівлі

в Одесі Браницькими (1829–1830); актові документи на набуття с. Соловийовки Белзьким підстолиєм П. Міхаловським (1795–1815); прибутково-видаткові книги та журнали продуктових накладних продовольчого складу-магазину в с. Соловийовка (1854–1861); реєстр Юстинівського фільварку (1856–1857); рахунки фільварків Золотого, Воробина, Велюня, Нівецького (1877–1878) тощо.

Облікові документи навчальних установ та каталоги бібліотек і зібрань: річний розрахунок на утримання школи Канівського василіанського монастиря (1796–1797); «Шнуровая книга прихода и расхода на библиотеку прежде Вольнской гимназии, а после – Вольнского лицея с 11 сентября 1816 по 7 декабря 1821 г. № 1» (1816–1823); прибуткова книга каси Волинської гімназії (1818) тощо; каталог книжок XVI – початку XIX ст. бібліотеки Волинського лицю (поч. XIX ст.); каталог книжок та рукописів збірки Кременецького єзуїтського колегіуму, що зберігалися в бібліотеці Волинського лицю, згодом Університету св. Володимира (перша тр. XIX ст.) тощо.

Листування та щоденники: зібрання листів до Серадзького воєводи, маршалка коронного трибуналу Я. Пеньонжка; королівського радника графа К. Седльницького; А. Ташицького та ін.; листи архієпископа Полоцького Ясона Смогоржевського до [Кастана] Жигіоті, [] Гулієльмі, [] Рінальді з Полоцька до Рима (1770–1773); *кореспонденти:* Я. Малаховський, К. Радзейовський, С., М. і С. Шембеки, А. Тшебицький та ін. (1651–1710); щоденник подорожі до Константинополя, Греції, Єгипту, Палестини (1847); щоденники невстановленої особи (9 томів) (1895–1914) тощо.

Історичні матеріали з внутрішньої та зовнішньої політики Речі Посполитої: збірники документів (універсали, інструкції, промови, листи тощо) з внутрішньої та зовнішньої політики Речі Посполитої (перша пол. XVII ст.); збірники змішаного змісту – маніфести, резолюції, промови в сеймі, листи, вірші, оди тощо (др. пол. XVIII ст.).

Казання, молитви: збірники проповідей, промов, недільних, святкових казань, казань на поховання (1771–1796), духовних пісень; молитовники, духовні роздуми; «Уславлення Пресвятої Діви Марії з Ясної Гури Ченстоховської для земляків на пам'ять. З паломництва 1846 р.» (1846) тощо.

Теологічні праці, релігійні твори: Вуйковський Ян Станіслав Костка «Катехізис» (1772); «Духовні вправи Св. Ігнатія Лойоли» (др. пол. XVIII ст.); Ш. Дюкло «Тлумачення історичне та моральне християнсько-католицької науки...» (сер. XIX ст.); А. Озанам «Роздуми про царство Боже або про костел» (1865); Л. Абелі «Корона цілого християнського року або роздуми...», ч. 1–2, список видання 1765 р. (XIX ст.); зошити № 1–3 [] Совінського «Моральна теологія» (поч. XX ст.); Д. Бончковський «Розгорнутий виклад науки римо-католицького костелу. (Частина догматична)» (1904) тощо.

Курси наук, навчальні конспекти: збірник з поезики (поч. XVIII ст.); Я. Фрейер. Підручник з фармакології (перша пол. XIX ст.); Е. Лавданський «Словник польсько-російсько-французько-італійський» (1848); курс арифметики (1859); курси філософії (XVIII ст.); пам'ятка 2 класу виховного закладу при жіночому

римо-католицькому монастирі Святого Серця у Львові. Записи з ботаніки, історії, літератури, географії тощо (1885–1886); конспекти з фізики, нарисної геометрії, історії польської літератури, граматики польської мови, педагогіки, психології та логіки (др. пол. XIX ст. – поч. XX ст.) тощо.

Праці зі всесвітньої історії та історії Польщі. К. Пельниц «Вогонь палаючої любові, або Самоспостереження в житті Августа II, польського короля» (сер. XVIII ст.); Ж. Ластер «Історія Катерини II, Російської імператриці», ч. I–III (поч. XIX ст.); Я. Антосевич «Захист Кадлубка і Длугоша від критиків XVIII ст.» (20-ті рр. XIX ст.); В. Вуйціцький «Історичний нарис про зародження і розбудову м. Варшави та околиць», т. 1 (1828–1830); «Польський гербовник» (кін. XIX ст.) тощо.

Літературні та музичні твори. Я. Прусіновський 1. Ранні поезії. 2. Гануля. Фрагмент з прологу незакінченої драми (1842–1857); Г. Гейне «Книга Пісень», переклад з нім. на пол. Я. Прусіновського (1867); «Альбом пам'ятних записів, віршів та малюнків різних авторів» (1855–1864), Медард (Феліціан Медард Фаленський) «На морі» (1857); збірка віршів польських поетів Ю. Залеського, Т. Падури, В. Поля, А. Фредро та ін. (сер. XIX ст.); збірка віршів, сентенцій, цитат З. Красицького, О. Уальда, С. Надсона та ін. (кін. XIX – поч. XX ст.); Б. Чвиклич «Чи був би з мене польський композитор?», збірка композицій для чотириголосого мішаного хору. Ч. 2–3. Вірші з нотами (1911–1912).

Різне: книга кулінарних рецептів (1757), лікарський poradник (сер. XVIII ст.); [] «Основи науки артилерії», ч. 1–2. Переклад польською мовою з рос. Я. Косінського (1819); А. Ідзьковський «Космологографія. Спільне письмо для мов усіх народів. Трактат», з паралельним перекладом італ., пол., франц., нім., рос. мовами (1872) тощо.

С.О. Булатова

Ф. 321. КОЛЕКЦІЯ ЄВРЕЙСЬКИХ ДОКУМЕНТІВ

5632 од. зб., XV ст. – 1918 р.

Джерелами формування колекції є документи єврейських товариств та організацій – Товариства для поширення освіти між євреями в Росії (історична абревіатура російською – ОПЕ), Єврейського історико-етнографічного товариства (історична абревіатура російською – ЕИЭО), спеціальної комісії зі збирання документальних свідчень періоду Першої світової війни, яка працювала при ЕИЭО, Єврейської світської благодійної і культурно-просвітницької організації «Культур-Ліга», а також матеріали редакційного портфеля журналу «Еврейский мир».

Товариство для поширення освіти між євреями в Росії було засноване в жовтні 1863 р. в Санкт-Петербурзі з ініціативи Г. Гінцбурга і А. Бродського. Головні завдання – поширення російської мови серед єврейського населення, публікація

російською та єврейськими мовами наукових і популярних видань, організація системи початкової світської єврейської освіти. В 1929 р. згідно з розпорядженням радянського уряду ОПЕ було закрито.

Єврейське історико-етнографічне товариство було засноване в Санкт-Петербурзі в листопаді 1908 р. Головні завдання – збирання історичних та етнографічних матеріалів у державних, громадських та приватних архівах; публікація історичних документів; випуск наукових видань (у тому числі журналу «Єврейская старина»); створення центрального архіву та музею євреїв Росії. В період Першої світової війни з ініціативи членів ЕИЭО було організоване збирання документів з історії війни, зокрема про участь євреїв у військових діях, а також матеріалів, переважно мемуарів, про єврейські погроми, виселення з прифронтової зони і зони військових дій. У 1929 р. ЕИЭО було ліквідоване як буржуазне, «ідеологічно чуже радянській громадськості».

«Єврейский мир» – російсько-єврейський щомісячний журнал, видавався в Санкт-Петербурзі. Редактор – Г. Португалов. З журналом співпрацювали С. Анський, С. Дубнов, А. Браудо, Л. Сєв, Ахад-Гаам, Шолом-Алейхем, М. Гнесін, С. Маршак та інші.

«Культур-Ліга» – світська єврейська благодійна і культурно-просвітницька організація (в документах – Лига еврейской культуры, рос.), була створена в Києві в січні 1918 р. Метою створення був розвиток культури мовою їдиш. Серед головних ініціаторів та засновників були: М. Зільберфарб-Базін – генеральний секретар (міністр) з єврейських справ в Уряді Центральної Ради; єврейський письменник Д. Бергельсон; драматург, театрознавець і педагог І. Добрушин; критик та літературознавець Н. Майзель; драматург М. Литваков та ін. Видавництво «Культур-Ліги» було засноване в 1918 р., з кінця 1921 р. отримало назву Кооперативне видавництво «Культур-Ліга».

Після закриття в 1929 р. єврейських товариств та організацій їхні документи були частково передані в Київ до двох установ: Інституту єврейської культури (Інститут єврейської пролетарської культури) ВУАН–АН УРСР та відділів єврейської літератури і рукописів ВБУ. Частина документів залишилася в архівах Ленінграда–Петербурга і Москви. Після закриття Інституту єврейської культури розрізнені зібрання документів були об'єднані в Бібліотеці. Визначити точний час і обсяги надходжень документів нині не видається можливим, оскільки документація на єврейські фонди була вилучена органами держбезпеки при закритті відділу єврейської літератури Бібліотеки в 1949–1950 рр.

Асоційовані матеріали знаходяться в ІР НБУВ, ф. 190, 339, 340; РДІА (Санкт-Петербург), ф. 1009 та ф. 1532; ЦДІА Санкт-Петербурга, ф. 2129; ОР РНБ (Санкт-Петербург), ф. 211; Архіві РЕМ (Санкт-Петербург), ф. 2, оп. 1; РДАЛІМ (Москва), ф. 2583, 122, 2032, 543, 1176; Архіві YIVO Institute for Jewish Research (Нью-Йорк) (різні колекції та зібрання).

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Товариство для поширення освіти між євреями в Росії

Документи Бібліотечної комісії: листи та запити щодо діяльності єврейських бібліотек та читалень в містах і містечках Російської імперії; листи з проханнями щодо методичної й консультаційної допомоги в організації бібліотек, щодо надходження книг, бібліографічного інформування, організації лекцій та виступів відомих митців, письменників та громадських діячів.

Документи стосовно відкриття та функціонування єврейських навчальних закладів: «Первый проект еврейского учебного заведения в России» (1915), С. Кауфман «Из одной анкеты. Выводы по разным вопросам постановки еврейского школьного дела, сделанные на основании анкетирования одной школы» (1915), Е. Балтер «Задачи еврейской школы в связи с детским творчеством» (1915), Г. Прусаков Гірш «Жизнь и деятельность двух Полтавских общественных училищ: Талмуд-Тора и женское бесплатное училище» (1915), С. Генріх, С. Томсинський «Правда о нашем учителе. Картинки из жизни еврейского провинциального учителя» (1915), []. Каценбоген «Еврейские учителя в Варшаве»; листування з приводу організації навчального процесу в єврейських навчальних закладах.

Документи з організації фонду імені барона Г. Гінцбурга: повідомлення про відкриття підписних листів та збирання коштів, списки жертводавців, програми заходів, здійснюваних фондом у різних містах і містечках.

Матеріали редакційного портфеля журналу «Вестник еврейского просвещения»: статті, листи авторів, передплатників.

Спеціальна комісія зі збирання документальних свідчень періоду Першої світової війни при Єврейському історико-етнографічному товаристві

Документи про стан єврейського населення Російської імперії періоду Першої світової війни: накази про адміністративне заслання до Сибіру євреїв за перебування влітку 1914 р. на німецьких курортах та про виключення євреїв зі складу військово-автомобільних рот; виписки з постанов і протоколів про виселення євреїв із зони бойових дій російської армії; документи про економічний стан біженців та переселенців.

Спогади євреїв про окупацію, погроми та грабунки.

Листи до відомого громадського діяча Н. Фрідмана від євреїв, які постраждали внаслідок бойових дій або були безпідставно звинувачені в зрадництві та шпигунстві.

«Культур-Ліга»

Документи адміністративно-господарчого характеру: звернення із визначенням мети та завдань «Культур-Ліги» для її конструктивнішого використання в поточний момент, із запрошенням робітників старшого віку до відкритих «Культур-Лігою» вечірніх шкіл; мандати, видані членам «Культур-Ліги» Б. Маршаку, М. Литваку, Ф. Шпраху, М. Ліхту на здійснення торгово-фінансових операцій та на проведення переговорів з іншими установами та організаціями; відповідні записки з проханням про надання «Культур-Лізі» окремої друкарні, про отримання меблів, про надходження книг з дитячої бібліотеки; протоколи про передан-

ня інвентарю, меблів, музею та бібліотеки «Культур-Ліги» до учительської семінарії; списки службовців оргбюро «Культур-Ліги» тощо.

Офіційне листування членів тимчасового бюро Кооперативного видавництва «Культур-Ліги» з Державним видавництвом України, з київською конторою Укрзвонторгу, з Євгромадкомом про розрахунки за видання творів Шолом-Алейхема, можливості користуватися книжковим складом, друкування шкільних підручників, обмін з Польщею рідкісними виданнями з давньоєврейської та єврейської літератури тощо.

Матеріали редакційного портфеля журналу «Єврейський мир»: рукописи та машинописи різножанрових літературних творів, статей та поезій, які надійшли до редакції впродовж її існування; деякі були опубліковані в часопису. Серед авторів «Єврейського мира» – І. Перец, Менделе Мохер-Сфорім (Ш. Абрамович), І. Зайнговіль, Д. Айзман, Х.-Н. Бялик, С. Ан-ський, М. Ріверсман, І. Туркельтауб та ін.

Епістолярний комплекс Е. Левіна, Д. Айзмана, К. Гуревича, І. Лур'є; листування різних осіб з Товариством єврейської народної музики.

Зібрання пінкасім: пінкасім з України та копії й виписки з книг громад Петербурга, Мінська, Мітави (Єлгави), Дубровно, Мілана та Сієни (др. пол. XVII – перша чв. XX ст.) – статuti громад і положення про їх функціонування; протокольні записи про повсякденне життя та здійснення релігійних обрядів; списки членів громад та товариств, інформація про топографію єврейських містечок; записники благодійних товариств – поховальних братств «Хевра кадіша», товариств із вивчення Мішни, Тори та Талмуду при синагогах, ремісницьких товариств.

Рукописні книги та фрагменти: рукописні документи івритом, арамейською, німецькою, французькою та російською мовами (XV – поч. XX ст.) – фрагменти коментарів, теологічних диспутів між караїмами та рабиністами (зокрема Соломон Бен Ерухам проти Саадії Гаона); збірники та фрагменти збірників молитов, зокрема караїмського обряду; фрагменти Танаха та сувоїв Тори; книги кабалістичного змісту; рукописні копії творів релігійних мислителів, зокрема Хаїма Віталя; фольклорні матеріали – татарські оповіді про кримських ханів, амулети, заговори тощо.

Єврейсько-арабські рукописи: фрагменти молитов, коментарі до Тори та Талмуду, інших релігійних текстів, зокрема трактат М. Маймоніда «Яд га-Хазак» («Сильна рука»), здебільшого караїмського походження, вірогідно з Криму та Малої Азії; фрагменти лінгвістичних та історичних творів, переважно близькосхідного походження.

Лит.: *Сергеева И.А.* Уникальное собрание документов и материалов по еврейской истории, этнографии, фольклору : прошлое и настоящее // Десять років єврейського національного відродження в пострадянських країнах : досвід, проблеми, перспективи : зб. наук. праць : матеріали конф. 28–30 серпня 2000 р. – К., 2001. – С. 273–282; *Сергеева И.А.* Музей и архив Еврейского историко-этнографического общества : к проблеме реконструкции документального собрания // Рукописна та книжкова спадщина України. – К., 2013. – Вип. 17. – С. 288–320.

И.А. Сергеева

Ф. 322. КОЛЕКЦІЯ ЄВРЕЙСЬКОГО МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ

4047 од. зб., 1903–1947 рр.

Час і форму передачі колекції до Бібліотеки достовірно встановити не вдається можливим з огляду на те, що всі облікові документи були вилучені органами держбезпеки при закритті відділу єврейської літератури Бібліотеки на початку 1950-х років. Ймовірно, фонд був переданий в кінці 40-х – на початку 50-х років з Кабінету єврейської культури АН УРСР. Достеменно встановлено, що документи і записи, які належать до колекції Ю. Енгеля, були подаровані бібліотеці його дружиною, А. Енгель, на початку 1930-х років. Колекція З. Кисельгофа була передана до Кабінету єврейської культури АН УРСР дочкою музикознавця в 1940 р., а до Бібліотеки надійшла разом з іншими документами Кабінету.

Структурно фонд складається з колекції фоноваликів, колекції Ю. Енгеля (записи 1903–1911 рр., зроблені в Петербурзі, записи 1912 р., зроблені під час етнографічних експедицій); колекції З. Кисельгофа (записи 1913–1932 рр.) та колекції М. Береговського (записи 1929–1947 рр.). Окремо виділяються записи єврейських релігійних піснеспівів, зібрані І. Лур'є в Палестині у 1913–1914 рр. на замовлення Товариства єврейської народної музики. Ще один масив документів представляє експедиційні записи пісень єврейських гетто Трансністрії періоду Другої світової війни, здійснені М. Береговським та І. Шайкісом у 1945–1946 рр.

Асоційовані матеріали знаходяться в ІР НБУВ, ф. 339 та ф. 190; РДІА (Санкт-Петербург), ф. 1009 та ф. 1532; ЦДІА Санкт-Петербурга, ф. 2129.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Фонозаписи 1903–1940 рр. на воскових валиках, записані Ю. Енгелем, З. Кисельгофом, С. Ан-ським, М. Береговським: релігійні хасидські співи; наспіви і літургії; народні побутові і ліричні пісні; наспіви без слів; інструментальна музика; народний театр; легенди брацлавських хасидів, розповіді про цадиків тощо (оповідний фольклор); декламації, вітання, технічні демонстраційні записи Шолом-Алейхема, Б. Зускіна, М. Бомарше, О. Берггольц, Д. Бергельсона.

Нотні і текстові розшифровки до фоноваликів музикознавців С. Маггіда і З. Кисельгофа (1912–1914), співробітників Кабінету єврейської культури під керівництвом М. Береговського (1929–1947).

Описання театралізованих вистав (пурімшпіль): «Ахашверош-шпільв», записи і розшифровки, здебільшого в німецькій транслітерації, З. Кисельгофа і М. Береговського (1920–1940-ві рр.).

Ноти: пісні, інструментальні твори та наспіви без слів (нігун), записані безпосередньо від носіїв або надіслані збирачами пісень (1913–1947) і опрацьовані співробітниками Московського відділення Товариства єврейської народної музики і Кабінету єврейської культури АН УРСР.

Колекції Зіновія Кисельгофа: нотні, текстові і фонозаписні розшифровки та колекційні записи єврейського музичного фольклору, зібрані під час експедицій 1912–1914 рр. та впродовж особистої збирацької роботи (1912–1932).

Лит.: Шолохова Л.В. Фоноархів єврейської музичної спадщини : колекція фонографічних записів єврейського фольклору із фондів Інституту рукопису: анотований каталог фоноциліндрів та нотних і текстових розшифровок. – К., 2001. – 844 с.; Сергеева И.А. Фоноархів єврейської народної музики : история, содержание фондов и перспективы развития // Рукописна та книжкова спадщина України : археографічні дослідження рукописних та бібліотечних фондів. – К., 2007. – Вип. 12. – С. 80–92.

И.А. Сергеева

Ф. 177. КОЛЕКЦІЯ НОТНИХ РУКОПИСІВ

307 од. зб., кінець XVIII – XX ст.

Колекція нотних рукописів формувалася починаючи з 1920-х років, останні рукописи надійшли до колекції в 1990-х роках.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Богослужбні нотолінійні книги та збірники хорової музики: збірники православних церковних піснеспівів різних розспівів (кін. XVIII – поч. XX ст.); окремі партії хорової церковної музики та їх фрагменти (початок XX ст.); нотолінійні Ірмологіони (кін. XVIII – поч. XX ст.), в тому числі два нотолінійних Ірмологіони Михайлівського монастиря 1792 р. та 1859 р.; збірники задостойників та антифонів (кін. XIX – поч. XX ст.); авторські хорові літургійні твори та духовні концерти П. Турчанінова, Д. Бортнянського, О. Должанського, П. Чайковського, О. Аляб'єва, В. Орлова, М. Березовського та ін. (кін. XIX – поч. XX ст.); римокатолицькі церковні піснеспіви; квартет зі «Stabat Mater» Дж. Россіні; синагогальні хорові твори Л. Левандовського, Н. Блюменталю (поч. XX ст.).

Вокальні твори: збірники вокальних творів, вокальні твори польських, німецьких, російських композиторів, романси О. Варламова, О. Гурильова, Дж. Доніцетті, С. Монюшка, Ф. Терещенка, А. Феррі, М. Щербачова та ін. (кін. XIX – поч. XX ст.).

Фортепіанні твори: твори композиторів Ф. Мендельсона, Й. Витвіцького та ін. (кін. XIX – поч. XX ст.); уривки з опер Р. Вагнера в перекладі для фортепіано; нариси та ескізи Ф. Терещенка (XX ст.), І. Горайнової (мазурка, тема з варіаціями, скерціно, прелюдії, етюд та ін.) (поч. XX ст.).

Камерна музика: менует Ж.-Б. Люллі для скрипки та фортепіано, струнний квартет С. Таборовського, дует «Повернення на Батьківщину» для скрипки та фортепіано А. Хартля та деякі ін.

Твори для оркестру: партії окремих інструментів Симфонії № 2 Л. Бетховена.

Світська хорова музика: ораторія А. Рубінштейна «Вавилонське стовпоторіння» (поч. ХХ ст.), два хори Л. Бетховена, хорові твори М. Анцева, вокальні партії з «Вечорниць» П. Ніщинського (поч. ХХ ст.).

Оперна музика: вокальні партії опери М. Глінки «Життя за царя» (1913), уривки з опери-буфф Ж. Оффенбаха «Прекрасна Єлена», уривки з опери Д. Паїзієлло «Мельничиха» (поч. ХХ ст.).

Народна музика: російські народні пісні в одноголосому записі (поч. ХХ ст.), народні пісні Холмщини (1914).

Навчальна література: підручник з гармонії Ф. Терещенка (поч. ХХ ст.).

О.А. Іванова

Ф. 229. КОЛЕКЦІЯ АЛЬБОМІВ («КУЖБУШКИ») ХVІІІ СТ. КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКОЇ (ЛАВРСЬКОЇ) ІКОНОПИСНОЇ ШКОЛИ

48 од. зб., ХV–ХVІІІ ст.

Об'єднана лаврська малярня була організована в 1763 р. В різні роки її очолювали майстри: Іван (Максимович), Феоктист (Павловський), Аліпій (Галик), Захарія (Голубовський) та ін. У 1772–1776 рр. лаврські іконописці разом з найобдарованішими учнями майстерні реставрували живопис Свято-Успенського собору. Майстерня занепала наприкінці ХVІІІ ст. й відродилася в 1866 р. у зв'язку з реставраційними роботами в Успенському соборі.

Колекція альбомів навчальних малюнків іконописної та малярської майстерні Києво-Печерської лаври («Кужбушки» – «куншти», «кунштбухи» від нім. Kunstbuch – мистецька книга, посібник з мистецтва) складається з альбомів ХVІІІ ст. з навчальними малюнками учнів і наставників іконописної та малярської майстерні Києво-Печерської лаври, а також альбомів зі зразками західноєвропейських гравюр ХVІ–ХVІІІ ст.

У 1919 р. розпочалася передача бібліотеки Києво-Печерської лаври до ВБУ: вона надійшла до Київської (Подільської) філії ВБУ та увійшла до складу її Лаврського відділу. Разом з книгами, вірогідно, було передано й альбоми іконописної майстерні (документи про передачу не знайдено). Як колекцію було сформовано у 20–30-х роках. У 1954 р. збірку вилучили з Лаврської колекції і перенесли до фондів відділу естампів і репродукцій Бібліотеки; у 1986 р. передали на зберігання до відділу рукописів.

Кужбушки лаврської майстерні, що не увійшли до зазначеної колекції, зберігаються у відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій НБУВ.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Малюнки учнів і наставників іконописної та малярської майстерні Києво-Печерської лаври (23 одиниці зберігання – близько 1500 малюнків, виконаних

тушшю, чорнилом – пензлем і пером, аквареллю, олівцем, сангіною) та альбоми зі зразками західноєвропейських гравюр XVI–XVIII ст. (25 одиниць зберігання – близько 2000 гравюр, виконаних різними техніками). В альбоми зброшуровано твори як мальовані безпосередньо в них, так і вирізані з інших книг або альбомів. Альбоми з малюнками містять портрети визначних церковних і політичних діячів того часу, роботи на релігійні та міфологічні сюжети, пейзажі та орнаментальні проекти, жанрові сценки, вправи з анатомії, серед яких є багато датованих та підписаних учителями й учнями.

Серед авторів: Аліпій (Галик), Семен Галик, Грицько Маляренко, Опанас Іраклейський-Перехрестенко, Іван Попович, Кирило Андрійович Попович, Грицько Тесленко та ін.

В альбомах зі зразками західноєвропейських гравюр XVI–XVIII ст., якими користувались учні лаврської майстерні як навчальними посібниками, є лицьові Біблії: Піскатора (1674), М. Меріана (1593–1650) (1625); зображення святих А. Колларта; міфологічні сюжети І. Кока, П. Бреб'єта, К. Блумарта; театральні декорації М. Кюсселя, Дж. Тореллі; пейзажі Стефано делла Белла, І. Сильвестра; орнаменти Ж.А. Дюсерсо, О. Фіалетті, Я. Лутма-старшого та багатьох інших знах граверів Європи. Серед гравюр – роботи українських граверів, зокрема А. Козачковського, І. Щирського, Д. Галаховського, Г. Левицького.

Лім.: Михаїл Иероним // Систематический каталог книг библиотеки Киево-Печерской Лавры. – К., 1908. – Т. 1. – С. I–II; *Жолтовський П.М.* Малюнки Києво-Лаврської іконописної майстерні : альбом-каталог. – К., 1982; *Майстренко-Вакуленко Ю.* Матеріали і техніка рисунків іконописної майстерні Києво-Печерської лаври. Художня культура. Актуальні проблеми : науковий вісник. Вип. 4 / Акад. мистецтв України, Ін-т проблем сучасного мистецтва : редкол. О. Федорук [та ін.]. – К., 2007. – С. 435–454.

Н.О. Щеколдіна

Ф 304. КОЛЕКЦІЯ ДИСЕРТАЦІЙ СТУДЕНТІВ КИЇВСЬКОЇ ДУХОВНОЇ АКАДЕМІЇ

2128 од. зб., 1829–1917 рр.

Колекція дисертацій студентів Київської духовної академії (КДА) є окремим структурним підрозділом архіву КДА. Частина робіт належить до періоду, коли ректором КДА був архімандрит, з 1836 р. єпископ, Інокентій (Борисов), який схвально ставився до науково-дослідної роботи студентів. Другий період формування колекції пов'язаний з діяльністю Київської археографічної комісії (1843–1921 рр.), зокрема з її дослідженнями з історії окремих монастирів та церков. Серед авторів дисертацій – М. Петров, Ф. Титов, Ф. Власов, М. Маккавейський,

М. Ястребов, М. Дроздов, К. Попов, С. Єпіфанович, М. Єдлінський, М. Оксіюк, О. Глаголев, В. Єрмаков та ін.

Колекція передавалася до відділу рукописів у кілька етапів: у 1929 р. в складі архіву КДА з Петровської філії ВБУ надійшло 7 пакунків з семестровими роботами студентів КДА; у 1931 р. з Подільської філії ВБУ надійшло 11 примірників дисертацій; у 1934 р. з Київського обласного історичного архіву була передана основна частина фонду – 1971 од. зб. Частина дисертацій досі знаходиться в Державному історичному архіві України.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Біблієстика. Святе Письмо Старого Завіту: С. Кутєпов «Свидетельство Иудейского предания (Талмуда и Мидрашей) о Ветхозаветном каноне» (1895); **Святе Письмо Нового Завіту:** Ф. Титов «Изложение содержания 1-го Послания Апостола Петра к фессалоникийцам» (1890), І. Бегановський «О Евангелии Иоанна» (1857).

Біблійна історія: О. Іванов «Жизнь Господа нашего Иисуса Христа от начала ее до второй Пасхи, изложенная по Евангелиям в хронологическом порядке» (1861), С. Мацкевич «Давид, царь Израильский на служении своему народу и Церкви» (1855), А. Зеневич «Жизнь человечества Ветхозаветного и Новозаветного» (1857).

Історія Руської Церкви: І. Щеголов «Историческое обозрение миссии Русской Церкви от начала ее до настоящего времени» (1853), Д. Датошвілі «Церковная история Киева от разрушения его Батыем до Андрусовского мира (1240–1667)» (1871), М. Шпачинський «Киевская митрополия во второй половине XVIII ст. (1757–1799)» (1897), Г. Набеков «О разделении Русской митрополии на Литовскую и Московскую» (1849); Ф. Лебединський «Храм как средоточие духовной жизни в Древней Руси – в период домонгольский» (1863), І. Якушевський «Исторические судьбы православия и русской народности в Подолии до воссоединения ее с Россией (к столетию воссоединения края с Россией)» (1890), М. Марков «Взгляд на религиозно-христианский характер жизни русского народа в Древней Руси. Исторический очерк» (1861), П. Паліцин «Владимир святой как просветитель России» (1863).

Брестська унія (1596 р.): Ф. Лебединцев «Взгляд на унию, бывшую в юго-западной России» (1851), Д. Синицький «Характер церковного управления в юго-западной Руси пред Брестскою Униєю» (1861).

Історія помісних Православних церков: Д. Попович «Борьба православия с латинством в Сербии в первое тысячелетие Новой истории» (1890).

Історія інших християнських церков: М. Переверзев «Об Армянской Церкви» (1855), І. Лашкар'єв «Судьбы древней африканской церкви» (1863).

Історія філософії: П. Нікольський «Исторический обзор учения народов и философов о бессмертии души и будущей жизни» (1865).

Порівняльне богослов'я: Володимир (Петров), ієромонах «О Лютеранском начале изъяснения св. Писания» (1853), Ф. Ізмайлов «Фома Аквинский и его богословие» (1861).

Патрологія: Л. Чернобутов «Апологетическое сочинение Феофана Прокоповича о нетлении мощей Святых Печерских угодников Божьих (исследование трактата Феофана Прокоповича с обозрением предшествовавшей литературы этого рода)» (1897); І. Голунський «О преподобном Максиме Исповеднике» (1857), М. Брундербер «Жизнь Папы Георгия Великого» (1895).

Літургіка: Свстратій, ієромонах «Рассуждение о том, что Златоустова литургия есть сокращение Васильевой и что она есть древняя и важная» (1831); Ф. Шаповаленко, монах «Историческое обозрение употребления псалмов при богослужении в Церкви Ветхозаветной» (б. д.).

Канонічне (церковне) право: М. Махаринський «О церковном суде в древности» (1843), М. Єренко «О ветхозаветных законах, определявших семейные отношения человека» (1851), А. Пархомович «О судах и наказаниях у древних евреев» (1863).

Історія київських монастирів Руської Православної Церкви: О. Макаревич «Очерк истории Киево-Михайловского Златоверхого монастыря» (1884); М. Малиженевський «Киевский Вознесенский (Фроловский) монастырь» (1894).

Історія КДА: Д. Вишневський «История Киевской Духовной Академии за 1-ю половину XVIII в.» (1895).

Біографічні дослідження: О. Медведєв «Питомец Киевской академии С.С. Гогоцкий как философ и профессор философии» (1917), Ф. Федотов «Питомец Киевской академии Орест Маркович Новицкий как философ и профессор философии» (1917), Ф. Покровський «Никифор 1-й, Митрополит Киевский» (1857) та ін.

Л.С. Щерба

Ф. 300. РУКОПИСНИЙ КАТАЛОГ БІБЛІОТЕКИ СТАНІСЛАВА АВГУСТА ПОНЯТОВСЬКОГО COLLECTIO REGIA

11 од. зб., 1791–1796 рр. (наявні пізніші дописки XIX ст.)

Станіслав Август Понятовський (1732–1798), останній польський король, був власником значної універсальної бібліотеки доби Просвітництва (бл. 25 тис. од.), колекціонером естампів, графіки, монет, медалей, камей, мінералів, мап, фізико-математичних і астрономічних інструментів, які зберігалися в Королівському Замку в Варшаві.

Рукописний каталог королівської бібліотеки у Варшавському Замку був укладений Яном Батістом Альбертранді (1731–1808), у 1790 р. призначеним на посаду королівського бібліотекаря, який опікувався зібранням до смерті короля в 1798 р. Систематичний 11-томний каталог був укладений у 1791–1796 рр.

Каталог складається з 29-ти основних розділів та дрібніших підрозділів. Видання в каталозі описувалися за такою схемою: порядковий номер, автор, назва,

додаткові відомості (багатомне чи серійне видання), вихідні дані, формат, наявність ілюстрацій, розстановлювальні шифри. Описання рукописів вміщені в каталозі спорадично – поруч з бібліографічними описаннями друкованих видань; про них свідчить наявність помітки «ms» [manuscript] біля бібліографічних позицій. У томах каталогу, крім основних записів бібліографічних позицій Варшавського Замку, також зафіксовані додаткові записи та помітки першої половини ХІХ ст., зроблені бібліотекарями Кременецького ліцею та Київського університету св. Володимира, про вилучення та переміщення видань, про звірку їх наявності тощо.

Королівська книгозбірня, т. зв. *Collectio Regia* (15 тис. од.), разом з різьбленими шафами з Варшавського Замку та частиною інших збірок Станіслава Августа, була придбана в його спадкоємця – племінника Ю.А. Понятовського для бібліотеки Кременецької гімназії (пізніше – Волинського ліцею) Т. Чацьким у 1803 р. У 1833–1834 рр., після закриття ліцею, рукописи королівської книгозбірні в складі бібліотеки були передані з Кременця до Університету св. Володимира. У 1927 р. разом з фундаментальною бібліотекою Університету рукописи надійшли до загального книгосховища ВБУ. На початку 1930-х років систематичний каталог королівської бібліотеки був переданий на зберігання до відділу рукописів.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

[Альбертранді Ян Багіст] [Систематичний каталог королівської бібліотеки Станіслава Августа Понятовського].

Т. I. *Miscellanea* (Різне).

Т. II. *Theologia* (Теологія).

Т. III: IIIa. *Jurisprudentia* (Право); IIIb. *Philosophia* (Філософія); IIIc. *Artes* (Мистецтво).

Т. IV. *Medici, Anatomia, Chymia, Historia Naturalis* (Медицина, Анатомія, Хімія, Природнича історія).

Т. V. [*Authorum Classicorum*] (Класичні автори).

Т. VI: VIa. *Litteratura* (Література), VIb. *Fabulae Rom[anorum]* (Романи).

Т. VII: VIIa. *Apparatus Historiae* (Допоміжні історичні дисципліни); VIIb. *Geographia* (Географія); VIIc. *Res Antiquaria* (Старожитності); VIId. *Res Antiquaria [Nummi]* (Нумізматики).

Т. VIII: VIIIa. *Historia Universalis* (Загальна історія); VIIIb. *Hist[oria] Sacra et Eccl[esiastica]* (Церковна історія); VIIIc. *Hist[oria] Antiqua* (Давня історія); VIId. *Hist[oria] Romana* (Історія Римської імперії); VIIIe. – *Hist[oria] Orient[alis]* (Історія Сходу); VIIIf. – *Hist[oria] Germanica* (Історія Німеччини); VIIIg. – *Hist[oria] Imp[er]ii Russorum* (Історія Російської імперії); VIIIh. *Hist[oria] Imp[er]ii Turcarum* (Історія Османської імперії).

Т. IX: IXa. *Hist[oria] Galliae* (Історія Франції); IXb. *Historia Italia[e]* (Історія Італії); IXc. *Historia M[agna]e Britanniae* (Історія Великої Британії); IXd. *Historia Hisp[aniae] et Port[ugalliae]* (Історія Іспанії та Португалії); IXe. *Hist[oria] Regn[orum] Aquilon[orum]* (Історія Північних країн); IXf. *Hist[oria] Prussiae* (Історія Пруссії); IXg. *Hist[oria] Asiae, Afric[ae] et Americ[ae]* (Історія Азії, Африки та Америки).

Т. X. Bibliotheca Polona (Колекція «Полоніка»).

Т. XI. Index (Алфавітний покажчик авторів, які згадуються в I–X томах каталогу).

Лит.: Platt J. Stanisław August Poniatowski // Słownik pracowników książki polskiej. – Warszawa; Łódź, 1972. – S. 844–848; Rudnicka J. Losy rękopisów z biblioteki króla Stanisława Augusta // Kronika Warszawy. – 1980. – № 1. – S. 121–124; Biblioteka Stanisława Augusta na Zamku Warszawskim. Dokumenty / oprac. J. Rudnicka // Archiwum literackie. – Wrocław, 1988. – T. 26. – 341 s.; Dzieciol A. Biblioteka Stanisława Augusta Poniatowskiego na Zamku Królewskim w Warszawie // Wiek Oświecenia, XV. – 1999. – S. 152–158; Łaskarzewska H. Ma grande bibliothèque de Château // Rocznik biblioteki Narodowej. – Warszawa, 2001. – XXXIII–XXXIV. – S. 219–228; Bułatowa S. Rękopisy z «Collectio Regia» w zbiorach Instytutu Rękopisu Biblioteki Narodowej Ukrainy im. W.I. Wernadskiego w Kijowie // Rocznik biblioteki Narodowej. – Warszawa, 2004. – XXXVI. – S. 251–264.

C.O. Булатова

Ф. XIX. КОЛЕКЦІЯ РУКОПИСІВ З ІСТОРІЇ НАУКИ

521 од. зб., 1813–1950-ті рр.

Колекція створена в ІР НБУВ. Складається з одиничних надходжень документів з історії науки.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Матеріали з історії України: П. Клепацький «З кого і як склалася українська нація» (1917); О. Благдир «Українські клейноди» (1918); «Мирный договор между представителями Германии, Австро-Венгрии, Болгарии, Турции и Украинской Центральной Радой. Протоколы соглашений о вывозе из Украины зерна, скота, яиц и др. Обзор финансовой и аграрной политики Центральной Рады, гетмана и Директории» (1918); І. Галант «Житомирский погром 1905 г.» (1920-ті рр.); Ф. Ястребов «Феодально-кріпосницькі відносини на Україні в кінці XVIII – на початку XX ст.» (1935); К. Стецюк «Соціально-економічне і політичне становище в Росії та на Україні напередодні повстання Степана Разіна» (1937); П. Балицький «Поход русских князей на Калку по русским летописям» (б. д.); Ю. Янсон «О положении женщины в Киевской Руси» (б. д.); [] «Берегите Украину. О положении украинцев, украинском языке до революции» (1917); [] «Про політичне положення на Україні» (1917–1918); [] «До земляків. Нарис з історії України» (1918); [] «Заметки о внутренней жизни Гетьманщины» (1863); [] «Предисловие ко второму изданию «Отпадения Малороссии от Польши» (б. д.); [] «Три документи до історії Руїни. (Передмова до публікації листів Василя Кочубея, Івана Максимовича та універсалу гетьмана Івана Самойловича)» (б. д.) та ін.

Матеріали зі всесвітньої історії: Ш. Лейбушер «Английский гильд-социализм» (1920-ті рр.); Ж.-М. Морган «Начальные цивилизации. Доисторические и исторические очерки, доведенные до конца македонской империи» (1920-ті рр.); [] «Старогерманські риси в нових колоніях. Еволюція суспільних стосунків в нових колоніях» (1920-ті рр.); К. Маркс «Громадянська війна у Франції 1870 р.» (переклад на укр. мову С. Буди) (1925); Ф. Ястребов «Декабристи» (до 1941 р.); [] «Облегчение крестьянских повинностей в странах Западной Европы» (б. д.) та ін.

Матеріали з філософії: І. Радкевич «Об отношении идеального к действительному и наоборот» (1850); О. Введенський «Программа по истории новой философии» (кін. XIX – поч. XX ст.); Ф. Фарженель «Китайская мораль как базис социальных учреждений Дальнего Востока» (б. д.); [] «Философский трактат о семье» (б. д.); [] «Философия XVIII в. во Франции» (б. д.); [] «Чувство, чувствование, чувственность, чувствительность, ощущения» (б. д.); [] «Мышление» (б. д.); [] «Выписки по философии из работ Вентцеля, Спенсера и др.» (б. д.) та ін.

Матеріали з правознавства, державотворення: М. Кутузов «Проект об открытом судопроизводстве» (XIX ст.); М. Віташинський «Проект австрійського карного закону і робітничий клас» (поч. XX ст.); А. Надольський «Материалы по вопросу о необходимых реформах в русском таможенном законодательстве в связи с вопросом об экономическом объединении союзников» (1916); С. Дністрянський «Загальна наука права і політики» (1923); І. Фаас «Исходные моменты древнерусского наследственного права в сравнительном освещении» (1938–1939); М. Бершадський «История русского гражданского права» (б. д.); [] Бургажовська «О значении районов как формы управления государством» (б. д.); Д. Хорьков «О мошенничестве по действующему русскому праву» (б. д.); В. Щербина «Сборник документов, определяющих правовое положение Левобережной Украины во времена гетманщины (1654–1764)» (б. д.); [] «Отчет по Криту за 1899 г. Комиссии по установлению основ критского государственного устройства» (б. д.); [] «Государственное устройство, общественный быт и воспитание в Спарте по законам Ликурга» (б. д.); [] «Об учреждении и управлении губернией (статистические сведения о населении, торговле, промышленности, транспорте, культурно-просветительных учреждениях)» (1852); [] «О правах и обязанностях различных слоев населения в России» (поч. XX ст.); [] «Полицейское право» (1871); [] «Французское законодательство. Русское право. (Выписки о наказании несовершеннолетних)» (кін. XIX ст.); [] «Программа русского гражданского права» (кін. XIX ст.); [] «Программа по гражданскому праву» (кін. XIX ст.) та ін.

Матеріали з мовознавства: П. Натальев «Записи русских слов в переводе на французский, греческий и турецкий языки; выписи из «Слов» Ефрема Сирина и др.» (1836); О. Потебня «Мова і народність» (1895); Я. Сенчик «Додатки до «словарика», складеного В. Доманицьким, в порівнянні з «Словотолкователем» А. Беліні» (1908); К. Квітка «План діяльності термінологічної комісії при міністерстві юстиції» (І чв. XX ст.); І. Огієнко «Правила української вимови в церквах» (б. д.); [] «Материалы по грамматике южнорусского языка» (1866); [] «О славянской филологии на страницах четырехмесячника «Ja ia», о работах П.А. Лаврова, Н. Дур-

нива и др.» (б. д.); [] «Недоразумения сепаратистов. Корреспонденция про украинский язык галицкий и надднепровский» (б. д.); [] «Упражнение по грамматике старославянского языка» (б. д.); [] «Формы существительных. Образование существительных основ» (б. д.) та ін.

Фольклорні та етнографічні матеріали: К. Симбурський «Книга для записывания этнографического материала, собранного в с. Гужовке Борзенского уезда Черниговской губернии» (1900-ті рр.); І. Кая «Крымчаки, их быт и письменность. Историко-этнографический очерк» (1928–1934); [] «Відзначення релігійних свят. Рецепти їжі, що готують на свята» (б. д.); [] «Историческо-филологическая часть народных поверий, преданий и проч.» (XIX ст.) та ін.

Матеріали з педагогіки, психології: А. Головенкова «Конспект книг о самосознании, воспитании, преподавании» (1900-ті рр.); Н. Домбровська «Эстетика в школе» (1900-ті рр.); [] Сподобін «Ручной труд в учебных заведениях» (1900-ті рр.); [] Щербаков «Многопредметность школы и перегруженность программы» (1900-ті рр.); [] Подгорський «Сближение семьи и школы» (1905), «О развитии и расширении начального обучения с целью приближения к осуществлению всеобщего обучения» (1908); І. Яременко «Освітні завдання і план екскурсії з Києва Дніпром до Черкас» (1925); В.В. Ковальський «Рефлексы творческой личности» (1929); [] Йодль «Психологія. Розд. 1. Завдання і метод психології. 2. Душа і тіло» (б. д.); І. Петров «Проблема воспитания в школе» (б. д.); [] «Внеклассное чтение и его постановка» (1910); [] «Инструкция для инспекторов народных училищ Варшавского учебного округа и помощника инспектора училищ г. Варшавы» (кін. XIX – поч. XX ст.); [] «Временное положение о единой общественной образовательной школе» (поч. XX ст.); [] «О людях с сильной и слабой волей» (б. д.); [] «Значение в жизни самообладания и находчивости» (б. д.); [] «Заметки о правах Попечительного совета при назначении и увольнении учителей» (б. д.); [] «Заметки о воспитании детей по системе Фрибеля» (б. д.); рецензії на студентські роботи з психології (б. д.) та ін.

Матеріали з медицини: І. Яковкін «Выписка из «Истории села Царского. Ч. 3. О мерах предосторожности от заразы, о богадельне, больнице, прачечном дворе» (1831); «Истории болезней тифозных больных» (1840-ві рр.); «Как кров замовлять. Сборник лекарственных рецептов, заговоров, молитв» (1850-ті рр.); А. Клебановська «Заметки с рецептами» (1876); Л. Попов «Заметки (теоретические и практические) и наблюдения в госпитальной клинике Варшавского университета» (1887–1898); О. Белоусов «Материалы для сосудных нервов человека» (кін. XIX ст.); [] «Выписки из медицинских изданий, рецепты, записки» (кін. XIX ст.); «Таблица для определения степени ослабления или утраты трудоспособности вследствие телесных повреждений от несчастных случаев» (поч. XX ст.); Н. Львов «1. Лубенская опытная станция по культуре лекарственных растений. 2. Конференция опытных учреждений по лекарственным и душистым растениям при Научном химико-фармацевтическом институте» (1929); С. Полоскіна «Влияние лекарственных веществ на движение мерцательного эпителия носа и носоглотки» (1940); «3 батькових рукописів. Записи молитов і рецептів від хвороб» (б. д.);

[] «Соединения Аммониевого рога. Исследование о мозге» (б. д.); [] «Беседы о гигиене и санитарной службе в военное время» (б. д.) та ін.

Матеріали з геології, геохімії, геофізики: М. Рубакін «Подземный огонь. Откуда, когда и как он появился под землей» (1901); []. Сельський «Микроскопические и химические исследования гниванского гранита» (1909); А. Боржевський «Бокситы Енисейского края» (1963), «К стратиграфии кембрийских и докембрийских образований Сибирской платформы и ее складчатого обрамления» (1981), «Байкалиды, геохронологическая шкала и время» (1982), «К становлению фундамента континентальной (материковой) коры в палеозое» (1984); [] «По поводу Загребского землетрясения» (б. д.) та ін.

Матеріали з географії, метеорології: К. Жук «Метеорологические наблюдения. Август 1909 – май 1910 г. Киев», «Метеорологические наблюдения. Конец зимы и весна 1913 г. Киев»; «Метеорологические наблюдения. Осень и зима 1916–1917 г. Киев»; С. Донич «Записки по Африке» (1915), «Племена и народы Африки» (1916); «Книжный инвентарь метеорологической секции Киевского губземотдела» (1920); «Оглядова карта українських земель» (1920); І. Майєргойз «Эконом-географические характеристики промышленности г. Киева» (1938); І. Бучинський «Сравнительная характеристика климата Сталинской области со старыми виноградными районами УССР» (1946); М. Коростельов «Климатический очерк и микроклиматические условия Кавказских Минеральных Вод» (б. д.); [] «Санкт-Петербург. Географический очерк» (б. д.); «Київська земля 1363–1482 рр. Карта» (б. д.); «Буковина. Дані про площу, населення» (б. д.) та ін.

Матеріали з сільського господарства, агрономії, ботаніки: Я. Бірташ «О распознании почвы земли и о способе удобрения оной» (1848); П. Рогович «Обозрение семенных и высших споровых растений, входящих в состав флоры губерний Киевского учебного округа: Волынской, Подольской, Киевской и Полтавской» (1853); Е. Ліндеманн «Флора Херсонской губернии» (1881); О. Філіповський «Задачи опытного поля при областной станции. Доклад Киевскому областному совещанию по опытному делу» (поч. XX ст.); Ю. Клеопов «Як вивчати та збирати дикі рослини» (1934); П. Шугачевська «Динамика биохимических процессов при квашении овощей и внедрение чистых культур в производство» (1937); Д. Сакало «Степная флора СССР, пути и закономерности ее исторического развития» (1964); «Гербарий. Альбом» (б. д.); [] «Отдельные записи о грибах, деревьях, врачебных свойствах душицы и др.» (сер. XIX ст.) та ін.

Лекції: Ю. Янсон «Новая история. Лекции проф. Ставровского» (1851–1853), «Всеобщая история. Лекции проф. Ставровского» (1852), «История Реформации. Лекции Ставровского» (1854); Л. Лазебникова «Русская история. Конспекты по Беляеву» (1871–1872); П. Наказний «Уголовное право. Лекции проф. А.И. Паломбецкого» (1872); Г. Цехановецький «Курс лекций по экономике народного хозяйства» (1885); Мітюкова «Лекции по русской истории» (1890-ті рр.); Н. Мірза-Авак'янц «Історія України. Стенограма лекцій» (1935); А. Жищевський «Конспект лекций по химии» (б. д.); М. Протопопов «Педагогика. Конспект лекций» (б. д.), «Чистая или общая педагогика. Конспект лекций» (б. д.); [] «Горные породы. План

лекцій» (кін. ХІХ ст.); [] «Лекции по истории древних религий» (1900-ті рр.); [] «Лекции по физиологической химии» (1902–1903); [] «Лекция об изменении правописания» (1914–1915); [] «Конспект по русскому гражданскому праву» (1920); [] «Корисні копалини. Курс лекцій з геохімії» (1920-ті рр.); [] «История крестовых походов, составленная по лекциям проф. Ф.Я. Фортинского» (б. д.); [] «Конспект лекций по философии» (б. д.); [] «Конспект лекций по истории философии» (б.д.); [] «Курсы лекций: 1. Личный магнетизм и развитие характера, самообладание. 2. Полный курс изучения гипнотизма, месмеризма, терапевтики внушения, лечения и воспитания в сонном состоянии» (б. д.); «Лекции об уголовном праве» (б. д.); [] «Курс лекций по уголовному судопроизводству Фойницкого» (б. д.); [] «Конспект лекций по зоологии, читанных проф. Вагнером в 1901–1902 гг.» (б. д.) та ін.

Рецензії: О. Пресняков. Рецензія на: Г.Г. Тельберг «Правительствующий Сенат и самодержавная власть в начале ХІХ в.» (1914); А. Бишмович. Рецензія на: К.Г. Воблый «Очерки по истории польской фабричной промышленности. Т. 1 (1764–1863)» (1920-ті рр.); [] «Русская книга об эпохе Реформации (Рецензия на книгу Михаила Юрьева «Карл Пятый и его время». М., 1894) (б. д.); [] «Исторические несообразности» (Рецензия на работу Захарченко [.] (б. д.); [] Рецензія на: О. Павлик «Політичні партії в Східній Галичині в другій половині ХІХ ст.» (б. д.); [] «О попытках автора разобраться в наших исторических данных о древнем русском залоговом праве, об отказе от площадных подьячих (заметки для рецензии)» (б. д.) та ін.

Історіографія, бібліографія, каталоги: []. Крейтон «Справочная книжка. Перечень книг и их стоимости» (кін. ХІХ ст.); М. Оболенський «Краткий каталог библиотеки и кабинетных бумаг» (кін. ХІХ ст.); П. Бодяньський «Каталог книг библиотеки. Т. II» (1920); М. Ясинський «Бібліографія на Радянській Україні 1929 року» (1930); П.Я., Д.Я. Дашкови «Малорусское собрание (списки рукописей, книг, литографий и др.)» (б. д.); А. Ішков «Систематический указатель статей, помещенных в «Известиях Таврической ученой архивной комиссии за 1887–1918 гг.» (б. д.); [] «Перечень статей, помещенных в Черниговских губернских ведомостях» (1852–1861); [] «Источники для описания г. Житомира» (1880-ті рр.); [] «Список книг о народничестве» (кін. ХІХ ст.); [] «Каталог книг библиотеки» (кін. ХІХ ст.); [] «Гуманізм і література. Список книг» (1910-ті рр.); [] «Список газет, издающихся в Москве и Петрограде, не допущенных для чтения солдатами, находящимися в лечебных заведениях» (1914–1917); [] «Каталог і картки до періодичних часописів та газет із редакції «Громадянина» переважно та інших джерел» (1917–1922); [] «Библиография по истории книгопечатания и описанию рукописей» (1926); [] «Бібліографія творів українських письменників» (1930-ті рр.); [] «Український науковий інститут в Варшаві. Інвентарний каталог 2001–4000 бібліотеки» (1933–1934); [] «Историкография средних веков» (б. д.); [] «Обозрение исторических источников» (б. д.); [] «Література. Доба доісторична і початок історичної в м. Києві» (б. д.); [] «Библиография литературы по еврейскому вопросу» (б. д.); [] «Розписані критичні матеріали. Бібліографія з історії української літератури» (б. д.); [] «Список літератури з історії України та літератури» (б. д.); []

«Библиография сочинений кн. В.О. Одоевского. 1820–1868» (б. д.); [] «Драматургия (библиография). Украинская литература до 1939 г.) (б. д.); [] «Каталог книг библиотеки Федора Ивановича Ростовцева» (б. д.); [] «Описание рукописей Загородского монастыря» (б. д.); [] «Каталог № 17. Гравювы, акварели, посвященные событиям I Отечественной, Крымской, русско-турецким войнам» (б. д.); [] «Каталог книгозбірні видавництва Є. Череповського. Київ» (б. д.); [] «Коллекция Яблоновского. Поверка периодических изданий и книг» (б. д.) та ін.

Різне: «Кулинарные рецепты на русском и польском языках» (сер. XVIII – поч. XX ст.); «Материалы, связанные со вступлением в брак солдат Киевского батальона, жителей г. Киева: свидетельства, отношения, письма» (1824, 1826); «Черниговский губернский статистический комитет. Дело разного описания поселений и этнографические сведения о праздниках, найденное при ревизии» (1863); «Смета на углубление входа в Азовское море» (1868); «Варшавское генерал-губернаторство. Сведения об исторических памятниках в населенных пунктах Варшавской губернии, направленные в губернаторство по его запросу» (1876); [] «Формы крестьянского землевладения» (XIX ст.); [] «Гелиограф, или солнечный телеграф Манса. Описание, инструкции» (1879); []. Головачов «Рапорт о состоянии Военно-Грузинской дороги» (1880); «Список медалей и жетонов, а также польских и иностранных монет и русских удельных и царских – коллекции А.В. Промыслова» (1889); «Проект устава Киевской общественной библиотеки» (1890-ті рр.); [] «Церковь Спаса Преображения в г. Киеве» (1890-ті рр.); О. Матченко «История местечка Торчина Луцкого уезда Волынской губернии» (1891); «Устав общества русских драматических писателей и оперных композиторов» (1891); «Материалы к Дорогинской летописи (переписка священников, завещания, акты по церковным, земельным, делам торговым крестьян деревень Дорогинки, Воробьевки Васильковского и Сквирского уездов Киевской губернии)» (1892–1911); «Киевское общество древностей и искусств. Проект устава» (1896); «Киевское Литературно-артистическое общество (счета, сметы, проект программы действий общества)» (1897–1898); «Прошение об утверждении Устава «Общества любителей малороссийской словесности и языка» (1898); «Введенская женская община в г. Киеве. Устав» (кін. XIX – поч. XX ст.); В. Василенко «Новые гуртовые хозяйствования малоземельных хлеборобов» (поч. XX ст.); [] «Описание свекло-резок различных типов, процессов диффузии и диффузоров, с чертежами» (поч. XX ст.); [] «Биография профессора Алексея Константиновича Белоусова» (поч. XX ст.); «Материалы Бердычевской городской управы 1860–1901 гг.: доверенность на ведение дел в интересах города, устройстве сквера, сносе лавок» (1901); [] «Отчего чем дальше, тем больше беднеет землевладелец на юге Руси?» (1902); «Лист М. Ломиковського до О.К. Белоусова» (1902); «Докладная записка Киевского Купеческого старосты Н.И. Чоколова Управляющему Киевской Казенной Палаты о еврейских погромах» (1905); «Список должностей, не подлежащих замещению в 9 западных губерниях лицами польского происхождения» (1905); «Платформа украинской демократической партии» (1905); П. Покришкін «Золотые ворота, Софийский собор в Киеве» (1909–1915); [] «Запись о встрече в Тифлисе государя,

о гибели шведских судов в Ботническом заливе» (1915); «Київське міжнаціональне бюро молоді недержавних націй. Заява про право українського народу на самостійний розвиток» (1915); «Опись вещам св. Георгиевской церкви с. Жадковки, эвакуированным по обстоятельствам военного времени в глубь России со станции Новгородволинской Подольской железной дороги» (1915); «Лист М.В. Родзянка до І.Л. Горемикіна» (1915); «Промова для солдат – про національно-ліберальну програму дій для українців після лютневої революції» (1917); В. Гаврик-Яковенко «Развитие деятельности земельных комитетов» (1918); П. Синицький «Шведська гімнастика для маленьких дітей за д-ром Деспіком» (1918); [] «Знову Юзеффі. (Замітка про зречення бути громадянином Української держави)» (1918); «Украинское телеграфное агентство. Телеграммы сообщений о событиях в мире» (1918); «Украинское телеграфное агентство. Телеграммы-сообщения про события на фронтах и в республиках» (1918); І. Стелецький «К истории раскопок пещер на Зверинце в Киеве» (1919); «Місяцесловник святих угодників української церкви» (1920-ті рр.); «Експедиція 1921 р. Рукописний журнал археологічної експедиції на р. Псьол, з малюнками» (1921); «Олексій, єпископ Херсонський і Одеський до Української православної одеської ради – повідомлення про дозвіл не забороняти церковну службу на українській мові» (1921); М. Злобенець «Історія села Домантова на Полтавщині» (1925); [] «Святкування 350-літнього ювілею українського друку» (1925); Т. Струтинський «Из истории киевского завода «Арсенал» (др. пол. 1920-х – 1930-ті рр.); Ф. Кольченко «Українські правобережні ярмарки в І-й половині ХІХ ст.» (1929); [] «Заметки об издании Киевских глаголических листков» (1930-ті рр.); «Проект водоснабжения г. Славянска и Краматорска. Часть первая. Проектное задание» (1938); Л. Дробов «Становление и развитие реализма в белорусской живописи ХІХ–ХХ вв.» (1981); В. Головня «Изложения веры, о церковных преданиях, послания» (б. д.); В. Косташук «Організація ремісників на Україні» (б. д.); Я. Рудий «Обзор мирового хозяйства за 1921 год» (б. д.); [] Соловей «Рух людності м. Харкова у сорокові роки ХІХ ст.» (б. д.); С. Суходол «Всепопданнейший отчет Волынского губернатора за 1894-й год» (б. д.); «Археологічна анкета Губкоміса Полтавщини для збирання відомостей про пам'ятки старовини» (б. д.); «Ведомости о расходах и доходах г. Сквиры на 1895 год» (б. д.); [] «Вопрос о недвижимой собственности монастырей в ХVІ в. в России» (б. д.) та ін.

Н.М. Зубкова

Ф. 260. КОЛЕКЦІЯ РУКОПИСІВ З ІСТОРІЇ ЛІТЕРАТУРИ

1367 од. зб., 1840–1941 рр.

Колекція створена в ІР НБУВ. Складається з одиничних надходжень документів з історії літератури.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Прозові твори: О. Бейлінов «Маневри» (б. д.); П. Богацький «Болотний вогник» (1908–1912, 1916); С. Васильченко «Віконце» (б. д.); Остап Вишня «Страдания молодого Вертера» (1944), «Сутана та тіара» (1949); В. Владко «Аргонавты Вселенной» (1956), «Сивий капітан» (1959); І. Гонімов «Партизаны» (б. д.); О. Горький «Человек» (б. д.); П. Грабовський «Христос воскрес!» (1890); Є. Гребінка «Телепень» (б. д.); О. Грибоедов «Горе от ума» (1825); І. Дніпровський «Дужча красою» (1923); М. Животворов «Рассказы» (б. д.); Д. Загорулько «Завтра узнаю!» (б. д.); Г. Квітка-Основ'яненко «Ночь при могиле сестры моей» (1816); Ю. Клименко «Весняний настрій» (б. д.); С. Козаченко «Путь в царство разума и миру во всем мире. Рассмотрение писаний Библии и Евангелий» (1945–1950); П. Козланюк «Засуджений» (1928); М. Комар «Оповідання про Антона Головатого та про початок чорноморського козацького війська» (кінець XIX ст.), «Оповідання про Богдана Хмельницького. Як визволив він Україну з неволі польської» (кін. XIX ст.); П. Кониський «Трипільські легенди» (1923), «Кокаїнопсихосміхотанець» (1925); М. Коцюбинський «Враження від морозного дня в місті» (1908), «Записні книжки» (б. д.); І. Кочерга «З новим роком!» (1942); Іван Ле «По шляху на Ельбрус» (1937); В. Леонтович «Лихо подоланним?» (б. д.); В. Магденко «Доля» (1890), «Загублена совість» (1906), «Кумпанія» (1917), «Квиток» (б. д.) та ін.; В. Магденко, А. Мінський «На бураках. Рассказы старого Епифана» (1937); Я. Мамонтов «Червоні зорі» (б. д.); Панас Мирний «В дорогу! (замість передмови)» (середина – кінець XIX ст.), «Злодій» (б. д.), «Ганнуся» (б. д.), «Думки» (б. д.) та ін.; Б. Могилевський «Хитрый поп» (1965), «Вечерний звон» (1970), «Художник А.Г. Канцеров (1872–1937)» (1970), «Незнакомец» (1974), «Блокнот» (1974), «Дедушка Икс и его проблемы» (1975); І. Огієнко «Торжество англичанки. Рассказ из действительной жизни» (початок XX ст.); П. Панч «Коли нарід урочисто святкує...» (1937); Г. Плишевський «Евгений Дульский» (1854); Лев Пролетарський «Полное собрание сочинений» (1921); М. Сосновський «Весняний сон» (до 1917 р.), «Маленькая сказка» (до 1917 р.); М. Стельмах «Повернувся із Сибіру» (б. д.), «Хліб і сіль. Частина друга. Лебедина пісня» (б. д.); В. Стефанік «Новость» (б. д.), «Провожали из села» (б. д.); Л. Толстой «Крейцера соната» (1890), «Понятие о Боге» (б. д.), «Церковь и евангелие» (б. д.) та ін.; С. Угрюмов «Ларко та його осли» (б. д.); І. Франко «Полуйка» (б. д.) та ін.; М. Хвильовий «Початок роману «Тріада» (1922); Г. Хоткевич «Відкіля бумага береться» (б. д.); С. Черкасенко «Іспанський кабальєро Дон Хуан і Розіта» (1928), «Дідусь Корній. Повість» (б. д.); Г. Шкурупій «В час великих страждань» (1920); М. Щедрін «Орел-меценат» (1881), «Івась та Михайлик (забута історія)» (б. д.); [] «Повість мого авторства» (б. д.) та ін.

Поетичні твори Г. Абрамовича, Х. Алчевської, В. Антоненка, П. Барана, І. Барвінка, С. Бердяєва, В. Бичка, А. Бобенка, Г. Богданова, К. Буйло, М. Васильківського, Г. Владимирського, М. Вороного, М. Гаврися, Д. Гордієнка, Я. Городського, Марусі Гримач, А. Деркач, Л. Дмитренка, І. Дніпровського, М. Йогансена, Г. Капніста, В. Колиша, І. Кравцова-Карпинського, С. Крижанівського, М. Круп-

ського, А. Малишка, І. Межі, Г. Мукогоренка, Т. Осъмачки, О. Певної, Г. Плоткіна, Г. Попової, А. Постоловського, М. Пригари, К. Рилєєва, І. Роговенка, М. Рудницького, І. Рудченка, Г. Савкіна, В. Свідзинського, В. Сосюри, М. Старицького, Л. Старицької-Черняхівської, М. Стельмаха, Л. Стоянова, І. Тарасенка, О.К. Толстого, П. Усенка, М. Ушакова, П. Филиповича, І. Франка, М. Хвятькової, М. Чернявського, Н. Чубинської, О. Чужбинського, Т. Шевченка, С. Шемета, Г. Шерстюка, А. Шмигельського, Ю. Яновського; збірник «Славимо бандуру. Поезії українських авторів про ліру, кобзу, бандуру» (1983); збірник «Про танці. Поезії та моzaїки» (1985); збірник «Пушкін і українські радянські поети. До 100-річчя з дня смерті О.С. Пушкіна» (б. д.); альбоми, зошити із записами віршів українських, російських, польських поетів та малюнками (укр., рос., пол., франц., нім. мовами) (1774–1937).

Драматичні твори: М. Борисов, О. Красов «Держите убийц. Сатирическое представление в 4-х актах» (1932); М. Булгаков «Мертвые души» (б. д.); М. Васильченко «Сапфо» (1906); С. Васильченко «Кармелюк» (б. д.); А. Дикий, О. Полторацький «Сухий закон» (1930–1931); М. Євреїнов «Русские аргонавты» (б. д.); А. Зубаль «Прикордонні лани» (1930); Н. Качинський «Кровава розплата» (1896); М. Кибальчич «Марта» (1890-ті рр.), «Самовродок» (1890-ті рр.), «Катерина Чайківна» (1892); Г. Козич-Уманська «Помста жидівки, або Чортове кубло» (1907); І. Кочерга «Песня в бокале» (б. д.); М. Кривенчук «Перша перешкода» (1920-ті рр.); С. Ланський «За свободу!» (1907); О. Михневич «Смерть А.С. Пушкина» (1899); Т. Нагорнюк «Огнецвіт» (б. д.); Ю. Незнаний «Важна хвиля» (1919); Ю. Орест «Два філософа» (1890); Є. Петров «Тиха украинская ночь» (1940); О. Похвиснев «На узелки, или Прыжок с третьего этажа» (1898); Б. Раєвий «Новаторы» (б. д.); П. Саксаганський «Лицемери» (1908); Л. Старицька-Черняхівська «Гетьман Дорошенко» (б. д.); М. Старицький «Зимовий вечір» (1904); С. Столяр «П'ята колона» (після 1937 р.); О. Ширай «Приспособился» (1916), «Нові хвилі» (1919), «Спадщина» (1919), «Артисти» (1919), «Гетьман Острияниця, або Боротьба козаків з ляхами» (1921), «Деревенські артисти» (1921); [] «Зима й весна, або Снігова краля» (б. д.); [] «Комедия с дядюшкой» (1900-ті рр.); [] «На крапиви мороз, или Мертвый живет живого» (1885); [] «Незнакомые знакомцы» (б. д.); [] «Супружеское счастье» (б. д.); [] «Через край» (1900-ті рр.); [] «Чорноморці» (б. д.); збірник п'єс О. Глуценка (1909) та ін.

Фольклор та етнографія: «А вже місяць сходе... Записи пісень, зроблені Г.А. Залюбовським в с. Буймер Харківської губернії» (1836); В. Апостол «Українські колядки на Різдво Христа, зібрані в Галичині» (1919); В. Герасименко «Приказки, зібрані С.В. Руданським» (б. д.); Ю. Грибинюк «Народні українські пісні з нотами» (б. д.); С. Грузинцев «Великорусские солдатские песни, частушки, записанные в 1915 г.» (1915); І. Дідик «Записи українських народних пісень від студентів Київського педінституту в 1935–1940 рр.» (1935–1940); «Збірник українських та російських народних й інших пісень, які співали, а частково й створювали українські та російські дівчата-невільниці й хлопці з Путивльщини й Сумщини під час їх перебування у фашистській Німеччині (1942–1945 роки)» (1966);

П. Литвинова «Народные поверья, обряды, обычаи (с. Землянка Глуховского уезда Черниговской губернии)» (1885); Г. Міселюк «Записи народных пісень революційного та побутового змісту» (1926–1927); «Народні пісні про Запоріжжя, бурлацькі, чумацькі, рекрутські, гайдамацькі та ін. Записи, зроблені в різних місцевостях України» (1920-ті рр.); П. Одарченко «Український селянський календар на 1843 р.» (1842); О. Ровинський «Буковинские сказки. Записи из народных уст» (1940); О. Ростовський «Поп, знахарь и врач (религия и медицина)» (б. д.); Л. Сахарчук «Записи народных пісень, загадок, приказок, оповідань» (1907, 1909); А. Смоктей «Солдатские песни в Малороссии. Запись песен в с. Гусанове Звенигородского уезда» (1880–1881); фольклорні та етнографічні записи невстановлених осіб.

Переклади: А. Айхгорна, Й. Айхендорфа, П.-Ж. Беранже, О. Блока, Ш. Бодлера, П. Бомарше, Р. Вагнера, Е. Вайнерта, П. Верлена, В. Газенклевера, В. Гаршина, Г. Гейне, Горація, О. Горького (переклад П. Капельгородського), Р. Джованьолі, М. Каразіна, А. Кримського, О. Купріна, Н. Ленау, М. Лермонтова, Г. Лессінга, Г. Лонгфелло, Дж. Лондона, К. Макушинського, С. Маршака, М. Метерлінка, С. Михалкова, Дж. Мільтона, А. Міцкевича, Г. де Мопассана, М. Некрасова, О. Пушкіна (переклад М. Вороного), С. Пшибишевського, А. де Реньє, Р.-М. Рільке, Г. Сенкевича, Е. Сеттона-Томпсона, К. Тетмайєра, О. Толстого, С. Топелюса, О. Уальда, Філострата Афінського та ін.

Літературознавство: І. Айзеншток «Котляревський – поет» (б. д.); Б. Антоненко-Давидович «Письменник великого серця. До 60-річчя з дня народження Я. Качури» (1957); П. Басенко «Михайло Петрович Старицький» (1941); М. Бахтін «Шевченко в русских переводах» (1939); М. Васильківський «Релігійні мотиви в поетичних творах Т.Г. Шевченка» (б. д.); І. Величко «Іван Франко і Наталя Кобринська» (б. д.), «Взаємини Наталі Кобринської з чешками» (б. д.); Б. Вільхівський «Гребінчині байки. Розвідка» (б. д.); М. Возняк «З оточення Тараса Шевченка» (1925); О. Грузинський «Апокрифічний портрет М.В. Гоголя – ніжинського студента» (1918); В. Губенко-Маслюченко «Люблю Юрочку і походку його». Спогади про стосунки Остапа Вишні та Юрія Яновського» (1975); О. Дяченко «Вчений, письменник. До 50-річчя з дня народження Арсена Іщука» (1958); І. Єрофеїв «Один з стародруків як джерело для дослідження історії української байки» (1920-ті рр.); Б. Іванов «Расшифровка посвящения, пролога, введения и других мест из поэмы А.С. Пушкина «Руслан и Людмила» (1975), «Ворох мыслей к «Бесам» А.С. Пушкина» (1980); Б. Котляров «Счастье поэта. К 50-летию И. Выргана» (1958); В. Магденко «Біографія Т.Г. Шевченка» (1922); М. Мандрика «Літературна критика» (1910); М. Маремс «Коцюбинський і Тичина» (1941); Є. Перлін «Чернишевський – романіст та теоретик мистецтва» (1928); А. Простанецький «Невидана сатира канцеляристів на ченців середини XVIII ст.» (1930); П. Скарга «Записи по истории польской литературы» (кін. XIX ст.); М. Сперанський «Конспект лекций по новой русской литературе» (1907); К. Студинський «Історія української культури в Галичині та її зв'язки з Україною в 1861–1880 рр.» (1930); П. Филипович «Українське літературознавство за 10 років революції» (1928),

«Шевченко і попередня українська дворянсько-поміщицька література» (1934), «З матеріалів до історії раннього українського романтизму» (б. д.); В. Петров «Сковорода Григорій. Спроба характеристики» (б. д.); С. Родзевич «Предшественники Печорина во французской литературе» (б. д.); С. Сакидон «Сучасна польська лірика» (б. д.); В. Сосюра «Задуми на 1958-й» (1957); Б. Якубський «Леся Українка на фоні українського літературного процесу епохи імперіалізму» (1937); [] «Дитинство та юнацтво письменника. Монографія про життя, творчість, педагогічну, наукову та журналістську діяльність М.В. Гоголя» (б. д.); [] «Іван Семенович Нечуй-Левицький. Біографічні відомості, ідейний зміст творчості, стиль» (б. д.); [] «Іван Франко» (б. д.); [] «К биографии Т.Г. Шевченко» (б. д.); [] «Мирозерцание Жорж-Санд и точки соприкосновения его с мировоззрением Достоевского. Статья» (1910-ті рр.); [] «Про творчість Панаса Мирного» (б. д.); [] «Обзор украинской литературы за 1897–1898 гг.» (1899); [] «Українська радянська поезія 1940 р.» (1940-ві рр.) та ін.

Відгуки та рецензії: М. Бажан «Рецензія на сценарій кінофільму «Звенигора» (1927); О. Дорошкевич «Трагедія гетьманів. Рецензія на драми М. Старицького «Богдан Хмельницький» та Л. Старицької-Черняхівської «Гетьман Дорошенко» (б. д.); В. Дурдуківський «Рецензія на творчество Кропивницького» (кінець ХІХ ст.); Г. Житецький «Рецензія на підручник з української літератури» (1920); Т. Засипка «Масляне масло. Рецензія на вірш З. Різберга в журн. «Молодий більшовик» (б. д.); В. Зубрицький «Рецензія на книгу проф. С.Т. Голубєва» (б. д.); І. Лебединський «Рецензія на видання «Областное, административное и общинное устройство Галиции по австрийскому законодательству» (1915); Ю. Меженко «Рецензія на працю М. Здобнова «История русской библиографии. От древнего периода до начала XX века» (1950-ті рр.), «Рецензія на працю І. Кирпичової «Библиография в помощь научной работе» (1958), «Рецензія на підручник «Общая библиография» (б. д.); []. Новодворський «Рецензія на книги А. Кримського «Із повісток і епізодів» та «Пальмове гілля» (1915); []. Петрушевський «Рецензія на роботу Гр. Гетьманця «Хто такий Тарас Шевченко?» (б. д.); О. Пресняков «Рецензія на: В.Н. Бондаренко «Очерки финансовой политики кабинета министров Анны Иоанновны», М., 1913» (б. д.); П. Филипович «Українське літературознавство за 10 років революції» (1928), «Шевченко і попередня українська дворянсько-поміщицька література» (1934), «З матеріалів до історії раннього українського романтизму» (б. д.); Н. Чумак «Група Дорошенка у Києві. Рецензія на вистави трупи» (1910-ті рр.); А. Шульгін «Рецензія на працю: Ф.В. Клименко «Западно-русские цехи XVI–XVII вв.», Киев, 1914» (б. д.); В. Щурат «Рецензія на переклад брошури Лункевича «Воздух» (б. д.); Б. Якубський «Рецензія на: В. Самійленко. Вибрані твори. К., 1926» (б. д.); [] «Проти вульгарного соціалізму в українському літературознавстві. Рецензія на підручник Ф. Якубовського з української літератури для середньої школи» (б. д.); [] «Рецензія на: І. Огієнко «В небе новом» Иоанникия Галятковского, южно-русского писателя XVII века. Киев, 1913» (1914); [] «Рецензії на книги: П. Лагов «Галичина, ее история, природа, население, богатства и достопримечательности», О. Белгородський «Галиция –

исконное достояние России», Л. Курницкий «Червонная Русь (Галиция)» (1915); [] «Рецензія на п'єсу Кропивницького «Невольник» (б. д.); [] «Рецензия на сборник этнографических и географических рассказов» (б. д.); [] «Стаття про «Загибель ескадри» О. Корнійчука» (б. д.); «Выдержки из рецензий по I тому «Истории украинского искусства» Б. Рибакера, В. Лазарева, И. Крип'якевича, К. Афанасьева (1961) та ін.

Бібліографознавство, бібліографія: І. Айзеншток «Бібліографія творів Квітки-Основ'яненка Г.Ф. та літератури про нього (дожовтневий період)» (б. д.); М. Бахтін «Шевченко в русских переводах. Гл. II. Переводы, помещенные в журналах и сборниках. Библиография» (1939); Ю. Меженко «Основна істотна різниця в бібліотечному та бібліографічному світогляді...» (1950-ті рр.), «Список работ Владимира Измайловича Межова» (1950-ті рр.); П. Филипович «Список друкованих праць» (1918, 1919); [] «Бібліографія згадувань творів Т.Г. Шевченка за їхнім алфавітом» (1890-ті рр.); [] «Бібліографія літератури кінця XIX ст.» (б. д.); [] «Список творів українських письменників» (1929); [] «Статті Петра Косменко в «Черниговских губернских ведомостях» (1854–1861); [] «Реферат? Изложение? Замечания на библиографическое описание в работе» (1950-ті рр.); [] «Русские исторические журналы (1880–1917 гг.). Список» (б. д.) та ін.

Літературні-наукові та політичні журнали: «Вільна Україна» (1905), «Вільна українська школа» (1920), «Всячина» (1927), «Джерело» (1918), «Димарі» в квітниках» (1920-ті рр.), «Заря» (1911–1912), «Зірка» (1916), «Наша жизнь» (1905), «Родная земля» (1966–1971), «Чертова сахарница» (1919) та ін.

Колекція листів: епістолярій М. Вороного (адресат О. Циганкова) (1930–1932); епістолярій П. Грабовського (кореспонденти П. Брагінська, М. Брагінський, І. Ємельянченко, С. Жебуньов, С. Коць, В. Лисовський, О. Минор, А. Михайлов, М. Орлов, Ч. Петрошкевич, М. Поляков та ін.) (1890 – кін. XIX ст.); епістолярій О. Кониського (адресати І. Нечуй-Левицький, Д. Мордовець, М. Коцюбинський) (1885–1896); епістолярій В. Короленка (адресати Є. Сайко та ін.) (1889–1917); епістолярій М. Коцюбинського (адресати М. Жук, І. Шраг, Д. Мордовець, О. Коваленко, Л. Гарматій, дружина) (1896–1912); епістолярій Ю. Назаренка (кореспонденти Ірина Вільде, М. Гірник, М. Годованець, М. Рудницький та ін.) (1947–1967); епістолярій Т. Франка (кореспонденти С. Баруздин, К. Зелінський (1967–1969); епістолярій Т. Шевченка (адресати І. Мокрицький, М. Щепкін, кореспондент Я. Кухаренко) (1844–1961); епістолярій К. Шероцького (адресат І. Коваль) (1916–1917) та фотографії його та його родичів; листи Дж. Б. Шоу (1885–1931) та ін.

Комплекс документів В.С. Гнилосирова: щоденник (1867–1871); господарчі записи, пов'язані з будівництвом хати біля могили Т.Г. Шевченка (1884–1885); план зелених насаджень на могилі Т.Г. Шевченка в Каневі (1885); географічні карти до історії Стародавнього світу (др. пол. XIX ст.); записи народних пісень (1880-ті рр.); нотатки різного характеру.

Комплекс документів К.М. Редька: «Автобиографические очерки» (1925), «Выдержка из автобиографии» (1926), «Из воспоминаний» (1927), «Выдержка из

дневника» (1927), «Очерк. Из дневника» (1936), «К автобиографии» (1947), лист дружини, Т.Ф. Редько, з переліком документів К.М. Редька, надісланих до відділу рукописів ЦНБ АН УРСР (1975).

Комплекс документів Н.А. Бакалінської: спогади про батька, народного вчителя А.Я. Бакалінського (1977), спогади учнів І української школи м. Києва (1979), фотографії.

Комплекс документів П.К. Діденко: автобіографія (1971–1973), «Документы о реставрации церкви Успения в Печатниках, памятника архитектуры XVII–XVIII вв.» (б. д.), «О жилом микрорайоне. Стенограмма творческой дискуссии по вопросу о жилом микрорайоне, организованной секцией жилища, общественных зданий и строительной техники Московского отделения Союза архитекторов СССР» (1959), особисті та службові документи, вітальні адреси, листування та ін.

Комплекс документів І.О. Ігнаткіна: «История планировки и застройки Киева в начале XIX века» (1962), «Архітектура українських міст другої половини XIX – початку XX ст.» (1967), «Проблемы архитектуры классицизма на Украине» (1971), конспект лекцій з історії архітектури (1974), листування, опис документів, переданих до відділу рукописів ЦНБ АН УРСР.

Комплекс документів В.В. Кузнецького: «Воспоминания о Киевском реальном училище 1898–1907 гг.» (1970-ті рр.); «Биографические сведения о преподавателях Киевского реального училища (В.П. Добровольский, Л.П. Добровольский, Е.Е. Киричинская, М.С. Кияницын, А.В. Кокорев, Н.И. Дорченко, Н.П. Мазурмович, П.Р. Тимошок, П.А. Турчанинов, Э.Э. Тэссейр, К.Ф. Якубович)» (1970-ті рр.); «Биографические сведения о выпускниках Киевского реального училища, среди которых А.П. Александров, П.Ф. Алешин, Б.Н. Горбунов, Н.К. Гудзий, П.К. Запорожец, И.И. Кучук, А.П. Ланге, Э.Э. Четвертинский, Н.В. Шарлемань» (1970-ті рр.) та ін.

Комплекс документів О.М. Матвієнко: автобіографія (1950-ті рр.), особисті документи (1923–1983), фотографії, листи.

Комплекс документів І.В. Малютіна: алфавітні покажчики, складені І.В. Малютіним до «Собрания узаконений и распоряжений правительства» за 1917 р., «Вестника Временного правительства» за 1917 р., «Вестника Рады Народных Министров» та «Державного Вестника» за 1917–1918 рр., Законів Директорії, «Известий Совета Рабочих Депутатов» за 1919 р.

Особисті документи В.О. Кордта (1879–1910).

Автобіографії: «Автобіографія Івана Роговенка» (б. д.); «Автобиография Т.Б. Фраермана» (1941–1945); «Автобіографія М.Ф. Чернявського» (1897).

Щоденники: В. Антонович «Дневник гимназистки» (1892–1895); В. Вернадський «Дневник» (1917–1918); В. Вирубов «Записки о событиях Первой мировой войны, Февральской и Октябрьской социалистической революции» (1914–1917); Є. Дорош «Щоденник про своє життя в Сибіру та про події на Україні» (1917–1918); М. Дорошенко «Дневник» (1890); І. Комарова-Крутченська «Дневники» (1927–1929); Л. Мацеевич «Дневник» (1903–1909); Т. Милорадович «Дневник»

(1851–1854); Л[] М[]. «Записи дневникового характера к истории Киевской академии, русско-турецкой войны, о поездке в Киевскую губернию, о Кишиневском духовном училище» (1872–1878); Я. Потапчук «Дневник» (1916–1918); Н. Потраць «Дневник» (1920–1921); З. Сергійчук «Щоденник» (1928).

Спогади: П. Барабашов «Отрывок из воспоминаний гимназиста 70-х гг.» (XIX ст.); Максим Горький «М.М. Коцюбинський. Спогади» (1913); І. Єрко «Мои воспоминания о старых годах (1905 г., в Киеве)» (1920-ті рр.); Д. Карамзін «Воспоминания» (1857–1886); І. Карпенко «Воспоминания о Киевском реальном училище» (1965); М. Кибальчич «Из воспоминаний детства» (1900-ті рр.); М. Костров «Из воспоминаний о Киеве» (1830-ті рр.); В. Кузнецкий «Воспоминания о Киевском реальном училище. 1898–1907 гг.» (1966); Б. Малков «Воспоминания о пребывании на фронте, в лазарете» (1916–1919); Г. Милорадович «Воспоминания коронации императора Александра II» (1856); С. Мишковський «Спогади з минулого про поштову цензуру» (1925); С. Рудик «Серед вогнів. Спогади полоненого» (1931); І. Толочанський «Спогади про стару дореволюційну школу» (б. д.); М. Учнадзе «Воспоминание о своих переводах стихов Т.Г. Шевченко к 50-летию со дня смерти поэта» (1936); К. Широцький «Перед 15-ма роками. Спогади про Кам'янець-Подільську семінарію в кінці XIX ст.» (1913); [] «Київ часів Т.Г. Шевченка. Нотатки старого киянина» (б. д.); []. Полякова «Воспоминания о 1905 и 1906 гг.» (1920-ті рр.).

Шевченкіана: Д. Антонович «Четвертый конкурс проектів пам'ятника Т. Шевченкові» (б. д.); «Виписки з журналу «Основа» про життя Т.Г. Шевченка в заслання» (б. д.); П. Гайда «Женщины в жизни и в поэзии Шевченка» (1917); Г. Голдін «Доповідь, прочитана М. Ставицьким в пам'ять 47-х роковин з дня смерті Т.Г. Шевченка на нелегальних зборах Томської студентської громади» (1908); М. Грінченко «Дело по сооружению памятника Т.Г. Шевченко в Киеве» (після 1913 р.); В. Дурдуківський «Причины, вызвавшие особый интерес к личности и произведениям Шевченко» (1902); О. Кониський «Светлые дни в жизни Т.Г. Шевченко» (1898); М. Новицький «Цитадельна легенда. До історії арешту Шевченка 1847 р.» (б. д.); []. Онікс «Т.Г. Шевченко на Волге (к 40-летию кончины поэта 26 февраля 1861–1901)» (1901); М. Стороженко «Дві записні книжки Шевченка» (б. д.); «Первые четыре года ссылки Шевченко» (б. д.); О. Халецький «Психоанализ творчества и личности Шевченко» (б. д.); [] «Новое сведение о пребывании Т.Г. Шевченко в Раимском укреплении» (1891); [] «Списки осіб з оточення Т.Г. Шевченка» (1920-ті рр.); [] «Список гравюр, фотографій, портретів, що належали Т.Г. Шевченкові» (1900-ті рр.); [] «Шевченко на Лубенщині» (1920-ті рр.); «Програма університетсько-академічного свята незабутнього Кобзаря Т.Г. Шевченка» (1920); [] «Ювілейні шевченківські видання в Галичині» (б. д.).

Біографії, біографічні матеріали, аналіз творчості та спогади про різних осіб: О. Білецький-Носенко «Мандрыка Петр Николаевич. Некролог» (1897), «Змеиный вал в Черниговской губернии» (1898), «Материалы для биографии Павла Павловича Белецкого-Носенко. Предисловие» (кінець XIX ст.); Г. Голдін «Материалы к биографии моего деда (по матери) Усова Федора Николаевича»

(б. д.); Л. Голобородько «Чотири роки мого знайомства з Валентином Миколайовичем Магденком (1920–1925 рр.). Спогади про вчителя» (1925); [] Гомеровський «Мои воспоминания о товарище Щорсе» (1935); В. Дурдуківський «Мария Константиновна Заньковецкая» (кінець XIX – початок XX ст.); І. Зубковський «Декабристы, уроженцы Полтавщины. Братья Муравьевы-Апостолы» (б. д.); О. Іванов «Спогади про Грицька Григоренка» (після 1924 р.); «Из воспоминаний об учителе математики Киевского I-го реального училища Владимире Павловиче Добровольском, преподававшем с 1894 по 1922 г., и учителе истории Леониде Павловиче Добровольском – с 1891 по 1922 г.» (1974); «Издательское товарищество «Криница». Договор с Нечуем-Левицким Иваном Семеновичем на издание его произведений» (1917); О. Кузьміна «Н.Н. Ге» (б. д.); А. Лебідь «Архів М.М. Коцюбинського, що зберігався в Чернігові» (1923); Т. Михальчук «Воспоминания о П.П. Чубинском» (1920-ті рр.), «Воспоминания о М.П. Драгоманове» (1920-ті рр.), «Воспоминания о В.Б. Антоновиче» (1920-ті рр.), «Воспоминания о «Старой Громаде» (о К.П. Михальчуке, М.П. Драгоманове, П.П. Чубинском, В.Б. Антоновиче)» (б. д.); «Опис паперів П. Рудченка-Мирного, зроблений В. Станіславським 1921 р. За матеріалами Полтавського музею» (1921); М. Фатов «Неопубликованные материалы о Блоке» (1946), «Из материалов о Ф.С. Шкулеве (1866–1930)» (1955), «Моя переписка с А.М. Горьким» (1956); В. Тупчанська «Спогади до трьох листів Лесі Українки» (б. д.); П. Шміт «Жизнь Федора Ивановича Шмита» (1976); [] «Біографія Ярослава Степановича Кулжинського» (перша чверть XIX ст.); [] «Нарис про художника Сергія Івановича Васильківського» (б. д.); [] «Родина Варфоломія Григоровича Шевченка» (1920); [] «Художественно-промышленная школа Н.В. Гоголя» (кінець XIX – початок XX ст.); [] «Яка зісталася літературна спадщина по Панасу Мирному. Перелік творів з архіву письменника» (б. д.).

Праці з суспільно-політичної проблематики: М. Васильківський «Революція з релігійного погляду» (б. д.); І. Заславський «О деятельности большевиков в Ольшанском уезде в 1918 г.» (1920-ті рр.).

Літературні та інші художні твори: Олесь Досвітній «Не першій і не останній. Нарис» (1914); О. Корнійчук «В степях Украины. Киносценарий» (1941); Ф. Левицький «Были и небылицы» (1870), «Гумен» (1870-ті рр.); «Литературные пародии на Блока, Маяковского, Жарова, Асеева, Уткина, Сельвинского, Шенгеля, Безыменского и др.» (1920-ті рр.); Є. Помещиков «Колхозники («Богатая невеста»). Сценарий фильма» (1936).

Наукові праці: [] «Копия надписи на Тмутараканском камне с изображением двух его проекций и двумя примечаниями, касающимися внешнего вида и содержания надписи» (1790-ті рр.); П. Косменко «Горбильяда» и несколько других песен» (1867, 1888); І. Крип'якевич «Київські друки XVII–XVIII ст. Тимчасовий реєстр» (б. д.); В. Магденко «Очерк нескольких волостей Кременчугского, Золотоношского и Хорольского уездов. Краткое описание» (1921); Дж. Олдрідж «Ответы на вопросы искусствоведа И. Диченко о литературе, искусстве и др.» (1967); К. Студинський «Історія української культури в Галичині та її зв'язки з Україною

в 1861–1880 рр.» (1930); С. Турчак «Музична культура театру. Вокальна культура театру» (1979); «Украинская скарбница. Григорий Саввич Сковорода (1722–1794)» (б. д.); Г. Хоткевич «Опис гравюр, портретів з бібліотеки Баворовських у Львові» (б. д.); Н. Чаєв «Абу-Фирас. Краткая характеристика с приложением переводов избранных произведений» (1910); [] «З родинних відносин на Гетьманщині в другій половині XVIII ст.» (б. д.); [] «Из семейных отношений в старину (о роде Репешко)» (б. д.); [] «История славянских литератур. Сербская литература» (б. д.); [] «Общие основные принципы, относящиеся к форме и краскам в архитектуре и декоративных искусствах» (1900); [] «Про різьблену панагію з Звіринецьких печер, що нібито належала першому київському митрополиту Михайлу Сирину» (1914–1920-ті рр.); [] «Скульптура. Эмаль. Заметки о греческих, римских, византийских памятниках» (1881–1910).

Різне: «Киевский окружной педагогический музей. Материальная книга 1910–1911 гг.»; М. Кузьмін «Покажчик імен до книги «Забуті сторінки музичного життя Києва» (1972); Лесь Курбас «Молодий театр (генеза – завдання – шляхи)» (б. д.); В. Срезневський «Из рассказов инока Симеона Азарянского» (друга половина XIX ст.); «План издания южнорусских народных сказок И.Я. Рудченко» (1880); М. Тарновський «Заметка о картине художника Михайлова «Три возраста» (1929); Т. Торська «Немецко-русский словарь» (кінець XIX ст.); «Українська літературна об'єднана студія «УЛОС». Повідомлення про заснування та завдання студії» (1920-ті рр.); [] Фейдеров «Игры, литературные игры, затейные задачи, игры с карандашом, массовые народные танцы и т. п.» (1941); І. Франко «Вісті з Галичини. Мораль процесу Анни Павлик. Галицькі соціалісти і галицьке сторонництво» (1879), «Ідеї» й «ідеали» галицької москвофільської молодіжі» (1905); М. Шагинян «С сорокалетием нашей новой счастливой жизни! Приветствие украинским писателям» (1957); О. Шахматов «План учебника по истории украинской литературы» (1910); [] «Евреи в понятиях народа» (1870-ті рр.), «Кормча. Новая Кормча» (1876), «Легенды исторические» (1870), «Сандомир» (1870-ті рр.), «Человек и животные» (1870-ті рр.), «Человек изобретает и оставляет память о себе» (1870-ті рр.); [] «Живопись кисти и живопись слова» (1900-ті рр.); [] «Меню 1882 р. Двадцять перші Тарасові роковини» (1882) та ін.

Окремі поетичні, прозові та драматичні твори невстановлених авторів; газетні вирізки про мініатюрні книги, інкунабули, що зберігаються в НБУВ, про бібліотеку М.Г. Чернишевського, про видання «Слова о полку Ігоревім», про стародавні манускрипти та книги, що містяться в книгосховищах Вірменії, Білорусі, Грузії, Узбекистану (1935 – після 1947 р.).

Н.М. Зубкова

Ф. 292. КОЛЕКЦІЯ ФОТОГРАФІЙ ТА ІЛЮСТРАТИВНИХ МАТЕРІАЛІВ

1389 од. зб., 1852 р. – кін. ХХ ст.

Колекція започаткована в 1979–1982 рр., коли в процесі опрацювання фондів за скороченим циклом усі виявлені фотографії та ілюстративні матеріали, які не вдалося співвіднести з конкретними особовими фондами, були виділені в окремий фонд.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

Портрети та групові зображення

Портрети діячів української та світової культури і науки – фото, репродукції з гравюр та живописних портретів, вирізки з друкованих видань, поштової картки, листівки та конверти: Д.В. Айналов; І.Я. Акінфієв; І.М. Акмелєвський; І.С. Аксаков; С.Т. Аксаков; В.Н. Александренко; В.С. Александров; С.В. Александров, священник; М.О. Алексієв; Х.Д. Алчевська; О.О. Аляб'єв; О.Д. Амфітеатров; В. Андреев; Л. Андреев; А.А. Андрієвський; В. Андрієвський, протоієрей, настоятель Лебединської соборної Успенської церкви; П.В. Анненков; В.О. Антонов-Овсєєнко; В.Б. Антонович; І. Антонович; Д. Апостол, гетьман; М. Апостол; М.П. Арцибашев; О.Ю. Афанасєва; Д.І. Багалій; П.І. Багратіон; М.О. Бакунін; М.П. Баллін; К. Бальмонт; Д.М. Бантиш-Каменський; О. Барвінський; Ганна Барвінок; А.Я. Безбородько, генеральний писар Гетьманщини; В.П. Белінський; О. Беретті; О. Бестужев; П.П. Білецький-Носенко; Ц.А. Білиловський; В.М. Білозерський; М.Ф. Біляшівський; О.О. Блок; П.Д. Боборикін; В.М. Бобрєцький; Й.М. Бодянський; Д.С. Бортнянський; С.П. Боткін; Г. Браславський; Л.В. Бровцин; І. Брюховецький, гетьман; В. Булгаков; О.Ф. Василєвська, дочка Л.О. Василєвської-Березіної (Дніпрової Чайки); Ф.Д. Василєвський; А. Веретельников; В.І. Вернадський; І. Верхатський; І. Вишенський; Ф.Ф. Вігель; М.Ф. Владимирський-Буданов; Ф.К. Вовк; Марко Вовчок; Вольтер; М. Вороний; А.М. Воскресенський; О.П. Гавриленко; М. Гаврилко; Г.П. Галаган; Я.Н. Галєнковський; Я.М. Гальперін; Г.П. Гамалія; В. Ганцов; Л. Ганькевич; Д. Гарібальді; О. Гарньє; М.М. Ге; Ф. Гжегорж; Л.І. Глібов; М. Глокке; П.П. Гнедич; В.С. Гнилосиров; М.В. Гоголь; А.М. Головко; І. Гонта; дружина І. Гонти; І. Гончаров; А. Гордієнко; Р.І. Горєлов; В.П. Горленко; Р. Гравє; О.В. Градовська; Т.М. Грановський; Є.П. Гребінка; О.С. Грибоедов; Д.В. Григорович; В.А. Грингмут; Б.Д. Грінченко; М.М. Грінченко; В.С. Грицай; К. Грот; М.С. Грушевський; М.І. Гулак; П.П. Гулак-Артемівський; Г.П. Данилєвський; Данте Аліґ'єрі; Н. Дедикін; А.А. Дельвіґ; Г.Р. Державін; Ю.А. Диздирєва, родичка М.В. Лисенка; Є.П. Дикарьов; О.І. Дилєвський; А.І. Димінський; Діаконенко; Дніпрова Чайка; М.О. Добролюбов; В.М. Доманицький; І.Я. Дорошенко; Н. Дорошенко; П. Дорошенко, гетьман; М.П. Драгоманов; Л.М. Драгоманова;

О. Дурдуківська; В.Ф. Дурдуківський; О.І. Душечкін; А. Дюма (син); Є. Д'яконенко; Євгеній (Болховітінов), митрополит Київський; І.К. Єрмакова; О.Я. Єфименко; С.О.Єфремов; О.П. Жданович; Л. Жебуньов; Г.П. Житецький; П.Г. Житецький; Л.А. Жуковський; Л. Журавльов; Н.М. Забіла; Д.К. Заболотний; М.К. Заньковецька; С.І. Зарудний; В. Засулич; М.І. Зібер; П.О. Зіньківський; К.М. Ігнатова, графиня; П. Ізмайлов; Д.М. Іофанов; Д.О. Іскрицький; І.М. Іскрицький; О.М. Іскрицький; О.О. Іскрицький; К.Д. Кавелін; В.В. Каллаш; І.М. Каманін; Д.С. Каменецький; О.В. Капніст; М.М. Карамзін; М.Є. Карачевська; І.К. Карпенко-Карий; А.П. Карпінський; Катерина II, імператриця; О. Катренко; В.П. Каховський; В.І. Квашнін-Самарін; К.О. Квашніна-Самаріна; Г.Ф. Квітка-Основ'яненко; Є.О. Кивлицький; І.М. Киселевський; П.Д. Кисельов, граф; Н. Кобринська; С.В. Ковалевська; А. Ковалевський; Є.П. Ковалевський; І.І. Ковалевський; М.В. Ковалевський; М.М. Ковалевський; Г. Коваленко; І.О. Козиненко; П. Козицький; В. Козлов; В.О. Кокорев; Д.К. Колганов; В.А. Комісаров; Георгій (Кониський), архієпископ Могильовський; О. Кониський; М.С. Константинович; П.П. Константинович; Н. Копернік; В.Н. Каразін; В.Г. Короленко; М.А. Корф; О. Корф; І.П. Косач; В. Косинський; М.І. Костомаров; А.А. Костомарова; І.П. Котляревський; М.М. Коцюбинський; В.Л. Кочубей; Семен В. Кочубей; Сергій В. Кочубей; С.О. Кочубей, княгиня; В.Г. Кравченко; Ю.Л. Крамаренко; А.І. Краснокутський; М. Кривенюк; О. Кривуша; А.Ю. Кримський; М. Кричевський, полковник переяславський; Н.І. Кроль; М.Л. Кропивницький; Є.М. Кротевич; Н.В. Кукольник; Ю.А. Кулаковський; О. Куліш; К. Куліш; М.Г. Куліш; П.О. Куліш; С.В. Кульженко; Сильвестр (Кулябка), архієпископ, ректор КДА; О.І. Купрін; М.І. Кутузов; Я.Г. Кухаренко; А. Кучинський; О. Лашкевич; Феогност (Лебедев), єпископ Астраханський, архімандрит, майбутній митрополит Київський; []. Лебединцев; Д.Г. Левицький; І.Є. Левицький; М. Левицький; О.І. Левицький; М. Левченко; Й. Лелевель; М. Леонов; В. Леонтович; І. Липа; М.В. Лисенко; Т.Д. Лисенко; А. Литвиненко; М.Ф. Лотодовський; П. Локкенберг; О. Лотоцький; В. Лукін; В.І. Лучицький; І. Мазепа, гетьман; В.І. Майков; О. Маковей; В. Маковський; Л. Макс; А.Н. Максимович; М.О. Максимович; Л.Я. Манько; П. Морачевський; Д.В. Маркович; О. Маркович; К.М. Масляникова, дочка М.В. Лисенка; Н. Матюшина; Г.А. Мачтет; А.І. Меліков, граф; І.І. Мечніков; І.В. Мещанінов; Г. Мизко; Д.Т. Мизко; М.Д. Мизко; Т.Т. Мизко; М.П. Миклашевський; О. Милорадович; Ю.С. Михайлік; К. Михальчук; М. Могилянський; М. Молчанов; Д.Л. Мордовець; М.П. Мусоргський; В. Нагірний; В.В. Нарбут; М.С. Наркевич, священник; В.П. Науменко; К. Неграмотний; М.О. Некрасов; В.І. Немирович-Данченко; П.О. Неронов; Г. Нечуй-Вітер; І.С. Нечуй-Левицький; І.Ф. Новицький; О. Новодвор[ський]; О. [Оконор]-Лисенко; Олександр II; Є.В. Оплоков; Л. Орленко; Г.Ф. Осмоловський; К. Острожський; []. Падалка; М.Г. Пальмов, протоієрей; Й. Паньківська; К. Паньковський; Северин Паньківський; Т. Пархоменко, кобзар; Л.А. Пакаревський; В.М. Перетц, академік; С.Л. Перовська; Петро I, імператор; М.І. Петров; Н.М. Петровський; Ф.Г. Петруненко; Д.М. Петрушевський; О.М. Пипін; Д. Пильчиков; М.І. Пирогов; М. Погрібняк; П. Пожарський; В.П. Позняков; Г. Полетика; П.Л. Полуботок; М.Г. Помеловський; Ф. Понирко;

Г. Потанін; О. Претро; І. Пуллой; В.В. Пухальський; Ю.П. Пфейфер; К.Г. Розумовський; М.Б. Ратнер; Г. Рафальський; П. Рашевський; І.Ю. Репін; В.В. Різниченко; К.Ф. Рилєєв; С.Ф. Романенко; О. Романова; Я.І. Ростовцев; С.В. Руданський; П.О. Румянцев; О.О. Русов; П.К. Сагайдачний; М.К. Садовський-Тобілевич; П. Саксаганський; Ю.Ф. Самарін; І. Самійленко; В.А. Самойлова; І. Самойлович, гетьман; С.А. Селівановський; В.А. Селігерович; А.К. Семакін; О. Сидоренко; М.Т. Симонов (Номис); Г.С. Скворода; М.В. Слоута; О.П. Смирнов; І. Сокальський; В.С. Соловійов; Ф. Сологуб; М.Ю. Спиридонович; І.І. Срезневський; М.П. Старицький; П.Я. Стебницький; І.М. Стешенко; В. Стефанік; В.А. Стороженко; О.П. Стороженко; Г.О. Строганов; К. Студиновський; М.Ф. Сумцов; П. Сумцов; П. Теремець; Кирило (Терлецький), єпископ Луцький; Ю.А. Тесленко; П.І. Тетеря; Є.К. Тимченко; Б.М. Ткаченко; О.К. Толстой, граф; Ф.П. Толстой; Є. Трегубов; Л. Трюшо; М.І. Туган-Барановський; М.О. Тулуб; О.Д. Тулуб; І.С. Тургенєв; М.І. Тургенєв; П. Тутковський; Н.М. Ужвій, Леся Українка; О.М. Унковський; Г. Успенський; М.Г. Устрялов; К.Д. Ушинський; М. Фаворський; О.А. Федькович; В.І. Фірсов; Т.Д. Флоринський; Р. Фогель; Ф.Я. Фортинський; І.Я. Франко; В. Ханенко; М. Ханенко; Ф.А. Хартахай; Б. Хмельницький, гетьман; Н.І. Хмельницький; Р. Хоминський; О.С. Хомяков; Ю.С. Хрустальов-Носарь; М. Цегельський; В. Цимбал; І. Череватенко; П. Череватенко; С. Черкасенко; А.П. Чехов; Є.Х. Чикаленко; Є.М. Чириков; І. Шароневич; Г.П. Шерстюк; О.С. Шишков; І. Шраг; Ф. Штейнгель; В. Шухевич; М.С. Щепкін; Т.Л. Щепкіна-Куперник; В.І. Щербина; Ф.І. Щербина; І.Я. Щоголев; С.М. Южков; Й.В. Юркевич; Д.І. Яворницький; В. Яремко; І.І. Ясинський.

Частково атрибутовані портрети – фото та картки, на яких зазначені тільки ініціали або імена зображених на них осіб. Всі вони мають дарчі написи, що вказують на їхню належність до особових архівів певних осіб.

Неатрибутовані портрети зібрані у три одиниці зберігання, систематизовані за статтю та віком зображених на них осіб – чоловічі, жіночі, дитячі.

Групові зображення

Учасники з'їздів та конференцій: з'їзду учителів російської мови та словесності (1860), Київського археологічного з'їзду (1874), 1-ї конференції з динаміки шляхів та рухомого складу, скликаної Інститутом транспортної механіки ВУАН в Києві (1935).

Члени громадських та наукових організацій і установ: «Общества изучения Кубанской области» (б. д.), Київської «старої» громади (1870-ті рр.), комітету з дослідження Успенського Мстиславового храму (бл. 1886 р.), Комісії словника живої української мови (1922), Українського товариства допомоги жертвам війни (1916).

Члени робочих та навчальних колективів: співробітники видавництва «Вік» (1897–1907), лікарі Київської Олександрівської лікарні (1914), викладачі та випускники Київського університету (1914), учні 2-го класу 1-ї Київської гімназії з викладачами історії Волині (1867–1868).

Військові: перша артилерійська бригада (1892), командний склад 1-ї кінної бригади (1920).

Діячі української та російської культури на різних заходах: відкритті пам'ятника Котляревському, панахиді за Л. Глібовим, відкритті пам'ятника на могилі соціолога М.М. Ковальського на цвинтарі Олександро-Невської лаври, на похованні М.Г. Куліша.

Діячі української та російської культури в колі родичів, друзів, колег та шанувальників.

Неатрибутовані групові фото.

Зображення місцевостей та населених пунктів

Київ та його околиці: карти, плани та креслення Києва і його частин; види Києва – установи та підприємства, їхні внутрішні інтер'єри, окремі будинки із значенням місця їхнього розташування, загальний вигляд та панорамні зображення окремих районів міста, вулиць, площ та окремих будинків, київські монастирі та церкви; види Києва, виконані Чугаєвичем.

Інші міста України: Алупка, Белгород, Білосток, Брусилів, Володимир-на-Волині, Єлисаветград, Кременчук, Лубни, Луцьк, Новгород-Сіверський, Переяслав, Тульчин, Чернігів, Чигирин тощо (1891–1892, 1900, 1912–1914 рр.).

Фото пам'ятників та пам'ятних місць, присвячених:

жертвам революції, громадянської та Другої світової воєн;

окремим діячам: Ю.О. Гагаріну, М.М. Ге, Б.Д. Грінченку, І.П. Котляревському, В.І. Леніну, М.В. Лисенку, О.С. Пушкіну, Ю.О. Федьковичу;

місцям поховань: Дніпрові Чайки, М.М. Коцюбинського, О.М. Лазаревського, Лесі Українки, М.С. Руданського, Н.С. Тумасова, Т.Д. Флоринського, Т.Г. Шевченка, Г.П. Шерстюка;

неатрибутовані зображення місцевостей та населених пунктів.

Фотографії із зібрання М.В. Тарновського: пейзажі, окремі будівлі та археологічні пам'ятки.

Археологічні та етнографічні матеріали (фото, рисунки, таблиці):

зразки пам'яток народної архітектури різних міст України;

зразки українського одягу, губернських та повітових мундирів;

місця археологічних розкопок та малюнки різних предметів, знайдених під час розкопок, і фрагменти візерунків до них, археологічні таблиці;

зразки орнаментів.

Ілюстрації до наукових видань та художніх творів (репродукції з гравюр, картин, малюнків, фото).

Різне: **літографії та репродукції з ікон** – гектографічні зображення з мініатюр рукописів, фресок Києво-Софійського собору та церкви Покрови на Нерлі; **фоторепродукції** малюнків та картин Л.М. Браїловського, В.М. Васнецова, А. Вестерфельда, В. Галімського, М.М. Ге, О.П. Куліша, М.Ю. Лермонтова, І.Ю. Рєпіна, М.Б. Спиридоновича, Г. Чернецова, Т.Г. Шевченка; **титульні аркуші** різних видань; **гравюри; вирізки ілюстрацій** з друкованих видань; **оригінальні твори** – малюнки тушшю, олівцем, аквареллю, олійними фарбами; **альбоми** – Е. Давидової, родини Ігнат'євих; з репродукціями гравюр.

О.М. Гальченко

Ф. ІV. КОЛЕКЦІЯ АВТОГРАФІВ

362 од. зб., 1826–1990-ті роки

Колекція створювалася з видань з автографами, переданих до відділу рукописів із загального книгосховища Бібліотеки, вилучених з різних архівних фондів відділу, подарованих. Так, у 1932–1933 рр. надійшли видання від відділу комплектування та відділу книгосховища, а в 1934 р. Г. Коваленко-Коломацький передав до Бібліотеки книги та брошури з автографами, подаровані йому різними авторами та видавництвами. Деякі видання з автографами надійшли до відділу рукописів з відділу періодики.

СКЛАД ДОКУМЕНТІВ АРХІВНОГО ФОНДУ

До колекційного фонду належать різножанрові видання з автографами авторів, укладачів, з дарчими написами друзям, колегам, Інститутіві рукопису НБУВ, зокрема: І. Андроникова, М. Бажана, Є. Бандуренка, Я. Баша, Д. Бедзика, П. Бейліна, В. Беляєва, П. Біби, Д. Білоуса, О. Блока, І. Буніна, Х. Вайнервама, В. Ващенко, М. Веретенникова, В. Верещагіна, В. Вернадського, І. Вільде, І. Волошина, П. Воронька, С. Воскресасенка, В. Гіляровського, Л. Глібова, Ю. Гойди, С. Голованівського, Я. Головацького, А. Головка, С. Голубева, І. Гонімова, О. Гончара, І. Гончаренка, С. Гордеєва, М. Горького, П. Грабовського, К. Гуслистого, Г. Данилевича, М. Дашкієва, Л. Дмитерка, О. Донченка, Т. Драйзера (Theodor Dreiser), О. Духновича, М. Євреїнова, П. Єфимова, Л. Жданова, Н. Забіли, П. Засенка, О. Золотушкіна, О. Іваненко, О. Измайлової, Г. Ільїнського, Я. Качури, О. Кобилянської, Н. Кобринської, Г. Коваленка, В. Козаченка, О. Коломійця, О. Коні, О. Корнійчука, О. Косач, В. Костенка, Г. Косяченка, В. Котова, М. Коцюбинського, С. Крижанівського, А. Кримського, М. Кропивницького, А. Кулешова, О. Куліш, П. Куліша, О. Ланца (Otto Lanz), Івана Ле, О. Левади, М. Лескова, Л. Лобанова, О. Лугового, А. Мазона (Andre Mazon), О. Маковея, М. Максимовича, А. Малишка, А. Мальдзіса, Тереня Масенка, Д. Менделєєва, І. Микитенка, К. Михальчука, М. Нагнибідди, Д. Надіїна, В. Некрасова, І. Нечуя-Левицького, С. Олійника, О. Островського, Б. Палійчука, Петра Панча, Л. Первомайського, В. Петльованого, В. Півторадні, О. Підсухи, І. Пільгука, С. Плачинди, Г. Плоткіна, О. Потебні, М. Пржевальського, М. Пригари, Н. Рибак, М. Рильського, М. Руденка, І. Рябокляча, В. Самійленка, М. Светлова, І. Сенченка, Л. Серпіліна, С. Смаль-Стоцького, Л. Смілянського, В. Собка, В. Сосюри, І. Сотникова, М. Старицького, М. Стельмаха, М. Строковського, М. Тардова, Г. Терещенко, М. Терещенка, А. Тесленка, П. Тичини, Д. Ткача, В. Ткаченка, О. Толстого, В. Торіна, А. Турчинової, Лесі Українки, М. Ушакова, О. Фета, Є. Фоміна, І. Франка, А. Хорунжого, І. Цюпи, В. Чуйкова, О. Шахматова, І. Шведова, А. Шияна, Д. Шлапака, І. Шляпкіна, Ю. Шовкопляса, Я. Шпорти, О. Ющенко, Ю. Яворського, Г. Яковенка, Ю. Яновського та ін.

О.А. Скрипка

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

- Ааронський І. 171
 Абаза 115
 Абдул-Азіз Ефенді 65
 Абдул-Меджид, султан 214
 Абелі Л. 239
 Абрамович Г. 258
 Абрамович Д.І. 42
 Абрамович Ш. *див.*: Менделе Мохер-Сфорім
 Абуль-Касим-Мухаммад-Мустафа 65
 Абу-Фірас 266
 Август II Сильний, король 210, 226, 240
 Август III Саксонський, король 100
 Августин, єпископ 102
 Авессалом, син царя Давида (бібл.) 72
 Авсенєв С. 196
 Агапія, св. 97
 Агієнко О. 193
 Адам (бібл.) 70, 135, 171
 Адлеберг О.В. 112
 Адріан, патріарх Московський 101, 135
 Азарянський Симеон, чернець 266
 Айвазовський Г. 64
 Айзеншток І.Я. 49, 200, 260, 262
 Айзман Д. 243
 Айналов Д.В. 267
 Айхгорн А. 260
 Айхендорф Й. 260
 Акименко Н. 55, 56
 Акінфієв І.Я. 267
 Акмелевський І.М. 267
 Аксаков А. 94
 Аксаков І. 113
 Аксаков І.С. 267
 Аксаков К. 97
 Аксаков С.Т. 208, 267
 Аксентович Т. 215
 Александр, молдавський господар 64
 Александренко В.Н. 267
 Александров А.П. 263
 Александров В.С. 267
 Александров С.В., священик 267
 Александровський А. 196
 Алексєєв П.П. 231
 Алексієв М.О. 267
 Алешко В. 186
 Алешо О.Г. 43, 186
 Аліпій (Галик), чернець 246, 247
 Алферович П. 119
 Алчевська Х. 186, 193, 197, 198, 201, 258
 Алчевська Х.Д. 267
 Альбертранді Я.Б. 215, 249, 250

До покажчика увійшли імена та прізвища в тих формах, в яких вони зустрічаються в тексті Путівника. Визначення професії, посади або інших особистих характеристик не подаються, за винятком представників духовенства, титулованого дворянства і перших осіб держави. У разі повного збігу імен і прізвищ осіб, до наступного імені або прізвища додається визначення його належності до певного професійного середовища.

- Альгеер Роберт 77
 Альошин П.Ф. 263
 Альхимович П. 236
 Альшванг А. 55
 Аляб'єв О.О. 245, 267
 Амвросій, єпископ 94
 Амвросій (Казанський), архімандрит 172
 Амвросій (Орнатський), єпископ 136
 Амвросій (Юшкевич), архієпископ 137, 166
 Амфілохій, єпископ 124
 Амфілохій, ієромонах 166
 Амфітеатров О.Д. 267
 Амфітеатров Я. 165
 Анастасій Синаїт 122, 126, 134
 Анастасій Синайський *див.*: Анастасій Синаїт
 Анастасія, ігуменя 219
 Анатолій, ієромонах 95
 Анатолій (Мартиновський), архієпископ 167
 Андре [], барон 214
 Андрєєв 229
 Андрєєв В. 267
 Андрєєв Л.М. 267
 Андрієвський А.А. 267
 Андрієвський В., протоієрей 267
 Андрій, апостол *див.*: Андрій Первозванний
 Андрій Первозванний 141, 166
 Андрій Цареградський, св. 222
 Андріюллі Е. 214
 Андріяшев М. 88
 Андроников І.Л. 271
 Андрущенко С. 155
 Аніщенко К.Р. 195
 Анна Іоаннівна, імператриця 118, 170, 172, 261
 Анна, княгиня 143
 Анненков П.В. 267
 Ан-ський С. 157, 241, 243, 244
 Антипов 173
 Антіох 129
 Антіох Костянтин, молдавський господар 64
 Антоненко В. 258
 Антоненко-Давидович Б.Д. 198, 199, 200, 260
 Антоній, архієпископ 98
 Антоній, архієпископ Казанський 109
 Антоній, архієпископ Чернігівський 172
 Антоній, архімандрит 111
 Антоній, єпископ 111
 Антоній, єпископ Волинський 113
 Антоній, єпископ Казанський 109
 Антоній, єпископ Смоленський 108
 Антоній Меліса 234
 Антоній (Петрушевський), архімандрит 99
 Антоній Печерський, св. 121, 123, 166
 Антоній Радивиловський, ігумен 131
 Антоній, св. 233
 Антоній Філософ 234
 Антоній (Храповицький), митрополит 98
 Антоній (Шокотов), архієпископ 167
 Антонін (Капустін), архімандрит 109, 235
 Антонов В. 94
 Антонов-Овсєєнко В.О. 267
 Антонович А. 86
 Антонович В. 263
 Антонович В.Б. 18, 40, 41, 89, 187, 232, 265, 267
 Антонович Д. 73, 78, 193, 196, 264
 Антонович І. 267
 Антонович П. 154
 Антосевич Я. 240
 Анф'єров М. 56
 Анцев М. 246
 Апостол В. 259
 Апостол Данило, гетьман 89, 90, 119, 170, 172, 224, 267
 Апостол М. 267
 Апраксін М. 113
 Аріфі 65
 Аркас М. 195
 Арно С. 215
 Арнобій Афр 97
 Арсеній (Могилянський), митрополит 93, 94, 100, 101, 116–118, 139, 165, 170, 234
 Арсеній (Москвін), архієпископ 101, 109, 234
 Арсєньєв В. 116
 Арсєньєв Д.Г. 214
 Арслан-Гірей, хан 65
 Артемій Веркольський, св. 166
 Артемович А. 94
 Артинов Г. 175

- Артюхова А. 47
 Архіпов Стефан, диякон 118
 Арцибашев М.П. 267
 Асаф'єв Б. 58
 Асєєв 265
 Аскоченський В.І. 94–96, 165
 Атаманюк В. 55, 190, 199
 Афанасій Александрійський, св. 122, 126
 Афанасій, архієпископ 219
 Афанасій, патріарх Константинопольський 222
 Афанасьєв К. 262
 Афанасьєва О.Ю. 267
 Ахад-Гаам 241
 Ахмед II, султан 65
- Бабаки, дворянський рід** 224
 Бабенко І. 195
 Баворовські 266
 Багалій Д.І. 17–19, 25, 28, 31, 37, 38, 41, 55, 187, 188, 201, 207, 267
 Багратіон П.І., князь 267
 Багров М. 55
 Багров М.Ф. 54
 Багрянний І. 199
 Бажан М.П. 198–201, 261, 271
 Бакалінська Н.А. 263
 Бакалінський А.Я. 263
 Бакачич С. 124
 Баковський І. 57
 Бакунін М. 215
 Бакунін М.О. 267
 Балика Д. 47, 49
 Балицький П. 47, 190, 195, 251
 Баллін М.П. 176, 267
 Балтер Е. 242
 Бальзак Оноре де 215
 Бальмонт К. 267
 Баль Ю. 132
 Бальцер О. 215
 Бальобаш П. 224
 Балясний А. 49
 Бандуренко Є. 271
 Бантиш-Каменський Д.М. 267
 Барабаш В. 216
 Барабашов П. 264
- Баран О. 76
 Баран П. 258
 Баранов Н. 115
 Барановський І.І. 205
 Барах І. 198
 Барвінок В. 94, 97
 Барвінок В.І. 107
 Барвінок Ганна 42, 154, 187, 267
 Барвінок І. 258
 Барвінський О. 267
 Барклай Іоанн 124
 Барклай де Толлі М., князь 94
 Барнацький В., диякон 119
 Барсуков О. 188
 Барський Петро 93
 Бартко О. 75
 Бартошевич Ю. 214
 Баруздин С. 262
 Басенко П. 260
 Баск Т. 55, 56
 Бассараб Матей, волоський господар 65
 Батий, хан 174, 248
 Батюк П. 54–56
 Батюшков П. 188
 Бахмет І. 136
 Бахметьєва А. 116
 Бахтинський М. 56
 Бахтін М. 260, 262
 Бачинський Д. 132
 Бачіареллі М. 215, 216
 Башуцький, 229
 Баш Я.В. 271
 Бегановський І. 248
 Беганьський Л. 210
 Бедзик Д.І. 157, 271
 Бежинський А. 213
 Безбородько А. 175
 Безбородько А.Я. 175, 267
 Безбородько І.А. 70
 Безбородько О., князь 69, 89
 Безименський 265
 Безпалько Л. 186
 Безрученков І.І. 228
 Безсонов М. 201
 Безуглин М. 57
 Бейлі П. 214

Бейлін П.Ю. 271
Бейлінов О. 258
Бейль П'єр 70
Бек 71
Беклемішев Г. 55, 58
Белгородський О. 261
Белінг Д.О. 23, 33
Беллюстін О. 98
Бен С. 199
Бенедикт IV, папа 132
Бенедикт XIV, папа 210
Бенедикт XV, папа 211
Бенедикт XVI, папа 101
Бенкевич А. 214
Бентковський В. 215
Бенуа Ш. 215
Беранже П.-Ж. 260
Берггольц О.Ф. 244
Бергельсон Д. 241, 244
Бердяєв С.О. 258
Береговський М. 155, 156, 244
Береженко Л. 226
Бережецькі-Карпенки, дворянський рід 224
Бережков М.М. 207, 208
Березіна В. 200
Березовський К. 55
Березовський М. 245
Беретті О. 90, 267
Бержковський В. 188
Беркастель 135
Бернар П. 214
Бертъ-Делагард О.Л. 60, 61, 64
Бершадський М. 252
Бершов Г.В. 228
Бершов Д. 228
Бершов Л. 228
Бершов О. 228
Бершов П. 228
Бершов С. 228
Бершови, родина 228
Бестужев О. 267
Бестужев-Рюмін К. 188
Бетховен Л. 245, 246
Беліна А. 252
Белінський В.П. 267
Белоусов О.К. 253, 256
Беляєв 254
Беляєв В.П. 271
Биков 154
Биков М. 192
Биковський Л. 49, 50
Бичко В.В. 258
Бишмович А. 255
Біба П. 271
Бібіков Д. 83, 84, 86, 226
Бібіков О. 209
Біднов Ф. 56
Біднова Л. 192
Біленченко П. 55, 56
Білецький Л. 73
Білецький О. 56
Білецький-Носенко О. 264
Білецький-Носенко П.П. 172, 264, 267
Білий В.І. 206
Білиловський Ц.А. 267
Білінський В. 55, 56
Білозерська Н.М. 217
Білозерський В.М. 267
Білозерський О. 208
Білокурський П. 17
Білоус Д. 271
Біляєв В. 58
Біляшівський М.Ф. 19, 86, 175, 190, 196, 267
Біркін 173
Біркїна Н. 49
Бірташ Я. 254
Бірюков П. 109
Благдір О. 251
Благоразумов М. 113
Бларамберг І.П. 61, 62
Блед В. 214
Блок О.О. 260, 265, 267, 271
Блотницький Г. 214
Блотницький Т. 215
Блумарт К. 247
Блуменфельд Ф. 52
Блюменталь Н. 245
Бобенко А. 258
Боборикін П.Д. 267
Бобрецький В.М. 267
Бобровницький І. 96
Бобровніков М. 108, 111–113

Бобровські 213
Богацький П.О. 258
Богдан, молдавський господар 64
Богданов 109
Богданов Г. 258
Богданов М. 226
Богданович Петро 189
Богомолець О.О. 25, 30
Богоявленський Е. 188
Богуславський К. 54, 55
Богуславський С. 54, 58
Богущ М. 132
Бодлер Ш. 199, 260
Бодянський Й.М. 267
Бодянський П. 255
Боєнок П. 57
Божко М.І. 198
Бойко А. 56, 198
Бойко О. 56
Бойко-Блохин Юрій 78
Бойм Павел 137
Бокуф Е. 214
Бокша Гаврило 189
Бомарше М. 244
Бомарше П. 260
Бона Сфорца, королева 138
Бондаренко В.Н. 261
Бондаренко І. 56
Бондаренко К. 195
Бончковський Д. 239
Борецький В. 196
Боржевський А.В. 254
Борзаковські, рід 167
Борзенко О.О. 61
Боримський С. 56
Борисов М. 259
Борковський О. 185
Борньє А. 215
Боровий С. 49
Боровніков М. 109
Боровська В. 215
Бородай О. 193
Бородай П. 56
Бородула І. 56
Боррелль (отець Ян) 214
Боргнянський Д.С. 72, 245, 267
Борщова В. 98
Ботвиновський М. 55
Боткін С.П. 267
Боцюн П. 54, 55, 57
Боян 138
Брагінська П. 262
Брагінський М. 262
Браїловський Л.М. 270
Брайнос С. 16
Браницька, графиня 230
Браницька Ю. 215, 216
Браницька-Сангушко К., княгиня 231
Браницький О. 215
Браницький В. 212, 215, 216
Браницький, граф 229–231
Браницький М.В. 215
Браницький Ф.К., граф 215, 238
Браницькі, графи 212, 238, 239
Браславський Г. 267
Брауд 58
Браудо А. 241
Бреб'єт П. 247
Брезина М. (з Жолкевських) 214
Брейфан 173
Броварець С. 226
Бровцин Л.В. 267
Бродський А. 240
Брокгауз Ф. 215
Бролеманн 214
Бросман 16
Брундербер М. 249
Брюховецький І., гетьман 224, 267
Бубнюк Я. 56
Бугославський С. 58
Буда С. 252
Будяк Ю. 201
Буженко Т. 197
Бузескул В.П. 28
Бузина О. 208
Буйло К. 258
Буланже Ж. 215
Булатович М. 199
Булгаков В. 267
Булгаков І.О. 227
Булгаков М.А. 259
Булигін 115

- Бунге М.Х. 83, 84, 86, 89, 90, 224
 Бунін І. 271
 Бурачек М. 52, 190, 196, 254
 Бурачков П.О. 62
 Бургажовська 252
 Буряченко В. 195, 196
 Буряченко С. 56
 Бутвин В. 55
 Бутенев А. 109
 Бутник-Сіверський Б.С. 190
 Бутовський Д. 88
 Бутовський О.М. 35
 Бучинський Д. 78
 Бучинський І.
 Бялик Х.-Н. 243
 Бялосор Ф. 215
- Вага А.** 215
 Вагилевич І.М. 88
 Вагнер 197
 Вагнер, професор 255
 Вагнер Р. 54, 245, 260
 Вадимів А. 200
 Вайнервам Х. 271
 Вайнерт Е. 260
 Вак'є П. 62
 Валент Ж. 216
 Вальденау К. 214
 Варвара, св. вмч. 171, 222
 Варізіо Паскаль 132
 Варлаам (Ванатович), архієпископ 101,
 116–118, 172
 Варлаам, ігумен 121
 Варлаам, митрополит Київський 226
 Варлаам, митрополит Ростовський 101
 Варлаам П. 193
 Варлаам (Рженицький), ієромонах 218
 Варлаам, св. 87
 Варлаам Хутинський, св. 70
 Варлаам (Ясинський), митрополит 172, 210
 Варламов О. 245
 Варсонофій, намісник монастиря 218
 Василевська-Березіна Л.О. *див.*: Дніпрова
 Чайка
 Василевська О.Ф. 267
 Василевський Ф.Д. 267
- Василенко В. 195, 256
 Василенко Д. 154
 Василенко М.П. 19, 22, 23, 41, 233
 Василій Великий, св. 126, 129, 134, 233, 234
 Василій, єпископ 94
 Василій, священник 98
 Василь Померанський, диякон 143
 Васильїв М. 73
 Васильківський М. 258, 260, 265
 Васильківський С.І. 265
 Василько [] 189
 Васильков М. 55
 Васильченко М. 259
 Васильченко С.В. 52, 194, 198, 199, 258, 259
 Васнецов В.М. 270
 Васькович Г. 78, 79
 Вацлав Міхал, син Казимира
 Жолкевського 213
 Ващенко В. 271
 Ващенко Г. 73
 Введенський О. 252
 Ведано Йозеф Марія де 132
 Ведель А. 166
 Вейгель Х. 96
 Вейерштрасс 86
 Вейн д'Арш А., В. 214
 Величко І. 260
 Величко Самійло 88
 Величковський М., протопоп 118, 119
 Веллер М. 55
 Венгеров С. 186
 Веніамін, архієпископ 108
 Веніамін, єпископ 108
 Вентцель 252
 Вер В. 199
 Верді Дж. 215
 Веретельников А. 267
 Веретенников М. 271
 Верещагін В. 271
 Верещаки, родина 64
 Вержбицький А. 155
 Вержбицький Т. 189
 Вериківський М.І. 52, 54, 57
 Веркевич М. 135
 Верлен П. 260
 Вернадський В.І. 17, 18, 20, 27, 84, 263,
 267, 271

Верхарн Е. 186, 193
 Верхатський І. 267
 Верховинець В. 54, 57, 58, 196
 Верховський І., ієрей 111
 Верьовка Г.В. 57
 Вестерфельд А. 270
 Вєтров Г. 56
 Виговський І., гетьман 224
 Винниченко В.К. 193, 195
 Вирган І. 260
 Вировий Є.С. 192
 Вирубов В. 263
 Висоцький Г.І. 206, 207
 Виспянський С. 214, 215
 Витвіцький Ф. 245
 Витвіцький М. 98
 Вичулковський Л. 216
 Вишенський І. 267
 Вишневецькі, рід 170
 Вишневий І. 199
 Вишневський Д.К. 165, 249
 Вишня Остап 201, 258, 260
 Вівес Л. 97
 Вігель Ф.Ф. 62, 267
 Вігура І. 86
 Відибіда А. 197
 Віктор, єпископ 71
 Віктор (Садковський), єпископ 97
 Вілейко А. 214
 Вільде Ірина 262, 271
 Вільнев 64
 Вільсон 50
 Вільхівський Б. 260
 Віммер Л. 214
 Вінський Г. 89
 Вінтоняк О. 78
 Віссаріон, ігумен 116, 117
 Вістяк А. 199
 Віталій, ієромонах 118
 Віталь Хаїм 243
 Віташинський М. 252
 Вітошинський Б. 78
 Вітте С. 113, 115
 Владимирський Г. 258
 Владимирський-Буданов М.Ф. 267
 Владислав IV Ваза, король 64, 210, 215,
 217, 224
 Владко В.М. 258
 Власов Ф.П. 96, 247
 Влизько О.Ф. 198, 199, 200
 Воблий К.Г. 19, 20, 25, 32, 35, 255
 Вовк П. 158
 Вовк Ф.К. 43, 186, 195, 267
 Вовчок Марко 267
 Водзинський А. 214
 Водоп'янов 173
 Возняк М.С. 43, 201, 260
 Войцехівська М. 195
 Войцеховичі, рід 167
 Волженський М.А. 228
 Волженський Р.В. 228
 Волженські, родина 228
 Волківський 56
 Волков 115
 Волков М. 62
 Волобуєва Т. 49
 Володимир, абат 113
 Володимир, архієпископ 112
 Володимир, екзарх Грузії 111
 Володимир, єпископ 112
 Володимир, єпископ Владикавказький 108
 Володимир, єпископ Катеринодарський 110
 Володимир, князь 98, 133, 135, 143, 248
 Володимир (Петров), ієромонах 248
 Володимир (Сабодан), митрополит 222
 Волошенко А. 55, 56
 Волошин А. 73
 Волошин І. 271
 Волощін К. 58
 Волховський С., протопоп 119
 Вольницький К. 132
 Вольська А. 214
 Вольський Я. 132
 Вольтер Ф.-М. 88, 267
 Вольф А. 215
 Вольф Б. 214
 Воробйов 231
 Воробйов А. 57
 Воронець Є. 108
 Вороний М.К. 186, 193, 194, 196, 198, 200,
 201, 258, 260, 262, 267
 Вороний Марко 199
 Воронін П. 193
 Воронцов М.С., князь 89, 175, 224

- Воронцова Є.К., княгиня 175
 Воронько П.М. 271
 Воропай-Сивий С. 198
 Воропанов М.Ф. 231
 Воропонови, родина 228
 Ворошиляк А., священник 119
 Воскрекасенко С. 271
 Воскресенський А. 98
 Воскресенський А.М. 267
 Воскресенський І., протоієрей 98
 Воскресенський К. 95
 Воскресенський О. 98, 167
 Востоков О.Х. 188
 Вранцев А. 98
 Врона І. 202
 Врона І.І. 20
 Всеволод Ярославич, князь 126, 141
 Всеволодський І. 57
 Вуйковський Ян Станіслав Костка 239
 Вуйціцький В. 240
 Вулісанов Л. 165
 Вяземський О. 89
- Габрюк М.** 201
 Гавриїл, архієпископ 65
 Гавриїл (Кременецький), митрополит 117
 Гавриїл (Петров), митрополит 138
 Гаврик В. 17
 Гаврик-Яковенко В. 257
 Гавриленко Д. 158
 Гавриленко О.П. 267
 Гаврилко М. 267
 Гаврилов 55
 Гаврись М. 258
 Гагарін Ю.О. 270
 Гагеман 97
 Гаджі Сеїд-Азім Шірвані 199
 Гадон Л. 214
 Газенклевер В. 260
 Гай О. 199
 Гай-Шкода К. 192
 Гайда П. 264
 Гайдук В. 81
 Галаган Г.П. 71, 187, 267
 Галаган П.Г. 71, 72
 Галант І. 251
- Галас І. 98
 Галаховський Д. 247
 Галем Г. 136
 Галензовський С. 214
 Галензовський Ю. 214
 Галенковський Я.Н. 267
 Галеоне Кароль 132
 Галик Семен 247
 Галич М. 199
 Галімський В. 270
 Галліполі Йозеф Марія 132
 Галушинський М. 185
 Галчинський В. 215
 Гальперін Я.М. 267
 Гамалія Г.М. 218
 Гамалія Г.П. 267
 Гамалія Є. 218
 Гамалія К. 187, 188
 Гамалія С. 97
 Ганкевич А. 195
 Ганкенштейн Ганк де Іоанн 135
 Ганцов В.М. 267
 Ганькевич Л. 267
 Гапоненко К. 58
 Гарасименко-Слюсар Г. 218
 Гарібальді Д. 267
 Гаркуша Ю. 58
 Гарматій Л. 262
 Гарньє О. 267
 Гаршин В.М. 260
 Гатцук О.О. 217
 Ге М.М. 196, 265, 267, 270
 Гевко А. 55, 56
 Гегель Г.В.Ф. 95, 137
 Гедеон Балабан, єпископ 210, 231
 Гедзь І. 56
 Гейне Г. 240, 260
 Гейсмар А. 213
 Гейштор С. 214
 Геласій, чернець 117
 Гелена Патуцківна, дружина пана
 Давелевського 226
 Гелюта А. 56
 Генкель П.С. 224
 Геннадій, митрополит 123
 Генріх С. 242

Георгієв М.О. 96
 Георгій Великий, папа 249
 Георгій Всеволодович, князь 166
 Георгій, єпископ 120
 Георгій (Кониський), архієпископ 89, 97,
 166, 268
 Геппенер І. 165
 Герасим, священник 218
 Герасим Болдинський, св. 166
 Герасименко В. 259
 Герасимов 140
 Герасимов М. 112
 Гервасій, єпископ 117
 Герет В. 58
 Гермайзе Й.Ю. 22, 36, 39, 41
 Герман Готфрід 71
 Герман Л. 201
 Германюк М., митрополит 77
 Гесіод Аскрійський 88
 Гете Й. 186
 Гетьманець Гр. 261
 Гефремов М. 98
 Гжегорж Ф. 267
 Ги В.Г. 62
 Гика Григорій, молдавський господар 64, 65
 Гика Матей, молдавський господар 65
 Гідлевський С. 132
 Гіжицька Є.А. 205
 Гіжицький Ю.М. 215
 Гізель І. 91, 166
 Гільдебрандт П. 113
 Гіляров-Платонов 113
 Гіляровський В. 271
 Гінзбург С. 58
 Гінцбург Г. 240, 242
 Гірзман К. 50
 Гірник М. 262
 Гірняченко Г. 186
 Гіхтер М. 194
 Глаголев О. 248
 Гладиревський С. 186
 Гладченко О. 188, 192
 Глазунов І. 188
 Глауберман І. 16
 Глібов Л.І. 190, 270, 271, 267
 Глібов О.І. 147–149
 Глібова П.Ф. 208
 Глінка М.І. 246
 Гловацький І. 135
 Глогер З. 215
 Глокке М. 267
 Глубоковський М. 98
 Глушак Н. 58
 Глущенко О. 259
 Гнатюк В.М. 185
 Гнедич П.П. 267
 Гнесін М.Ф. 241
 Гнилосиров В.С. 262, 267
 Гніда С. 185
 Гоголі-Яновські 205
 Гоголь В.О. 205, 207
 Гоголь Г.В. 208
 Гоголь М.В. 69, 113, 205–208, 260, 261,
 265, 267
 Гоголь М.І. 205, 207, 208
 Гогоцький С.С. 249
 Годєбський Ц. 214
 Годкевич М. 14
 Годованець М.П. 262
 Гой Л. 80
 Гойда Ю.А. 271
 Гойм 215
 Гойська А. 125
 Голдін Г. 264
 Голенковський Ф. 172
 Голенковський Я. 172
 Голенковські, рід 172
 Голіцин Д. 89
 Голіцин М., князь 109, 224
 Голіцин О.М., князь 167
 Голят Р.С. 78
 Голобородько Л. 265
 Голованівський С.О. 271
 Головатий А. 258
 Головацький Я.Ф. 88, 271
 Головачов 256
 Головенков А. 253
 Головінська Т. 213
 Головкін 89
 Головка А.М. 157, 201, 267, 271,
 Головня В.Я. 205, 257
 Головня О.В. 205, 208

Головчук Д. 198
Голоскевич Г. 155
Голубев С.Т. 92, 127, 261, 271
Голубовський П. 188
Голунський І. 249
Гольберг Д. 200
Гольдман О.Г. 25
Гольшанський Ю.О. 218
Гомеровський 265
Гомес Д. 98
Гонімов І. 258, 271
Гонта І. 267
Гонта І., дружина І. Гонти 267
Гончар А. 58
Гончар О.Т. 271
Гончаренко І. 271
Гончаренко М. 56, 57, 58
Гончаров І. 267
Гончаров С. 111
Горацій 70, 260
Горбатенко Г. 198
Горбач О. 75, 76, 78
Горбачевський І. 73
Горбович Я. 58
Горбунов Б.М. 263
Горбунов І.І. 93, 99
Горбунов С.І. 99
Гордєєв С. 271
Гордієвський І. 78, 98
Гордієнко А. 267
Гордієнко Д. 258
Гордієнко К. 159
Гордієнко Ф. 56, 58
Горемикін І.Л. 257
Горенко О. 199
Горецький Л. 215
Горецький П. 200
Горелов Р.І. 267
Горленко В. 187–189
Горленко В.П. 267
Горовий Т. 56
Горовиць А. 56
Городенська Барбара (з дому Олізар) 238
Городовенко 55
Городовенко М. 52
Городський Я. 258
Горох Н. 56
Горчаков О. 110
Горький О.М. 258, 260, 264, 265, 271
Горяйнова І. 245
Горячкін О.В. 235
Гошкевич О. 167
Грабовий Т. 195
Грабовський П.А. 258, 262, 271
Грабовський С. 56, 58
Грабовський Я. 215
Грабянка Григорій 88
Граве Д.О. 22, 28
Граве Р. 267
Градовська О.В. 267
Грановський Т.Г. 97
Грановський Т.М. 267
Гранстрем Є.Е. 233
Граперон І.І. 63, 64
Гребенюк С. 197
Гребинський М. 167
Гребінка Є.П. 258, 267
Гребінка Л. 199
Грех Я. 55, 56, 58
Греченко М. 55, 56
Грибинюк Ю. 259
Грибоедов О.С. 166, 258, 267
Григоренко Грицько 265
Григор'єв М. 98, 228
Григорій XVI, папа 210
Григорій, архієпископ 108
Григорій, архімандрит 125, 164
Григорій Богослов, св. 122, 134
Григорій (Гумілевський), священник 166
Григорій Двоєслов, св. 134
Григорій Ніський, св. 129
Григорій, св. 86
Григорій Синаїт, ігумен 97
Григорій (Янчуковський), чернець 98
Григорій (Яхимович), єпископ 211
Григорович Б. 98
Григорович Д.В. 267
Григорович М. 188
Григорович Ф. 98
Григорович-Барський В. 64, 124
Григорович-Барський К.П. 99
Григоруk Є. 191

- Гримач Маруся 258
 Грингмут В.А. 267
 Гринько Г. 201
 Гриньох І. 79
 Грицай В.Є. 267
 Гриценко 198
 Грищенко Т. 56
 Гріг Е. 54
 Грінберг М. 58
 Грінченко Б.Д. 153–155, 187, 188, 194, 195, 200, 267, 270
 Грінченко М.М. 154, 195, 267
 Грінченко М.О. 54, 55, 57, 264
 Грось М. 55, 56
 Грот К. 267
 Грохольські З. і Т. 215
 Groшев С. 56
 Грубер Р. 56, 58
 Грузинський О.Є. 207, 260
 Грузинцев С. 259
 Грунський М.К. 42
 Грушевська К.М. 37
 Грушевський М.С. 21–23, 29, 31, 36–40, 42, 78, 185, 186, 195, 267
 Грушевський О.С. 18, 22, 36, 185
 Губенко-Маслюченко В. 260
 Гудзій М.К. 57, 263
 Гудовієвич, граф 189
 Гужковські Б., М. 214
 Гужовська О. 58
 Гук Б. 78
 Гукович П., священник 108
 Гулак М.І. 267
 Гулаки, брати 231
 Гулак-Артемівський П.П. 88, 187, 190, 267
 Гулієльмі 239
 Гуляйпіль Г. 192
 Гуменна Д. 157, 200
 Гуревич К. 243
 Гурільов О. 245
 Гурін М. 174
 Гурій, архієпископ 112
 Гурський 215
 Гурський В. 215
 Гусак О. 55
 Гусев Т. 226
 Гуслистий К.Г. 271
 Гуспенюк В. 56
 Гуцик В. 81
 Гушло В. 55, 56
 Давелевський, пан 226
 Давид, цар (бібл.) 72, 166, 248
 Давидов В.Л. 224
 Давидова Е. 270
 Давидовський Г.М. 55
 д'Аламбер Ж.Л. 167
 Дальній П. 198
 Даниїл, єпископ Буковинський 211
 Даниїл, єпископ Волинський 211
 Данилевич В. 190
 Данилевич Г. 271
 Данилевський В.Я. 43
 Данилевський Г.П. 267
 Данилевський М. 93
 Данило, ігумен 166
 Данилов А.К. 228
 Данилов В.В. 207
 Данилович 171
 Даниїл, ігумен 135
 Данте Аліг'єрі 214, 267
 Даровська К. 213
 Даровська Катерина Теодозія *див.*:
 Жолкевська Катерина Теодозія
 Даровський А. 216
 Даровський Адам 213
 Даровський В. 213
 Даровський З. 214
 Даровський І. 213
 Даровський К. 214, 216
 Даровський О. 215
 Даровський Олександр 213
 Даровський С. 213
 Даровські 214
 Датошвілі Д. 248
 Дацко І. 76
 Дашкевич В. 198
 Дашкевич М., протоієрей 167
 Дашків М. 271
 Дашкови П.Я., Д.Я. 255
 Дашкович Є. 218
 Дворяшин Н. 98

- Деденко К. 191
 Дедикін Н. 267
 Дедухівські, поміщики 169
 Дезидерій, намісник монастиря 119
 Дейнеке 140
 Дейнеко Г. 58
 Дейша-Сіоницька М. 55, 58
 Делассус А. 214
 Дельвіг А.А. 267
 Дембовицький В. 58
 Дембські Г. 79
 Де-Метц Г.Г. 22
 Демидов Г. 224
 Демидов Я. 56
 Демуцький М. 52
 Демуцький П.Д. 155, 175
 Демченко І. 195
 Дем'яновський Лев 165
 Дерделиха М. 226
 Дерев'яно І. 58
 Державін А. 94
 Державін В. 73
 Державін Г.Р. 138, 166, 267
 Державін М.С. 69
 Деркач А. 258
 Деспік 257
 Деханов Г. 228
 Деханов І. 228
 Деханов М. 228
 Деханови, родина 228
 Дєдова Г. 55
 Дєдова М. 55, 56, 58
 Джованьолі Р. 260
 Джувейні Мохаммед 65
 Дзигановський П.О. 173, 174
 Диберт В. 191
 Диздирева Ю.А. 267
 Дикарьов Є.П. 267
 Дикий А. 259
 Дилевський О.І. 267
 Дмитрій, архімандрит 165
 Дмитрій (Туптало), митрополит 86, 88,
 94, 96, 97, 104, 122, 123, 134, 135,
 137, 163, 166, 222
 Дмитрій Ростовський *див.*: Дмитрій
 (Туптало)
 Димінський А.І. 267
 Динерман Я.Б. 30, 31
 Диченко І. 265
 Діденко Є. 55, 56, 58
 Діденко П.К. 263
 Дідик І. 259
 Дієвський С.М. 207, 208
 Діонісій Ареопагіт 126
 Діонісій, єпископ 98
 Діяконенко 267
 Длугош, літописець 240
 Дмитерко Л.Д. 271
 Дмитрашка-Райча 218
 Дмитренко Л. 258
 Дмитрієвський О. 92, 95, 115
 Дмитрій, архієпископ Тверський 115
 Дмитрій, архієпископ Херсонський 96, 114
 Дмитрій (Ковальницький), архієпископ 94
 Дмитрій, царевич 87
 Дмитрук В. 195
 Дмитрюков 173
 Дніпрова Чайка 267, 270
 Дніпровський І. 159, 258
 Дніпряк Б. 158
 Дністрянский С.С. 44, 73, 252
 Добіаш А.В. 69
 Добровольський В.П. 263, 265
 Добровольський Л.П. 39, 263, 265
 Доброленський Ф. 116
 Добролюбов М.О. 267
 Добросок Г. 186
 Добротворський 109
 Добротворський А. 138, 164
 Добротворський І. 188
 Добрушин І. 241
 Довгань К. 47, 49
 Довженко О.П. 159, 200
 Долачко Б. 213
 Долгорукі, рід 118
 Долгоруков М., князь 112
 Должанський О. 245
 Доливо-Соботницький А. 57
 Доманицький В. 73, 89, 154, 176, 188, 195,
 252
 Доманицький В.М. 267
 Домбровська Н. 253

- Дондуков-Корсаков, князь 109
Донець М. 56
Дониц С. 254
Доніцетті Дж. 245
Донцов Д.І. 185, 193, 200
Донченко О.В. 200, 271
Донченко С. 195
Дорофей, авва 70, 134, 233
Дорош Є.Г. 263
Дорошенко 261
Дорошенко В. 185, 186, 195
Дорошенко Г. 196
Дорошенко, гетьман 261
Дорошенко Д. 73, 192, 194, 197
Дорошенко І.Я. 267
Дорошенко М. 263
Дорошенко Н. 267
Дорошенко П. 188, 198, 226
Дорошенко П., гетьман 127, 224, 267
Дорошенко С. 224
Дорошенко Я. 225
Дорошенко Я.С. 225
Дорошенко Я., фурнер лейб-гвардії 224
Дорошкевич Г. 186
Дорошкевич О.К. 34, 198, 200, 216, 261
Дорченко М.І. 263
Досвітній Олесь 265
Достоевський Ф.М. 261
Доценко І. 56
Доценко М. 57
Драганчук М. 58
Драгоманов М.П. 42, 43, 265, 267
Драгоманов С. 175
Драгоманов С. 80
Драгоманова Л.М. 267
Драйзер Т. 271
Драй-Хмара М.О. 198, 199
Дранк Р. 218
Драпеллі Е. 215
Дрейзин Ю. 58
Дробов Л. 257
Дроздов М. 248
Дроздов М.М. 97
Дубицький А. 140
Дубков Ю. 199
Дубнов С. 241
Дубовий Ф. 197
Дубровський 173
Дуда Галина 75
Дударєв І. 175
Дудкін Д. 192
Дука Іоанн Костянтин 65
Дука, волоський господар 65
Дунін-Вонсович А. 215
Дурдуківська О. 268
Дурдуківський В.Ф. 21, 52, 194, 261, 264, 265, 268
Дурдуківський С. 52
Дурнів Н. 252
Дуров В.І. 227
Дуров О.С. 227, 228
Дуров С.В. 227
Дурови, родина 227, 228
Дуткевич 210
Духнович О. 271
Духовський М. 188
Духонін 173
Душечкін О.І. 268
Душник В. 74
Дюбрюкс П. 62
Дюкло Ш. 239
Дюма А. (син) 215, 216, 268
Дюран А. 215
Дюсерсо Ж.А. 247
Д'яконенко Є. 268
Дяченко О. 260
Езоп 166
Ейсман В.С. 35
Ейхенвальд О.О. 19
Еллан В. (Блакитний) 159
Енгель А. 244
Енгель Ю. 156, 157, 244
Енгельгардт А. 115
Енгельгардт В.В. 230
Епик Г. 157
Ернст Ф.Л. 39, 190
Естергазі Е. 215
Естрейхер К. 215
Етенер Е. 154
Євгарій, чернець 171
Євгеній, архієпископ Астраханський 108

- Євгеній (Болховітінов), митрополит 97, 98,
103, 124, 135–138, 143, 167, 268
- Євгеній (Булгарис), єпископ 64, 166
- Євдокія, вдова І.Т. Ісакова 227
- Євлевич Хома 91
- Євлогій, єпископ 98
- Євпраксія, св. 97
- Євреїнов М. 259, 271
- Євсевій, екзарх Грузії 109
- Євсевій, єпископ 98
- Євстафій, протопоп 118
- Євстратій, ієромонах 249
- Євченко Дем'ян 224
- Євшан М. 185
- Єдлінський М. 248
- Єсало О. 55, 56
- Єлагін І. 89
- Єлена, ігуменя 119
- Єленські, рід 238
- Єлизавета Олексіївна, імператриця 172
- Єлизавета Петрівна, імператриця 118, 147
- Єлисей Плетенецький, архімандрит 121
- Єльчанінов Я.В. 147
- Ємельянова У. 219
- Ємельянченко І. 262
- Ємець В. 56
- Єндик Р. 79
- Єпіфанович С. 248
- Єрастов С. 195
- Єременко П. 188
- Єремія II, патріарх Константинопольський
210
- Єренко М. 249
- Єрко І. 264
- Єрмаков В. 248
- Єрмаков Є. 173
- Єрмакова І.К. 268
- Єрмакова Н.В. 31
- Єрмолов О.П. 96
- Єрофеїв І. 260
- Єсимонтовські, рід 167
- Єсипов Г. 188
- Єфименко О.Я. 268
- Єфимов П. 271
- Єфіменко О. 188
- Єфрем Сирін, св. 70, 86, 122, 126, 134,
144, 166, 223, 252
- Єфремов П. 155
- Єфремов С.О. 18, 19, 21, 40, 41, 47, 52, 55,
153, 194, 195, 268
- Єфросинія Полоцька, св. 140
- Жадкевич В.П.** 207
- Жалінський Н. 56
- Жалінський Х. 56, 58
- Жарко Я. 192
- Жаров 265
- Жданов Л. 271
- Жданович О.П. 268
- Жебуньов Л.М. 268
- Жебуньов С. 262
- Железняк 56
- Жемчужников Л.М. 200
- Жернов М. 155
- Жером Ж.-Л. 216
- Жетковський С. 214
- Животворов М. 258
- Животков А. 195
- Жигалко С. 199
- Жигіоті Кастан 239
- Жигмайло Л. 192
- Житецький Г.П. 188, 261, 268
- Житецький П.Г. 22, 71, 187, 189, 268
- Житликовський С., протопоп 119
- Жихарьов О.І. 196
- Жищевський А. 254
- Жіро Джованні 205
- Жіро Євгеній 216
- Жмигородський М. 215
- Жовніровський В. 188
- Жолкевська Анна 212
- Жолкевська Катерина Теодозія (з дому
Даровська) 213
- Жолкевська Міхаліна 213
- Жолкевська Софія 212, 213, 214
- Жолкевська Тереза 212
- Жолкевський Адам 212
- Жолкевський Антон Казимирович 211–
214, 216
- Жолкевський Антоній 212
- Жолкевський Бенедикт 212, 213
- Жолкевський Вацлав Міхал 213
- Жолкевський Владислав 213

- Жолкевський Георг *див.*: Жолкевський Є.
 Жолкевський Є. 213, 214, 216
 Жолкевський Кастан 212
 Жолкевський Казимир 213, 214
 Жолкевський Маурицій Антоній *див.*:
 Жолкевський Антон Казимирович
 Жолкевський Міхал 212–214
 Жолкевський О. 213
 Жолкевський Олександр Віктор 212, 213
 Жолкевський С. 214
 Жолкевський Станіслав 213
 Жолкевський Станіслав, Великий
 коронний гетьман 212
 Жолкевський Станіслав, мечник
 брацлавський 212
 Жолкевський Станіслав Олександрович,
 поміщик 212, 213
 Жолкевський Тадеуш 213, 214, 216
 Жолкевський Юзеф 212
 Жолкевський Ян, підстолій
 звенигородський 212
 Жолкевський Ян, староста грубешівський
 212
 Жолкевські, рід 211, 212
 Жубер Амедей 135
 Жук К.М. 254
 Жук М. 262
 Жуковський 55
 Жуковський В.А. 172
 Жуковський Л.А. 268
 Журавльов Л. 268
 Журба Г. 186
 Журда А. 55, 56
 Журда С. 56
 Журлива О. 186, 201

 Забаштан І. 196
 Забіла І. 172
 Забіла Н.М. 157, 199, 200, 268, 271
 Заболотний Д.К. 20, 268
 Заболотний П.О. 207, 208
 Заболотський П.О. 69
 Завадський А. 56
 Завальниковський Н., священник 170
 Завгородній Я. 55
 Завітневич В.П. 35

 Завольський Й. 230
 Зав'ялов А. 116
 Загайкевич Б. 17
 Загірна О. 186
 Загірня М. *див.*: Грінченко М.М.
 Загорулько Д. 258
 Загул 58
 Загула Д. 191, 198–200
 Зайнгвіль І. 243
 Зайончковські М. та Ю. 238
 Зайцев П. 73, 190
 Заклинський Р. 200
 Закревський Й.Л. 218
 Закревський М. 174
 Залевський Й. 47
 Залеський А. 189
 Залеський Б. 214, 215
 Залеський Ю. 215, 240
 Залізняк М. 154, 155
 Заліський П. 58
 Залюбовський Г.А. 259
 Залютинський В. 214
 Замойський Ян 212, 215
 Заньковецька М.К. 175, 265, 268
 Запорожець В. 197
 Запорожець П.К. 263
 Зарецький М.В. 207
 Зарицька Р. 58
 Зарудний С.І. 268
 Засенко З. 271
 Засипка Т. 261
 Заславський І. 265
 Засулич В.І. 268
 Затонський В.П. 55, 201
 Затцгер 79
 Захарій Філософович 127
 Захарія (Голубовський), чернець 246
 Захарія Копистенський 166, 219
 Захарченко 255
 Захарченко Я. 218
 Збишевська А. 213
 Збишевська В. 216
 Збишевський Л. 215
 Зборовський І. 155
 Зджеховський 216
 Здобнов М. 261

- Зеленін Б.І. 227
 Зеленін В. 227
 Зеленін І. 227
 Зеленіна М. 227
 Зеленіни, родина 227
 Зелінський К. 215, 262
 Земляловський Ф. 215
 Зеневич А. 248
 Зерніков Адам 104, 123
 Зеров М.К. 185, 190, 198, 200
 Зет [Западинський] Ю. 193
 Зібер М.І. 268
 Зільберфарб-Базін М. 241
 Зінченко І. 109, 111, 115
 Зіньківський П.О. 268
 Зіньківський Т.А. 189
 Златківський 55
 Злобенець М. 257
 Значко-Яворський *див.*: Мельхіседек
 Зозуля Я. 197
 Золотарьов М. 228
 Золотушкін О. 271
 Зоря Ю. 199
 Зосима Соловецький, прп. 222
 Зубаль А. 259
 Зубковський І. 265
 Зуйченко 208
 Зускін Б. 244
- Ібаньєс В. 236
 Іван V, цар 218
 Іван (Бохенський), митрополит 211
 Іваненко О.Д. 271
 Іванець Г.А. 36
 Іваницький Б. 155
 Іван (Максимович), чернець 246
 Іван (Іринеї) Фальковський *див.*: Іринеї
 (Фальковський)
 Іван Олексійович, цар 64
 Іванов Б. 260
 Іванов В. 78
 Іванов І. 56
 Іванов К.М. 188
 Іванов О. 248, 265
 Іванов О.А. 208
 Іванов О., дячок 119
- Іванов С. 55, 56
 Іванов-Борецький М. 54, 56–58
 Іванов-Меженко Ю. *див.*: Меженко Ю.О.
 Іванушкін В. 47
 Іванченко М. 47
 Івченко М. 185, 186, 198
 Ігнатієнко В. 47
 Ігнатій, єпископ 98
 Ігнатій Лойола, св. 239
 Ігнаткін І.О. 263
 Ігнатова К.М., графиня 268
 Ігнатович Дем'ян, гетьман 89, 224
 Ігнатовська Н. 188
 Ігнат'єв М.П., граф 112
 Ігнат'єв О. 115
 Ігнат'єви, родина 270
 Ідзиковський Л. 188
 Ідзьковський А. 240
 Ієремія, пророк 94
 Ієронім, єпископ 115
 Ієрофей, єпископ 164
 Ізмайлов П. 268
 Ізмайлов Ф. 98, 248
 Ізмайлова О. 271
 Іконников В.С. 36, 84, 94
 Іларіон (Левицький), ігумен 165
 Іларіон (Рогалевський), архієпископ 94
 Ілія, молдавський господар 64
 Ілля Кафалонітянин 134
 Іловайський Д. 113
 Ільїнський Г. 271
 Ільїнський, граф 231
 Ільчевська О. 191
 Іляшенко М. 169
 Інокентій, єпископ 98
 Іноземцев П. 47
 Інокентій, архімандрит 100
 Інокентій, митрополит 108, 109
 Інокентій (Борисов), архієпископ 165, 167,
 247
 Інокентій Гізель 86, 89, 124
 Інфантін А. 214
 Іоаким Вунч 138
 Іоаким, патріарх Московський 138
 Іоанікій, єпископ 211
 Іоанікій, митрополит 232

- Іоанн, священник 98
 Іоанн, екзарх Болгарський 126
 Іоанн Ааронський, протоієрей 104
 Іоанн Воїн, св. 96
 Іоанн Галицький 134
 Іоанн Гурковський, священник 141
 Іоанн Дамаскін, св. 122, 134, 234
 Іоанн Златоуст, св. 86, 104, 122, 126, 128, 131, 134, 144, 222, 234
 Іоанн Касіян, св. 122
 Іоанн Ліствичник, св. 97, 122, 134, 233, 234
 Іоанн Масловський, священник 171
 Іоанн Олексійович, цар 226, 228
 Іоанн Синаїт *див.*: Іоанн Ліствичник
 Іоаннікій 98
 Іоаннікій, митрополит 120
 Іоаннікій (Романович), ієромонах 172
 Іоаннікій (Руднев), митрополит 167, 234
 Іоаннікій Галятівський 86, 261
 Іоасаф, єпископ 98
 Іоасаф, св. 87
 Іоасаф (Горленко), єпископ 166, 172
 Іов (бібл.) 94, 96, 134
 Іов (Борецький), митрополит 91
 Іоїл, архімандрит 128
 Іосиф (Камінський), священник 143
 Іосаф (Кроковський), митрополит 169, 172
 Іосиф (Княгинський), протоієрей 142
 Іосиф Волоцький (Санін), св. 135
 Іофанов Д.М. 268
 Іраклійський-Перехрестенко Опанас 247
 Іринарх, єпископ 111
 Іриней (Фальковський), єпископ 97, 128, 129, 134–138, 165, 167
 Іродіон (Жураховський), єпископ 175
 Ісаак Сирін, прп. 86, 122, 129, 134, 219
 Ісаєвич Д. 195
 Ісаєвич С. 188
 Ісайя, пророк 94
 Ісайя Трофимович, ігумен 71
 Ісаков А.С. 147, 148
 Ісаков Г.П. 227
 Ісаков І.І. 227
 Ісаков І.Т. 227
 Ісакова Є. 228
 Ісенко Б. 186
 Ісидор, митрополит 98
 Ісидор (Нікольський), митрополит 234
 Ісидор (Філевич), священник 167
 Ісихій, ігумен 98
 Ісихій, пресвітер Єрусалимський 122
 Іскрицький Д.О. 268
 Іскрицький І.М. 268
 Іскрицький О.М. 268
 Іскрицький О.О. 268
 Ісмаїл, рабин 137
 Ісократ 234
 Ісус Христос 62, 86, 130, 134, 135, 171, 223, 248, 258, 259
 Іустин, архієпископ 108
 Іустин, єпископ 98
 Іустин, єпископ Курський і Белгородський 108
 Іустин, єпископ Тобольський і Сибірський 108
 Іустин (Яким Фальковський), священник 165
 Ішков А.С. 255
 Іщук А. 260
 Йєракс, чернець 117
 Йоанетті де Моліна Петр 132
 Йогансен М. 258
 Йодль 253
 Йозеф, архієпископ 132
 Йозеф Коціловський, єпископ 211
 Йосафат Кунцевич, св. 211
 Йосип, ієромонах 120
 Йосип Булгак, митрополит 210
 Йосиф, диякон 117
 Йосиф VI, австрійський імператор 100
 Йосиф Вельямін Рутський, митрополит 210
 Йосиф Вигівський, єпископ 211
 Йосиф Волоцький, прп. 122
 Йосиф Мирівський, ігумен 217
 Йосиф Прекрасний (бібл.) 223
 Йосиф Сліпий, кардинал 75
 Йосиф Шумлянський, єпископ 210
 Кабузенко М. 56
 Кавелін К.Д. 268
 Кавецький Р.Є. 31
 Кагаров Є.Г. 43

- Кадлубек, літописець 240
Каєм Л. 49
Казалі Кароль Христофор 132
Казанський П. 98, 113
Казимир III Великий, король 64
Казимир IV Ягеллончик, король 224
Казимирський І. 62, 135
Казьмірик М. 55, 56, 58
Калайдович К. 167
Калиновська М. 55, 58
Калиновський 98
Каліст, ігумен 128
Каллаш В.В. 268
Калм-Подоський Ж. 213
Калнишевський П. 89
Кальвокорессі М. 58
Калюжний 55
Калюжний О. 186
Каманін І.М. 188, 268
Каменецький Д.С. 268
Каменський 89
Камишан О.М. 25
Камінський В.А. 34
Камінський Ф. 188
Канівецький М. 111
Канкресн С. 98
Кантемир Антіох 70, 88, 89, 137
Канцеров О.Г. 258
Капельгородський П.Й. 155, 195, 198, 201, 260
Каплін 55
Каплінський Л. 214
Капніст Г. 258
Капніст О.В. 268
Карабай Я. 55
Карабасников Н.П. 187
Караваєв В.О. 22
Каразін В.Н. 268
Каразін М. 260
Каракаш 55, 56
Каральник Я. 56
Карамзін Д. 264
Карамзін М.М. 97, 115, 172, 268
Карандаш Г. 192
Каратишний П.А. 208
Карахан 55
Карацоглу Трифілій, протоіерей 64
Карачевська М.Є. 268
Карачківський М.Ф. 39
Карл X, король 209
Карл П'ятий, імператор 255
Кармелюк П. 192
Карневський Л. 132
Каролус XII, король 88
Карпенко-Гай А. 198
Карпенко І. 264
Карпенко-Карий І.К. 268
Карпенко С. 186
Карпінський А.П. 268
Карпінський О. 196
Карський Є.Ф. 192, 221
Карський С. 114
Касторін 149
Касьян, ігумен 218
Касянюк С. 159
Катерина II, імператриця 63, 64, 87, 89, 94, 98, 100, 101, 137, 142, 148, 167, 172, 240, 268
Катерина Олексіївна *див.*: Катерина II
Катренко О. 268
Кауфман Є. 242
Каховський В.П. 268
Каховський М. 188
Каценбоген 242
Кацгівський Д. 56
Качан В. 57
Качановський В.В. 69
Каченовський 111
Качинський Н. 259
Качур І. 55, 56
Качура Я. 199, 260, 271
Кашченко А. 186, 192, 195, 198
Кашченко М.Ф. 17, 18, 22
Кая І. 253
Квасницький Гр. 198
Квасниця М. 197
Квашнін-Самарін В.І. 268
Квашніна-Самаріна К.О. 268
Квітка К.В. 21, 42, 56, 57, 252
Квітка-Основ'яненко Г.Ф. 262, 258, 268
Кедреновський П., священник 98
Кедрін І. 173

Келер К. 50
Кемпіс Р. фон (R. v. Kempis) 79
Кеппен П. 62
Кибальчич М. 259, 264
Кибальчич Н. 186
Кизман 56
Кирило, єпископ 109
Кирило, ієромонах 119
Кирило Александрійський 233, 234
Кирило Білозерський, прп. 70
Кирило Великий 226
Кирило Єрусалимський, св. 86, 122
Кирило (Терлецький), єпископ 269
Кирило Транквіліон, архімандрит 123
Кирилюк Є.П. 198, 200
Киричинська О.О. 263
Кирнавський 200
Кирпичова І. 261
Киселевський І.М. 268
Кисельгоф З. 156, 157, 244, 245
Кисельов П.Д., граф 268
Кисілевська-Ткач О. 74
Кисіль А. 224
Кисіль Б. 56
Киспеннігум Г. 134
Киссель Ф. 70
Кифоренко Л. 58
Кияніцин М.С. 263
Ківлицький С.О. 187, 188, 268
Кізіма М. 186
Кірнарський М. 191
Кістяківський В.О. 19
Кітицин П. 188, 189
Кіценьський Михайло 132
Кіцлер Яцек (Jacek Kicler) 78
Кішка Л. 215
Клебановська А. 253
Клевчук Д. 56, 58
Клевчук К. 55
Клейнмихель П.А., граф 89
Клеопов Ю. 254
Клепацький П. 251
Клечевський Станіслав 132
Клебанов М. 156
Клименко В. 55, 56, 58
Клименко П. 47
Клименко Ф.В. 261
Клименко Ю. 258
Климент, ігумен 127
Климент XIII, папа 101, 210
Климент XIV, папа 101, 132, 210
Климентій, архімандрит 109
Климентій Зиновій, священник 88
Климов І., священник 218
Клігман Р. 156
Клюка Ф. 56
Клюков Михайл, священник 221
Ключевський В. 222
Кнапінський В. 214
Княжевич Д.М. 60
Кобець А. 56, 58
Кобець О. 193
Кобилянська О.Ю. 42, 185, 200, 201, 271
Кобилянський В. 190, 192
Кобилянський Л. 198
Кобринська Н.І. 201, 260, 268, 271
Ковалевська С.В. 268
Ковалевський 169
Ковалевський А. 268
Ковалевський Є.П. 268
Ковалевський І.І. 268
Ковалевський М. 201
Ковалевський М.В. 268
Ковалевський М.М. 268
Ковалевський О. 186
Ковалевський Ю. 14, 49
Коваленко А. 56
Коваленко Г. 186, 188, 197, 268, 271
Коваленко Є. 55, 56, 58
Коваленко О. 155, 193, 197, 262
Коваленко-Коломацький Г.А. 155
Ковалів К. 56
Коваль І. 262
Ковальов П.О. 42
Ковальський В.В. 253
Ковальський Г. 134
Ковальський М.М. 270
Ковальчук О. 196
Ковжун П. 196
Когоровський Л.Г. 171
Кода Ф. 56
Коженівський Ю. 213, 214

Козаковська М. 215
Козаченко Г. 271
Козаченко С. 258
Козачковський А.О. 247
Козиненко І.О. 268
Козицький П.О. 52, 54, 57, 58, 268
Козич-Уманська Г. 259
Козланюк П.С. 258
Козлов В. 268
Козлов П. 165
Козловська В. 190
Козловський 230
Козмінський 238
Козуб 55
Коймакан Д., протоієрей 98
Кок І. 247
Кокорев О.В. 263
Кокорев В.О. 268
Кокот С. 199
Колганов Д.К. 268
Колеса О. 73
Колесник П. 200
Колесса Ф.М. 37, 55
Колиш В. 258
Колишка В. 230
Коліух Д. 52, 55
Колларт А. 247
Коллі Л. 61
Коломієць О.Ф. 271
Колоній В. 56
Колотга Є. 95
Колтуновський О. 96, 97
Колубовський Я. 71
Коль Гельмут 75
Кольченко Ф. 257
Коляда Г. 157, 199
Комар М. 258
Комаринський Г. 79
Комарова-Крутченська І. 263
Комісаров В.А. 268
Кондараки В. 62, 63
Кондра С. 47
Кондратович К. 88
Кондратьєв Т. 175
Кониський Георгій *див.*: Георгій (Кониський)
Кониський О. 262, 264, 268
Кониський П. 258
Коні О. 271
Коновалець Є.М. 185
Кононович Й. 144
Конопницька М. 215
Конопницький М. 154
Констант Б. 215
Константинович М.С. 268
Константинович П.П. 268
Копержинський К.О. 43
Коперницький І. 216
Копернік Н. 268
Копиленко О.І. 157, 159, 200, 201
Копистенський, єпископ 124
Копчинські, брати 231
Корбут К. 57
Корденко В. 57, 58
Корденко Ф. 57
Кордт В.О. 14, 263
Корецька, княгиня 102
Корецький І. 55, 56
Корж К. 192
Корнеєв П., протоієрей 98
Корнилій Переяславський, св. 166
Корниляк Платон, католицький єкзарх 77
Корнійчук О.Є. 262, 265, 271
Коробка І. 224
Короленко В.Г. 262, 268
Короленко П. 188
Королів В. 194
Корольков І., протоієрей 98, 233
Корольов В. 154
Корольчук О. 196
Коростельов М. 254
Корсовецький І. 56
Корсунський М. 55, 56, 58
Корф А. 108
Корф М.А. 172, 268
Корф О. 268
Корчак-Новицький Г.Т. 93, 188
Корчак-Новицький М.Т. 16, 99
Корчак-Чепурківський О.В. 21, 22, 25, 34
Коршак К. *див.*: Лан О.
Косарик-Коваленко Д.М. 158
Косач І.П. 268
Косач Н. 196

- Косач О.П. 154, 198, 271
 Косенко Н. 56
 Косенко О. 58
 Косинка Г.М. 191, 198
 Косинський В.А. 18, 19, 268
 Косінський Я. 240
 Косменко П. 262, 265
 Коссак Ю. 214
 Косташук В. 257
 Костенко В. 56, 271
 Костогриз Л. 56
 Костомаров М.І. 31, 40, 83, 84, 90, 268
 Костомарова А.А. 268
 Костров М. 264
 Костюшко Тадеуш 210, 215
 Костянтин (Богачевський), митрополит 77
 Костянтин (Костянтин Владислав
 Собеський), королевич 210
 Косяченко Г. 271
 Котенев В. 214
 Котка Кость *див.*: Любченко М.П.
 Котляревський І.П. 138, 189, 190, 200, 260,
 268, 270
 Котляренко М. 155
 Котляров Б. 260
 Котов В. 271
 Котов К. 192
 Коханський Д. 56
 Кохнус І. 226
 Коць С. 262
 Коцюбинський М.М. 154, 155, 200, 258,
 260, 262, 264, 265, 268, 270, 271
 Кочерга І.А. 258, 259
 Кочубей 226
 Кочубей В. 251, 268
 Кочубей Семен В. 89, 268
 Кочубей Сергій В. 268
 Кочубей С.О., княгиня 268
 Кочубей Ф. 226
 Кочура Я. 200
 Кошевський П. 97
 Кошиць О.А. 53, 54
 Коянович М. 109, 115
 Кравцов М. 56
 Кравцов-Карпинський І. 258
 Кравченко В.Г. 268
 Кравченко І.І. 28, 40
 Кравченко О. 198
 Кравчук В. 197
 Кравчук М.П. 25
 Красванова 98
 Крайський Б. 80
 Крамаренко Ю.Л. 268
 Крамфус 56
 Красицький З. 240
 Красицький Ф. 185
 Красінська М. 215
 Красінська Р. 215
 Краснійський О. 218
 Краснокутський А.І. 268
 Краснопольський 56
 Красноскулов І. 108
 Красов О. 259
 Красюк І. 56
 Крашевська С. 212
 Крашевський А. 213
 Крашевський Ф. 214
 Крашевський Юзеф Ігнатій 214, 215
 Кревецький І.І. 47
 Крейтон 255
 Кривгун М. 186
 Кривенчик В. 237
 Кривенчук М. 259
 Кривенюк М. 268
 Кривуша О. 268
 Кривченко Г.О. 31–33
 Крижанівський 55
 Крижанівський С.А. 258, 271
 Крижановський 169
 Крижановський Ю. 95, 111, 114
 Крилов І.А. 192
 Крилов М.М. 22
 Кримський А.Ю. 17, 18, 20–23, 28, 30, 190,
 235, 260, 261, 268, 271
 Крип'якевич І.П. 262
 Кристер А.Е. 23, 34, 35
 Кричевський В.Г. 196
 Кричевський М. 268
 Кричевський Ф. 55
 Кришинський І. 134
 Кроль Н.І. 268
 Кропивницький М.Л. 154, 188, 195, 196,
 198, 261, 262, 268, 271

- Кротевич Є.М. 268
Крупницький Б. 73
Крупський М. 258
Крутков І. 98
Крьомер Мартін 215
Ксенофонт 234
Кубійович В. 73
Кудешов С. 57
Кудрявцев П. 95
Кудряшев А. 55, 56
Кузеля З. 73
Кузнецкий В.В. 263, 264
Кузьменко М. 192
Кузьминський О. 194
Кузьмін Є. 196
Кузьмін М. 266
Кузьміна О. 265
Кукольник Н.В. 268
Кулаков М. 94
Кулаковський П. 110
Кулаковський Ю.А. 268
Кулешов А. 271
Кулжинський М. 155
Кулжинський Я.С. 265
Кулик Д. 197
Кулик І. 159
Куліченко А. 57
Куліш К. 268
Куліш М.Г. 201, 268, 270
Куліш О.М. 217, 268, 271
Куліш О.П. 270
Куліш П.О. 190, 207, 208, 216, 217, 268,
271
Кульженко 16
Кульженко М. 154
Кульженко С.В. 268
Кульчицький О. 74
Кулябка Г. 119
Кунцін О. 135
Купрін О.І. 260, 268
Купчик Д. 57
Куракін 189
Курас І.С. 75
Курбас Лесь 52, 266
Курбацький О. 57
Куриленко В. 158
Курницький Л. 262
Курозвонський І. 171
Кустгін 197
Кутєпов С. 248
Кутинський М. 199
Кутузов М. 252
Кутузов М.І. 83, 268
Куфаєв М. 49
Кухаренко Я.Г. 262, 268
Кучеренко П. 197
Кучинський А. 268
Кучинський О. 95
Кучма Л.Д. 81
Кучук І.Й. 263
Кушелев-Безбородько Г.О. 205
Кушнерьові 16
Кушнір В. 200
Кюссель М. 247
Лабунько М. 75
Лавданський Е. 239
Лавиші, поміщики 169
Лаврентій, архієпископ 136
Лаврентій Зизаній, протопоп 137
Лаврів М. 197
Лавров А. 112
Лавров П.А. 252
Лагарп Ф. 98
Лагов П. 261
Лазарев В. 262
Лазаревська К.О. 39
Лазаревський В. 88
Лазаревський Г.О. 35
Лазаревський К.О. 22
Лазаревський М. 84
Лазаревський О. 172
Лазаревський О.М. 83, 187–189, 270
Лазебникова Л. 254
Лазоверт С.Г. 44
Лазовський П. 58
Лайоті І. 78
Лакиза І. 198, 200
Лан О. 199
Ланге О.П. 263
Ландберг К. 214
Ланжерон О. де 98

Ланжюїне Ж.-Д. 72
Ланський С. 259
Лантушенко П. 197
Ланц О. 271
Лапін М., протоієрей 108
Ласкаріс Костянтин 64
Лаский К. 215
Ласкін Г. 189
Ластер Ж. 240
Лахно Й. 188
Лашкарьов Г. 226
Лашкарьов І. 248
Лашкарьов П. 95, 163
Лашкевич О.С. 187–189, 268
Лашевський В. 104
Лашенко В. 207
Ле Іван 198, 258, 271
Лебединець А. 57, 58
Лебединський І. 261
Лебединський Ф. 248
Лебединцев 268
Лебединцев А. 58
Лебединцев П., протоієрей 98, 112, 163,
167, 188
Лебединцев Ф. 163, 187, 188, 248
Лебелль 71
Лебедева І.М. 233
Лебідь А. 55, 58, 200, 265
Лев ХІІІ, папа 210
Лев В. 77
Лев Кішка, єпископ 210
Левада О. 271
Леванда І., протоієрей 97, 98
Левандовський В. 191, 200
Левандовський Л. 245
Леванов В. 115
Левенгаупт 224
Левинський В. 193
Левинський І. 174
Левита Ж. 214
Левитський Ф., священник 97
Левицька К. 57
Левицький Б. 55, 57
Левицький В. 188
Левицький Г. 247
Левицький Григорій 71
Левицький Д.Г. 268
Левицький І. 57, 58, 98, 104
Левицький І.Є. 268
Левицький Л. 169
Левицький М. 155, 176, 195, 268
Левицький О.І. 18, 19, 34, 185, 187, 233, 268
Левицький П. 155
Левицький Т. 55
Левицький Ф. 265
Левін Е. 243
Левченко Г. 188
Левченко І. 198
Левченко М. 268
Левченко М.З. 21, 28
Левшин О. 90
Легкий Я. 175
Лейбушер Ш. 252
Лелевель Йоахим 215, 268
Лемент Х. 156
Ленартович Т. 214, 215
Ленау Н. 260
Леник В. 73
Леницький Варлаам (старець Леонтій) 70
Ленін В.І. 270
Леонідов-Квецінський В.Ф. 207
Леонов І., протоієрей 98
Леонов М. 268
Леонтович В. 55, 185, 195, 258, 268
Леонтович Д. 55
Леонтович К. 55, 57
Леонтович М.Д. 52–54
Леонтович О.В. 25
Леонтович Ф. 86
Леонтєв 57
Леонтєв А. 195
Леонтєв П. 57
Леопардов М. 163
Лерміна Ж. 214
Лермонтов М.Ю. 189, 260, 270
Лессінг Г. 260
Лесунов Ф. 227
Лехницький В. 55, 58
Лешевальє Е. 214
Лесков М. 271
Лисицька Д. 109
Лизогуб А. 226

- Линицький П. 95
 Липа І.Л. 268
 Липа Ю.І. 193
 Липенко *див.*: Липа Ю.І.
 Липинський В.К. 186, 194
 Липовський К. 216
 Липський В.І. 18, 19, 22
 Липченко П. 197
 Лисенко В. 58
 Лисенко І. 57
 Лисенко М.В. 53–55, 57, 153, 187, 196,
 268, 270
 Лисенко О.М. 57
 Лисенко О.О. 57
 Лисенко Т.Д. 268
 Лисенко Ф. 172
 Лисиченко Д. 186
 Лисовський В. 262
 Лисоченко І.Д. 60
 Лисяк-Рудницький І. 80
 Литвак М. 242
 Литваков М. 241
 Литвиненко А. 268
 Литвиненко М. 175
 Литвинова П. 260
 Лихлинський П. 57
 Лиходій А. 57
 Ліберберг І.Й. 22
 Лікурґ 252
 Лілеєв М.І. 69, 188
 Ліндеманн Е. 254
 Лісовський Костянтин 132
 Ліст Ф. 215
 Літвінов Т. 58
 Літте, графиня 230
 Ліхт М. 242
 Лобанов Л. 271
 Лобанов-Ростовський О., князь 109, 110
 Лобачевський А. 100
 Лобачевський О. 96, 98
 Лобін С. 57
 Лобода А.М. 21, 42
 Лободовський М. 188
 Ловецький 57
 Ловчикови, рід 89
 Логовський Г. 110
 Лозинський Е. 213
 Лозинський М. 194
 Лозка 238
 Лозовський Б. 57
 Лозовський Л. 190
 Локкенберг П. 268
 Ломиковський 89
 Ломиковський Іван 224
 Ломиковський М. 256
 Ломоносов М.В. 166
 Ломоцький А., протоієрей 98
 Лонгфелло Г. 260
 Лондон Джек 260
 Лотодовський М.Ф. 268
 Лотоцький А. 94, 97
 Лотоцький В. 195
 Лотоцький О. 268
 Лохвицький К.А. 94, 96, 163
 Лубковський 16
 Луганьяно Рафаель 132
 Луговий О. 271
 Лука, архімандрит 102
 Лука Стиріот, св. 166
 Лукашевич В. 55, 57
 Лукін В. 268
 Лукіянович Д. 185
 Луллій Раймунд 123
 Луначарський А.В. 193
 Лункевич В. 154, 261
 Лур'є І. 243, 244
 Лутм-старший Я. 247
 Луценко І. 158
 Лучицький В.І. 268
 Лучицький П. 86
 Луцевський В. 132
 Львов Н. 253
 Львова-Кассіні З. 83
 Любартович-Сангушко Г., князь 231
 Любачівський Мирослав Іван, кардинал 76
 Любецький А. 17
 Любомирська Б. 224
 Любомирський О. 230
 Любченко А. 55, 57
 Любченко М.П. 191
 Любченко П. 200
 Людовік XVI, король 209

- Люллі Ж.-Б. 245
 Люминарський Н. 55, 58
 Люценко Є. 62
 Лядський О. 97
 Лясківський О. 58
 Ляскоронський В.Г. 189, 232
 Ляскоронський С. 104
 Лятошинський М. 98
 Лященко А. 188
- Маврокордато Костянтин, молдавський**
 господар 65
- Маггід С. 244
 Магденко В.М. 258, 260, 265
 Магди П. 57
 Маєр Ганс 77, 79
 Мазепа Іван, гетьман 78, 87, 90, 100, 127,
 224–226, 268
 Мазон А. 271
 Мазурмович М.П. 263
 Май-Дніпрович 186, 199
 Майборода Д. *див.*: Май-Дніпрович
 Майєргойз І. 254
 Майзель Н. 241
 Майков В.І. 268
 Майков О. 113
 Маймонід М. 243
 Майноха Г. 197
 Майорет Г. 57
 Майорський *див.*: Сабалдир П.
 Майстренко Х. 201
 Майфет Г. 58, 200
 Макаревич О. 249
 Макаренко Б. 81
 Макаренко М.О. 20, 47, 49, 173, 190
 Макарій, архієпископ 108
 Макарій, єпископ 112, 113, 116
 Макарій (Булгаков), митрополит 101, 125,
 167, 219, 220
 Макарій Жовтоводський, прп. 70
 Макарій Тучапський, єпископ 210
 Маккавейський М. 247
 Маковей О.С. 185, 268, 271
 Маковський В. 268
 Макотерій Я. 226
 Макс Л. 268
- Максим Грек, чернець 122, 134, 166
 Максимович А.Н. 268
 Максимович Є., священник 218
 Максимович І. 166
 Максимович Іван 251
 Максимович М.І. 23
 Максимович М.О. 82, 205, 208, 268, 271
 Максим Сповідник, св. 134, 249
 Макушинський 260
 Малаховський Я. 239
 Малеванський Г. 95
 Малеча Н. 55, 197
 Малиженовський М. 249
 Малиновський О.О. 22, 23, 34, 35
 Малицький Ф. 199
 Малишко А.С. 259, 271
 Малишко Н. 57
 Малінін В. 95
 Малков Б. 264
 Малофій Р. 80
 Мальдзіс А. 271
 Малько М. 58
 Мальков А. 112
 Мальцев О., протоієрей 109, 111, 113, 116
 Мальців П. 186
 Малютін І.В. 263
 Маляренко Грицько 247
 Мамонтов Я. 186, 258
 Манденсло Іоганн Альбрехт фон 64
 Мандрик М. 260
 Мандрика М. 195, 198
 Мандрика П.М. 264
 Манжос 55
 Манжура І.І. 187, 189
 Манкієв 124
 Манн М. 214
 Манс 256
 Манц О. 55, 57
 Манько Л.Я. 268
 Маремс М. 260
 Марінеско К. 78
 Маркевич А. 189
 Маркевич А., полковник 226
 Маркевич Г.І. 187
 Маркевич М. 226
 Маркевич О. 188

Марков М. 248
Маркович 98
Маркович А., полковник 218
Маркович Андрій 189
Маркович Д. 227
Маркович Д.В. 190, 268
Маркович О. 268
Маркович Яків 89, 175
Марковський А., граф 231
Маркс К. 252
Маркусь В. 81
Мартин, еретик 70
Мартиніан Білозерський, прп. 70
Мартинович П. 189
Мартич Ю. 199
Мартін П. 214
Мартос 89
Мартос Б. 196
Маруняк В. 79
Марченко В. 57
Марчук П.Д. 30, 31
Маршак Б. 242
Маршак С.Я. 241, 260
Мар'яненко І. 52, 55
Масайщура 55
Масенко Терень 271
Маслов, полковник 111
Маслов С.І. 47, 84
Масляникова К.М. 55, 268
Мастика М. 197
Масюк П. 186
Масютин Ю. 57
Магамов К., священник 108
Матвей, апостол 94
Матвієвський В.В. 35
Матвієнко О.М. 263
Матейко Я. 215
Матускевський В.Г. 128
Матушевський Ф.П. 194, 195
Матченко О. 256
Матюха Г. 197
Матюшина Н. 268
Махаринський М. 249
Мацієвич І. 165
Мацієвич Л.С. 96, 263
Мацієвич Я. 165
Мацкевич І. 134
Мацкевич С. 248
Мацьков Т. 78
Мацюк Д. 55, 57
Мачтет Г.А. 268
Машедонський А. 198
Маяковський В.В. 265
Медард (Феліціан Медард Фаленський) 240
Медведев О. 249
Медведева Н.Б. 31
Медзельницький О. 58
Межа І. 259
Меженко Ю.О. 13, 14, 46, 47, 185, 191,
192, 198, 261, 262
Межов В.І. 262
Мезин Ф. 57
Меленський А. 173
Мелетій (Смотрицький), єпископ 91, 165
Меліков А.І., граф 268
Мельгунов 215
Мельник А. 80
Мельник П. 200
Мельников П. 222
Мельников-Разведенков М.Ф. 22
Мельниченко М. 155
Мельхіседек (Значко-Яворський),
архімандрит 56, 94, 117
Менатович П. 111
Менглі-Гірей, кримський хан 65
Менделе Мохер-Сфорім 243
Менделєєв Д.І. 271
Мендельсон Ф. 245
Менцеліус 148
Менчинський С. 238
Меріан М. 247
Метерлінк М. 260
Мефодій, патріарх Константинопольський
210
Мечинський С. 215
Мечніков І.І. 268
Мещанінов І.В. 268
Мещерська М. 113
Мизко Г. 268
Мизко М.Д. 268
Мизко Т.Д. 268
Мизко Т.Т. 268

- Микитенко І.К. 271
 Миклашевський П.М. 268
 Микола I, імператор 64, 82, 116, 118, 206, 210, 225, 229
 Микола II, імператор 86, 100
 Микола Олександрович, в. князь 98
 Миколай, єпископ 98
 Миколай, єпископ Таврійський 115
 Миколай, єпископ Тамбовський 108
 Миколай, патріарх Грузії 216
 Миколайчук О. 57
 Микула В. 81
 Милашевич В.І. 229
 Милорадович В. 187, 188
 Милорадович Г. 264
 Милорадович О. 268
 Милорадович П. 87
 Милорадович Т. 263
 Минор О. 262
 Мирний Панас 154, 197, 258, 261, 265
 Мировець В. 154
 Миропольський С. 114
 Мисик В. 198–200
 Митрович К. 81
 Митрофан Воронежський, св. 122
 Митрофан, митрополит Коринфський 118
 Митрофан, митрополит Черногорський 110
 Митрус Т. 192
 Михаїл, єпископ 98
 Михаїл, цар 94
 Михайлець Г. 155
 Михайличенко Гнат 202
 Михайлів Ю. 52, 57
 Михайлік Ю.С. 268
 Михайло Левицький, митрополит 211
 Михайло Рогоза, митрополит 210
 Михайло Семеновський, протоієрей 142
 Михайло Сирін, митрополит 266
 Михайло Тверський, св. 70
 Михайло Федорович, цар 90, 227
 Михайлов 233
 Михайлов, художник 266
 Михайлов А. 262
 Михайлов К.М. 54
 Михайлов Ю. 190
 Михайлович Я. 169
 Михайловські, дворянський рід 100
 Михалков С. 260
 Михальчук В. 55
 Михальчук В. 81
 Михальчук К.П. 265, 268, 271
 Михальчук Т. 265
 Михневич О. 259
 Мицьвік А. 197
 Мицюк О. 155
 Мишковський С. 264
 Міклашевський І. 188
 Міліконт-Нарвойт В. 231
 Міллер Д. 198
 Мільтон Дж. 260
 Мінков Т. 114
 Мінков Ф. 110
 Мінський А. 258
 Мірза-Авак'янц Н.Ю. 254
 Мірошниченко Ф. 197
 Мірчук І. 73, 74, 78
 Мірчук М. 78
 Міселюк Г. 260
 Мітюкова 254
 Міхал, син А.К. Жолкевського 212
 Міхал Корибут Вишневецький, король 210
 Міхаловський П., підстолий 239
 Міханько Х. 186
 Міцерський П. 98
 Міцкевич Адам 215, 260
 Міцкевич В. 214
 Міцкевич О. 86
 Міць М. 57
 Міщенко М. 78
 Міщенко Ф. 189
 Міяковський В.А. 22
 Міяковський В.В. 40, 47, 49, 190
 Мнішек А. 214
 Мова Юрій 196
 Могила Костянтин, молдавський господар 64, 65
 Могила Петро *див.*: Петро (Могила)
 Могилевський Б. 258
 Могилевський Павло 226
 Могилевський С. 188
 Могилко 197

- Могилянський М.М. 41, 186, 268
 Модест, ректор семінарії 109
 Моджевська-Хлоповська Х. 216
 Моджієвський Я. 210
 Модзалевський В. 190
 Модзалевський В.С. 172
 Модзалевський В.Лі. 39
 Модзалевський І.П. 173
 Модзалевський М.П. 173
 Модзалевський П.П. 173
 Модзалевський С.Я. 173
 Модзалевські, рід 172
 Мозолук П. 81
 Мойсей (бібл.) 94, 137
 Мокієвська Марія Магдалена, ігуменя 218
 Мокієвський 189
 Мокрицький І. 262
 Молдавський П.А. 205
 Молот С. 186
 Молчанов М. 268
 Мольєр Ж.-Б. 236
 Момот С. 198
 Моношко С. 245
 Мопассан Гі де 260
 Мораховський 57
 Морачевський П.С. 268
 Морачинський 215
 Морган Ж.-М. 252
 Мордовець Д.Лі. 262, 268
 Моретті 230
 Моричевський А. 111
 Морозов Т. 115
 Мосенжук В. 57
 Мостовий І. 55, 57, 58
 Моцарт В.-А. 54
 Мошенський А. 213
 Мошенський Б. 213
 Мощенко К. 196
 Музиченко О.Ф. 69
 Музичка А. 200
 Мукогоренко Г. 259
 Муравйов А. 163, 166, 167
 Муравйов М.А. 147, 149
 Муравйов М.І. 148
 Муравйова О. 55
 Муравйови-Апостоли, брати 265
 Мурашко М.І. 71, 140
 Муретов М. 116
 Мурзакевич М.Н. 60–64
 Мурузі Костянтин, молдавський господар 65
 Мусоргський М.П. 268
 Мустафа, султан 65
 Мухаммад 65
 Мухаммад ал-Махаллі Джалал ад-дін 235
 Мухаммад-Гірей I, кримський хан 65
 Мухаммад-Гірей II, кримський хан 65
 Мюллер Ф. 214
 Набеков Г. 248
 Навроцький Б. 200
 Нагірний В. 268
 Нагнибіда М. 271
 Нагорнюк Т. 259
 Надеждін М.І. 60
 Надіїн Д. 271
 Надольський А. 252
 Надсон С. 240
 Назаревський О.А. 205
 Назаренко І. 186
 Назаренко Ю. 262
 Назимов В.С. 35
 Назимов Ф.В. 229
 Наказний П. 254
 Наполеон Бонапарт 100, 189
 Нарбицький П.О. 227
 Нарбут В.В. 268
 Нарбут Г.І. 190, 191
 Нарбути, рід 224
 Нарішкін В. 149
 Наркевич М.С., священник 268
 ан-Насафі 235
 Натальєв П. 252
 Науменко В.П. 187, 189, 268
 Нафанаїл, єпископ 98
 Негалевський В. 129
 Неграмотний К. 268
 Неджевецький Л. 214
 Недзельницький О. 57
 Недостовські-Лавашови 98
 Незнаний Ю. 259
 Нейєдла Я. 55

- Некрасов В. 271
 Некрасов М.Й. 227
 Некрасов М.О. 260, 268
 Некрасов П. 114
 Немирович-Данченко В.І. 268
 Неофіт, єпископ Архангельський 140
 Неплюєв А. 225
 Нерби, родина 64
 Неронов П.О. 268
 Нестеренко А. 169
 Нестеровський Г. 197
 Нестор Печерський, св. 136
 Нечаєв М. 49
 Нечаєв П. 114
 Нечипоренко П. 58, 198
 Нечипоренко П.К. 39
 Нечипоренко П.Н. 35
 Нечоса Ю. 198
 Нечуй-Вітер Г. 268
 Нечуй-Левицький І.С. 154, 187, 192, 197,
 261, 262, 265, 268, 271
 Никандр, єпископ 98
 Никандр, ієромонах 94
 Никифор, митрополит 249
 Никифор (Феотокі), архієпископ 64
 Никифор Влемід 234
 Никифоров 173
 Николь, аббат 62
 Никон, єпископ Нарвський 115
 Никон, єпископ Єнисейський і
 Красноярський *див.*: Безсонов М.
 Никон, патріарх Московський 70, 128, 136,
 166
 Никон Чорногорець 220
 Ницай І. 57, 58
 Нізамі Гянджеві 65
 Нікітська В. 208
 Нікітський В. 172
 Ніковський А.В. 18, 191, 194, 195
 Ніколаєв О. 140
 Ніколаєвський О., протоієрей 109, 115
 Ніколаїдіс М. 109
 Нікольський А. 98
 Нікольський П. 98, 248
 Ніл Сорський, св. 104, 122
 Німченко К. 55, 57
 Німчук Т. 57
 Ніщинський П.І. 246
 Новаковська Е. 215
 Новаковський Ф. 212, 215
 Новаковські 215
 Новицький І.Ф. 188, 268
 Новицький М. 192, 264
 Новицький О. 92
 Новицький О.М. 249
 Новицький О.П. 21, 195, 196
 Новицький С. 138
 Новицький Я. 188
 Новицькі, рід 65
 Новіков М. 140
 Новін 58
 Новодворський 261
 Новодворський О. 261, 268
 Новоселецький М., священник 97
 Ноног, аббат 137
 Норвід Ц. 214, 215
 Носенки-Білецькі, рід 172
 Носик М. 55
 Носов А.З. 20, 43
 Нотайчук М. 196

 Обідний М. 186
 Оболенський М. 255
 Обух В., ксьондз 238
 Овербек 110
 Овечко І. 74
 Овідій 124
 Овіду (Л. де ля Рамі) 214
 Огановський М. 89
 Огієнко І.І. 252, 258, 261
 Оглоблін О.П. 38
 Оглоблін І. 140
 Оглоблін М. 116
 Оглоблін М., протоієрей 163, 167, 188
 Оглоблін О. 73
 Огоновський О.М. 154
 Одарченко І. 192
 Одарченко П. 200, 260
 Одоєвський В.О. 256
 Ожешко Еліза 215
 Озанам А. 239
 Озерський Ю. 159, 201

- Окиншевич Л.О. 35
Окіншевич Л. 73
О'Коннор-Вілінська В. 186, 196
Окопнор-Лисенко О. 268
Оксінок М. 248
Олдрідж Дж. 265
Олеарій Адам 64
Олег Святославич, князь 172
Олександр, священик 98
Олександр, король 100
Олександр (Павлович), єпископ 96
Олександр I, імператор 64, 71, 100, 113, 115, 170, 172, 173, 224
Олександр II, імператор 264, 268
Олександр III, імператор 86
Олександр Македонський 94, 166
Олександр Миколайович, в. князь, 118
Олександр Свірський, св. 70
Олександра Петрівна, княгиня 98
Олексій, єпископ 257
Олексій Михайлович, цар 87, 89, 127, 227–229
Олесницький М. 95
Олесницький Я. 94–96, 116, 165
Олесь О.І. 154, 185, 193–196, 198
Олехницький Й. 119
Олів'є Ж.-М. 232
Олійник А. 199
Олійник С.І. 271
Ольга, княгиня 143
Ольжевський Ф.М. 228
Омельченко Л. 186
Омельченко М. 197
Омецинські, поміщики 169
Онацький Д. 189
Онищенко В. 186
Онищенко Ю. 173
Онїкс 264
Онуфрій, св. 97
Оплоков Є.В. 268
Опперт К. 214
Оппоков М. 154
Орда Н. 215
Орденга В. 214, 215
Орист Ю. 259
Оріховський І., протопоп 118
Орленко Л. 268
Орлов В. 245
Орлов М. 262
Орлов О. 89
Орловський М. 155
Орнатський С. 86, 98
Орнатський Ф. 97
Осадченко І. 57
Осадчий Т. 155
Оскерка 236
Осман, султан 65
Осмоловський Г.Ф. 268
Оссолінська Тереза, графиня 238
Остапович А. 195
Остерман 89
Остерман, граф 172
Островерха М. 57
Островський О. 271
Остроградський Ф. 218
Острожков П. 114
Острозький Костянтин, князь 70, 210, 268
Остророг М. 132
Остроумов 109
Остроумов С. 95
Осьмачка Т.С. 199, 200, 259
Оффенбах Ж. 246
Павлик А. 266
Павлик М.І. 42
Павлик О. 255
Павликовський Ю. 185
Павло, апостол 86, 87
Павло, архієпископ 102
Павло, єпископ 98
Павло I, імператор 64, 166, 170
Павлов 98
Павлов М. 113, 155, 165
Павлов-Сільванський М.М. 34
Павловський М. 185, 194
Павловський П. 57
Павловський Я. 98
Павлюк А. 186
Павський Г.П. 96, 134
Павша М. 218
Падалка 268
Падалка А. 58

- Падалка Л. 186, 188
 Падура Т. 240
 Паїзієлло Д. 246
 Паїсій, архімандрит 98
 Пакаревський Л.А. 268
 Паламаренко С. 55, 57
 Палієнко М.І. 35
 Палій С. 226
 Палійчук Б. 271
 Паліцин Авраамій 89, 222
 Паліцин П. 248
 Палладій, екзарх Грузії 108
 Палладій, єпископ 108
 Палладін О.В. 25
 Пальмов М.Г., протоієрей 95, 268
 Пальчиков Д.П. 217
 Палюмбецький О.І. 254
 Панасенко А. 194, 198
 Панасенко С. 57
 Панейко Юрій 73, 78
 Панін М. 226
 Панов 55
 Панормо Климентій 132
 Паночіні С. 193
 Пантелеймон, св. 166
 Панч Петро 157, 258, 271
 Панченко О. 195
 Паньківська Й. 268
 Паньківський К. 154, 155
 Паньківський С. 268
 Паньковський К. 268
 Папа-Афанасопуло С. 57, 58
 Папенко Д. 155
 Параф'євський Д. 225
 Парфеній, архієпископ 108
 Парфеній, архімандрит 98
 Парфілов Я. 55, 57, 58
 Пархоменко Т. 268
 Пархомович А. 249
 Паустовський К.Г. 200
 Пахаревська Л. 198
 Пахаревський Л. 194
 Пашин 112
 Пашковський Ф. 216
 Пащенко Я. 57
 Паюк Т. 55, 57
 Певна О. 259
 Певницький В. 92, 95, 96
 Пекер Я.-М. 175
 Пеленський Я. 81
 Пелех П. 195
 Пельниц К. 240
 Пеньонжек Я. 239
 Первомайський Л.С. 271
 Первухін П. 98
 Первухін С. 98
 Переверзєв М. 248
 Переверзєв Ф.Л. 229
 Перетц В.М. 22, 42, 268
 Перец І. 243
 Перлін Є. 260
 Перовська С.Л. 268
 Переговський В.Г. 96
 Перфецький Є. 190
 Перхорович Н., священник 97
 Песоцький С. 95
 Петерсон І.І. 148, 149
 Петка (Параскева), св. 165
 Петлін В. 57
 Петльований В. 271
 Петлюра С.В. 193, 194
 Петляш Е. 57
 Петрина О., ігумен 119
 Петро, апостол 87
 Петро (Білянський), єпископ 210
 Петро Великий *див.*: Петро І
 Петро, єпископ Томський 108
 Петро І, імператор 64, 70, 87, 89, 91, 95,
 100, 107, 124, 128, 135–137, 139, 166,
 172, 218, 224, 226, 228, 229, 268
 Петро ІІ 64, 100
 Петро ІІ Негош 71
 Петро (Могила), митрополит 91, 94, 101,
 127, 128, 133, 136, 143, 210
 Петро Олексійович *див.*: Петро І
 Петро Скарга, священник 137, 260
 Петро Хромий, молдавський господар 64
 Петров В. 190, 199, 200, 261
 Петров В.П. 21
 Петров Є. 259
 Петров І. 253

Петров М.І. 17, 18, 92, 93, 104, 127, 129,
130, 133, 143, 144, 155, 163, 186–188,
217, 219, 221, 247, 268

Петровський М.Н. 37

Петровський Н.М. 268

Петрошкевич Ч. 262

Петруненко Ф.Г. 268

Петрунь М. 49

Петрушевич А.С. 84

Петрушевський 261

Петрушевський Д.М. 268

Петрушевський П. 98

Петухов Є.В. 69

Пилаєв І. 98

Пилаєва Є. 98

Пилипенко С. 157, 201

Пилипович М. 154

Пильчиков Д. 268

Пимен, ігумен 96

Пимоненко М. 71

Пипін О.М. 268

Пирогов М.І. 60, 86, 268

Писарев Стефан 97, 128, 166

Писаржевський В. 132

Пискун Л. 197

Письменний М.С. 198

Півинь В. 57

Півторадні В. 271

Підгорецький Б. 53

Підмогильний В. 200

Підсуха О. 271

Пій VI, папа 101, 132, 210

Пій VII, папа 210

Пій IX, папа 210

Пільгук І.І. 271

Пілянкевич М. 86

Пімен, архімандрит 111

Пінчук М. 55

Піотровський М. 172

Піотухович М. 236

Піснячевський В.О. 195

Платон, єпископ 98

Платон, єпископ Костромський 108

Платон (Городецький), митрополит 167,
232, 234

Платон (Левшин), митрополит 96

Платон (Рождественський), єпископ 98

Плачинда С.П. 271

Плевако О.А. 32

Плисак Я. 57

Плишевський Г. 258

Плоткін Г. 259, 271

Плотников В.О. 22

Плужник Є. 198

Плюг А. 214

Плятер Олександр 172

Пляшник І. 197

Побєдоносцев К. 109, 110–112, 115, 116

Поволоцький Я. 50

Погодін М. 98

Погребак І. 57

Погрібняк М. 268

Погрузов О. 116

Подвисоцький П. 98

Подгородецький І. 213

Подгорська-Жолкевська М. 213

Подгорська Міхаліна 213

Подгорська Ф. 213

Подгорський 253

Подгорський К. 214

Подоський Л. 214

Подтикало І. 175

Пожарський П. 268

Пожарський С. 191

Пожежинська О. 156

Позняков В.П. 268

Позняков Н. 116

Покамістова М. 57

Покорський І. 138

Покришкін П. 256

Покровська Л.Я. 221

Покровський П. 86

Покровський Ф. 249

Полевой Н. 172

Полетика В. 96

Полетика Г. 89, 268

Полікарп, патріарх Єрусалимський 64

Поліщук В. 159, 191, 192, 200, 202

Поліщук К. 155, 186, 195, 199, 201

Полонська-Василенко Н.Д. 38, 73

Полоскіна С. 253

Полоцький С. 91

Полтавець Ф. 198
Полторацький О. 200, 259
Полуботок Анастасія 89
Полуботок І., гетьман 169
Полуботок П.Л. 268
Полуботок П., гетьман 226
Полувенський І. 138
Поль Адам 215
Поль В. 215, 216, 240
Польковський Й. 215
Поляков М. 262
Полякова 264
Помеловський М.Г. 268
Помещиков Є. 265
Понирко Ф. 268
Пономарьов І. 191
Пономарьов С.І. 205
Понятовський, польський магнат 210
Понятовський Ю. 210, 250
Попадич 55
Попадь Ф. 57
Попель О. 196
Поплавський С. 225
Попов, священник 98
Попов А. 96
Попова Г. 259
Попов В. 95, 115, 165
Попов Є., протоієрей 110
Попов К. 248
Попов Л. 253
Попов М. 71
Попов П.М. 47, 49
Попович Д. 248
Попович І. 247
Попович К.А. 247
Попович М. 197
Популях І. 74, 79
Породько М. 221
Португалов Г. 241
Порфирій, архімандрит 96
Порфирій, єпископ 98
Порфирій (Успенський), єпископ 163
Поспехов Д. 94, 95
Постернак С.П. 20, 28
Постоловський А. 259
Постоловський Т., священник 118
Потанін Г. 269
Потапенко В. 186
Потапчук Я. 264
Потебня О.О. 200, 252, 271
Потічний П. 75
Потоцький А. 216
Потоцький М., граф 231
Потоцький Миколай 125
Потоцький О. 197
Потоцькі 215
Потраць Н. 264
Потьомкін П. 89
Потьомкін-Таврійський Г.О., князь 89,
147, 189
Похвиснев О. 259
Прахов П. 140
Пресняков О.Є. 255, 261
Претро О. 269
Пржевальський М. 271
Пригара М.А. 259, 271
Прилуцький В. 98
Приходько О. 57, 58
Приходько П. 188
Прокопович В. 155, 190
Прокопович М.Я. 205
Пролетарський Лев 258
Промислов А.В. 256
Проскура 231
Проскура І. 226
Простанецький А. 260
Протасов М. 111, 114, 116
Протасов С. 109
Протопопов М.П. 254
Протопопов С. 57, 58
Проценко Ф. 55, 57, 58
Проціто Анжело 132
Проць Михайло 78
Прусіновський Я. 240
Прусаков Гірш Г. 242
Прушинські, поміщики 169
Птуха М.В. 19, 23, 28, 31, 33
Пугач І. 201
Пугачов О. 87
Пулюй І. 269
Пустоти, рід 167
Пухальський В.В. 269

- Пушкін О.С. 259, 260, 270
 Пуцин 63
 Пфейфер Ю.П. 269
 Пфейффер Г.В. 22, 29
 Пчілка Олена 197
 Пчолкін Ф. 109
 Пшемиський З. 213
 Пшеничний С.О. 220
 Пшибишевський С. 260
 Пщенко А. 236
 Пюрко Б. 55, 57
 Пясецький О. 188
 П'ятигорська Ф. 156
- Равита-Гавронський Ф.** 188
 Радзейовський К. 239
 Радзивілл М. 132, 138
 Радзієвський М. 55
 Радичі, поміщики 225
 Радич К. 224
 Радіщев А.О. 229
 Радіщев О. 166
 Радкевич І. 252
 Радлінський І. 213
 Раєвий Б. 259
 Раєвський М. 109
 Разін Степан 251
 Раїціс Л.І. 16
 Рай В. 218
 Райнфельдер Ганс 78
 Раковіце Іоанн, молдавський господар 64
 Раковіце Міхай, молдавський господар 64
 Ракович М. 57
 Ракович П. 58
 Раковська, поміщиця 230
 Раковський І. 88, 185
 Раковський Х. 58
 Рассохін С.Ф. 187
 Ратнер М.Б. 269
 Рафал (Заборовський), митрополит 87, 94,
 101, 139, 165, 169, 234
 Рафальський Г. 269
 Рахинський В. 55, 57
 Рашевський П. 269
 Рева А. 58
 Ревенко Ю. 58
- Ревуцький Д.М. 44, 57
 Редько К.М. 262, 263
 Редько Т.Ф. 263
 Рейзиг Карл 71
 Реньє А. де 260
 Репешки, рід 266
 Репнін М. 89
 Репніна Є.П. 207
 Ререш Петро, молдавський господар 64
 Реріх Б. 55
 Речнер М. 55, 57
 Рєпін І.Ю. 195, 269, 270
 Рєпніков М. 233
 Ржавський Г., священик 119
 Ржевуський, граф 172
 Рибак Н.С. 271
 Рібаков Б.О. 262
 Рібаков П. 55, 57
 Рібалка Л. 193
 Рібалка М. 55, 57
 Рибинський В.П. 95, 99
 Рибінський В. 95
 Рижньовський Д. 220
 Рилєєв К.Ф. 259, 269
 Рильський І. 154
 Рильський М.Т. 185, 196, 198, 199, 201, 271
 Риндик С. 186
 Рихлік Є.А. 42
 Ришкевич Я. 197
 Ріверсман М. 243
 Рігельман К. 89
 Рігельман О. 89
 Рідль Е. 79
 Ріжко І. 55
 Різник П. 186
 Різниченко В.В. 34, 269
 Рільке Р.-М. 260
 Рінальді 239
 Рінгер К. 215
 Річль Фрідріх Вільгельм 71
 Ровинський О. 260
 Роговенко І. 259
 Роговенко Іван 259, 263
 Рогович П.С. 254
 Родзевич С. 261
 Родзянко М.В. 257

- Родневич М. 57
 Рождественський І. 112
 Рожков І. 57, 58
 Рожновський С. 127
 Рожновський Ю. 218
 Розанов П. 163
 Розберг М. 111
 Розенкампф, барон 135
 Розен Я. 213
 Розов С. 155
 Розумний Я. 75
 Розумовський К., гетьман 89, 224, 226, 269
 Ройтман Ф. 156
 Ролле А. 215
 Роман Углицький, князь 87
 Романенко С.Ф. 269
 Романов В. 94
 Романов М. 175
 Романова О. 154, 269
 Романович Н. 193
 Романович-Славатинський О. 84, 86
 Романович-Ткаченко Н. 155, 201
 Романовський В. 57, 190
 Романовський Ф. 98
 Романський С. 155
 Романченко Т. 192
 Ромов С. 55
 Рославець І. 175
 Рославець М. 175
 Россіні Дж. 245
 Ростовський О. 260
 Ростовцев І.Я. 269
 Ростовцев Ф.І. 256
 Ростопчин 94
 Рошахівський М. 55, 57
 Рошпей Я. 197
 Рубакін М. 50, 254
 Рубановський О. 98
 Рубашевський І., священник 166
 Рубінштейн А. 246
 Рублевський 199
 Рувр Ф. 214
 Руданський М.С. 270
 Руданський С.В. 259, 269
 Руденко А. 186
 Руденко І. 158
 Руденко М. 271
 Рудий Я. 257
 Рудик С. 264
 Рудинський М. 155
 Рудко М. 79
 Руднецький Г., ієромонах 118
 Рудницька М.І. 80
 Рудницький Л. 73
 Рудницький М. 259, 262
 Рудницький С. 73
 Рудницький С.Л. 40
 Рудченко І.Я. 259, 266
 Рудченко О. 188
 Рудченко-Мирний П. *див.*: Мирний Панас
 Рудьковський 96
 Ружицький Е. 216
 Руликовський Є. 88
 Рулін П. 200
 Румянцев О., граф 83
 Румянцев М.П., граф 135
 Румянцев П.О. 269
 Румянцев-Задунайський П., граф 87, 89
 Руснак О. 57
 Русов О.О. 155, 186, 187, 269
 Русова С. 155, 186, 192
 Руссар Л. 94
 Руссель Хайде 74
 Рустейко 214
 Рутка 137
 Руткевич П. 96
 Ручно Я. 197
 Рябінін-Скляревський О.О. 37
 Рябокляч І. 271
 Рябчун А. 57
 Рязанова С. 98
 Саадат-Гірей, кримський хан 65
 Саадія Гаон 243
 Сабалдир П. 194
 Сава, єпископ Полоцький 109
 Сава, ієромонах 98
 Сава Освящений, св. 70, 166
 Сава, ректор єпархіального училища 115
 Саватій Соловецький, прп. 222
 Савенков В.Г. 228
 Савенков І.Л. 228

Савенков П.П. 228
 Савенкови, родина 228
 Савич П., поміщик 225
 Савкін Г. 259
 Савченко А. 155
 Савченко І. 189
 Савченко Ф.Я. 40
 Савченко Я. 17, 185, 200
 Савчук В. 188
 Сагайдачний П.К., гетьман 269
 Сагарда М.І. 28
 Садовський М. 155, 196, 200
 Садовський-Тобілевич М.К. 269
 Сайко 158
 Сайко Є. 262
 Сакало Д. 254
 Сакен Ф.В., князь 124
 Сакен, полковник 147
 Сакидон С. 261
 Сакович Касіян 91
 Саковський Б. 186
 Саксаганський О. 195, 199, 259, 269
 Салата А. 57
 Саливон Г. 190, 195
 Салтиков П., граф 89
 Сальяс Є.Г. 208
 Самарін Ю.Ф. 269
 Самійленко В.І. 154, 155, 195, 201, 261, 271
 Самійленко І. 269
 Самойлов 173
 Самойлов, генерал-прокурор 172
 Самойлова В.А. 269
 Самойлович І., гетьман 100, 224, 226, 251, 269
 Самоклево Кароль Антоніо 132
 Самохвалов Т. 57
 Самуїл (Миславський), митрополит 139, 166
 Самусь П. 55, 58
 Санд Жорж 215, 261
 Саноцький С. 213
 Сапега Т., княгиня 235
 Сапсай П. 55, 57
 Саск І. 111
 Сахаров П., священик 98
 Сахарчук Л. 260
 Сахнович Я. 238
 Сахновський І. 169
 Сачківський О. 186
 Светлов М. 271
 Свиридова А. 118
 Свідзинський В. 259
 Свічка Л. 169
 Сегюр де Пітра 214
 Седльницький К., граф 239
 Селакадзев 138
 Селецький Г., священик 98
 Селівановський С.А. 269
 Селігерович В.А. 269
 Сельвинський 265
 Сельський 254
 Семакін А.К. 269
 Семашко 230
 Семенов Д. 57
 Семіонтковські Я. та М. 214
 Семковський С.Ю. 43
 Сениця П.І. 58
 Сенкевич Г. 215, 260
 Сенченко І. 271
 Сенчик Я. 252
 Сераковська, графиня 231
 Серапіон, ієромонах 118
 Серапіон (Александровський), митрополит 72, 116, 142
 Серафим, єпископ 98
 Серафим, єпископ Полоцький 116
 Серафим, ігумен 98
 Серафим, ієромонах 165
 Серафим (Серафимов), протоієрей 165
 Сербин Я. 77, 78
 Сербина І. 169
 Сербина В. 218
 Сергієвський Ю. 57
 Сергієнко Ф.І. 224
 Сергій, ігумен 229
 Сергій, прп. 140
 Сергійчук З. 264
 Серговський В. 57
 Середа 173
 Середа А. 196
 Середенко М. 57
 Серновець С. 57

- Серпілін Л. 271
 Сеттон-Томпсон Е. 260
 Сев Л. 241
 Сибирський А. 62
 Сивенький В. *див.*: Самійленко В.І.
 Сигізмунд I Старий, король 127, 218, 224
 Сигізмунд II Август, король 100, 189, 215, 224
 Сигізмунд III Ваза, король 100, 127, 210, 224
 Сидоренко М. 193
 Сидоренко О. 269
 Сильвестр І. 247
 Сильвестр (Кулябка), архієпископ 166, 268
 Сильвестр (Лубинецький-Рудницький), єпископ 211
 Сильвестр (Малеванський), митрополит 98, 234
 Симбурський К. 253
 Симеон Верхотурський, св. 166
 Симеон Новий Богослов, прп. 97, 104, 122
 Симеон Полоцький, ієромонах 123, 137, 219
 Симиренко В. 187
 Симінський К.К. 22, 25
 Симонов М.Т. (Номис) 217, 269
 Синицький Д. 248
 Синицький М. 155
 Синицький П. 257
 Синкель П. 115
 Синявський А. 192
 Синявський А.С. 40
 Синяєва М.Є. 173
 Сиф (Гамалія), ігумен 128, 170
 Сіверс фон 169
 Сікорський І. 84
 Сірій Ю. 193
 Сірко Іван 226
 Сірополко С. 50
 Сіцінський Юхим, протоієрей 37, 217
 Січинський В. 47
 Скальковський А.О. 60
 Скарбек Б.В. 44
 Скворцов В. 111
 Скворцов І. 100, 167
 Скляренко С.В. 198, 200
 Скобель 215
 Скворода Г.С. 76, 166, 200, 261, 266, 269
 Скоропадський І., гетьман 90, 127, 169, 172, 224, 226
 Скоропадський П.П. 17, 18, 82, 226
 Скоропис-Йолтуховський О.Ф. 195
 Скорупи, рід 167
 Скочиляс І. 209
 Скрипник В. 155
 Слабченко М.Є. 38, 40
 Славинський К. 200
 Сластін О. 196
 Слісаренко С. 198
 Слісаренко О. 186, 191, 199, 200
 Словута М.В. 269
 Слоницький Ю. 57, 58
 Служевський С. 214
 Слуцький В. 57
 Слюсаренко М. 155
 Смаль-Стоцький С.Й. 17, 18, 188, 271
 Смарагд, архієпископ 125
 Смирнов Є., протоієрей 109
 Смирнов І. 137
 Смирнов О.П. 269
 Смирнопуло О., протоієрей 110
 Смілянський Л. 198, 271
 Смірнов Ф. 95
 Смоктій А. 260
 Смола П. 155
 Смолич Ю.К. 198–200
 Снегилевич Ф. 186
 Сніжин В. 199
 Снісарь О. 198
 Снядецький Я. 89, 215, 216
 Собко В.М. 271
 Соболевський О. 98
 Соболев В. 109
 Соболев Василь 174
 Соболев М. 57
 Соболев Ф. 55
 Совинський В. 155
 Совінський 239
 Содальський М. 112
 Содомора О. 196
 Сокальський І. 269
 Соколов Г.І. 62
 Соколов Ф. 94

- Соколовський О. 186
Соколюк З. 74, 75, 78
Солнцев Ф. 140
Соловей 257
Соловійов В.С. 269
Соловійов І., протоієрей 113, 116
Соловійов М. 113
Сологуб Ф. 269
Соломон Бен Ерухам 243
Соломон, цар (бібл.) 88, 134, 166
Солтус Д. 58
Сомкович-Влостовська К. 217
Сомов А. 98
Сомов О. 208
Сопоцинський А. 174
Сорока О. 199
Сорока С. 57
Сорокін А. 163
Сосновський М. 258
Сосюра В.М. 159, 198–202, 259, 261, 271
Сотер Ортинський, єпископ 211
Сотников І. 271
Софонова М. 58
Софонович І.Ф. 231
Софроній, архімандрит 127
Софроній, митрополит 211
Софроній, патріарх Константинопольський 98
Софроній (Грибовський), архімандрит 104
Сохач М. 98
Спада А.Ф. 62
Спарро П. 173
Спендіаров А. 55, 57
Спенсер 252
Сперанський М.Н. 69, 206, 260
Спиноза Бенедикт 70, 72
Спиридонович М.Б. 270
Спиридонович М.Ю. 269
Співак І. 155, 156
Спіліоті С.А. 93
Сподобін 253
Срезневський Б.І. 21, 22
Срезневський В. 266
Срезневський І.І. 200, 221, 269
Стабніков О., священник 97
Ставицький М. 264
Ставровський 254
Сталь А. 224
Сталь К.Ф. 63
Станевський В. 214
Станзані Л. 173
Станіслав Лещинський, король 215
Станіслав Август Понятовський, король 64, 82, 210, 215, 216, 249, 250
Станіславський В. 265
Стапольський Д. 218
Старицька Л. *див.*: Старицька-Черняхівська Л.
Старицька М. 55
Старицька С. 55
Старицька-Черняхівська Л. 28, 57, 155, 185, 188, 194, 259, 261
Старицький І. 271
Старицький М.П. 186, 187, 259–261, 269
Стасенко М. 191
Стах П. 193
Стахерська В. 215
Шашевський О. 57
Стеблик В. 199
Стебницький П.Я. 186, 195, 226, 269
Стелецький І. 257
Стельмах М.П. 258, 259, 271
Стемпковський І.О. 60, 63
Степанов А. 57
Степовий І. 196
Степовий Я.С. 52, 53, 54
Степович А. 71
Стеса О. 197
Стефан, архієпископ 170
Стефан, молдавський господар 64, 65
Стефан II, молдавський господар 64
Стефан Баторій, король 64, 127, 210
Стефан Молодший, св. 166
Стефан Новгородець 135
Стефан Новий, св. 222
Стефан Пермський, св. 87
Стефан Урош I, король 64
Стефан Яворський, митрополит 86, 87, 91, 166
Стефанік В.С. 201, 258
Стефанік В.Ф. 269
Стефано делла Белла 247

- Стеценко Є. 55, 57
 Стеценко К.Г. 52–54
 Стецюк К. 251
 Стечковський С. 216
 Стешенко І.М. 196, 269
 Стешенко Я. 47
 Стешенкова (Стешенко) 55
 Стодоля П. 55, 58
 Столь М. 166
 Столяр С. 259
 Столярський Л. 57, 58
 Стороженко В.А. 269
 Стороженко К. 186
 Стороженко М. 187, 188, 264
 Стороженко О.П. 269
 Стоянов Л. 259
 Страбон 62
 Стражеско М.Д. 31
 Страшевський О. 58
 Страшкевич В. 155
 Страшкевич М.І. 96
 Стрельбицький Л., священник 171
 Стржемеський А. 123
 Стрижевський Г. 154
 Стрийковський М. 88
 Строганов Г.О. 269
 Строковський М. 271
 Струтинський Т. 257
 Струтинський Ф. 175
 Студиновський К. 269
 Студинський К. 260, 265
 Студинський К.Й. 22, 25
 Студинський Ю. 73
 Ступницький В. 57
 Стурдза О.С. 60
 Субботін М., єпископ 110–113
 Суворін О. 188
 Суворов О.В. 83, 87–89
 Сугак Р. 197
 Судієнко Й. 83, 84
 Судієнко М. 83
 Сулейман, султан 65
 Сулима Д., священник 119
 Сулима С. 224
 Сулима-Бичихіна Т. 192
 Сулими, рід 167
 Сульжинські, родина 64
 Сульпіїв 88
 Сумцов Д. 155
 Сумцов М.Ф. 19, 155, 187, 188, 269
 Сумцов П. 269
 Суповський К. 172
 Суходол С. 257
 Сухотрусів Іоанн, священник 97
 Таборовський С. 245
 Танцюра Г.Т. 57
 Танцюренко І. 57
 Таран Г. 57
 Таран Т.М. 32
 Тарановський Ф.В. 18, 19
 Тарасевич Г. 57
 Тарасенко І. 259
 Тардов М. 271
 Тарновська 215
 Тарновська З. 215
 Тарновський В. 208
 Тарнавський М. 111
 Тарновський М.В. 266, 270
 Тарновський О. 207
 Тарновський С. 214
 Тарноградський В. 192, 198
 Тась Д. 200
 Татарин 198
 Татарко А. 58
 Татарчук І. 186
 Тагіщев В. 89, 226
 Тафіловський А., ксьондз 238
 Ташицький А. 239
 Твердохлебов О. 189
 Твердохліб Л. 198
 Творидло М. 154
 Тезікова-Дорошкевич О.О. 216
 Тейльси, рід 227
 Текелій Петро 148
 Тележинський С. 52, 57, 58
 Тележинський Т. 58
 Телесницький Д. 220
 Тельберг Г.Г. 255
 Темень В. 57
 Темченко П. 186
 Тенета Б. 199, 200

Теодосій (Ростоцький), митрополит 210
Теофіл (Годебський), єпископ 211
Теремець П. 269
Терещенко Г. 271
Терещенко М. 186, 191, 198–200, 202, 271
Терещенко Ф. 245, 246
Терлецькі, рід 238
Терлітіо Бернардо 132
Терниченко А. 196
Терновський О. 98
Терновський П. 92, 94–96, 98, 163
Терновський С. 92, 98
Терський А. 174
Тесленко А.Ю. 271
Тесленко Грицько 247
Тесленко Ю.А. 269
Тессейр Е.Е. 263
Тетера Павло 88
Тетера П.І. 269
Тетмайєр К. 260
Тжасковський 215
Тимофій Калашников, дяк 142
Тимофій (Щербацький), митрополит 101,
117, 118, 120, 128, 165
Тимошенко Л. 57
Тимошенко П.Р. 169
Тимошенко С.П. 17, 18, 22
Тимошівський С. 55, 57
Тимошок П.Р. 263
Тимченко С.К. 18, 22, 269
Тит Лівій 130
Титаренко К. 188
Титов Ф.І., протоієрей 92, 116, 217, 247,
248
Тиханов 142
Тихов П. 57, 58
Тихомандрицький О. 86
Тихомиров Д. 63
Тихон, архієпископ 110
Тихон, архієпископ Астраханський 166
Тихон Задонський, свт. 122
Тихонов 115
Тичина П.Г. 44, 52, 57, 159, 185, 190, 191,
198, 201, 260, 271
Тишкевич Г., священник 97
Тишкевич М. 213
Тізенгаузен, граф 115
Ткач Д. 271
Ткаченко Б.М. 269
Ткаченко В. 271
Ткаченко Д. 155
Ткаченко М.М. 33, 34, 40
Ткаченко Х. 57
Тодєвиць 55
Тодорський П. 98
Толмачов О. 70
Толочанський І. 264
Толстая С. 113
Толстой Д., граф 98, 110, 112, 114
Толстой Л.М., граф 111, 113, 258
Толстой О., граф 109, 110, 260, 271
Толстой О.К., граф 259, 269
Толстой Ф.П., граф 167, 269
Тольберг Д. 86
Томашевич 55, 58
Томашівська О. 75
Томсинський С. 242
Топеліус С. 260
Тореллі Дж. 247
Торін В. 271
Торська Т. 266
Точинський Н. 57
Траубе Ю. 155
Трегубов Є. 269
Трегубов С. 72
Трепольський Л. 213
Третяченко М. 198
Трілевський П. 57
Троїцький І. 111
Тройницький М. 167
Трофимовський І. 175
Труба І. 192
Трушковська М.В. 208
Трюшо Л. 269
Туган-Барановський М.І. 18, 19, 269
Тулуб М.О. 269
Тулуб О.Д. 269
Тумасов Н.С. 270
Тупчанська В. 265
Тур Олексій, ігумен 218
Тургенєв І.С. 215, 216, 269
Тургенєв М.І. 269

- Туркевич І. 192
 Туркельтауб І. 243
 Турковський М. 172
 Турньє Л. 214
 Турчак С. 266
 Турчанінов П.О. 245, 263
 Турчинова А. 271
 Турчинська А. 199, 200
 Тутковський П.А. 18, 22, 27, 33, 86, 269
 Тшебицький А. 239
 Тюнєєва А. 49
- У**альд О. 240, 260
 Уваров В. 57, 58
 Уваров С. 82
 Угрюмов С. 258
 Удовенко С. 197
 Ужвій Н.М. 269
 Українка Леся 153, 190, 193, 198, 200, 261, 265, 269–271
 Улезко М. 186
 Ульянова М.С. 174
 Ульяновський В.І. 221
 Уманець Д. 198
 Уманський Л. 197
 Унковський О.М. 269
 Урбанов Я. 55
 Урусов С.М., князь 112
 Усенко П. 157, 259
 Усов Ф.М. 264
 Успенський Г. 269
 Успенський Ф.І. 188, 235
 Устрялов М.Г. 269
 Уткін 265
 Учнадзе М. 264
 Ушаков М. 259, 271
 Ушинський К.Д. 269
- Ф**аас І. 49, 252
 Фаворов Н., протоієрей 167
 Фаворський М. 269
 Фавст, ієромонах 135
 Фасенко О. 155
 Файт О. 57, 58
 Факторович Г. 49
 Фальківський Д. 198
- Фарженель Ф. 252
 Фартусов 140
 Фатов М. 265
 Федір Олексійович, цар 87, 227, 228
 Федір (Покровський), протоієрей 189
 Федоренко П.К. 39
 Федотов Ф. 249
 Федченко Я. 194
 Фелькович О.А. 269
 Фелькович Ю.О. 270
 Фейдеров 266
 Феліціан (Володкевич), єпископ 210, 211
 Фельдшер Г. 197
 Феогност (Лебедев), єпископ 98, 268
 Феодор Студит, св. 122
 Феодосій Печерський, св. 121, 123, 135, 166
 Феодосій Софонович, ігумен 136, 217
 Феодосій Тотемський, св. 97
 Феодосія, прп. 171
 Феоктист, ректор КДС 100
 Феоктист (Павловський), чернець 246
 Феоктистов Є. 112, 113
 Феофан, єпископ 98
 Феофан (Леонтович), ієромонах 117
 Феофан (Прокопович), єпископ 86, 91, 104, 123, 134, 137, 165, 166, 249
 Феофілакт Болгарський, архієпископ 122
 Ферзен 148
 Феррі А. 245
 Фесенко І. 202
 Фет А.А. 271
 Фетисов М., священник 98
 Феттїг А. 55, 57
 Фещенко-Чопівський І. 155
 Филипович П.П. 191, 198–200, 259–262
 Фіалетті О. 247
 Фіголь А. 79
 Філарет, архімандрит 93, 114
 Філарет, ігумен 125
 Філарет, митрополит 98
 Філарет, патріарх Московський 90
 Філарет (Амфітеатров), митрополит 96, 103, 141, 170
 Філарет (Дроздов), митрополит 109–111, 167

Філарет (Філаретов), єпископ 163, 167
Філатов В. 190
Філіпов О. 112
Філіповський О. 254
Філострат Афінський 260
Філофей, архієпископ 98
Філофей (Успенський), митрополит 98,
116, 136
Філофея, блаж. 171
Філянський М. 186
Фінкель Е. 55, 57, 58
Фіркович А. 63
Фірлей Ян 215
Фірсов В.І. 269
Фліз Домінік П'єр Де ля 88, 167
Флоринський Т.Д. 269, 270
Фогель Р. 269
Фойницький І.Я. 255
Фолькман 210
Фома Аквинський, св. 248
Фоменко К. 96
Фомін Є. 271
Фомін О.В. 22, 25, 44
Фонкич Б.Л. 233
Форостина С. 57, 58
Фортинський Ф.Я. 255, 269
Фортман 71
Фотій, патріарх Константинопольський 135
Фотій Спаський, архімандрит 165
Фраєрман Т.Б. 263
Франко І.Я. 43, 154, 185, 187, 192, 258–
261, 266, 269
Франко О. 271
Франко Т. 262
Фредро А. 240
Фредро, рід 210
Фредро Я. 215
Фрейер Я. 239
Фрибель 253
Фринденштейн 55
Фрідман Н. 242
Фрідріх Август, курфюрст 210
Фрідріх Вільгельм, король 210
Фунак А. 236
Футорянський С. 58
Халецький О. 264
Ханенко А. 188
Ханенко В. 269
Ханенко М. 269
Харашаш І. 57
Харитонов К. 225
Харлампович К.В. 22
Харов'юк Д. 185
Хартахай Ф.А. 269
Хартль А. 245
Харченко А. 57, 199
Харченко Л. 225
Харченко О. 52
Хватькова М. 259
Хвильовий М. 159, 201, 258
Хвиля *див.*: Паустовський К.Г.
Хелмінський Я. 214
Хижняк О. 198
Химич Г. 188
Хитрово, рід 167
Хлебовський 216
Хлебніков М. 86, 95
Хлебовський 230
Хмара 172
Хмельницький Б., гетьман 89, 136, 217,
224, 258, 261, 269
Хмельницький Н.І. 269
Хмельницький П. 55, 57
Хмельницький Ю., гетьман 222, 224
Ходжко А. 215
Ходзкевич Владислав 212, 214
Ходиш Ж. 156
Ходкевич Г. 70
Ходкевич І.-К.В., граф 175
Холодний Г. 195
Холява В. 186
Хома І. 75
Хомик А. 186
Хоминський Р. 269
Хомяков О.С. 269
Хорунжий А. 271
Хорьков Д. 252
Хоткевич Г.М. 155, 258, 266
Хотяновська Г. 174
Хрептович Л., граф 223
Хрептовичі, графи 84

- Хрисанф, патріарх Єрусалимський 124
Христинюк 201
Христофор (Сулима), єпископ 167
Христофор Філалет 137
Хрісовері А. 233, 234
Хрустальов-Носарь Ю.С. 269
Хрушов 170
Худоба А. 186, 192
Хулагу-хан 65
Хурлер Йост 78
- Ц**
Цвілим В. 225
Цегельський М. 269
Цетерінг І., протоієрей 98
Цехановецький Г.М. 254
Цеховський 137
Циганкова О. 262
Цимбал В. 269
Цимбал Г. 155
Цимбалістий П. 79
Цимбалюк М. 186
Цинк Ф. 214, 215
Цитович М. 86
Цицианов Є. 97
Цицианов П. 97
Цицурін Ф. 86
Цюпа І. 271
Цюцюра Т.-Б. 74, 78
- Ч**
Чаєв Н. 266
Чайка П. 196
Чайковський П.І. 245
Чаковський І. 73
Чапківський О. 52, 57
Чапська М. 215
Чарнецькі А. та М. 216
Чарнолузські 225
Чарноцький В. 213
Чарнуцький Х. 104
Чарторійський А. 210, 215
Чарторійський Ф. 100
Чацький Т. 82, 89, 167, 250
Чвиклич Б. 240
Чепурковський К., священник 119
Червоний О. 58
Череватенко І. 269
Череватенко П. 269
Черевині, рід 65
Чередниченко В. 201
Черемисінов І.І. 228
Черемшина Марко 198, 200, 201
Череповський Є. 256
Черкасенко С. 185, 193–195, 258, 269
Черненко М. 195
Чернецов Г. 270
Чернишевський М.Г. 260, 266
Чернишов І. 57, 89
Чернишов І.І. 174
Чернявська В. 191
Чернявський М. 58, 202, 259
Чернявський М.Ф. 263
Черняк Є. 198
Черняхівська В. 191, 192
Черняхівський М. 201
Четвериков І. 95, 98
Четвериков Ф.П. 231
Четвертинський Е.Е. 263
Чехов А.П. 113, 269
Чехов С. 109
Чигринець Б. 55, 57
Чиж З. 57
Чижов З. 58
Чикаленко В. 195
Чикаленко Г. 195
Чикаленко С.Х. 188, 194, 195, 269
Чикаленко Л. 195
Чикаленко Ю. 195
Чингізхан 65
Чириков Є.М. 269
Чиркін Д.І. 228
Чирков А. 64
Чистілін Б. 58
Чоколов І.І. 93
Чоколов Н.І. 256
Чопик Б. 81
Чорнобуров Л. 249
Чубинська Н. 259
Чубинський П.П. 265
Чугаєвич 270
Чужбинський О. 259
Чуйко І. 155
Чуйков В. 271

- Чумак Н. 261
 Чупринка Г.А. 185, 186, 190, 193, 195, 201
- Шагинян М.С.** 266
 Шадріна О.В. 96
 Шайкіс І. 244
 Шалон П. 214
 Шалопут 57
 Шаміль 224
 Шані-Ків П. 192
 Шаповал М. 195
 Шаповаленко Ф., чернець 249
 Шаповалов Н. 155
 Шапошников В.Г. 22
 Шардон Е. 214
 Шарлемань М.В. 263
 Шароєв П.Н. 149
 Шарон П. 148
 Шароневич І. 269
 Шагобріан Франсуа Рене де 70
 Шафонський А. 88
 Шах Степан 78
 Шахматов О. 190, 266, 271
 Шаховський Н. 112
 Шашкевич М.С. 78
 Шведов І. 271
 Швець К. 55, 57
 Швець Ф. 201
 Швиковський К. 215
 Шевельов Ю. 73
 Шевирьов С.П. 69, 205
 Шевцов 57
 Шевченко В.Г. 265
 Шевченко Т.Г. 43, 53, 82, 154, 187, 190,
 192, 196, 200, 259–262, 264, 270
 Шевченко Я. 57
 Шейці-Шероцькі, дворянський рід 227
 Шеллінг Фрідріх Вільгельм 71, 72
 Шелухін С.П. 195
 Шембеки С., М. і С. 239
 Шемет С. 259
 Шенгель 265
 Шенрок В.І. 206, 208
 Шептицький Андрей, митрополит 208,
 209, 211, 221
 Шептицький Атанасій, єпископ 210, 211
 Шептицький Варлаам, єпископ 210
 Шептицький Лев, єпископ 210
 Шептицький Леон 211
 Шептицькі, рід 208–210
 Шербаківський Д. 52
 Шеремет М. 199
 Шереметев В.Б. 227
 Шереметев Б. 224
 Шероцький К.В. 191, 262, 264
 Шерстюк Г.П. 194, 195, 198, 259, 269, 270
 Шило Г. 55
 Шиманський С. 98
 Шимкевич Ф. 92
 Шипов Н. 115
 Шираєвський, чернець 119
 Ширай О. 259
 Ширинський-Шихматов П., князь 116
 Ширков С. 142
 Шишкін Б. 55, 57
 Шишков Г. 55
 Шишков О.С. 269
 Шишков О.С., віце-адмірал 230
 Шиян А.І. 271
 Шкода К. 186
 Школьник І. 57
 Шкулев Ф.С. 265
 Шкурупій Г. 191, 192, 198, 199, 258
 Шлапак Д. 271
 Шліхтер О.Г. 25
 Шляпкін І. 271
 Шмальгаузен І.І. 22
 Шмигельський А. 259
 Шмигельський Л. 173
 Шміт П. 265
 Шміт Ф.І. 21, 265
 Шовкопляс Ю. 199, 271
 Шолом-Алейхем 241, 243, 244
 Шольц Амброзій 132
 Шоу Дж. Б. 262
 Шпачинський М. 248
 Шпорта Я. 271
 Шпот М. 221
 Шпота С. 186
 Шпрах Ф. 242
 Шраг І.Л. 262, 269
 Штейнгелі, барони 84

- Штейнгель Ф. 269
 Штепа 226
 Штерн Е.Р. 60, 65
 Штиф Н. 157
 Штрумпф Е. 154
 Шуберт 137
 Шуберт Ф. 54
 Шубинський Й.В. 206
 Шувалов П. 116
 Шугаєвський В. 86
 Шугачевська П. 254
 Шуйський Ю. 215
 Шульга Г. 55, 57
 Шульга-Шульженко М. 199
 Шульгін А. 261
 Шульгін В. 172
 Шуман Р. 54
 Шумицький А. 195
 Шумський О. 201
 Шутенко І. 58
 Шуть 55
 Шухевич В. 269
 Шушерін І.К. 128, 136
 Шчарбатов Я. 236
- Щасний-Харлинський М.** 217
 Щеглов Д. 113
 Щеголов І. 248
 Щедрін М. 258
 Щепкін М.С. 200, 262, 269
 Щепкіна-Куперник Т.Л. 269
 Щепотьєв В. 236
 Щербаківський В. 78
 Щербаківський Д.М. 21, 47, 190, 196
 Щербаков 253
 Щербачов М. 245
 Щербина В.І. 22, 39, 187, 252, 269
 Щербина М. 175
 Щербина Ф.І. 269
 Щирський І. 247
 Щоголев І.Я. 269
 Щорс М.О. 265
 Щупак С. 200
 Щурат В.Г. 44, 261
- Ювеналій, ієромонах** 94, 97
 Южков С.М. 269
 Юзефович М.В. 217
 Юковські, поміщики 231
 Юнг-Штіллінг 124
 Юрась Ю. 186
 Юр'єв М. 255
 Юринєць В.О. 25
 Юркевич Й.В. 269
 Юркевич Л. 193
 Юркевич П. 92, 165, 167
 Юрченко Р. 57, 58
 Юрченко Ю. 73
 Юсупова, княгиня 230
 Юхно Д. 58
 Ющенко О.Я. 271
- Яблоновський** 256
 Яблоновський В. 155
 Яблоновський Д. 132
 Яблоновський О. 215
 Яблоновський, князь 231
 Яблоновський, польський магнат 210
 Яблоновський Станіслав Ян 215
 Яблоновський Ю.О., князь 235
 Яворницький Д.І. 44, 192, 195, 198, 201, 269
 Яворський Б. 52
 Яворський Ф. 120
 Яворський Ю. 271
 Явяківська М. 55
 Яков, апостол 134
 Яків, єпископ 111
 Яків, ієромонах 170
 Яків, патріарх Константинопольський 210
 Якобій 137
 Яковенко Г. 158, 200, 271
 Яковенко І. 63
 Яковина І. 193
 Яковкін І. 253
 Яковлева-Потапенко О. 57
 Яковлів О. 73
 Якуб Людвіг (Собеський), королевич 210
 Якубович К.Ф. 263
 Якубович М. 224
 Якубовський С. 47
 Якубовський Ф. 261

- Якубський Б. 200, 261
 Якушевський І. 248
 Яловий М. 201
 Янжул І. 169
 Янів В. 73–76, 79, 80
 Ян II Казимир, король 210
 Ян III Собеський, король 210, 215
 Янка Купала 44
 Яновська Л. 153, 155, 188
 Яновський А. 119
 Яновський Б. 54
 Яновський К. 116
 Яновський Л. 187
 Яновський М.В. *див.*: Гоголь М.В.
 Яновський Ф.Г. 22
 Яновський Ю. 198, 201, 259, 260, 271
 Янсон Ю. 251, 254
 Янцевич В. 94
 Янчук Я. 57, 58
 Яременко І. 253
 Яремко В. 269
 Ярковський П. 71
 Ярослав Володимирович, князь *див.*:
 Ярослав Мудрий
 Ярослав Мудрий 133, 138, 140
 Ярошевич А.І. 28
 Ярошевич Ф. 131
 Ярошевський Б. 194
 Ярошенко В. 202
 Ярцев Я. 62
 Ясинський І.І. 269
 Ясинський М. 255
 Ясницький 55
 Яснопольський Л.М. 21–23, 33
 Ясон (Смогоржевський), митрополит 210,
 238, 239
 Ястребов В. 187
 Ястребов М. 248
 Ястребов Ф. 251, 252
 Яструбецький Г. 52
 Яструбецький І. 196
 Ясько П. 57
 Ятченко М. 57
 Яхович С. 216
 Яциневич Я. 54, 55, 57
 Яцків М. 185
- Ячний М. 97
 Яшек М. 186
- Allgäuer Robert 77
- Dembsky G. 79
 Drahomanov S. 80
 Dreiser Theodor 271
 Duda Halyna 75
- Figol A. 79
- Hrynioch I. 79
 Hurler Jost 78
- Janiw W. 79
 Jendyk R. 79
- Kempis R. v. 79
 Kicler Jacek 78
 Komarynskyj H. 79
 Kreisky Bruno 80
- Lanjuinais J.-D. 72
 Lanz Otto 271
 Lysiak-Rudnytsky I. 80
- Maier Hans 77, 79
 Makarenko B. 81
 Mazon Andre 271
 Mishchenko Michael 78
 Mniszech Michel-Georges 214
 Mykhaltchouk V. 81
 Mykoula V. 81
- Pelensky Y. 81
 Plater Alexander 172
 Potoski Jean 136
- Riedl E. 79
 Rheinfelder Hans 78
 Rudko M. 79
 Rudnycka M. 80
 Russel Haide 74

Satzger 79

Tchopyk B. 81

Twardowski 214

Veto 202

Waskowycz G.(H.) 78, 79

З М І С Т

Передмова	3
-----------------	---

НАУКОВІ УСТАНОВИ І ТОВАРИСТВА

Наукові установи

Архів Головної книжної палати України (<i>О.М. Цицюра</i>)	13
Архів Української академії наук – Всеукраїнської академії наук (<i>С.В. Старовойт, Л.М. Яременко</i>)	17
Архів Українського наукового інституту книгознавства (<i>Г.І. Ковальчук</i>) ..	46

Наукові товариства

Архів Всеукраїнського музичного товариства ім. М.Д. Леонтовича (<i>Е.С. Клименко</i>)	52
Архів Київського товариства старожитностей і мистецтв (<i>С.Г. Даневич</i>)	59
Архів і зібрання рукописів Одеського товариства історії та старожитностей (<i>С.О. Булатова</i>)	60

НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ

Світські навчальні заклади

Зібрання рукописів Історико-філологічного інституту князя Безбородька (<i>О.П. Степченко</i>)	69
Архів Колегії Павла Галагана (<i>Л.А. Дубровіна</i>)	71
Архів Українського Вільного Університету в Мюнхені (<i>І.С. Корчемна</i>) ...	73
Архів та зібрання рукописів Університету св. Володимира (<i>Л.А. Дубровіна, О.П. Степченко</i>)	82

Духовні навчальні заклади

Архів та зібрання рукописів Київської духовної академії (<i>С.В. Сохань</i>) ..	91
Зібрання рукописів Київської духовної семінарії (<i>О.А. Іванова</i>)	103

ОРГАНИ ДУХОВНОГО УПРАВЛІННЯ. МОНАСТИРІ, ЧЕРНЕЧІ ОРДЕНИ, СОБОРИ, ЦЕРКВИ

Органи духовного управління

Архів та зібрання історичних документів Канцелярії обер-прокурора Святейшого Правлячого Синоду (<i>Т.В. Міцан</i>)	107
Архів Київської духовної консисторії (<i>С.В. Сохань</i>)	117

Монастирі, чернечі ордени, собори, церкви

Монастирі, чернечі ордени

Зібрання рукописних книг Києво-Печерської лаври (Г.Ю. Калініч)	121
Зібрання архівних документів та рукописних книг Почаївської лаври (О.А. Іванова)	125
Архів та зібрання рукописних книг Видубицького монастиря (Л.А. Гнатенко)	126
Зібрання рукописних книг Михайлівського Золотоверхого монастиря (О.А. Іванова)	129
Зібрання рукописних книг Пустинно-Миколаївського монастиря (О.А. Іванова)	130
Архів Реформатів Руської провінції (Provincia Russia) (С.О. Булатова) ..	131
Собори, церкви	
Зібрання рукописних книг Софійського собору (Л.А. Гнатенко)	133
Архів Андріївської церкви (І.С. Корчемна)	141
Зібрання рукописних книг Десятинної церкви (О.А. Іванова)	143
Зібрання рукописних книг Мелецького монастиря (Т.А. Добрянська)	144

ФОРТЕЦЯ СВ. ЄЛИЗАВЕТИ

Архів фортеці св. Єлизавети (Т.В. Міцан)	147
--	-----

ПРОСВІТНИЦЬКІ ТОВАРИСТВА ТА ОРГАНІЗАЦІЇ, СПІЛКИ

Архів київського Товариства «Просвіта» (О.С. Боляк)	153
Архів та зібрання рукописів Кабінету єврейської культури Академії наук УРСР (І.А. Сергєєва)	155
Архів Всеукраїнської спілки пролетарсько-селянських письменників «Плуг» (І.В. Клименко)	157
Архів Спілки пролетарських письменників України «Гарт» (І.В. Клименко)	159

МУЗЕЙНІ УСТАНОВИ

Зібрання історичних документів та колекція Церковно-археологічного музею при Київській духовній академії (С.В. Сохань)	163
Архів та колекція історичних документів Всеукраїнського історичного музею імені Т.Г. Шевченка (Т.В. Міцан)	168
Архів та зібрання історичних документів Всеукраїнського центрального кооперативного музею (С.Г. Даневич)	176

РЕДАКЦІЇ ЖУРНАЛІВ, ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИХ ЗБІРНИКІВ, ГАЗЕТ, ВИДАВНИЦТВ

Архів редакції журналу «Літературно-науковий вістник» (І.В. Клименко)	185
Архів та зібрання історичних документів редакції журналу «Киевская старина» (І.В. Клименко)	187
Архів видавничого товариства «Друкарь» (І.В. Клименко)	190
Архів редакції літературно-мистецького збірника «Гроно» (І.В. Клименко)	191
Архів редакції журналу «Дніпрові хвилі» (І.В. Клименко)	192
Архів редакції журналу «Дзвін» (І.В. Клименко)	193
Архів редакції журналу «Будяк» (І.В. Клименко)	193
Колекція газет «Бутырский вестник» та «Бутырский курьер» (І.В. Клименко)	194
Архів редакції газети «Рада» (І.В. Клименко)	194
Архів редакції журналу «Сяйво» (І.В. Клименко)	196
Архів редакції газети «Воля» (О.П. Бодак)	196
Архів редакції журналу «Рідний край» (І.В. Клименко)	197
Архів редакції журналу «Життя й революція» (І.В. Клименко)	198
Архів редакції газети «Народна воля» (О.П. Бодак)	201
Архів редакції журналу «Червоний Шлях» (І.В. Клименко)	201

КОЛЕКЦІЇ РУКОПИСНИХ КНИГ ТА ДОКУМЕНТАЛЬНІ ЗБІРАННЯ ІНСТИТУТУ РУКОПISУ

Колекція «Гоголіана» (О.П. Степченко)	205
Прилбицький родовий архів Шептицьких. Колекція документів з церковної історії України (В.Е. Лось, Є.К. Чернухін)	208
Колекція історичних документів «Уманська збірка» (С.О. Булатова)	211
Колекція документів Пантелеймона Олександровича Куліша (Т.В. Герасімова)	216
Колекція документів київських монастирів (С.В. Сохань)	217
Зібрання рукописних книг митрополита Макарія Булгакова (Т.А. Добрянська)	219
Зібрання рукописів з історії церков Західної України XVIII–XX ст. (С.О. Булатова)	220
Колекція рукописних книг (О.А. Іванова)	221
Колекція уривків кириличних рукописів (Л.А. Гнатенко)	223
Колекція історичних документів (О.М. Купченко-Гринчук)	223
Колекція документів з історії землеволодіння України і Росії (С.В. Сохань)	227

Колекція історичних документів «Інвентарна реформа на Волині» (<i>Т.С. Горбач</i>)	229
Зібрання матеріальних (інвентарних) книг та каталогів бібліотек і приватних осіб (<i>І.В. Клименко</i>)	232
Колекція грецьких рукописів (<i>Є.К. Чернухін</i>)	232
Колекція східних рукописів (<i>О.О. Хамрай</i>)	235
Колекція документів з історії та культури Білорусі (<i>Т.В. Герасімова</i>)	236
Колекція документів релігійних і навчальних установ та приватних осіб польського походження (<i>С.О. Булатова</i>)	237
Колекція єврейських рукописних документів (<i>І.А. Сергєєва</i>)	240
Колекція єврейського музичного фольклору (<i>І.А. Сергєєва</i>)	244
Колекція нотних рукописів (<i>О.А. Іванова</i>)	245
Колекція альбомів (Кужбушки) XVIII ст. Києво-Печерської (Лаврської) іконописної школи (<i>Н.О. Цеколдіна</i>)	246
Колекція дисертацій студентів Київської духовної академії (<i>Л.С. Щерба</i>)	247
Рукописний каталог бібліотеки Станіслава Августа Понятовського Collectio Regia (<i>С.О. Булатова</i>)	249
Колекція рукописів з історії науки (<i>Н.М. Зубкова</i>)	251
Колекція рукописів з історії літератури (<i>Н.М. Зубкова</i>)	257
Колекція фотографій та ілюстративних матеріалів (<i>О.М. Гальченко</i>)	267
Колекція автографів (<i>О.А. Скрипка</i>)	271
Іменний покажчик.....	275

Науково-довідкове видання

БОДАК Ольга Петрівна
БОЛЯК Оксана Степанівна
БУЛАТОВА Світлана Олегівна та ін.

**АРХІВИ, КОЛЕКЦІЇ ТА ЗІБРАННЯ
ДЕРЖАВНИХ, ГРОМАДСЬКИХ ТА РЕЛІГІЙНИХ
УСТАНОВ У ФОНДАХ ІНСТИТУТУ РУКОПИСУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО**

ПУТІВНИК

Затверджено до друку Вченою радою
Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського,
протокол № 4 від 25 березня 2015 р.

Редактори

Н.М. Зубкова, Г.Ю. Калініч, Т.В. Герасімова, О.С. Боляк

Комп'ютерна верстка і оригінал-макет
О.С. Боляк

Підписано до друку 7.12.2015. Формат 70x100/16. Папір офс. № 1.
Ум. друк. арк. 26,65. Наклад 300 пр. Зам. № 28.

Друкарня Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського
03039, Київ-39, просп. 40-річчя Жовтня, 3.

